

ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต
อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา

พระอดีตักดี วิชิโต (ชัยสงคราม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

PROMOTE STUDENTS' LEARNING SKILLS WITH PANYA 3:CASE STUDY OF
STUDENTS IN SATHING PHRA DISTRICT,SONGKHLA PROVINCE

The logo of Mahamakut Buddhist University is a large, intricate emblem. It features a central shield with a sunburst at the top, a stupa in the middle, and a lotus at the bottom. The shield is flanked by two figures holding a banner. Above the shield is a large, multi-tiered umbrella. The entire emblem is surrounded by a wreath of lotus flowers and leaves.

PHRA ADISAK VICHITOO (CHAISSONGKRAM)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES FOR DEVELOPMENT
FACULTY OF RELIGION AND PHILOSOPHY
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2025

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษา นักเรียนในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
ชื่อนักศึกษา	พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม)
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีพุทธศักราช	2568
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระเมธีวชิราภิจิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

(พระอุดมวิชัยเมธี, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(พระเมธีวชิราภิจิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี)

กรรมการ

(พระครูวิจิตรศีลาจาร, ดร.)

กรรมการ

(ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษา นักเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา
ชื่อนักศึกษา	พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม)
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีพุทธศักราช	2568
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระเมธีวชิราภิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาหลักปัญญา 3 ในพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา 3) เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ด้วยหลักปัญญา 3 การศึกษานี้ได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ปีการศึกษา 2568 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 407 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 196 คน การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านจิตตามปัญญา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.98, S.D. = 0.25$) รองลงมา คือ ด้านภาวนาตามปัญญา ($\bar{X} = 3.97, S.D. = 0.26$) ส่วนด้านสุตตามปัญญา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.96, S.D. = 0.28$)

2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในโรงเรียนอำเภอสังขละบุรีได้รับการออกแบบอย่างสอดคล้องกับแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy) โดยเน้นการพัฒนาพุทธิพิสัย 6 ด้านอย่างครบถ้วน ทั้งการเสริมความรู้ความจำด้วยสื่อหลากหลาย การสร้างความเข้าใจผ่านการอภิปรายและสรุปบทเรียน การนำความรู้ไปใช้จริงในกิจกรรมจำลองสถานการณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการตั้งคำถามปลายเปิด นอกจากนี้โรงเรียนยังส่งเสริมการสังเคราะห์ความรู้จากหลายแหล่งด้วยโครงงานบูรณาการ และฝึกการประเมินค่าด้วยเหตุผลเชิงคุณธรรม นักเรียนได้ลงมือทำโครงการจริง เช่น การลดขยะพลาสติกและผลิตน้ำหมักชีวภาพ พร้อมทั้งเปิดเวทีอภิปรายและกิจกรรมธรรมะถกเถียง เพื่อเสริมทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และคุณธรรมควบคู่กัน กระบวนการเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทั้งความรู้ ทักษะชีวิต และจริยธรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันอย่างสมดุลและยั่งยืน

คำสำคัญ: ส่งเสริมทักษะ, การเรียนรู้, นักเรียน, หลักปัญญา 3

ABSTRACT

Thesis Topic	PROMOTE STUDENTS' LEARNING SKILLS WITH PANYA 3:CASE STUDY OF STUDENTS IN SATHING PHRA DISTRICT,SONGKHLA PROVINCE
Student's Name	Phra Adisak Vichitoo (Chaisongkram)
Degree Sought	Master of Arts
Program	Buddhist Studies for Development
Anno Domini	2025
Advisor	Phrametheevachirapirat, Asst. Prof. Dr.

This thesis has the following objectives: 1) To study the Threefold Wisdom (Punya 3) in Theravada Buddhism. 2) To study the learning skills of students in schools located in Sathing Phra District, Songkhla Province. 3) To promote the learning skills of students in schools located in Sathing Phra District, Songkhla Province using the Threefold Wisdom as a framework. This study employed a mixed-methods research design. The quantitative research involved high school students (upper secondary level) in Sathing Phra District, Songkhla Province, during the academic year 2025. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table, resulting in 196 participants from a population of 407 students. The qualitative research involved in-depth interviews with 10 experts (monks and lay scholars).

The research findings revealed that:

1. Students' opinions regarding the promotion of learning skills using the Threefold Wisdom were, overall, at the highest level. When considering each aspect individually, it was found that Cintamaya-panna (wisdom through reflection) had the highest mean score, followed by Bhavanamaya-panna (wisdom through development/practice), while Sutamaya-panna (wisdom through hearing) had the lowest mean score.

2. The design of activities to promote learning skills in schools in Sathing Phra District was found to be consistent with Bloom's Taxonomy. The focus was on systematically developing all six domains of cognitive skills, including enhancing memory through the use of diverse media, fostering understanding through discussions and self-summarization, applying knowledge in real-life situations via simulated activities, and developing analytical skills through open-ended questioning. Furthermore, schools encouraged the synthesis of knowledge from multiple sources through integrated project-based learning and cultivated evaluative thinking grounded in moral

and ethical reasoning. Students engaged in real-world projects such as reducing plastic waste and producing bio-fermented liquids. They also participated in debate forums and Dhamma discussion activities, which enhanced their critical thinking skills and moral reasoning. This comprehensive approach helped students develop not only academic knowledge but also essential life skills, ethics, and the ability to live thoughtfully and wisely in contemporary society.

Keywords: Promoting skills, Learning, Students, The Threefold Wisdom

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จเรียบร้อยลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระราชสุทิวาธิ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่มีความเมตตากรุณาให้ความรู้ความเข้าใจตลอดจนคำปรึกษาต่าง ๆ

ขอขอบพระคุณ พระเมธีวชิราภิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ อีกทั้งได้สละเวลาในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตาแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ พระครูบรรชัยวัฒน์, ดร. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทิพมาศ เสวตรโชติ และ ดร. กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์ ในฐานะที่ได้อนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ได้ให้คำแนะนำอย่างดียิ่งในการจัดทำเครื่องมือวิจัย และการจัดทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณคณาจารย์คณะกรรมการสอบหัวข้อ สอบโครงร่าง สอบปากเปล่าชั้นสุดท้ายวิทยานิพนธ์ พระครูวิจิตรศีลาจารย์, ดร. ขอขอบคุณคณาจารย์ คณะศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ดูแลช่วยเหลือในด้านเอกสารจัดทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจน คณะผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาและเพื่อนนิสิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ทุกคน ที่ให้กำลังใจรวมทั้งความห่วงใยที่มอบให้ผู้วิจัยตลอดมา ประโยชน์และคุณค่าอันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณดีทั้งหมดนี้แด่ บิดา-มารดา เป็นต้น และอาจารย์ อันเป็นที่เคารพสูงสุด ที่ช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ณ โอกาสนี้

พระอดิศักดิ์ วิจิโต (ชัยสงคราม)

สารบัญ

หน้า

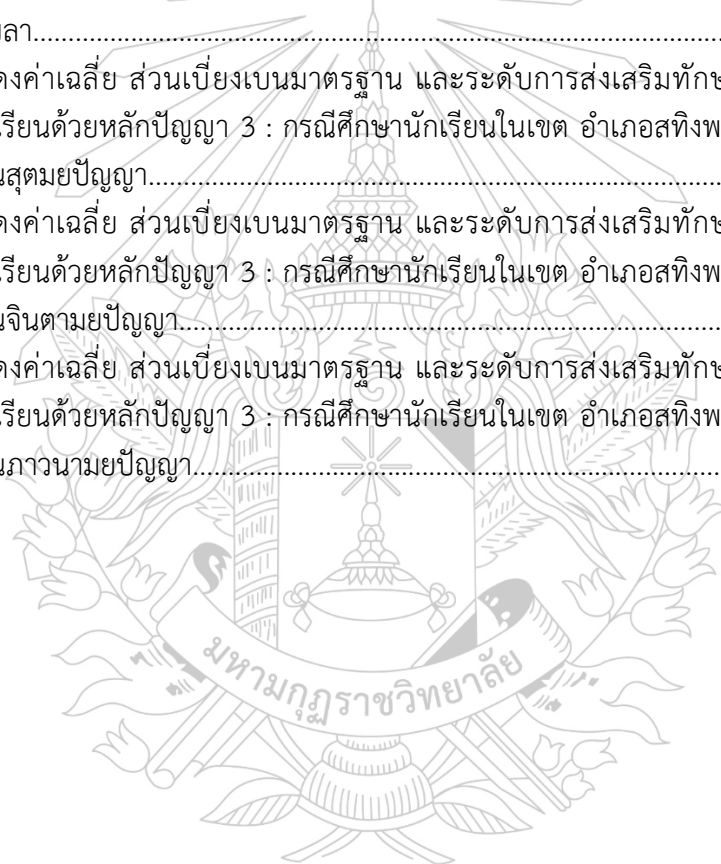
บทคัดย่อ	จ
ABSTRACT	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ.....	ฏ
สารบัญคำย่อ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	14
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย	14
1.2 สมมติฐานของการวิจัย	15
1.3 วัตถุประสงค์	15
1.4 คำถามการวิจัย.....	16
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	16
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	17
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	18
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปัญญา 3 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท.....	19
2.2 การจัดการเรียนรู้ตามหลักปัญญา 3	24
2.3 บ่อเกิดของปัญญา 3.....	28
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริม.....	32
2.5 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้.....	36
2.6 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom’s Taxonomy Educational Objectives)	57
2.7 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.....	67
2.8 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา	72
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	74
2.10 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	78

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	80
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	80
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	81
3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	82
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	85
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	85
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย	86
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	88
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	88
4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล	88
4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	88
4.4 ผลการศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสตึง พระจังหวัดสงขลา ด้วยพุทธิพิสัย 6 ด้าน.....	95
4.5 สรุป	118
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	119
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	119
5.2 อภิปรายผล.....	126
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	129
บรรณานุกรม.....	148
ภาคผนวก.....	157
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	158
ภาคผนวก ข บุคลากร.....	160
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	162
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	166
ภาคผนวก จ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย.....	177
ภาคผนวก ฉ ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์	188
ภาคผนวก ช เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	188
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	190

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 The Revised Bloom's Taxonomy	53
ตารางที่ 3.1 กลุ่มประชากร	86
ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ.....	94
ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับชั้น.....	94
ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเกรดเฉลี่ย.....	95
ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของ นักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กระบวนการนักเรียนในเขต อำเภอสีหิงพระ จังหวัด สงขลา.....	96
ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของ นักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กระบวนการนักเรียนในเขต อำเภอสีหิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านสุขุมปัญญา.....	97
ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของ นักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กระบวนการนักเรียนในเขต อำเภอสีหิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านจิตตปัญญา.....	99
ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของ นักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กระบวนการนักเรียนในเขต อำเภอสีหิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านภาวนาปัญญา.....	101

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 Bloom's Taxonomy of Learning.....	50
ภาพที่ 2.2 มิติด้านกระบวนการทางปัญญาของ Bloom's Taxonomy of Learning	55
ภาพที่ 2.3 Bloom's Taxonomy ที่ใช้ในการเรียนรู้ในปัจจุบัน	57
ภาพที่ 2.4 Bloom's Taxonomy กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี.....	58
ภาพที่ 2.5 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากคู่มือฉบับพกพา ปฏิรูปการศึกษาไทย (2564).....	64

สารบัญคำย่อ

ในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ใช้อ้างอิงจาก มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. การอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ให้อักษรย่อตัวพื้นปกติเช่นที่.ส.(ไทย)9/276/98. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 276 หน้า 98 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539

พระสุตตันตปิฎก

ม.อ.	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุपरิปัณณาสก
ส.ส.	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถาวรรค
ส.ข.	=	สุตตันตปิฎก	สัญญุตตนิกาย	ขันธวรรค
ส.ม.	=	สุตตันตปิฎก	สัญญุตตนิกาย	มหาวรรค
อ.ป.ญก.	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจนิบาต
ข.ธ.	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธัมมบท
ข.สุ.	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต
ที.ปา.	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค

พระอภิธรรมปิฎก

อภ.วิ.	=	อภิธัมมปิฎก	วิภังค์

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

ในยุคที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของเทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน หนึ่งในแนวคิดที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างเหมาะสมคือ "หลักปัญญา 3" ซึ่งประกอบด้วย "ปัญญาเชิงเหตุผล" (ปริยัติปัญญา) "ปัญญาเชิงปฏิบัติ" (ปฏิบัติปัญญา) และ "ปัญญาเชิงภavana" (ภavanaปัญญา) (พระธรรมปิฎก, 2543) หลักปัญญา 3 เป็นแนวทางที่เน้นการเรียนรู้ทั้งในเชิงทฤษฎี การปฏิบัติ และการพัฒนาปัญญาภายใน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างนักเรียนให้มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และปรับใช้ความรู้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุชาติ สุนทรเสณี, 2561) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและมีประสิทธิภาพ หนึ่งในหลักการที่สามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน คือ "หลักปัญญา 3" ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะในการสังเคราะห์ข้อมูล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง การเรียนรู้เป็นการพัฒนาชีวิต ที่ทำให้ศักยภาพของบุคคลได้พัฒนาและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่ดีขึ้น และการเรียนรู้ถือเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาที่ต้องเรียนรู้ทักษะหลายๆด้าน เพื่อเป็นฐานในการขับเคลื่อนตนเอง ครอบครัว และสังคมประเทศชาติให้เกิดความเจริญมั่นคงในอนาคต โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกต้อง เพื่อขัดเกลาชุมชนสังคมให้มีศักยภาพ ผ่านการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถพร้อมทักษะชีวิต ที่มีความคิดที่สร้างสรรค์ รู้เหตุ รู้ผล รู้จักพัฒนาตน ทำเป็น แก้ปัญหาได้ ควบคู่กับหลักคุณธรรมและวิชาการ

ปัจจุบัน นักเรียนในประเทศไทยเผชิญกับความท้าทายมากมาย ทั้งจากการเรียนการสอนที่เน้นผลทดสอบ การแข่งขันในระบบการศึกษา จนทำให้เกิดภาวะความเครียดนำไปสู่ปัญหาภัยเงียบให้กับนักเรียน ส่งผลให้ปัจจุบันนักเรียนเกิดปัญหาภาวะสมาธิสั้นมากขึ้น ยังส่งผลกระทบให้นักเรียนขาดทักษะการปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและสังคมรอบข้าง จนเกิดเป็นปัญหา อีกทั้งสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงด้วยเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้โลกมีการพัฒนาด้านวัตถุไปมากกว่าการพัฒนาจิตใจ นอกจากนี้ก็ยังมีบริบทของพื้นที่ ที่มีความแตกต่างกันระหว่างพื้นที่ของชนบทที่การศึกษาอาจไม่เท่าเทียมกับพื้นที่เมืองทำให้ได้รับทรัพยากรทางการศึกษาที่จำกัด ทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนยังไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง ทั้งนี้ปัจจุบันปัญหาเพิ่มความเสี่ยงทวีคูณมากขึ้น เนื่องจากการเรียนรู้ของนักเรียนในทางปฏิบัติยังขาดด้านคุณธรรมจริยธรรม การบูรณาการหลักปัญญา 3 เข้ากับการศึกษาช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ได้อย่างสมดุล ทั้งด้านการใช้เหตุผล การฝึกปฏิบัติจริง และการเสริมสร้างปัญญาผ่านการสะท้อนคิดและเจริญสติ ซึ่งสามารถนำไปสู่การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและยั่งยืนมากขึ้น (ไพศาล วิสาโล, 2562) ดังนั้น การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านหลักปัญญา 3 จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาและนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

แม้ว่าหลักปัญหา 3 จะเป็นแนวทางที่สามารถช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างสมดุล แต่การนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการศึกษาไทยยังคงมีข้อจำกัดหลายประการ ประการแรก การเรียนการสอนในปัจจุบันมักเน้นไปที่การท่องจำและการสอบวัดผลมากกว่าการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และปฏิบัติจริง (จุฬา จรรยา, 2563) ส่งผลให้นักเรียนขาดโอกาสในการฝึกฝนปัญหาเชิงปฏิบัติและภาวะนา ประการที่สอง ครูและผู้สอนจำนวนมากยังขาดแนวทางที่เป็นระบบในการบูรณาการหลักปัญหา 3 เข้ากับกระบวนการเรียนการสอน ส่งผลให้การเรียนรู้ของนักเรียนไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ (ไพศาล วิสาโล, 2562) ดังนั้น การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนผ่านหลักปัญหา 3 จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการศึกษาและพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบททางการศึกษาในปัจจุบัน การนำหลักปัญหา 3 มาใช้ในการเรียนรู้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการจัดการกับความเครียดและปัญหาต่างๆ แต่ยังช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจที่ดีในทุกสถานการณ์ นำมาใช้ในสถานการณ์ที่ต้องเผชิญกับความเครียดในการเรียนการสอน และช่วยแก้ปัญหาขาดทักษะการปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนๆ และคนรอบข้าง สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุปัจจัยสำคัญในการที่จะส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเร่งด่วน ที่นักเรียนจำเป็นต้องมีการส่งเสริมอย่างยั่งยืนกับสังคมในยุคปัจจุบัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้มาปรับใช้นักเรียนของระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยที่ได้คาดว่าจะสามารถนำมาใช้พัฒนานักเรียน ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง และรวมถึงสังคมประเทศชาติ ในการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกอนาคตได้อย่างมั่นคง ผ่านการเรียนรู้ทักษะที่สำคัญทั้งในด้านวิชาการและคุณธรรม ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนและพัฒนานักเรียนได้ ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดประสิทธิภาพไปเป็นแนวทางการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพเหมาะสมต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

- 1.2.1 หลักปัญหา 3 ในพุทธศาสนาเถรวาท เป็นอย่างไร
- 1.2.2 ทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นอย่างไร
- 1.2.3 ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักปัญหา 3 เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

- 1.3.1 เพื่อศึกษาหลักปัญหา 3 ในพุทธศาสนาเถรวาท
- 1.3.2 เพื่อศึกษาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา
- 1.3.3 เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักปัญหา 3

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

1.4.1 การศึกษาหลักปัญญา 3 ในพุทธศาสนาเถรวาทจะช่วยเพิ่มความเข้าใจของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

1.4.2 ทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา จะมีระดับตามปัจจัย เพศ ช่วงเกรดเฉลี่ย และช่วงระดับชั้น แตกต่างกัน

1.4.3 การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา โดยใช้หลักปัญญา 3 จะส่งผลให้ทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในพื้นที่นี้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียน
2. สุตมยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน
3. จินตามยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์
4. ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากฝึกฝน หรือลงมือปฏิบัติ

1.5.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสงขลา สตูล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา โดยมีทั้งหมด 2 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนสังขละวิทยา 2) โรงเรียนสังขละชนูปถัมภ์ ซึ่งในปีการศึกษา 2567 มีจำนวน 407 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา สตูล. 2567)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสงขลา สตูล อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 196 คน ได้มาโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง เทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, หน้า 607-610) จากนั้นใช้การสุ่ม แบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

3. สัมภาษณ์ตัวแทนผู้บริหาร ตัวแทนครู ตัวแทนพระสอนศีลธรรม ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา จำนวน 10 รูป/คน

1.5.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา มีขอบเขตวิจัยด้านเนื้อหา ดังนี้

1. สุตมยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน
2. จินตามยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์

3. ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากฝึกฝน หรือลงมือปฏิบัติ

1.5.4 ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวแปร ดังนี้

ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับชั้น และเกรดเฉลี่ย

ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักปัญญา 3 ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

1. ด้านสุตมยปัญญา ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน
2. ด้านจินตามยปัญญา ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์
3. ด้านภาวนามยปัญญา ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากฝึกฝน

1.5.5 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านสถานที่ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา รวมทั้งสิ้นจำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสทิงพระชนูปถัมภ์ และโรงเรียนสทิงพระวิทยา

1.5.6 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระหว่างเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 ถึง มิถุนายน พ.ศ. 2568

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

การส่งเสริมทักษะ หมายถึง การกระตุ้นหรือสร้างโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มสามารถพัฒนาความสามารถหรือทักษะต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การใช้ชีวิต หรือการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งหวังให้บุคคลนั้นมีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ หรือสามารถใช้ทักษะเหล่านั้นในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

ทักษะการเรียนรู้ หมายถึง ทักษะการเรียนรู้คือความสามารถในการหาวิธีเรียนรู้และเข้าใจสิ่งใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การคิดวิเคราะห์ การสังเกต หรือการใช้กลยุทธ์ต่างๆ ในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะใหม่

ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม หมายถึง การกำหนดความพร้อมของนักเรียนเพื่อเข้าสู่โลก การทำงานที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา รวมทั้งการสื่อสารและการร่วมมือ

การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้รับหรือปรับเปลี่ยนความรู้ ทักษะความสามารถ หรือพฤติกรรมผ่านประสบการณ์ การศึกษาหรือการฝึกฝน ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยการเรียนรู้มักเกิดจากการสะสมประสบการณ์ การฝึกฝน หรือการปฏิบัติในสถานการณ์จริงที่มีผลต่อการพัฒนาความคิดและทักษะใหม่ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันหรือการทำงาน

ปัญญา 3 หมายถึง ความรู้ หรือความหยั่งรู้เหตุผล ปัญญาที่ถูกต้องในกระบวนการพัฒนา ประกอบด้วย สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา ภาวนามยปัญญา

สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการฟังหรือความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน

จินตามยปัญญา หมายถึง ปัญญาหรือความรู้อันเกิดจากการคิดวิเคราะห์

ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาหรือความรู้อันเกิดจากฝึกฝน หรือลงมือปฏิบัติ

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนในเขตพื้นที่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาเท่านั้น

พุทธิพิสัย 6 หมายถึง ขอบเขตแห่งความรู้ ความเข้าใจ และสติปัญญา ที่จำแนกออกเป็น 6 ด้าน ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปัญญาของบุคคล โดยเฉพาะในการศึกษาทางพระพุทธศาสนา หรือการจัดการศึกษาเชิงพุทธ ซึ่งพุทธิพิสัย 6 นี้ เป็นการแสดงถึงระดับหรือมิติของการใช้ความรู้และปัญญาในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักธรรมและความจริงแห่งโลก

ด้านความรู้ความจำ หมายถึง ระดับพื้นฐานที่สุดของการเรียนรู้ในด้านความคิดหรือสติปัญญา ซึ่งมุ่งเน้นที่ความสามารถของผู้เรียนในการ จดจำข้อมูล และ ระลึกความรู้เดิม ได้อย่างถูกต้อง โดยยังไม่จำเป็นต้องเข้าใจอย่างลึกซึ้งหรือนำไปใช้

ด้านความเข้าใจ หมายถึง ผู้เรียนสามารถเข้าใจความหมายของข้อมูล ความรู้ หรือเนื้อหาที่เรียนรู้ และสามารถ ถ่ายทอดหรือแสดงออกถึงความเข้าใจนั้นได้ ด้วยภาษาของตนเองหรือด้วยการตีความ

ด้านการนำไปใช้ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการ นำความรู้ ความเข้าใจ หรือทักษะที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ หรือ ลงมือปฏิบัติจริง

ด้านการวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะองค์ประกอบของความรู้หรือสถานการณ์ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ ระบุโครงสร้างของแนวคิด และเข้าใจระบบภายในของสิ่งนั้น

ด้านการสังเคราะห์ หมายถึง การรวบรวมข้อมูล แนวคิด หรือองค์ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลรวมเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างสิ่งใหม่หรือแสดงออกในรูปแบบที่เป็นอิสระจากเดิม

ด้านการประเมินค่า หมายถึง ความสามารถในการตัดสินคุณค่า ความถูกต้อง หรือความเหมาะสมของแนวคิด หลักการ หรือพฤติกรรม โดยใช้เกณฑ์อย่างมีเหตุผล

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทำให้ทราบถึงทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน

1.7.2 ทำให้ทราบถึงหลักปัญญา 3 ในพุทธศาสนาเถรวาท

1.7.3 ทำให้ทราบการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาด้วยหลักปัญญา 3

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารงานวิจัย แนวความคิดทฤษฎีจากเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการทำวิจัยและการกำหนดกรอบในการวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปัญญา 3 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- 2.2 บ่อเกิดของปัญญา 3
- 2.3 การจัดการเรียนรู้ตามหลักปัญญา 3
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริม
- 2.5 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้
- 2.6 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม
- 2.7 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
- 2.8 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.10 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปัญญา 3 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

2.1.1 นิยามความหมายของปัญญา

ปัญญาเป็นความสามารถของมนุษย์ในการคิด วิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการตัดสินใจที่ถูกต้อง ในบริบทของพุทธศาสนา ปัญญาหมายถึงความรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมและความเป็นจริงของสรรพสิ่ง ท่านพุทธทาสภิกขุได้อธิบายว่า "จิตว่าง" คือสภาวะจิตที่ปราศจากการยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ทำให้จิตว่างจากกิเลสทั้งปวง และมีสติปัญญาเต็มเปี่ยม สามารถหยั่งรู้ความจริงว่าโลกและสิ่งทั้งปวงล้วนมีธรรมชาติเป็นความว่าง

ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย การเลือกเฟ้น ความสอดส่องธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนดความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียดความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญ ปัญญาจุจแผ่นดิน ปัญญาเครื่องทำลายกิเลส ปัญญาเครื่องนำทาง ปัญญาเครื่องเห็นแจ้งความรู้ดี ปัญญาจุจปฏิภาน ปัญญา ปัญญินทรีย์ ปัญญาพละ ปัญญาจุจัสตรา ปัญญาจุจปราสาท ความสว่างคือปัญญา ปัญญาจุจดวงประทีป ปัญญาจุจดวงแก้ว ความไม่หลงมกมาย การเลือกเฟ้นธรรม (ช.ม. (ไทย) 29/10/54)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2544) ได้ให้ความหมายของคำว่า ปัญญา หมายถึง ความรอบรู้, รู้ทั่ว, เข้าใจ, รู้ซึ่ง ปัญญา คือ ความรู้ทั่ว กิริยาที่รู้ชัด ความวิจย การเลือกเฟ้น ความสอดส่องธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนดความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียดความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญคำว่า “ปัญญา” ตามรูปศัพท์แปลว่า

ความรู้ทั่วหรือความรู้แจ้งสภาพต่างๆ ตามความเป็นจริง ปัญญาสิกขาคือการกระทำให้เกิดความรู้เห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็นปัญญา จำแนกตามแหล่งเกิดมีดังนี้ คือ (1) สุตมยปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากได้รับจากการฟัง (2) จินตมยปัญญา คือปัญญาเกิดจากการคิด และ (3) ภาวนามยปัญญา คือปัญญาอันเกิดจากการอบรมจิต (พระไตรปิฎกเล่มที่ 11,พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 3 ฉบับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

พลอยฉณารินทร์ ราวีนิจ (2563, หน้า 75) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ปัญญา หมายถึงความสามารถในการเข้าใจและตัดสินใจอย่างถูกต้อง โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ และการพิจารณาอย่างรอบคอบ ในปรัชญาตะวันตก คำว่า "ปรัชญา" (Philosophy) มีรากศัพท์จากภาษากรีกแปลว่า "ความรักในปัญญา" ซึ่งหมายถึง ความรอบรู้และการเห็นแจ้งในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง ในพุทธศาสนา ปัญญาถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญ แบ่งออกเป็นสามระดับคือ

สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการฟังหรือการศึกษา

จินตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณา

ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ

การพัฒนาปัญญาตามแนวทางนี้ช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจความจริงของสรรพสิ่งและนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ปัญญายังเกี่ยวข้องกับการใช้ความรู้และประสบการณ์ในการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นคุณลักษณะที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายว่า ปัญญา หมายถึง "ความรอบรู้ ความฉลาดเฉลียว ความสามารถในการรู้หรือคิดพิจารณาได้อย่างถูกต้อง" ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีความรู้และใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต คนที่มีปัญญาย่อมสามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดีและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ปัญญาเกิดขึ้นได้จากการศึกษา การคิดวิเคราะห์ และการสังสมประสบการณ์ ยิ่งใช้ปัญญาย่างถูกต้อง ยิ่งสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองได้ดี นอกจากนี้ ปัญญายังเป็นรากฐานของคุณธรรม ทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข ในพุทธศาสนา ปัญญาถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เข้าถึงความจริงของชีวิต ดังนั้น การพัฒนาปัญญาจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนควรให้ความสำคัญ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จและความสุขที่แท้จริงในชีวิต

พระสุทนต์ จารุธมโม (2560, หน้า 92) กล่าวว่า ปัญญา เป็นธรรมชาติที่รู้ชัด รู้แจ้ง รู้จริง รู้ทั่วความรู้ที่ระเอียตลึกซึ้ง แยกแยะดีชั่ว รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น รู้จักโทษที่จะกระทำลงไป รู้จักเหตุรู้จักผล และวิเคราะห์ว่าสิ่งไหนควรทำสิ่งไหนไม่ควรทำ ปัญญาในระดับโลกียปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากการฟังและการคิด ส่วนปัญญาในระดับโลกุตตรปัญญา คือปัญญาที่เกิดจากการเจริญวิปัสสนาภาวนา ปัญญาในระดับ โลกียปัญญายังมีการเวียนว่ายตายเกิดในภพต่างๆ แต่ปัญญาในระดับโลกุตตรปัญญาเป็นปัญญาที่ดับกิเลสโดยสิ้นเชิง ส่วนการพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ต้องเริ่มที่การฝึกฝนใจให้มีความเห็นและความคิดที่ถูกต้อง ที่เรียกว่าสัมมาทิฐิ ปัจจัยความเกิดขึ้นแห่งสัมมาทิฐิ คือ ปรโตโฆสะ เสียงที่ดังกาม เสียงที่ถูกต้อง มีเหตุผลเป็นประโยชน์ และโยนิโสมนสิการ ความรู้จักคิด การคิดตามแนวทางของปัญญา จึงเกิดการพัฒนาทั้งกาย วาจา ดำเนินการพัฒนาปัญญาในระดับโลกียปัญญานั้น เมื่อเกิดสัมมาทิฐิแล้ว จึงเกิดความพร้อม

แห่งธรรม ความถึงพร้อมแห่งศรัทธา ความถึงพร้อมแห่งศีล ความถึงพร้อมแห่งจาคะ และเห็นถึงความเกิดความดับเป็นอริยะชาแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์ ด้านการพัฒนาปัญญาในระดับโลกุตตรปัญญานั้น คือปัญญาหยั่งรู้สัจธรรมกำจัดกิเลสสิ้นเชิง เกิดขึ้นโดยโยนิโสมนสิการ โดยการพัฒนาอย่างเป็นระบบตามแนวอริยมรรคมีองค์ 8 ไตรสิกขา วิปัสสนา กัมมภูมิจาน และสติปัฏฐาน 4 โดยเฉพาะเรื่องของศีล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาปัญญา ทำให้เกิดความระมัดระวังในพฤติกรรมทั้งทางกาย วาจา ใจ และหมั่นเจริญวิปัสสนาเพื่อให้เกิดปัญญาเห็นแจ้ง ปฏิบัติตนตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 และไตรสิกขาประกอบกัน เพื่อเป็นปัจจัยเกื้อหนุนทั้งภายนอกและภายใน ทำความเจริญไปสู่โลกุตตรปัญญา

วัฒนา พลชาติ (2553, หน้า 10) กล่าวว่า ปัญญา สามารถแบ่งออกได้หลายลักษณะ ในบางความหมายมุ่งไปสู่ความเป็นโลกุตตรปัญญาเป็นปัญญาของพระพุทธเจ้าหรือของพระอรหันต์ ซึ่งอยู่เหนือกิเลส ตัณหา และอุปทานออกจากความยึดมั่นและการปรุงแต่งทั้งหลาย ได้แก่ เครื่องกำจัด คือการไม่สำคัญหมายรูปที่เห็นเสียงที่ได้ยินและอารมณ์ที่รับรู้ ความรู้ทั่ว คือ คุณสมบัติของผู้ที่มีอินทรีย์แก่กล้า กิริยาที่รู้ชัด คือ การมีสัมปชัญญะรู้ในการกระทำหรือกิจนั้น ๆ สามารถทำลายกิเลสเพื่อความรู้แจ้งความยิ่งใหญ่ของปัญญาที่กว้างขวางแผ่ไปเสมอด้วยแผ่นดิน ในบางความหมายมีความหมายในเชิงโลกียปัญญา ได้แก่ ความหมายรู้ ความฉลาด มีการไตร่ตรอง เป็นเครื่องนำทางปัญญาคือพลังความแข็งแกร่ง คืออาวุธที่แหลมคม มีลักษณะส่องสว่าง มีความเห็นชอบ แสดงถึงความมีพลังกำลัง ปัญญาเปรียบดังอาวุธที่ใช้ต่อสู้กับข้าศึกคือกิเลส ความหมายในเชิงโลกียปัญญานี้ มีลักษณะที่สร้างสรรค์และให้กำลังใจแก่ผู้ที่กำลังพากเพียรฝึกตนอยู่

คัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้แสดงความหมายของปัญญาไว้ดังนี้

สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), (2546, หน้า 731) อะไรเป็นปัญญา ปัญญาที่พึงเจริญ พึงยังประโยชน์ให้สำเร็จ คือวิปัสสนาญาณอันสัมปยุตด้วยกุศลจิตเป็นปัญญา อะไรชื่อว่าปัญญา ที่ชื่อว่าปัญญาเพราะอรรถว่ารู้ชัด ที่ชื่อว่า รู้ชัดนี้ คืออย่างไร? คือความรู้โดยประการต่าง ๆ พิเศษยิ่งกว่าอาการ คือความรู้ และความรู้แจ้งจริง จจริงอยู่ แม้เมื่อสัญญา วิญญาน และปัญญา จะเป็นความรู้ด้วยกัน แต่สัญญา เป็นสักแต่ความรู้อารมณ์ เช่น รู้จักว่า สีเขียว สีเหลือง เป็นต้น เท่านั้น แต่ไม่อาจให้ถึงความแทงตลอดซึ่งลักษณะไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตาได้ วิญญานย่อมรู้อารมณ์ว่า สีเขียว สี เหลือง เป็นต้นด้วย และย่อมให้ถึงความแทงตลอดซึ่งลักษณะได้ด้วย แต่ไม่อาจจะให้ก้าวหน้าไปถึงความปรากฏแห่งมรรคได้ ส่วนปัญญาย่อมรู้อารมณ์และให้ถึงความแทงตลอดซึ่งลักษณะด้วยอำนาจแห่งนัยดังกล่าวแล้ว ทั้งให้ก้าวหน้าไปถึงความปรากฏแห่งมรรคด้วย

ความหมายของปัญญาในคัมภีร์วิสุทธิมรรคนี้ เป็นปัญญาที่เกิดจากการเจริญภาวนาหรือเกิดจากการฝึกฝนขึ้นมาจากโลกียปัญญามุ่งสู่โลกุตตรปัญญา เป็นปัญญาในวิปัสสนาญาณ เพื่อมุ่งหมายเอาความรู้แจ้งเห็นจริง ทำให้ความจริงปรากฏทั้งในอริยสัจ และความไม่เที่ยงของสรรพสิ่งทั้งหลาย เปรียบดังบุรุษถือไฟเข้าไปในเรือนที่มืด ไฟนั้นย่อมกำจัดความมืด แสงสว่างทำให้ความจริงของสรรพสิ่งทั้งหลายปรากฏขึ้น

ฉะนั้น จึงไม่มีแสงสว่างอื่นใดในโลก ที่จะมาเปรียบเสมอเหมือนด้วยแสงสว่าง คือปัญญาดังพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า

บรรดาแสงสว่าง 4 ประการ คือ

1. แสงสว่างแห่งพระจันทร์
2. แสงสว่างแห่งพระอาทิตย์
3. แสงสว่างแห่งไฟ
4. แสงสว่างแห่งปัญญา

แสงสว่างแห่งปัญญาเป็นเลิศ ประเสริฐที่สุด"

ส่วนความหมายของปัญญาที่ปรากฏในเอกสาร งานวิจัย และตำราอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามี ความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ดังนี้

ในหนังสือ "พจนานุกรมธรรม" ของพุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของคำว่า ปัญญาไว้ว่า ปัญญา หมายถึง ความรู้ครบถ้วนในสิ่งที่ควรรู้, ญา แปลว่า รู้ แปลว่า ทัวถึง หรือ ครบถ้วน, คำว่า ปัญญา นี้ต้องนิยามความหมายว่า เข้าใจทุกสิ่งทุกอย่าง อย่างถูกต้อง ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในหน้าที่การงานเพราะถ้าไม่เข้ามาเกี่ยวข้องก็ไม่มีปัญหา ก็ไม่ต้องใช้ปัญญา ปัญญาเป็นเรื่องของความรู้ ต้องมีความรู้ (ส.ส. (ไทย) 15/69/14) คือมีความรู้จัก มีความเข้าใจ มีความเห็นแจ้งอย่างถูกต้อง ในสิ่งนั้น ๆ ทางจิตใจตลอดถึง ทั้งฝ่ายถูก ฝ่ายดี ทั้งฝ่ายบาปฝ่ายผิดทั้งฝ่ายสุขฝ่ายทุกข์ ทั้งฝ่ายอิสระหลุดพ้นอันเป็นไปเพื่อพระนิพพาน จึงเรียกว่า ปัญญา

พุทธทาสภิกขุ (2535, หน้า 28) ได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า ปัญญา หมายถึง การฝึกฝนอบรม เพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องสมบูรณ์อย่างถึงที่สุด ในสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริง คนเราโดยปกติไม่สามารถรู้สิ่งต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามความเป็นจริงได้ คือมักรู้ตามความเข้าใจของตนเองหรือตามที่สมมุติกัน จึงไม่ใช่รู้จากความเป็นจริง ด้วยเหตุนี้ ในทางพระพุทธศาสนาจึงมีระเบียบปฏิบัติที่เรียกว่า ปัญญาอีกส่วนหนึ่งเป็นส่วนสุดท้าย สำหรับฝึกฝนอบรมจิตใจให้เกิดความรู้แจ้งในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงได้ จิตที่รู้แท้เห็นจริงในสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามความเป็นจริง ไม่มีอะไรขัดแย้งไปยิ่งกว่า ความรู้แจ้งที่เกิดมาจากปัญญา จิตที่เข้าถึงความว่างปราศจากกิเลสตัณหา เป็นจิตที่ประกอบด้วยปัญญาเป็นอย่างยิ่ง คือ จิตที่เข้าถึงพระนิพพาน ดังนั้น ปัญญาจัดเป็นธรรมะที่สูงที่สุดในทางพระพุทธศาสนา คือปัญญารู้แจ้งในพระนิพพาน เป็นโลกุตตรปัญญาในทรรศณะของท่านพุทธทาสนั้น หมายถึง กระบวนการฝึกฝนอบรมปัญญาเพื่อบ่มไปสู่ออกุตรปัญญา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2543, หน้า 164) ได้แสดงความหมายของปัญญาไว้ดังนี้ ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่ว ปริชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจยังแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์ และมีใช้ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการความรอบรู้ในกองสังขารมองเห็นตามความเป็นจริงปัญญาเกิดจากความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนถึงความหลุดพ้นมีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบานโดยสมบูรณ์ ได้แก่ การรวมเอามรรคสองข้อแรก คือ ข้อสัมมาทิฐิ และข้อสัมมาสังกัปปะเข้ามา โดยสาระคือ การฝึกอบรมให้เกิดปัญญาบริสุทธี้ที่รู้แจ้งชัดตามสภาพความเป็นจริง ไม่เป็นความรู้คลุมเครือ หรือพร่ามัวเพราะอิทธิพลของกิเลส ซึ่งมีอวิชชาและตัณหาเป็นผู้ครอบงำจิตอยู่ การฝึกปัญญาเช่นนี้ ต้องอาศัยการฝึกปัญญาให้บริสุทธิ์เป็นพื้นฐาน ในเวลาเดียวกันเมื่อปัญญาบริสุทธี้เห็นแจ้งความเป็นจริงแล้ว ก็กลับช่วยให้จิตใจนั้น สงบ มั่นคง ผ่องใส บริสุทธี้ ส่งผลออกไปในการดำเนินชีวิต คือ ทำให้วางใจวางท่าที มีความสัมพันธ์กับสิ่ง

ทั้งหลายอย่างถูกต้อง และใช้ปัญญาที่บริสุทธิ์ ไม่เอนเอียงไม่มีกิเลสแอบแฝงนั้น คิดพิจารณาแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ และทำกิจกรรมทั้งหลายในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริง

มนุษย์สามารถฝึกปฎิบัติปัญญาของตนให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ในสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตาม ความเป็นจริง จนจิตเป็นอิสระหลุดพ้นจากกิเลส ผ่องใส เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานโดยสมบูรณ์ สามารถ คิดพิจารณาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และทำกิจกรรมทั้งหลายในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริง ของตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคมและต่อประเทศชาติในที่สุดการพัฒนาปัญญา เป็นกระบวนการพัฒนาตน ที่ดำเนินไปภายในตัวบุคคลศึกษาความรู้ ความเข้าใจ แนวคิด ทศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้อง สอดคล้องกับ ความเป็นจริง ที่เกื้อกูลแก่ชีวิตตนและสังคม

ในพระพุทธศาสนาเถรวาทให้ความสำคัญในเรื่องปัญญา โดยการยกย่องผู้มีปัญญว่าเป็นเลิศ ในครั้งพุทธกาลนั้นมีพระอรหันต์สาวกมากมายที่บรรลุด้วยคุณธรรมที่แตกต่างกัน ผู้ที่พระพุทธองค์ได้ ทรงยกย่องขึ้นเป็นอัครสาวกฝ่ายขวา ได้แก่พระสารีบุตรซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้มีปัญญามาก พระพุทธองค์ ได้ตรัสสรรเสริญพระสารีบุตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย สารีบุตรเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก มีปัญญากว้างขวาง มีปัญญาร่าเริง มีปัญญารวดเร็ว มีปัญญาเฉียบแหลม มีปัญญาเพิกถอนกิเลส ภิกษุทั้งหลาย เพียงกึ่ง เดือนสารีบุตรก็เห็นแจ้งธรรมตามลำดับบทได้เพราะความเป็นผู้มีปัญญาของพระสารีบุตรนี้เอง จึงมี ส่วนทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่อย่างกว้างขวาง พระสารีบุตรสามารถแสดงธรรมทั้งโดยย่อและ พิศดารทำให้มีผู้บรรลุธรรมมากมายจากปัญญาของพระสารีบุตรนี้เอง (ม.อ. (ไทย) 14/93/110)

พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นเป็นศาสนาแห่งปัญญาอย่างแท้จริง ดังพระพุทธองค์เป็นผู้ที่ตรัสรู้ ขอบด้วยปัญญา อีกทั้งเป็นผู้ที่ตรัสรู้ขอบด้วยพระองค์เอง (ที.ปา. (ไทย) 11/6/5) ทำให้พระพุทธองค์ สำเร็จสัมโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งมีความแตกต่างจากพระอรหันต์องค์อื่น ๆ อีกทั้งยัง ทรงสอนให้ผู้อื่นรู้ตามโดยตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทำทางที่ยังไม่ เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น ทำให้รู้จักทางที่ใคร ๆ ไม่รู้จัก บอกทางที่ยังไม่มีใครบอก เป็นผู้รู้จักทาง รู้แจ้งทาง ฉลาดในทางภิกษุทั้งหลาย ส่วนเหล่าสาวกในบัดนี้ เป็นผู้ดำเนินไปตามทางอยู่ เป็นผู้ตามมาใน ภายหลัง” (ส.ช. (ไทย) 17/58/93)

สิ่งที่ทำให้คุณลักษณะของปัญญาในพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทมีความโดดเด่นอีกประการ หนึ่ง คือการพัฒนาปัญญาของพระพุทธองค์ ทรงเป็นผู้ที่ฝึกฝนพากเพียรด้วยความอดทนอดกลั้นมี พระทัยที่เด็ดเดี่ยวมั่นคง จนสามารถตรัสรู้ได้ด้วยพระองค์เอง เมื่อตรัสรู้แล้วได้โปรดสั่งสอนบอกทาง แก่ผู้ที่กำลังเดินทางอยู่ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ไม่คับแคบของพระพุทธศาสนา ไม่หวงแหนมีความ ปรารถนาดีต่อมนุษย์ทั่วไป ไม่มีการแบ่งชนชั้นวรรณะ ไม่เจาะจงว่าจะต้องเป็นชนชาติใด และประการ สำคัญอย่างยิ่งพระพุทธองค์ได้แสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าใครที่เดินตามทางของพระพุทธองค์ย่อมไปสู่ จุดหมายสูงสุดได้เช่นเดียวกัน จึงถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการฝึกฝนตนเองอย่างแท้จริง เพราะ”ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน บุคคลอื่นใครเล่า จะเป็นที่พึ่งได้ เพราะบุคคลที่ฝึกตนดีแล้ว ย่อมได้สิ่งที่พึ่ง อันได้โดยยาก” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/160/82)

พระมหาภิกขุ ญาณวโร (ใจปลื้มบุญ), (2567, หน้า 45) ได้กล่าวว่า ปัญญา หมายถึง ความ รอบรู้ ความรู้ชัด ความรู้แจ้ง คือรู้เหตุรู้ผลรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่มีโทษประโยชน์ รู้ในสิ่งที่ควร และสิ่งที่ไม่ควร ในพระพุทธศาสนาถือว่าปัญญาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง เพราะการกระทำ ทุกอย่างล้วนต้องอาศัยปัญญาทั้งที่เป็น โลภียะ และปัญญาที่เป็นโลกุตระทั้งนั้น เมื่อมนุษย์มีปัญญาทำ

ให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผลของการพัฒนาปัญญา (วิปัสสนาปัญญา) ทำให้ได้บรรลุปัญญาขั้นสูงที่เรียกว่า ญาณ ทั้งปัญญาเป็นกระบวนการพัฒนาสู่จุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

ฉะนั้น ปัญญาจึงจัดได้ว่า เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่ควรตั้งไว้ในใจประการหนึ่งที่มีคุณค่าสำหรับการดำเนินชีวิต ถึงจะมีความรอบรู้ หากบุคคลไม่หลีกเลี่ยงเหตุแห่งความเสื่อมทราม ไม่ดำเนินปฏิบัติไปในเส้นทางแห่งความเจริญ ก็ไม่มีประโยชน์ ปัญญาซึ่งเป็นธรรมะ ถึงแม้จะมีคุณค่าสูงส่งเพียงใดก็ตาม จะเป็นสิ่งไร้ค่าหาประโยชน์ไม่ได้ หากเราไม่นำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ว่า “ปราชญ์ผู้รู้ทั้งหลาย กล่าวว่า ชีวิตของผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญาประเสริฐสุด” (ขุ.สุ. (ไทย) 25/12/10)

สรุปได้ว่า ด้วยคุณค่าของปัญญาดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งที่มนุษย์ควรหันมาใส่ใจ และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาปัญญา ขอเพียงให้มนุษย์มีความศรัทธา และเชื่อมั่นในตนเอง ผึกฝนตนเองรู้จักที่จะพึ่งพาตนเองมากกว่าที่คิดจะพึ่งพาบุคคลอื่น เพราะความเชื่อในพระพุทธศาสนาของคนในปัจจุบันนั้นถูกเปลี่ยนแปลงไป โดยการอาศัยสิ่งอื่นหรือบุคคลอื่นเป็นเครื่องยึดมั่น มีความเชื่อในเรื่องทรงเจ้าเข้าผีนับถือเทพเจ้า บูชาวัตถุมากกว่าหลักธรรม การอ่อนวอนบวงสรวงมากกว่าที่จะพึ่งพาความสามารถของตนเอง การมีสัมมาทิฐิจึงเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการกระบวนการพัฒนาปัญญา

2.2 การจัดการเรียนรู้ตามหลักปัญญา 3

ในปัจจุบันโลกของการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ ได้เดินทางมาถึงจุดที่หลายคนต่างตระหนักและเห็นพ้องร่วมกันว่า ต้องมีการทบทวนสร้างใหม่ขนานใหญ่ การศึกษาวิชาการนอกตัวเพียง อย่างเดียว ไม่สามารถแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ต่างๆ และไม่สามารถนำพาสังคมไปสู่สุขภาวะได้ การแสวงหา ทางเลือกให้กับสังคมและมนุษยชาติ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพด้านในของมนุษย์ ทั้งในเรื่องจิตใจและ ปัญญานั้น จะทำให้มนุษย์สามารถก้าวพ้นขอบเขตของศาสตร์ต่างๆ ที่ตายตัวเหมือนการต่อยอดความรู้ที่มี อยู่เดิม โดยเพิ่มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ในสายอาชีพและวงการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ นักการสาธารณสุข นักวิทยาศาสตร์ นักการศึกษา นักพัฒนา นักบริการ สถาปนิก วิศวกร นักธุรกิจ สื่อมวลชน และอื่นๆ ให้มากขึ้น อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับ สิ่งแวดล้อมอย่างที่เป็นในปัจจุบัน จากปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นกับคน และจากมหาวิทยาลัยทั่วทุกมุมโลก ในการสอดแทรก เรื่องการพัฒนาจิตและปัญญาเข้าไปในบทเรียน บ่งบอกถึงกระแสการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ ที่หัน มาสนใจในเรื่องการพัฒนา ศักยภาพของคนในสังคม ให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากขึ้น เป็นที่มาของ Contemplative Education ซึ่งได้ให้คำจำกัดความหมายในภาษาไทยไว้ว่า จิตตปัญญาศึกษา อันเป็นกระบวนการพัฒนาจิตและปัญญาอย่างรอบด้าน เป็นวิทยาศาสตร์ อันสอดคล้องตามหลักพระพุทธศาสนา เรื่องของปัญญา 3 ประการ คือ (อภิ.วิ. 35/804/438)

1) สุตมยปัญญา : ปัญญาหรือความรู้ที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียน กล่าวคือสุตมยปัญญา ถือเป็นการเข้าถึงซึ่งปัญญาในระดับเบื้องต้น ด้วยการศึกษาเล่าเรียนด้วยตนเองในด้านต่างๆ ทั้งการอ่านตำราด้วยตนเอง และการสดับรับฟังจากคณาจารย์ รวมถึงการศึกษาเล่าเรียนจากสื่ออื่นที่เข้าถึงได้ หลักการสอนการฟัง กระบวนการฟังเป็นสิ่งสำคัญมากในการสื่อสาร โดยเฉพาะในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ในสาระต่างๆ เพื่อให้กระบวนการฟังเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้นผู้วิจัยขอเสนอ แนว

ทางการสอนหลักการฟังที่ดีจากนักวิชาการต่างๆ ดังนี้ ลอคค์ (Locke) ได้กล่าวถึงกลวิธีการสอนฟังที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้ (Locke. 2013, pp. 102)

1. เน้นจุดที่สำคัญ คือ ผู้สอนดึงความสนใจไปสู่พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องโดยการสนทนาเกี่ยวกับ ความสำคัญของสิ่งที่ฟัง และอธิบายได้ถึงเหตุผลที่ผู้เรียนจำเป็นต้องฟัง

2. การสร้างแบบจำลอง คือ ผู้สอนแสดงพฤติกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ เช่น ประทับมือ ตามจังหวะเพลง คำ หรือวลี วิธีการเลียนแบบเป็นการสอนและการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

3. การกระตุ้น คือ ผู้สอนกระตุ้นและกำกับให้ผู้เรียนตอบสนองพฤติกรรมที่เหมาะสมกับตัว ผู้เรียน โดยการถามคำถามจากสิ่งที่ฟัง ฮาร์เมอร์ (Harmer) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการสอนการฟังผู้เรียนไว้ ดังนี้

1) การใช้เทปบันทึกเสียงในการสอน การใช้เทปบันทึกเสียงในการสอนฟังนั้น แม้ว่าเทปบันทึกเสียง จะเนื้อหาดีแค่ไหน แต่หากเสียงที่บันทึกมาไม่มีคุณภาพหรือเครื่องเล่นเทปเล่นเร็วหรือช้า เกินไป สิ่งที่ฟัง ก็จะไม่เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน

2) การเตรียมความพร้อมเป็นสิ่งสำคัญ ผู้เรียนและผู้สอนจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อน การเรียนการสอนฟัง สำหรับผู้สอนนั้นจะต้องฟังเทปบันทึกเสียงทั้งหมดก่อนทำการสอนเสมอ ซึ่งเป็นการ เตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาด้านเสียง ปัญหาด้านสำเนียง เป็นต้น

3) การฟังเพียงครั้งเดียวไม่เพียงพอ ควรเปิดเสียงเนื้อหาให้ผู้เรียนฟังมากกว่าหนึ่งครั้ง เพราะผู้เรียนต้องการฟังอีกครั้งเพื่อเก็บรายละเอียดที่ตกหล่นจากการฟังในครั้งแรก

4) ผู้เรียนควรได้รับการกระตุ้นให้ตอบสนองต่อเนื้อหาไม่ใช่เพียงแค่ภาษาที่ฟัง สิ่งสำคัญ สำหรับการฟัง คือ การเข้าใจความหมายและจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ฟังได้ โดยผู้สอนถามคำถามเพื่อ ตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนว่าเป็นไปตามที่ต้องการหรือไม่

5) การฟังแต่ละชั้นต้องมีภาระงานที่แตกต่างกัน ในการฟังเนื้อหาแต่ละชั้นควรเตรียมภาระ งานที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งในชั้นแรกของการฟังภาระงานไม่ควรยากหรือง่ายเกินไปแต่ มุ่งให้ผู้เรียน เข้าใจและตอบ สอนได้ และช่วยให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการเรียน ส่วนภาระงานใน การฟังจะมุ่งเน้น เนื้อหา ภาษา การออกเสียง และอื่นๆ

6) การทำภาระงานเพื่อความเข้าใจเนื้อหาที่ฟัง หลังจากการฟังผู้เรียนจะใช้เวลาใน การทำภาระงาน ผู้สอนควรให้เวลาผู้เรียนได้ใช้ความรู้ความสามารถในการทำภาระงานอย่างเต็มที่ แวนเดอร์กริฟ (Vandergrift) ได้นำเสนอหลักการสอนฟังจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการฟัง ดังนี้

(1) ข้อจำกัดของหน่วยความจำที่ทำงานสนับสนุนให้ผู้เรียนควรฟังเรื่องที่ เกี่ยวข้อง โดยตรงกับ เนื้อหา และภาระงาน หากมีการจัดการที่ยุ่งยากจะทำให้ดึงดูดความสนใจของ ผู้เรียนจากเป้าหมายหลักของ เนื้อหาที่ฟังไป

(2) คำบรรยายใต้ภาพ คำอธิบายประกอบ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ลด ระดับ การพูดให้ช้า ลงอาจเป็นประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการจำคำศัพท์และการเรียนรู้คำศัพท์ แต่ มีข้อสนับสนุนว่าผู้เรียน จะไม่สามารถใช้ได้ในการสนทนาในสถานการณ์จริงจึงจำเป็นต้องฟังพา ่ปัจจัย บริบทที่เกี่ยวข้องเพื่อ พัฒนากลวิธีในการฟัง

(3) การเห็นภาพขณะฟัง ภาพช่วยให้พัฒนาไปเป็นความจำระยะยาว เพิ่มความสนใจและจดจำ ในรายละเอียดอื่นๆ

(4) บริบทเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการฟัง ผู้ฟังใช้ข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ได้ยิน เพื่อจัดการ ข้อมูลและตีความสิ่งที่ได้ฟัง

(5) วิธีการและกลยุทธ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนฟังกับผู้เรียนระดับเริ่มต้น ควรเริ่มจากการสร้าง ความเชื่อมั่น เพิ่มการรับรู้การฟัง และช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะผสมผสานวิธีการในการฟัง

สรุปได้ว่า การฟังที่ดีนั้นต้องเน้นความสนใจของตัวเองกับสิ่งที่ฟัง อาจจะ เน้นเป็นประเด็นย่อย เป็นเรื่องสั้น หรือเรื่องเล่าประกอบการฟังก็ได้ เพื่อให้วิธีการฟังนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งแนวทางนี้จะเป็แนวทางในการเรียนรู้ขั้นอื่นๆ อีกต่อไป

2) จินตามยปัญญา : ปัญญาหรือความรู้อันเกิดจากการคิดวิเคราะห์ กล่าวคือจินตามยปัญญา เป็นการได้มาซึ่งปัญญาชั้นกลางโดยใช้พื้นฐานปัญญาที่ได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนในขั้นสุดมยปัญญา คือ การนำองค์ความรู้ที่ได้จากตำราเรียน หรือจากคณาจารย์ผู้สอนมาคิดวิเคราะห์ หาเหตุ หาผลหาข้อเท็จจริง อันที่จะเป็นไปได้ โดยไร้ซึ่งอคติโน้มเอียงในตำราและผู้สอน โดยให้ยึดหลักธรรมที่เรียกว่า กาลามสูตร 10 ประการ คือ ฟังอย่าเชื่อเพราะฟังตามกันมา อย่าเชื่อเพราะถือปฏิบัติสืบๆ กันมา อย่าเชื่อเพราะการเล่าลือ อย่าเชื่อเพราะอ่านในตำรา อย่าเชื่อเพราะเพราะคิดด้วยตนเอง อย่าเชื่อเพราะการคาดเดา อย่าเชื่อเพราะ มีเหตุผลประกอบ อย่าเชื่อเพราะมีทฤษฎีที่คนอื่นกล่าวไว้ อย่าเชื่อเพราะรูปลักษณ์ อย่าเชื่อเพราะเขาเป็น ครูเรา หรือใช้หลักธรรมอื่นที่เป็นพื้นฐานสำคัญของปัญญา คือ โยนิโสมนัสสิการ การคิด (Thinking) หมายถึง การทำงานของกลไกสมอง ที่เกิดจากสิ่งเร้าตามสภาพต่างๆ เพื่อทำให้เกิดจินตนาการ เพื่อนำไปแก้ปัญหา หาคำตอบ ตัดสินใจ ซึ่งก่อให้เกิดทั้งพฤติกรรมทั้งภายในและ ภายนอกจิตใจสำหรับการดำเนินชีวิต ถ้าไม่คิดก็ไม่สามารถที่จะทำในเรื่องต่างๆ ได้ประเภทของการคิด สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. ทักษะการคิด คือ ความคิดของแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน ในการคิดสิ่งเดียวกัน อาจจะคิดไป คนละแบบ ซึ่งบางทีการคิดของคนก็มิตตรงกันบ้างแต่ก็ยังมิต้องแตกต่างในความเหมือนนั้น ถือว่าเป็นการคิด ของสมอง มนุษย์สามารถคิดได้ในหลายแบบแตกต่างกันไปและเมื่อมนุษย์คิดแล้วสามารถทำได้ เราเรียก สิ่งนั้นว่าทักษะหรือทักษะการคิดที่เกิดจากการเรียนรู้

2. ลักษณะการคิด คือ การคิดที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลโดยอาศัยปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เราเกิดการคิดขึ้นมาได้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ 1) การคิดอย่างไม่มีเป้าหมาย เป็นการคิดไปเรื่อยๆ ไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการคิด 2) การคิดอย่างมีเป้าหมาย เป็นการคิดที่มี ประโยชน์และมีคุณภาพมากกว่าการคิดแบบแรก

3. กระบวนการคิด คือ การคิดที่คิดอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อประมวลสิ่งต่างๆ ที่เราคิดออกมาให้ ได้ตามที่เราต้องการหรือความจุดประสงค์ในสิ่งนั้นๆ ทักษะความคิดหลายๆ ด้านเข้ามาผสมผสานกัน กระบวนการคิดจึงต้องมีขั้นตอน และมีความแยบยลจึงจะทำให้พบแนวทางในการแก้ปัญหา คำตอบหรือ ข้อสรุปของความคิดแต่ละครั้ง อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการคิดเป็นเรื่องของการใช้ทักษะความคิดระดับสูง ศศิมา สุขสว่าง (2564) ได้ให้ความหมายของการคิดและทักษะการคิด (Thinking Skill) มี รูปแบบต่างๆ ได้แก่

1) การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หมายถึง กระบวนการคิดในรูปแบบใหม่ๆ ความสามารถในการรับรู้ความคิดใหม่ๆ และนวัตกรรมโดยแยกออกจากความคิดทฤษฎีกฎและขั้นตอนการทำงาน มันเกี่ยวข้องกับการวางสิ่งต่างๆ ด้วยกันในรูปแบบใหม่และจินตนาการความคิดสร้างสรรค์มัก เรียกกันว่า “การคิดนอกกรอบ”

2) การคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) หมายถึง กระบวนการคิดในรายละเอียด ความสามารถในการแยกแยะส่วนต่างๆ ออกเป็นส่วนพื้นฐาน หรือส่วนย่อยๆ เพื่อตรวจสอบและวิเคราะห์ความ เชื่อมโยง หรือความสัมพันธ์ของส่วนประกอบต่างๆ เป็นการคิดในเชิงตรรกะทีละขั้นตอนเพื่อแบ่งระบบ ข้อมูลขนาดใหญ่ออกเป็นส่วนๆ เพื่อมาวิเคราะห์หาสาเหตุ หรือเป้าหมายที่ต้องการ

3) การคิดเชิงอย่างมีเหตุผล (Critical Thinking) หมายถึง กระบวนการคิดโดยใช้วิจยารณญาณ หรือการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลรอบด้าน โดยใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ประเด็น รวมทั้งการรวบรวมข้อมูล ต่างๆ รอบด้าน การสำรวจองค์ประกอบอื่นๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อข้อสรุป เพื่อตรวจสอบพิจารณา ตัดสิน และประเมินความถูกต้อง หรือสิ่งที่ประเด็นในขณะนั้นๆ ให้แม่นยำ

4) การคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) หมายถึง กระบวนการคิด โดยการวิเคราะห์และ ประเมินเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการปฏิบัติ เพื่อตัดสินใจให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการอย่างมี ประสิทธิภาพสูงที่สุด โดยเฉพาะในปัจจุบันที่สถานการณ์ของโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

5) การคิดเชิงบวก (Positive Thinking) หมายถึง กระบวนการคิดและเข้าใจในสิ่งที่ เป็นทั้ง ด้านบวกและด้านลบ แล้วหาเรื่องราวดีๆ หรือมุมมอง ในเหตุการณ์หรือสิ่งต่างๆ ที่ได้พบเจอ เพื่อยอมรับ เรียนรู้ ปรับปรุงแก้ไข และให้เราเติบโตขึ้น

6) การคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking) หมายถึง กระบวนการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ และนวัตกรรม จากทักษะและกระบวนการคิดแบบต่างๆ ที่มีประโยชน์ต่อผู้คน สังคมโลกออกมาเป็น รูปธรรม และสามารถต่อยอดในเชิงพาณิชย์ได้

7) การคิดเชิงระบบ (System Thinking) หมายถึง กระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอน การมอง ภาพรวมอย่างเป็นระบบ มีส่วนประกอบย่อย ๆ มีขั้นตอน และรายละเอียดแยกย่อยออกมา และเชื่อมโยง กับระบบต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ปัญหาหรือความรู้ันเกิดจากการคิดวิเคราะห์ โดยเป็นการใช้พื้นฐานของปัญญาจากการศึกษาเล่าเรียนในขั้นสุดมยปัญญา ซึ่งหมายถึงการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา เช่น ตำราเรียนหรือการสอนจากครูอาจารย์มาคิดและวิเคราะห์หาผลลัพธ์หรือข้อเท็จจริง โดยไร้ซึ่งอคติหรือความโน้มเอียงต่อสิ่งที่ได้รับการสอน การคิดวิเคราะห์นี้จะต้องยึดหลักธรรม ซึ่งเน้นการพิจารณาอย่างรอบคอบ ไม่เชื่ออะไรงี้ตามที่มาจากการฟังตามกันมา หรือการคิดด้วยตนเองโดยไม่มีเหตุผลประกอบ ดังนั้น จินตามยปัญญาจึงเป็นกระบวนการคิดที่สำคัญในการพัฒนาความรู้และการ ตัดสินใจที่เหมาะสม โดยต้องใช้ทั้งทักษะและกระบวนการคิดที่หลากหลาย เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

3) ภาวนามยปัญญา : ปัญหาหรือความรู้ันเกิดจากฝึกฝน หรือลงมือปฏิบัติ เป็นการได้มาซึ่งปัญญาระดับสุดท้าย โดยใช้องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียน และคิดวิเคราะห์จนได้

ข้อเท็จจริง ในสิ่งนั้น แล้วนำแนวทางเหล่านั้นมาใช้ในการปฏิบัติจริง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ (Active Learning) เป็นกระบวนการคิด เกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้สมมติฐานพื้นฐาน 2 ประการ คือ (1) การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์และ (2) แต่ละบุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (Receive) ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้าง ความรู้ (Co-Creators) Active Learning เป็นกระบวนการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง แปลตามตัวก็คือเป็น การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ หรือการลงมือทำซึ่ง “ความรู้” ที่เกิดขึ้นก็เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องได้มีโอกาสลงมือกระทำมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้การเรียนรู้โดยการอ่าน, การเขียน, การโต้ตอบ และการวิเคราะห์ปัญหา อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์, การสังเคราะห์, และการประเมินค่า ดังกล่าวนั้นเองหรือพูดให้ง่ายขึ้นมาหน่อย ก็คือหากเปรียบเทียบความรู้เป็น “กับข้าว” อย่างหนึ่งแล้ว Active Learning ก็คือ “วิธีการปรุง” กับข้าวชนิดนั้น

สรุปได้ว่า ปัญหาที่เกิดจากการฝึกฝนหรือการลงมือปฏิบัติจริง โดยเป็นการได้มาซึ่งปัญญาระดับสูงสุด ซึ่งแตกต่างจากปัญหาที่เกิดจากการศึกษา (สุตมยปัญญา) หรือการคิดวิเคราะห์ (จินตามยปัญญา) ภาวนามยปัญญาเป็นผลลัพธ์จากการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาและการคิดวิเคราะห์ไปใช้ในชีวิตจริง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและประสบการณ์ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ภาวนามยปัญญาก็เป็นปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติจริง การลงมือทำ และการใช้ความรู้ในชีวิตจริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถและทักษะในการจัดการกับปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2.3 บ่อเกิดของปัญญา 3

ทุกคนที่เกิดมาทางพระพุทธศาสนาถือว่า ย่อมมีปัญญาดิตถ์มาเรียกว่า (วิสุทธิ. (ไทย) 4/5) สหาคักปัญญา จะมากหรือน้อยอยู่ที่การได้สั่งสมอบรมมาในอดีตชาติ๒๓ เมื่อเกิดมาแล้วก็ได้สั่งสมอบรมเพิ่มขึ้น ถือว่าสร้างปัญญาให้แก่ตนเอง แม้ว่าชีวิตจะประกอบด้วยขันธ ๕ ซึ่งแบ่งซอยออกเป็นหน่วยย่อยต่าง ๆ มากมาย แต่ในทางปฏิบัติ คือ ในการดำเนินชีวิตทั่วไป มนุษย์ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับส่วนประกอบเหล่านั้นโดยทั่วถึงแต่อย่างใด ส่วนประกอบหลายอย่างมีอยู่ และทำหน้าที่ของมันไปโดยมนุษย์ไม่รู้จัก หรือแม้รู้จักก็แทบไม่ได้นึกถึงเลย เช่น ในด้านรูปธรรม อวัยวะภายในร่างกายหลายอย่าง ทำหน้าที่ของมันอยู่โดยมนุษย์ผู้เป็นเจ้าของไม่รู้และไม่ใส่ใจที่จะรู้ จนบางครั้งเกิดวิปริตหรือทำหน้าที่บกพร่องขึ้น มนุษย์จึงจะหันมาสนใจ แม้องค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการฝ่ายจิตก็เป็นเช่นเดียวกัน การศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ และกระบวนการทำงานทางร่างกายเราปล่อยให้ เป็นภาระของนักศึกษาทางการแพทย์ศาสตร์ และชีววิทยา ส่วนการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบ และกระบวนการทำงานด้านจิตใจ เราปล่อยให้ เป็นภาระของนักจิตวิทยา และนักจิตวิทยา กล่าวคือมนุษย์ส่วนมากละเลยปัจจัยจากภายในเหล่านี้ คือสนใจแต่ในลักษณะที่เป็นรูปธรรม เพราะความไม่เข้าใจในองค์ประกอบภายในอย่างแท้จริงนี้เอง จึงทำให้การพัฒนาปัญญาของมนุษย์ไม่ก้าวหน้า

(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, หน้า 32) ปัญหาในขั้นแรกคือปัญหาที่สำเร็จด้วยอานุภาพแห่งกรรมเก่ามาแล้ว (วิสุทธิ. (ไทย) 5/6) หรือเรียกว่า “สชาติปัญหา” เป็นปัญหาที่พร้อมมากับชาติกำเนิด เพราะการได้เกิดเป็นมนุษย์นี้มาด้วยอำนาจของกุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล คือเป็นกรรมที่กระทำด้วยความฉลาดกุศลแปลว่ากิจของคนฉลาดเมื่อกุศลเป็นกิจของคนฉลาด ก็แปลว่าเป็นกรรมของคนมีปัญญานำให้เกิดมาเป็นมนุษย์ จึงได้มีปัญญาที่เป็นตัวความฉลาด อันสูงยิ่งกว่าอายตนะนี้มาแต่กำเนิดเพราะฉะนั้น มนุษย์เราจึงมีปัญญาที่เป็นตัวความรู้ทั่วถึงที่เป็นตัวความฉลาดมาแต่กำเนิด (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2550, หน้า 9) ปัญญาอีกส่วนหนึ่งคือปัญญาที่ได้จากการฝึกฝนและพัฒนาตนเอง และสามารถพัฒนาต่อไปได้ตลอดอายุขัย จนกระทั่งเกิดปัญญารู้แจ้งในสรรพสิ่ง อันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาได้ ดังนั้น ปัจจัยที่จะเป็นบ่อเกิดของปัญญามี 3 ทางคือ

- 1) สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการฟัง
- 2) จินตามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิด
- 3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการอบรม

1. สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการฟัง ได้แก่ ปัญญาที่เกิดจากการฟังมาจากผู้อื่น เช่น การศึกษาเล่าเรียนจากครู จากการอ่านหนังสือ จากการฟังบรรยายในการทัศนศึกษา ปัญหาประเภทนี้ มีการพยายามแสวงหากันมากในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดมีขึ้นแก่คนในประเทศชาติของตน มีปรากฏให้เห็นได้ทั่วไปทั้งโลก เห็นได้จากการสร้างสถาบันการศึกษาในระดับต่าง ๆ ในแต่ละชาติมากขึ้น มีการผลิตหนังสือ ตำราเรียน ตลอดจนการจัดให้มีโฮสเทลทัศนศึกษาโฮสเทลศูนย์ปรณขึ้นมากมาย ดังนั้น สุตมยปัญญา จึงมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาตนเองและสังคมชาติ ผู้มีปัญญาประเภทนี้ เมื่อได้รับการศึกษาดี จนจบปริญญาในระดับต่าง ๆ แล้ว สามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาปัจจัยสี่ เอาไปประกอบอาชีพ เอาปัญญาระดับนี้มาแก้ปัญหาเรื่องการดำรงชีวิต แก้ปัญหาสังคมประเทศชาติ ตลอดจนเอาไปสมัครงานเป็นราชการทหาร ตำรวจ เป็นครู อาจารย์เพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องปากท้องและป้องกันเหตุร้ายทั้งหลายที่มีอยู่รอบตัวเรา มนุษย์มีความจำเป็นที่ต้องแสวงหาปัญญานี้ และปัญญานี้ทำให้เกิดขึ้นได้ไม่ยากนักในสมัยปัจจุบันนี้ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ฟังด้วยดี ย่อมได้ปัญญา” (ส.ส. (ไทย) 15/845/213)

คุณภาพของการฟังด้วยดีก่อให้เกิดปัญญาได้อย่างไร โดยคราวที่พระพุทธองค์เสด็จออกประกาศพระธรรมจักรและตรัสสอนเรื่อง มัชฌิมาปฎิปปทา อริยมรรคมีองค์ 8 และอริยสัจ 4 แก่ปัญจวัคคีย์เป็นพวกแรกนั้น พระโกณฑัญญะได้เกิดธรรมจักขุหรือดวงตาเห็นธรรมได้กล่าวว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา” พระพุทธองค์ทรงอุทานว่า “ผู้เจริญทั้งหลาย โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ผู้เจริญทั้งหลาย โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ” (ส.ม. (ไทย) 19/1081/595-596) พระโกณฑัญญะได้บรรลุโสดาปัตติผลเป็นครั้งแรก จากการได้ฟังพระพุทธองค์ตรัสสอนเพียงครั้งเดียว การฟังด้วยดีเพื่อให้เกิดปัญญานั้น หมายถึงว่าต้องฟังด้วยความตั้งใจ ด้วยจิตที่ตั้งมั่นมีความศรัทธาแก่ผู้สอน และต้องมีการสังสมจึงจะเกิดปัญญาขึ้นได้

คุณสมบัติของผู้มีปัญญาจากการสังสมสุตะ ทำให้เป็นผู้ที่มีความรู้มาก เป็นผู้คงแก่เรียนเป็นที่รักที่พอใจและเคารพของผู้อื่น เรียกผู้นี้ว่า “พหูสูต ทรงสุตะ สังสมสุตะ เป็นผู้ที่ได้ฟังมาก

ซึ่งธรรมทั้งหลาย ที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วน แล้วทรงจำไว้ได้ คล่องปาก ชื่นใจ แทงตลอดดีด้วยทิวฐิ” (อง.ปญจก. (ไทย) 22/78/155) คือ มีความเข้าใจได้ลึกซึ้ง และสามารถถ่ายทอดได้ดี ได้ครบถ้วนด้วยความเห็นที่ถูกต้อง ความรู้ที่ว่่านี่สามารถนำมาพัฒนาตนเอง และสอนผู้อื่นให้รู้ตามได้อีกด้วย

คุณสมบัติที่ทำให้ควรได้ชื่อว่า เป็นพหูสูต ผู้คงแก่เรียน ผู้มีความรู้มาก มืองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

1. พหูสูตา ฟังมาก คือได้เล่าเรียนสดับฟังไว้มาก
2. ธตา จำได้ คือจับหลักหรือสาระได้ ทรงจำความได้แม่นยำ
3. วจสาปริจิตา คล่องปาก คือ ท่องบ่นหรือใช้พูดอยู่เสมอจนแคล่วคล่องชัดเจน
4. มนสาอนุเปกขิตา เพ่งชื่นใจ คือ ใส่ใจนึกคิดพิจารณาจนเจนใจ นึกถึงครั้งใด ก็ปรากฏเนื้อความขึ้นสว่างชัดขึ้นทันที
5. ทิวฐิยา สุปฏิวิทธา ขบคิดได้ด้วยทฤษฎี หรือแทงตลอดดีด้วยทิวฐิ คือ มีความเข้าใจลึกซึ้งมองเห็นประจักษ์แจ้งด้วยปัญญา ทั้งในแง่ความหมาย และเหตุผล (อง.ปญจก. (ไทย) 22/78/84)

2. จินตามยปัญญา หมายถึง ความรู้ที่สำเร็จจากการใช้ความคิดหรือการคิดอย่างเป็นกระบวนการ หรือเป็นการคิดแบบมีเหตุมีผล แล้วน้อมนำธรรมนั้นไปพิจารณาไตร่ตรอง ใคร่ครวญ หรือในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าวิธีคิดแบบนี้ว่าเป็นการคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือลักษณะของผู้ที่ความคิดโดยแยบคายนั้น “จะเป็นผู้ที่มีความตรึกตรอง เพ่งพินิจเพราะผู้มีปัญญา เพ่งพินิจ แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว ประเสริฐกว่าผู้มีปัญญาราม ไม่มีจิตตั้งมั่น ที่มีชีวิตอยู่ตั้ง 100 ปี” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/111/65)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ประมวลและวิเคราะห์วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการการคิดอย่างมีวิธีถูกวิธี (อุบายมนสิการ) คิดถูกทาง (เปถมนสิการ) คิดค้นหาสาเหตุ คิดอย่างมีเหตุผล (การณมนสิการ) คิดให้เกิดผล (อุปาทกมนสิการ) ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกอรรถกถา และฎีกาไว้ว่ามี 10 วิธี ได้แก่

1. คิดแบบสวหาเหตุ หรือ คิดแบบอัทธปัจจยตา ซึ่งก็แยกย่อยออกเป็นคิดแบบปัจจัยสัมพันธ์ และคิดแบบสอบสวน

2. คิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ หรือสมัยใหม่เรียกว่า คิดแบบวิเคราะห์

3. คิดแบบสามัญลักษณะ หรือ คิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา

4. คิดแบบอริยสัจหรือ คิดแบบแก้ปัญหา

5. คิดแบบอรรถสัมพันธ์ เป็นการพิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหลักการกับความมุ่งหมาย

6. คิดแบบคุณโทษและทางออก

7. คิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม

8. คิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม

9. คิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน

10. คิดแบบวิภาษวาท

ปัญญาที่เกิดจากการคิดนี้ เป็นปัญญาที่เกิดจากการพบเห็นเรื่องราวที่ประสบมาแล้วคิดหาเหตุและผลด้วยปัญญาของตนเอง การคิดอย่างเป็นกระบวนการนี้ต้องใช้จิตที่เป็นสมาธิหรือจากการเพ่งพินิจนั่นเอง ด้วยกระบวนการความคิดที่เป็นระบบจึงมีการสั่งสม ส่งผลทำให้ผู้เป็นผู้นั้นเป็นผู้มีความคิดที่แยกคาย คิดตามเหตุผลตามสภาวะที่เกิดขึ้นจริง และใช้ปัญญานี้มาประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตนั้นมาคิด พิจารณา เล็งเห็นถึงคุณค่า ประโยชน์และโทษจากเรื่องราวเหล่านั้น ๆ จะทำให้เกิดปัญญาที่สามารถไตร่ตรองถึงสภาวะธรรมอันเหมาะสม นี่จึงเป็นคุณสมบัติของจิตตามปัญญา

3. ภาวนามยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการภาวนา) ได้แก่ปัญญาของผู้เข้าสู่สมาบัติ เกิดมีได้ด้วยการเจริญสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน การเจริญสมถะทำให้บรรลุฌานสมาบัติ 8 ปัญญาของท่านผู้เข้าสู่สมาบัติ 8 ชั้นใดชั้นหนึ่งนี่เองเป็นภาวนามยปัญญาที่เกิดจากสมถภาวนาการเจริญวิปัสสนาทำให้บรรลุอริยมรรคอริยผล ปัญญาของพระอริยบุคคลผู้เข้าสู่ผลสมาบัติเป็นภาวนามยปัญญาที่เกิดจากวิปัสสนาภาวนา วิธีการเจริญสมถะ ได้แก่การเจริญกัมมัฏฐาน 40 อย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ (1) กสิณ 10 (2) อสุภะ 10 (3) อนุสสติ 10 (4) อัปมัณญา 4 (5) อาหารปฏิกุศลสัญญา (6) จตุธาตวัญฐาน (7) อรูป 4 วิธีการเจริญวิปัสสนา ได้แก่การบำเพ็ญวิสุทธิ 7 ให้บริบูรณ์

ปัญญานี้มีความจำเป็นมากในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการพึ่งตนเอง เพราะทำให้ได้ความสงบสุขด้านจิตใจ จนถึงความดับทุกข์ในที่สุด ต้องอาศัยปัญญาที่เกิดจากการเจริญภาวนาเป็นปัญญาที่เกิดขึ้นได้จากการสัมผัสต่อสิ่งทั้งหลาย ด้วยตัวของเราเอง เปรียบเหมือนการที่เราไปจับไฟแล้วก็รู้ซึ่งถึงความร้อนของมัน เพราะได้จับต้องด้วยตัวของเราเอง ความรอบรู้และความรู้สึกที่เกิดจากการลงปฏิบัติ ซึ่งผ่านขั้นตอนการลองผิดลองถูกของผู้ปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ นี่จัดเป็น ภาวนามยปัญญา การที่เราฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ผ่านการลองผิดลองถูกจนมีความคล่องแคล่วในอารมณ์ทั้งปวงทั้งที่น่าพอใจ และที่ไม่น่าพอใจ จนในที่สุดเรารู้จักอารมณ์เหล่านั้นอย่างชัดเจน รู้เท่าทัน ความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่จรมาสู่จิตเรา เราไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลงไปตามอารมณ์เหล่านั้น เป็นปัญญาที่เกิดจากประสบการณ์ตรง อันเป็นผลมาจากการลงมือฝึกปฏิบัติจนรู้แจ้งประจักษ์ชัดในสิ่งทั้งปวงตามความเป็นจริงว่า สิ่งทั้งปวง ล้วนเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ตามความเป็นจริงของกฎธรรมชาติ ไม่ยึดมั่นถือมั่นให้เกิดทุกข์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก” (ส.ส. (ไทย) 15/80/85)

ปัญญาที่เกิดจากการฝึกฝนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างแท้จริง โดยมีตนเองเป็นที่พึ่งมนุษย์สามารถพัฒนาปัญญาให้เจริญขึ้นจากการภาวนานี้เอง จากการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นปัญญาที่เกิดจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และภาวนามยปัญญานี้สามารถพัฒนาไปสู่โลกุตระปัญญาได้ ดังที่กล่าวแล้วว่าปัญญานั้นเป็นแสงสว่างโลก เพราะแสงสว่างทำให้มนุษย์มองเห็นสรรพสิ่งได้อย่างชัดเจน แสงสว่างที่เกิดจากปัญญานั้นจึงเปรียบเสมือนแสงนำทางให้มนุษย์ได้เดินทางอย่างถูกต้อง ได้เรียนรู้ และจดจำจากประสบการณ์เช่น ความทุกข์ ไม่ว่าจะเป็นความทุกข์ทางกายหรือทางใจ มนุษย์ทั้งหลายต่างเกลียดกลัว และไม่อยากจะเกิดขึ้นในชีวิตของตน และเนื่องจากมนุษย์ทั้งหลายขาดปัญญานี้เองจึงทำให้มนุษย์ต้องวนเวียนอยู่กับความทุกข์เดิม ๆ โดยหาทางออกไม่ได้ ถ้าหากมนุษย์เข้าใจในเรื่องของความทุกข์ และชวนชวายพากเพียรในการฝึกฝนตนเองเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความทุกข์ ปัญญาจะเป็นเครื่องนำทางสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากทุกข์ได้

สรุปได้ว่า เพื่อให้ทราบถึงซึ่งความแตกต่างระหว่างปัญหาทั้ง 3 ประเภท ให้เห็นกันอย่างชัดเจน ดังนี้ ประการแรก ปัญหาที่เกิดจากการฟัง ถ้าเปรียบกับไฟ เพียงแต่เขาบอกว่า ไฟร้อนก็จำเอาไว้ การรู้ว่าไฟร้อนนี้ เปรียบเหมือนกับปัญหาที่เกิดจากการฟัง เป็นปัญหาค้นสัญญาคือจำเอาไว้ จัดเป็นความรู้เพียงแค่อุณหภูมิปัญหา ประการที่สอง ถ้าเห็นแมลงบินเข้าไปในกองไฟ และตายอยู่ในกองไฟ ก็คิดว่าไฟคงร้อนแมลงจึงตาย ปัญหาที่ยังไม่ประจักษ์ด้วยตนเองนี้ เปรียบเหมือนกับปัญหาที่เกิดจากความคิด เป็นปัญหาที่เกิดจากทฤษฎีคือความเห็น จัดเป็นความรู้เพียงแค่อุณหภูมิปัญหา ประการที่สาม เมื่อใดตนเองได้จับไฟ จนมือร้อนพองไหม้ขึ้น รู้ซึ่งถึงความร้อนจากการสัมผัสด้วยตนเอง ปัญหานี้จัดเป็นความรู้ในระดับภูวนามยปัญหา เป็นปัญหาที่เกิดจากญาณคือความรู้ควรเจริญให้มีขึ้นด้วยกระทำวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นที่ตั้งเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งภายในจิตใจ ปัญหาทุกระดับดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ควรฝึกเจริญให้เกิดมีขึ้นในตน ยิ่งมีมากเพียงใด ก็จะเป็นที่พึงเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพ ในการแก้ปัญหา และป้องกันรักษาสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ไม่ให้เกิดขึ้นในชีวิต ในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ จนกระทั่งถึงความดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริม

การส่งเสริม (Promotion) หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมที่ช่วยสนับสนุนและผลักดันให้บุคคลหรือองค์กรบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การส่งเสริมอาจเกิดขึ้นในหลายบริบท เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ สุขภาพ และสังคม ซึ่งสามารถดำเนินการได้ผ่านกลยุทธ์และวิธีการที่เหมาะสม การส่งเสริมนักเรียนเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ การสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษา และการพัฒนาอย่างรอบด้านจะช่วยให้พวกเขาเติบโตเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Kotler & Keller (2016, p. 90) ระบุว่า การส่งเสริม คือกระบวนการในการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้และกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งสามารถใช้ได้ในภาคธุรกิจ การศึกษา และการพัฒนาสังคม นอกจากนี้ การส่งเสริมยังเกี่ยวข้องกับการจูงใจและสร้างแรงบันดาลใจให้บุคคลมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กรหรือสังคม

Vygotsky (1978, p. 146) กล่าวว่า การส่งเสริมการเรียนรู้เป็นแนวทางที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะและความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน

อัศววิทย์ กาญจนโอภาส (2563, หน้า 54) การส่งเสริม หมายถึง กระบวนการที่ช่วยสนับสนุนและกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และศักยภาพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และการกระตุ้นแรงจูงใจในการเรียนรู้ และชี้ว่าเทคโนโลยีสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้ โดยช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกขึ้น และสามารถเรียนรู้ได้ตามความต้องการของตนเองยังกล่าวถึงบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบโต้ตอบ เช่น การใช้แพลตฟอร์มการศึกษาออนไลน์ และการเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านสื่อดิจิทัล

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2565, หน้า 77) การส่งเสริม หมายถึง กระบวนการที่สนับสนุนให้นักเรียนมีพัฒนาการทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะชีวิต และการเติบโตอย่างมีคุณภาพ การส่งเสริมนักเรียนสามารถทำได้ผ่านการสอนเชิงรุก (Active Learning) การสนับสนุนด้านจิตวิทยา และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียน

พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์ (2562, หน้า 87) อธิบายว่าการส่งเสริมนักเรียนต้องใช้แนวทางที่ครอบคลุม ทั้งการพัฒนาความสามารถทางวิชาการ การพัฒนาอารมณ์ และการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 การส่งเสริมการเรียนรู้ควรมุ่งไปที่การพัฒนาให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ไม่เพียงแคในด้านวิชาการ แต่ยังรวมถึงการพัฒนาทักษะชีวิต การพัฒนาอารมณ์ และการเติบโตทางสังคม โดยการใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยี และการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4.1 ความสำคัญ

การส่งเสริม หมายถึง กระบวนการสนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของนักเรียนทั้งในด้านการเรียนรู้ ทักษะชีวิต และคุณธรรม เพื่อให้พวกเขาสามารถเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันในโลกยุคปัจจุบัน และมีความรับผิดชอบต่อสังคม การส่งเสริมนี้สามารถดำเนินการได้ผ่านหลากหลายแนวทาง เช่น การให้โอกาสทางการศึกษา การส่งเสริมกิจกรรมนอกห้องเรียน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ การส่งเสริมนักเรียนเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ การสนับสนุนให้เด็ก และเยาวชนได้รับการศึกษา และการพัฒนาอย่างรอบด้านจะช่วยให้พวกเขาเติบโตเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมนักเรียนเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม ทักษะชีวิต และสุขภาพ เพื่อให้พวกเขาเติบโตอย่างสมดุลและสามารถเผชิญกับความท้าทายในอนาคตได้อย่างมั่นคง การพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้านจะช่วยให้พวกเขากลายเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศและสร้างสังคมที่ยั่งยืนต่อไป

2.4.2 ความหมาย

คำว่า “ส่งเสริม” หมายถึง การกระทำหรือกระบวนการที่ช่วยสนับสนุน สนับสนุน หรือผลักดันให้บุคคล กลุ่มบุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น สามารถเติบโต ก้าวหน้า และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การส่งเสริมอาจเกิดขึ้นในหลายบริบท เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมีเป้าหมายหลักเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

แนวคิดของการส่งเสริมในบริบทต่าง ๆ

การส่งเสริมด้านการศึกษา

ในด้านการศึกษา การส่งเสริมหมายถึงการช่วยเหลือนักเรียน นักศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะทางวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างเช่น การจัดหาทุนการศึกษา การพัฒนาเทคนิคการสอนที่ทันสมัย หรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยในการเรียนรู้

การส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ

ในมิติของเศรษฐกิจ การส่งเสริมหมายถึงการช่วยให้ธุรกิจหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจขยายตัวและมีความมั่นคง เช่น การสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMEs) การให้สินเชื่อ ดอกเบี้ยต่ำแก่ผู้ประกอบการ หรือการจัดนโยบายส่งเสริมการลงทุน

การส่งเสริมด้านสังคม

ในบริบทของสังคม การส่งเสริมหมายถึงการสนับสนุนให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ มีความเสมอภาค และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตัวอย่างเช่น การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การสร้างโอกาสทางสังคมที่เท่าเทียมกัน หรือการรณรงค์ให้ประชาชนมีจิตสาธารณะ

การส่งเสริมด้านวัฒนธรรม

ในมิติทางวัฒนธรรม การส่งเสริมหมายถึงการช่วยธำรงรักษาและเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นหรือประเพณีที่มีคุณค่าให้คงอยู่ต่อไป เช่น การจัดกิจกรรมสืบสานประเพณีไทย การสนับสนุนศิลปินพื้นบ้าน หรือการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยสู่สากล

วิธีการส่งเสริมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

การให้การสนับสนุนเชิงทรัพยากร

การให้ทรัพยากรที่จำเป็น เช่น เงินทุน อุปกรณ์ หรือเครื่องมือ เพื่อช่วยให้บุคคลหรือองค์กรสามารถพัฒนาตัวเองได้

การส่งเสริมผ่านนโยบายและกฎหมาย

ภาครัฐสามารถออกนโยบายหรือกฎหมายเพื่อสนับสนุนการพัฒนาในแต่ละด้าน เช่น กฎหมายส่งเสริมการศึกษา กฎหมายแรงงาน หรือกฎหมายสิ่งแวดล้อม

การใช้เทคโนโลยีในการส่งเสริม

เทคโนโลยีสามารถเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การส่งเสริมมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ หรือการใช้โซเชียลมีเดียเพื่อส่งเสริมธุรกิจและวัฒนธรรม

2.4.3 คุณสมบัติของนักส่งเสริม

นักส่งเสริมเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและผลักดันให้บุคคล กลุ่มคน หรือองค์กรสามารถพัฒนาและเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนักส่งเสริมที่ดีควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. มีวิสัยทัศน์และความคิดเชิงสร้างสรรค์

1.1) นักส่งเสริมต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถมองเห็นโอกาสและแนวทางในการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

1.2) มีความคิดสร้างสรรค์และสามารถนำแนวคิดใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการส่งเสริมเกิดผลที่มีคุณภาพ

2. มีทักษะการสื่อสารที่ดี

2.1) นักส่งเสริมต้องสามารถสื่อสารได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น

2.2) มีความสามารถในการฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้อื่น เพื่อปรับปรุงแนวทางการส่งเสริมให้เหมาะสม

3. มีภาวะผู้นำและความสามารถในการทำงานเป็นทีม

3.1) นักส่งเสริมต้องสามารถนำพาทีมงานหรือกลุ่มเป้าหมายไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

3.2) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีความสามารถในการประสานงานและบริหารจัดการทีม

4. มีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านที่เกี่ยวข้อง

4.1) นักส่งเสริมต้องมีความรู้เฉพาะด้านเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองกำลังส่งเสริม เช่น นักส่งเสริมการศึกษา ควรมีความรู้เกี่ยวกับระบบการศึกษาและการเรียนการสอน

4.2) มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

5. มีความอดทนและมุ่งมั่นในการทำงาน

5.1) การเป็นนักส่งเสริมต้องอาศัยความอดทน เนื่องจากอาจต้องพบกับอุปสรรคและความท้าทายในการทำงาน

5.2) ต้องมีความมุ่งมั่นและตั้งใจในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

6. มีคุณธรรมและจริยธรรม

6.1) นักส่งเสริมต้องมีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และยึดมั่นในหลักจริยธรรม

6.2) มีความรับผิดชอบต่อสังคมและคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริม

7. มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือที่ทันสมัย

7.1) ปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม เช่น การใช้โซเชียลมีเดียในการเผยแพร่ข้อมูล หรือการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้

7.2) นักส่งเสริมต้องสามารถปรับตัวและใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.4.4 คุณลักษณะของนักส่งเสริมที่พึงประสงค์

นักส่งเสริมเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรม นักส่งเสริมที่ดีจึงควรมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. มีความมุ่งมั่นและตั้งใจในการส่งเสริม นักส่งเสริมต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนและมีความตั้งใจที่จะช่วยเหลือหรือพัฒนาสิ่งที่ตนเองรับผิดชอบ ต้องมีความขยัน อดทน และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น

2. มีภาวะผู้นำและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น นักส่งเสริมต้องสามารถนำทีมหรือชี้แนะแนวทางให้กับกลุ่มเป้าหมายได้ ต้องมีทักษะในการทำงานเป็นทีม ประสานงาน และสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ

3. มีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านที่เกี่ยวข้อง ต้องเข้าใจปัญหาและโอกาสของสิ่งที่กำลังส่งเสริม สามารถให้คำแนะนำ แก้ไขปัญหา และคิดค้นแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริม

4. มีทักษะการสื่อสารที่ดี สามารถอธิบายแนวคิดและแผนการส่งเสริมให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี เปิดรับความคิดเห็น และสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

5. มีคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงาน มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม ปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

6. มีความคิดสร้างสรรค์และสามารถปรับตัวได้ นักส่งเสริมต้องสามารถคิดหาแนวทางใหม่ ๆ ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

7. มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ในยุคดิจิทัล นักส่งเสริมต้องสามารถใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์ เช่น การใช้สื่อออนไลน์ การวิเคราะห์ข้อมูล และการใช้ซอฟต์แวร์ที่เกี่ยวข้อง

2.5 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้

การเรียนรู้ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาความสามารถของมนุษย์ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ โดยใช้มุมมองที่แตกต่างกัน ทฤษฎีการเรียนรู้เหล่านี้จะช่วยให้เราเข้าใจถึงวิธีการที่บุคคลได้รับข้อมูลและประสบการณ์ใหม่ ๆ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ การเรียนรู้เหล่านี้มีความสำคัญในการช่วยอธิบายถึงกระบวนการเรียนรู้และวิธีการที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ทฤษฎีพฤติกรรมนิยมมุ่งเน้นที่พฤติกรรมที่สังเกตได้และการเสริมแรง ทฤษฎีปัญญานิยมเน้นการพัฒนากระบวนการทางจิต ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์มุ่งเน้นการสร้างความรู้จากประสบการณ์ และทฤษฎีการเรียนรู้สังคมเน้นการเรียนรู้ผ่านการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น การเข้าใจแนวคิดเหล่านี้ช่วยให้สามารถพัฒนาวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละบริบทและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Skinner, B. F. (1953) กล่าวว่า ตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยม การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ซึ่งการเรียนรู้จะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้จากการเสริมแรง (Reinforcement) หรือการลงโทษ (Punishment) ตัวอย่างการเรียนรู้ในลักษณะนี้คือการสอนเด็กให้เรียนรู้การตอบสนองต่อคำสั่งผ่านการให้รางวัลเมื่อทำถูกต้องหรือการลงโทษเมื่อทำผิด

Piaget, J. (1952) กล่าวว่า ทฤษฎีนี้มองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสมองของผู้เรียน การรับข้อมูลและประมวลผลข้อมูลนั้น ๆ อย่างมีความหมาย ผู้เรียนไม่ได้เพียงแค่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าแต่สามารถคิด วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลในการตัดสินใจได้ ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ไม่ใช่แค่การจดจำสูตร แต่ต้องคิดวิเคราะห์และประยุกต์ใช้สูตรต่าง ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ

Bandura, A. (1977) กล่าวว่า ทฤษฎีการเรียนรู้สังคมของ อัลเบิร์ต บันดูรา กล่าวถึงการเรียนรู้ผ่านการสังเกตและการเลียนแบบพฤติกรรมของผู้อื่น บุคคลสามารถเรียนรู้ได้จากการเห็นการ

กระทำของผู้อื่นและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นและการรับรู้ถึงผลลัพธ์

ทิพย์สุตา สุทธิมาศ (2566, หน้า 42) ได้เสนอแนวคิดที่การเรียนรู้ไม่ใช่กระบวนการที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว แต่การเรียนรู้ยังสามารถเกิดขึ้นจากการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์ในสังคม โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากการแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งทำให้การเรียนรู้กลายเป็นกระบวนการที่ยืดหยุ่นและเข้าถึงได้มากขึ้น

ศิริลักษณ์ รอดเพชร (2563, หน้า 88) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ผ่านการสร้างความหมายจากประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้จริง ๆ ผ่านการกระทำและการสะท้อนผลที่เกิดจากประสบการณ์นั้นๆ โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เนื่องจากการสัมผัสประสบการณ์จะทำให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจได้ดีกว่าการรับข้อมูลจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาความสามารถของมนุษย์ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ โดยใช้มุมมองที่แตกต่างกัน ทฤษฎีการเรียนรู้เหล่านี้ช่วยให้เราเข้าใจถึงวิธีที่บุคคลได้รับข้อมูลและประสบการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ การศึกษาแนวคิดเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการออกแบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละบริบท ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้แต่ละแนวทางมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ได้แก่ ทฤษฎีพฤติกรรมนิยมที่มุ่งเน้นการเสริมแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทฤษฎีปัญญานิยมที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดและการทำความเข้าใจ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการสังเกต และการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การเข้าใจแนวคิดเหล่านี้จะช่วยให้สามารถพัฒนาวิธีการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในแต่ละบริบทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5.1 ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้หมายถึงกระบวนการที่บุคคลหรือสิ่งมีชีวิตรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมแล้วนำมาประมวลผลหรือประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือทักษะเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การจดจำข้อมูลหรือความรู้จากแหล่งต่าง ๆ แต่ยังรวมถึงการปรับตัว การเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว และการพัฒนาความสามารถในการใช้ความรู้เหล่านั้นในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้จากการสังเกต การฝึกฝน การศึกษา หรือการสื่อสาร การเรียนรู้มักจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงในทักษะ ความเข้าใจ หรือการคิดที่มีต่อสิ่งที่เรารู้ไป โดยที่การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเป็นการทำสิ่งใหม่ ๆ เสมอไป แต่สามารถเป็นการปรับปรุงพฤติกรรมหรือทักษะที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้นหรือเหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต (Lifelong Learning) โดยไม่จำกัดเฉพาะในช่วงเวลาหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง การเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวและเติบโตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะขอยกตัวอย่างมาเป็นสังเขปเพื่อเป็นแนวทางการหาข้อสรุป ดังนี้

มาลินี ธนยานุกุล (2559, หน้า 49) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เกิดจากการทำกิจกรรม โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือการฝึกปฏิบัติ ซึ่งกระบวนการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ได้ดีกว่าเพียงแค่การรับข้อมูลผ่านการฟังหรือการอ่าน การเรียนรู้ในลักษณะนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

นคร พันธณรงค์ (2559, หน้า 76) กล่าวถึงวิธีการเรียนรู้มีขั้นตอนและองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ขั้นการเลือกเรื่องที่จะศึกษาเป็นขั้นที่ครูผู้สอนอาจจัดกิจกรรมหรือสร้างสถานการณ์ให้นักเรียนเกิดความสนใจในสภาพปัญหาหรือสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวเพื่อกำหนดเรื่องที่จะศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นเรื่องที่จะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ความสนใจเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกทักษะเกิดความก้าวหน้าหรือเปลี่ยนแปลงขึ้นในตัวนักเรียน

2. ขั้นการสร้างประสบการณ์เดิมเป็นขั้นการเชื่อมโยงความรู้หรือประสบการณ์เดิมของนักเรียนเข้ากับกรณีศึกษาซึ่งอาจใช้วิธีการสนทนาตอบคำถามเล่าเรื่องเกี่ยวกับปัญหาหรือสาเหตุของกรณีศึกษานั้น

3. ขั้นการแสวงหาความรู้ใหม่เป็นขั้นการนำความรู้เดิมที่เกี่ยวกับกรณีศึกษามาวิเคราะห์ตั้งประเด็นคำถามเพื่อค้นหาความรู้หรือแนวทางใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา

4. ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นการสังเกตการ สัมภาษณ์การสำรวจ ฯลฯ เพื่อให้ได้คำตอบของประเด็นปัญหาหรือแนวทางการปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

5. ขั้นการวิเคราะห์สรุปและรายงานผลเป็นขั้นการนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์หรืออภิปรายซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตของนักเรียน

6. ขั้นการนำไปใช้เป็นขั้นการนำผลที่ได้จากการศึกษามาสร้างเป็นความรู้ใหม่หรือข้อกำหนดการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของนักเรียน

ฐิตา วรณวัฒน์ (2560, หน้า 88) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น โดยมองว่า การเรียนรู้จากการสังเกตเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้บุคคลเรียนรู้ทักษะหรือพฤติกรรมใหม่ ๆ ได้จากการดูและเลียนแบบผู้อื่น ซึ่งเป็นแนวคิดที่สะท้อนจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ

ธีระ วรรณวัฒน์ (2561, หน้า 41) ได้นำเสนอแนวทางการเรียนรู้ตามหลักคอนสตรัคติวิสต์ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้จากการสร้างความหมายของผู้เรียนเองผ่านประสบการณ์ที่ได้รับ โดยผู้เรียนจะสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่มีอยู่กับสิ่งใหม่ ๆ ที่พบเจอและสร้างความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นมาเองจากกระบวนการนี้

พรพิมล กัลยาณพงษ์ (2567, หน้า 92) ได้ศึกษาการเรียนรู้ในบริบทการศึกษา โดยเน้นว่า "การเรียนรู้" ไม่ใช่เพียงการรับข้อมูล แต่เป็นการประมวลผลข้อมูลเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการพัฒนาในทักษะที่เหมาะสมกับการใช้งานจริง โดยการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ได้สัมผัสโดยตรง หรือการเรียนรู้จากการฝึกฝนในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

สรุปว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้รับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ และนำมาประมวลผลเพื่อสร้างความเข้าใจหรือพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จะช่วยให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดแค่การได้รับความรู้ใหม่ แต่ยังรวมถึงการนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากหลายแหล่ง เช่น การสังเกต การฝึกฝน การศึกษา หรือการทดลอง ซึ่งทุกกระบวนการเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจและตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการที่ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การเรียนรู้ในลักษณะนี้สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในรูปแบบทางการ เช่น การศึกษาภายในห้องเรียน หรือการเรียนรู้นอกห้องเรียนจากการสังเกต การทำกิจกรรมการทำงานร่วมกับผู้อื่น หรือแม้แต่การใช้เทคโนโลยีที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ การเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความสามารถและทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2.5.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) คือแนวทางและหลักการที่ใช้ในการอธิบายกระบวนการที่มนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ได้รับความรู้ใหม่ ๆ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการมีประสบการณ์หรือจากสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีเหล่านี้มีหลายประเภท โดยแต่ละทฤษฎีก็มีมุมมองและวิธีการอธิบายที่แตกต่างกัน แต่ทั้งหมดมีจุดประสงค์เดียวกันคือ การอธิบายกระบวนการเรียนรู้และการเข้าใจว่าทำไมและอย่างไรการเรียนรู้เกิดขึ้นในบุคคลต่าง ๆ แบ่งได้ 4 กลุ่มดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

Skinner, B.F. (1953, p. 132) กล่าวว่า ทฤษฎีการเรียนรู้แบบพฤติกรรมนิยมมองว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอก การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ ซึ่งได้รับการกระตุ้นหรือการเสริมแรงจากสภาพแวดล้อม ตัวอย่างเช่น การใช้การเสริมแรง (Reinforcement) และการลงโทษ (Punishment) เพื่อกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ ทฤษฎีนี้มีนักวิจัยที่สำคัญ

ศิริรัตน์ เจริญกุล (2561, หน้า 87) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมนิยมในการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน โดยได้ศึกษาการใช้เทคนิคการเสริมแรงในการกระตุ้นนักเรียนให้แสดงพฤติกรรมที่ต้องการ เช่น การให้คะแนน หรือรางวัลเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้

นพรัตน์ วัฒนวนิช (2562, หน้า 66) กล่าวว่า ทฤษฎีการเรียนรู้แบบพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เป็นทฤษฎีที่เน้นการศึกษาพฤติกรรมที่สามารถสังเกตและวัดผลได้ โดยมองว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอกหรือการกระตุ้นจากสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ในทฤษฎีนี้จะเน้นการฝึกฝนและการใช้การเสริมแรง (reinforcement) เพื่อกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ หรือการลงโทษ (punishment) เพื่อป้องกันพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพุทธินิยม (Cognitive)

พีระศักดิ์ ศรีบุญ (2559) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพุทธินิยมในกระบวนการเรียนการสอน โดยพบว่าเมื่อครูใช้แนวทางที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้จะมีความหมายมากขึ้นและช่วยพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

ธนาวุฒิ บุญมั่น (2561) ที่ศึกษาการใช้ทฤษฎีพุทธานิยมในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในห้องเรียน พบว่า การให้โอกาสนักเรียนในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะทำให้พวกเขารู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศิริรัตน์ ภูแสงจันทร์ (2562) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพุทธานิยมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียน พบว่า การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับนักเรียนและทำให้พวกเขามีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น

อัจฉรา จันทรป้อม (2560) ศึกษาการประยุกต์ใช้แนวทางการเรียนรู้แบบพุทธานิยมในกระบวนการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงและสามารถใช้ความคิดของตนเองในการแก้ปัญหา มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ที่ดีกว่า

3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism)

นักคิดกลุ่มมนุษยนิยม ให้ความสำคัญของการเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการ และมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตน หากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ นักจิตวิทยาคนสำคัญในกลุ่มนี้คือ มาสโลว์ (Maslow) รอเจอร์ส (Rogers) โคมส์ (Knowles) แฟร์ (Faire) อิลลิช (illich) และนีล (Neil)

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์

1.1) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติเป็นลำดับขั้น คือ ขั้นความต้องการร่างกาย (physical need) ขั้นความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (safety need) ขั้นความต้องการความรัก (love need) ขั้นความต้องการยอมรับของตนเองอย่างเต็มที่ (self-actualization) หากความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างพอเพียง สำหรับตนในแต่ละขั้น มนุษย์จะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น

1.2) มนุษย์มีความต้องการที่จะรู้จักตนเองและพัฒนาตนเอง ประสบการณ์ที่เรียกว่า “peak experience” เป็นประสบการณ์ของบุคคลที่อยู่ในภาวะดีมดำจากการรู้จักตนเองตรงตามสภาพความเป็นจริง มีลักษณะน่าตื่นเต้น เป็นความรู้สึกปิติ เป็นช่วงเวลาที่บุคคลเข้าใจเรื่องหนึ่งอย่างถ่องแท้ เป็นสภาพที่สมบูรณ์มีลักษณะผสมผสานกลมกลืน เป็นช่วงเวลาแห่งการรู้จักตนเองอย่างแท้จริง บุคคลที่มีประสบการณ์เช่นนี้บ่อยๆ จะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ของรอเจอร์ส มนุษย์จะสามารถพัฒนาตนเองได้ดีหากอยู่ในสภาพการณ์ที่ผ่อนคลาย และเป็นอิสระ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายและเอื้อต่อการเรียนรู้ (supportive atmosphere) และเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student-centered teaching) โดยครูใช้วิธีการสอนแบบชี้แนะ (non-directive) และทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน (facilitator) และการเรียนรู้จะเน้นกระบวนการ (process learning) เป็นสำคัญ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของโคมส์ (Combs) ความรู้สึกของผู้เรียนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้มาก เพราะความรู้สึก และเจตคติของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของโนลส์ (Knowles)

4.1) ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้มากหากมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
 4.2) การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการภายใน อยู่ในความควบคุมของผู้เรียนแต่ละคน ผู้เรียนจะนำประสบการณ์ ความรู้ ทักษะ และค่านิยมต่าง ๆ เข้ามาสู่การเรียนรู้ของตน

4.3) มนุษย์จะเรียนรู้ได้ดีหากมีอิสระที่จะเรียนในสิ่งที่ตนต้องการและด้วยวิธีการที่ตนพอใจ

4.4) มนุษย์ทุกคนมีลักษณะเฉพาะตน ความเป็นเอกลักษณ์บุคคลเป็นสิ่งที่มีความคุณค่า มนุษย์ควรได้รับการส่งเสริมในการพัฒนาความเป็นเอกลักษณ์บุคคลของตน

4.5) มนุษย์เป็นผู้มีความสามารถ และเสรีภาพที่จะตัดสินใจ และเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตนพอใจ และรับผิดชอบในผลของการกระทำนั้น

5. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของแฟร์ (Faure) เปาโล แฟร์ (Faure) เชื้อในทฤษฎีของผู้ถูกกดขี่ (Pedagogy of the oppressed) เขากล่าวว่า ผู้เรียนต้องถูกปลดปล่อยจากการกดขี่ของครูที่สอนแบบเก่า ผู้เรียนมีศักยภาพและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

6. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของอิลลิช (Illich) อิวาน อิลลิช (Ivan Illich) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการล้มเลิกระบบโรงเรียน (deschooling) ไว้ว่า สังคมแห่งการเรียนรู้เป็นสังคมที่ต้องล้มเลิกระบบโรงเรียน การศึกษาควรเป็นการศึกษาตลอดชีวิตแบบเป็นตามธรรมชาติ โดยให้อโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนแก่บุคคลอย่างเต็มที่

7. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนีล (Neil) นีล กล่าวว่า มนุษย์เป็นผู้มีศักดิ์ศรี มีความดีโดยธรรมชาติหากมนุษย์อยู่ในสภาพแวดล้อมที่อบอุ่นบริบูรณ์ไปด้วยความรัก มีอิสระภาพ และเสรีภาพมนุษย์จะพัฒนาไปในทางที่ดีต่อตนเอง และสังคม

4. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Blended Learning) เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างการเรียนรู้แบบออนไลน์และการเรียนรู้แบบดั้งเดิม (การเรียนรู้ในห้องเรียน) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยการผสมผสานนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตัวเองและสภาพแวดล้อมได้มากที่สุด ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเรียนรู้ที่ดีจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการใช้ประโยชน์จากทั้งการสอนแบบออนไลน์และการสอนแบบในห้องเรียน เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและยืดหยุ่นมากขึ้น

ภัทรภรณ์ วราธิกิจ (2564) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสานในการศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า การใช้การเรียนการสอนแบบผสมผสานสามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ เนื่องจากผู้เรียนมีความยืดหยุ่นในการจัดการเวลาเรียนและสามารถเลือกเนื้อหาการเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง

ณัฐธิดา ชูประดิษฐ์ (2562) ที่ศึกษาการเรียนรู้แบบผสมผสานในวิชาคณิตศาสตร์ พบว่า การใช้เทคโนโลยีช่วยในการเรียนรู้ทำให้นักเรียนสามารถทำความเข้าใจในเนื้อหาได้ดีขึ้น และสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นแนวความคิดที่ได้รับการยอมรับว่าสามารถใช้อธิบายลักษณะของการเกิดการเรียนรู้ หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ในศตวรรษที่ 20 ได้มีนักคิด และนักจิตวิทยาเกิดขึ้นจำนวนมากโดยเฉพาะกานเย (Gagne') จัดได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญในกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่ม

ผสมผสาน (Eclecticism) โดยกานเย ได้นำทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม และทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยมมาผสมผสานกัน โดยทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม มีแนวคิดในการมองธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลาง คือ ไม่ดี ไม่เลว การกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนอง และให้ความสนใจกับพฤติกรรมมาก เพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัด สามารถวัดได้ และทดสอบได้ ในขณะที่ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยมมีแนวคิดว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพียงเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์มีความซับซ้อนยิ่งไปกว่านั้น การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย และความสัมพันธ์ของข้อมูล และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ตนเอง ดังนั้นเมื่อกานเย ซึ่งเป็นนักคิดในกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน ได้นำแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม และทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยมมาผสมผสานกัน จึงมีแนวคิดว่า ความรู้มีหลายประเภท บางประเภทสามารถเข้าใจได้อย่างรวดเร็ว ไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้ง บางประเภทมีความซับซ้อนมากจำเป็นต้องใช้ความสามารถในขั้นสูง (ทศนา, 2550) ซึ่งในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ได้ยึดหลักการหรือแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบผสมผสาน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นแนวคิดที่อธิบายกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้ หรือทักษะของบุคคล ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีการพัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้หลายกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา ดังนี้ 1) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เน้นการสังเกตพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า โดยพฤติกรรมสามารถเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงได้ผ่านการเสริมแรง (Reinforcement) เช่น การให้รางวัลหรือการลงโทษเพื่อกระตุ้นพฤติกรรมที่ต้องการ 2) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยม (Cognitivism) มุ่งเน้นกระบวนการทางความคิดภายในของผู้เรียน เช่น การรับรู้ การจัดเก็บ และการประมวลผลข้อมูล เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนสร้างความเข้าใจและความหมายจากประสบการณ์และความรู้เดิมของตน 3) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองและการเจริญเติบโตของบุคคล เน้นการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการและความสนใจของผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 4) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism) เป็นการรวบรวมแนวคิดจากทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน โดยไม่ยึดติดกับทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งโดยเฉพาะ การเข้าใจทฤษฎีการเรียนรู้เหล่านี้ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถออกแบบและปรับปรุงกระบวนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการศึกษา

2.5.3 ประเภทของการเรียนรู้

การเรียนรู้มีหลายประเภทที่สอดคล้องกับกระบวนการและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ประเภทหลัก ๆ ของการเรียนรู้ได้แก่ 1) การเรียนรู้โดยตรง (Direct Learning) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรง เช่น การปฏิบัติหรือการทดลอง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น 2) การเรียนรู้โดยอ้อม (Indirect Learning) การเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตหรือการฟัง เช่น การ

เรียนรู้จากการดูผู้อื่นทำหรือการฟังคำอธิบาย ช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลและแนวคิดใหม่ ๆ 3) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) การที่ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและวิธีการเรียนรู้ของตนเอง เช่น การค้นคว้าหรือการศึกษาออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในด้านที่สนใจ 4) การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น การทำงานกลุ่มหรือการอภิปราย ช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 5) การเรียนรู้ผ่านการสอน (Teaching-Learning) การที่ผู้เรียนได้รับการสอนจากครูหรือผู้สอน ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ในระบบการศึกษาทั่วไป เพื่อถ่ายทอดความรู้และทักษะที่จำเป็น การเข้าใจประเภทต่าง ๆ ของการเรียนรู้ช่วยให้ครูและผู้สอนสามารถออกแบบกระบวนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และสภาพแวดล้อมการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเรียนการสอน

1. การเรียนรู้โดยตรง (Direct Learning)

การเรียนรู้โดยตรง (Direct Learning) คือกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างผู้เรียนกับเนื้อหาการเรียนรู้ หรือกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสและมีประสบการณ์โดยตรงกับสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการแปลความหรือการตีความจากแหล่งข้อมูลภายนอก เช่น การเรียนรู้จากการสอนโดยตรง หรือการฝึกฝนทักษะในสภาพแวดล้อมจริง

Dewey (1938) การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผู้เรียนจะได้รับข้อมูลหรือทักษะโดยตรงจากการทำกิจกรรม เช่น การทดลองในห้องปฏิบัติการ หรือการฝึกทักษะเฉพาะ โดยมุ่งเน้นที่การปฏิบัติจริง (การเรียนรู้โดยการทำ)

อรรถพร แสงวิเศษ (2562) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยตรงผ่านกิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาและทักษะที่เกี่ยวข้องได้ดีขึ้น เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นการทดลองจริง เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ ทำให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

กรรณิการ์ คำพรณ (2562) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยตรงเป็นการฝึกทักษะในสภาพแวดล้อมการทำงานจริงทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ทักษะและพัฒนาความสามารถในการทำงานในสภาพแวดล้อมจริงได้ดีขึ้น การเรียนรู้โดยตรงช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้เร็วขึ้นและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการทำงานได้มีประสิทธิภาพ

สุภาภรณ์ ตูลาธรรม (2561) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยการทำโครงการในวิชาการศึกษาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการทำงานจริงและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ดียิ่งขึ้น การเรียนรู้โดยตรงผ่านการทำโครงการให้โอกาสผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

2. การเรียนรู้โดยอ้อม (Indirect Learning)

การเรียนรู้โดยอ้อม (Indirect Learning) หมายถึง กระบวนการที่ผู้เรียนได้รับความรู้หรือทักษะโดยไม่ตรงจากการสอนหรือการฝึกฝนโดยตรง แต่เกิดขึ้นจากการมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องหรือจากการสังเกตพฤติกรรมและผลลัพธ์ของผู้อื่น การเรียนรู้ประเภทนี้อาจเกิดจากการที่ผู้เรียนไม่ได้รับการสอนหรือคำแนะนำโดยตรง แต่ได้รับความรู้จากสิ่งแวดล้อม การสังเกต หรือการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ในแบบที่ไม่ตั้งใจหรือไม่รู้ตัว

สิริกร ชาญสมบัติ (2561) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยอ้อมเป็นการเรียนรู้จากการสังเกตการทำงานของผู้อื่นในที่ทำงานช่วยเสริมสร้างทักษะและความรู้ของผู้เรียนโดยไม่จำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมหรือการสอนจากผู้มีประสบการณ์โดยตรง การสังเกตช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจวิธีการทำงานในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ

ชลิตา อมรบุตร (2560) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยอ้อมเป็นการมีส่วนร่วมในกลุ่มหรือการอภิปรายในชั้นเรียนช่วยกระตุ้นการเรียนรู้โดยอ้อมผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์จากสมาชิกในกลุ่ม การเรียนรู้ในรูปแบบนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้รับมุมมองใหม่ ๆ และสามารถเรียนรู้ได้โดยไม่ต้องมีการสอนโดยตรง

ธัญญธร สุทธิพิทักษ์ (2561) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยอ้อมนั้นผู้เรียนสามารถได้รับความรู้จากการฟังคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์ในวงการธุรกิจ เช่น การเข้าร่วมสัมมนาหรือการฟังเรื่องราวจากผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยอ้อมที่ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ของตนเอง

3. การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning)

การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) คือกระบวนการที่ผู้เรียนรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง โดยการตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ ค้นหาข้อมูลหรือแหล่งความรู้ที่ต้องการศึกษา และใช้วิธีการที่เหมาะสมในการเรียนรู้ เช่น การอ่าน การทดลอง หรือการปฏิบัติจริง โดยไม่มีการควบคุมหรือการสอนจากภายนอกอย่างตรงไปตรงมา การเรียนรู้ด้วยตนเองมักจะเกิดขึ้นในรูปแบบของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสถานการณ์หรือทุกเวลา

ฉลวย ม่วงพรวน (2563, หน้า 31) ได้สรุปความหมายของ SDL ไว้ 2 ประการ ประการแรก หมายถึงกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนของผู้เรียน โดยเดิมผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทในการควบคุมกระบวนการเรียนการสอน เปลี่ยนมาเป็นผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทในการริเริ่มวางแผนการเรียนด้วยตนเอง มีการทำงานร่วมกัน ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ เลือกวิธีเรียน เลือกและแสวงหาข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้เอง ทำการประเมินกระบวนการเรียนด้วยตนเอง ทั้งนี้ผู้สอนมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและจัดเตรียมแหล่งข้อมูลที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ประการที่สอง SDL หมายถึงคุณลักษณะของผู้เรียน คือเจตคติ และปัจจัยต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้น เป็นความพร้อมในการเรียนด้วยตนเอง รวมทั้งการตัดสินใจว่าสิ่งใดมีคุณค่าในการเรียน มีแรงจูงใจภายในที่จะช่วยให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียน มีความตั้งใจอย่างเต็มที่ที่จะทำการงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งลักษณะ เช่นนี้เป็นลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในยุคที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน

เชมกร อนุภาพ (2560) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การที่ผู้รับเป็นผู้ริเริ่มการเรียนด้วยตนเอง โดยมีการวิเคราะห์ความต้องการสิ่งที่จะเรียน มีวิธีการเลือก และแสวงหาความรู้ มีกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การวางแผนการเรียน การค้นหา และเลือกแหล่งการเรียนรู้ ทั้งบุคคล และวิทยาการ สื่อต่างๆ มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการตัดสินใจ และสามารถประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะการจัดการเรียนด้วยตนเอง โดยอาจได้รับความช่วยเหลือแนะนำ และสนับสนุนจากผู้อื่น เช่น เพื่อน หรือครู ซึ่งการเรียนรู้ด้วยตนเองประกอบด้วย 2 มิติ คือ มิติของกระบวนการ (process) และมิติของผลผลิต (product)

4. การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning)

การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) คือกระบวนการที่ผู้เรียนทำงานร่วมกันในกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาหรือเรียนรู้เนื้อหาด้วยกัน โดยที่แต่ละคนในกลุ่มสามารถแบ่งปันความรู้ ความคิด และทักษะต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การเรียนรู้ร่วมกันเน้นการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีขึ้นเมื่อมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยเหลือกันในกลุ่ม

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2562, หน้า 34) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่มโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นกำลังใจให้กันและกันคนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องร่วมรับผิดชอบการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือความสำเร็จของกลุ่ม

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2564, หน้า 6) กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกัน หมายถึง วิธีสอนแบบหนึ่ง โดยกำหนดให้นักเรียนที่มีความสามารถต่างกันทำงานพร้อมกันเป็นกลุ่มขนาดเล็ก โดยทุกคนมีความรับผิดชอบงานของตนเอง และงานส่วนรวมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กันและกัน มีทักษะการทำงานกลุ่ม เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดความพอใจอันเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มร่วมมือ

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2565, หน้า 51) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกันเป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกันโดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นกำลังใจแก่กัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่เรียนอ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องร่วมรับผิดชอบการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่มความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือความสำเร็จของกลุ่ม

พรพิมล พรพิรชนม์ (2560, หน้า 71) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ร่วมกัน คือวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน (Heterogeneous Group) แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่มโดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบ่งปันทรัพยากร เป็นกำลังใจให้กันและกัน และร่วมรับผิดชอบการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

5. การเรียนรู้ผ่านการสอน (Teaching-Learning)

การเรียนรู้ผ่านการสอน (Learning through Teaching) เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะโดยการสอนหรือแบ่งปันความรู้ให้กับผู้อื่น โดยกระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาดีขึ้น แต่ยังส่งเสริมความเข้าใจในแนวคิดและช่วยพัฒนาทักษะในการสื่อสาร และการแก้ปัญหา การสอนผู้อื่นจึงถือเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้ผ่านการสอนเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการสอนช่วยเพิ่มความเข้าใจในเนื้อหาด้วยการฝึกฝนและการสื่อสาร นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะที่

สำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการแก้ปัญหา งานวิจัยในประเทศไทยแสดงให้เห็นว่า การใช้วิธีการนี้ในการศึกษาและการเรียนการสอนสามารถช่วยพัฒนาทักษะทั้งในด้านวิชาการและทักษะส่วนตัว

พระครูปลัดณัฐกร ปฏิภาณเมธี และคณะ (2563, หน้า 23) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ผ่านการสอนว่า หมายถึงสภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งได้รับการจัดไว้ อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญาทฤษฎีหลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ ประกอบด้วย กระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบว่าสามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ เฉพาะของรูปแบบนั้นจากควาหมายการเรียนรู้ผ่านการสอน หมายถึง การจัดองค์ประกอบทางการเรียนรู้อย่างเป็นระเบียบแบบแผน ตามหลักการ แนวคิด หรือทฤษฎีพื้นฐาน และได้รับการพิสูจน์ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดได้

พรณี ชำนาญ (2562, หน้า 53) กล่าวว่า การเรียนรู้ผ่านการสอนเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่ได้รับความรู้ แต่ยังสามารถพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา การสอนหรือการแบ่งปันความรู้กับผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในเนื้อหาที่เรียนและยังเสริมสร้างทักษะในการสื่อสารที่ดี และการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการสอนหรือแบ่งปันความรู้กับผู้อื่น โดยการสอนนี้ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนรู้ เพราะผู้เรียนต้องทำความเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้งก่อนที่จะอธิบายให้คนอื่นเข้าใจ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และทบทวนเนื้อหานั้นได้ดีขึ้น นอกจากนี้ การสอนยังช่วยพัฒนาทักษะในการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา

สรุปได้ว่า การเรียนรู้สามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภทตามวิธีการที่ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ โดยแต่ละประเภทมีจุดเด่นและประโยชน์ที่แตกต่างกัน ดังนี้ การเรียนรู้โดยตรง เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เช่น การทดลองและการปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและจดจำได้ดีขึ้น การเรียนรู้โดยอ้อม เป็นการเรียนรู้ผ่านการสังเกตหรือการรับฟัง เช่น การดูผู้อื่นทำหรือการฟังคำอธิบาย ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับแนวคิดใหม่ ๆ การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายและแนวทางของตนเอง เช่น การค้นคว้าหรือศึกษาออนไลน์ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำงานเป็นทีม เช่น การอภิปรายหรือทำโครงการร่วมกัน ซึ่งช่วยเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้ผ่านการสอน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและสามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ สุดท้ายแล้วการเรียนรู้แต่ละประเภทมีข้อดีที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ การเลือกใช้วิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะช่วยให้การศึกษาและการพัฒนาตนเองมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.5.4 องค์ประกอบของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เราพัฒนาทักษะ ความรู้ และความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ รอบตัว อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพไม่ได้เกิดขึ้นจากการรับข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยปัจจัยและองค์ประกอบหลายประการที่ทำให้

ผู้เรียนสามารถเข้าใจและนำความรู้ไปใช้ได้อย่างเหมาะสม องค์ประกอบหลักของการเรียนรู้ ประกอบด้วย ผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหา วิธีการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

Merrill (2002) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการ Merrill ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเรียนรู้ไว้หลายรูปแบบ ซึ่งสามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญได้ดังนี้

1. ผู้เรียน (Learner)

ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ โดยมีความแตกต่างกันในด้านความรู้อยู่เดิม ประสบการณ์ ทักษะ และสไตล์การเรียนรู้ ซึ่งส่งผลต่อวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

2. ผู้สอน (Instructor/Teacher)

ผู้สอนมีบทบาทในการกระตุ้น ส่งเสริม และถ่ายทอดความรู้ รวมถึงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เนื้อหา (Content)

เนื้อหาการเรียนรู้ควรมีความถูกต้อง ทันสมัย และเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน โดยอาจอยู่ในรูปแบบของตำราเรียน สื่อดิจิทัล หรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ

4. กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)

การเรียนรู้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการที่ประกอบด้วย การรับรู้ (Perception) การทำความเข้าใจ (Comprehension) การจดจำ (Retention) และการนำไปใช้ (Application) ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ทฤษฎีปัญญา (Cognitivism) และทฤษฎีการสร้างสรรคนิยม (Constructivism)

5. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment)

สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ห้องเรียน สื่อการสอน หรือสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา เช่น บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และแรงจูงใจในการเรียน

6. การประเมินผล (Assessment and Feedback)

การประเมินผลช่วยให้ผู้เรียนทราบถึงความก้าวหน้าในการเรียนรู้ และสามารถปรับปรุงการเรียนรู้ของตนเองได้ นอกจากนี้ การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของผู้เรียน

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยการผสมผสานระหว่างผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหาการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการประเมินผล องค์ประกอบเหล่านี้ต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาความรู้และทักษะของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

2.5.5 วิธีการส่งเสริมการเรียนรู้

การส่งเสริมการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญในการช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน วิธีการที่ใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้สามารถนำมาใช้ได้

หลากหลาย ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้เรียนและบริบทของการเรียนรู้ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพนั้นควรคำนึงถึงหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การสร้างแรงจูงใจ การใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม การส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการใช้เทคโนโลยีในกระบวนการเรียนรู้

1. การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้

การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการศึกษา การสร้างแรงจูงใจสามารถทำได้โดยการเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตจริงของผู้เรียน และการให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของเนื้อหาที่เรียนรู้ การให้รางวัลหรือการเสริมแรงในรูปแบบต่างๆ เช่น การให้คะแนนหรือคำชม จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ (วีระชัย มงคล, 2565)

2. การใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้และมีบทบาทในกระบวนการนั้น ๆ โดยการสร้างกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกัน เช่น การทำงานกลุ่ม การอภิปราย หรือการทดลองต่างๆ (อรนุช ชัยธร, 2563) การเรียนรู้แบบนี้จะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน และสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น

3. การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย

การใช้สื่อการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหาจะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ได้ดีขึ้น การใช้สื่อที่สามารถกระตุ้นความสนใจและช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การใช้วิดีโอ อินโฟกราฟิก หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการสอน สามารถช่วยให้การเรียนการสอนมีความน่าสนใจและมีประสิทธิภาพ (ปิยะฉัตร ภูมิสุทธิ, 2561)

4. การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้

การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนรู้ถือเป็นวิธีที่สามารถช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ แอปพลิเคชันการศึกษา หรือเครื่องมือการสื่อสารที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา การใช้เทคโนโลยีช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย (สมบัติ บุญกระพือ, 2563)

5. การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนา

การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยและมีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็น และการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การมีบรรยากาศที่เปิดกว้าง การให้คำแนะนำที่สร้างสรรค์จากผู้สอน และการใช้เทคนิคการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (ศราวุฒิ ศรีหาภา, 2566)

6. การประเมินและการให้ข้อเสนอแนะที่ต่อเนื่อง

การประเมินผลและการให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จะช่วยให้ผู้เรียนถึงจุดแข็งและจุดที่ต้องปรับปรุงในการเรียนรู้ การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพสามารถช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงความก้าวหน้าในการเรียนรู้และปรับปรุงวิธีการเรียนรู้ของตนเองได้ (จิตตรา ททรัพย์ศิริ, 2560) นอกจากนี้ การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นกำลังใจและสร้างสรรค์ยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาตัวเองต่อไป

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ต้องใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน โดยการสร้างแรงจูงใจที่ดี การใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย การส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีและการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ล้วนแล้วแต่มีบทบาทสำคัญในการทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2.5.6 หลักการจัดการการเรียนรู้

การจัดการการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมและแนวทางการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การจัดการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะและความรู้ได้อย่างเต็มที่ โดยมีหลักการสำคัญที่ช่วยให้กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักการเหล่านี้มีทั้งในด้านการออกแบบการเรียนการสอน การสนับสนุนการเรียนรู้ และการประเมินผล

1. การออกแบบการเรียนการสอน (Instructional Design)

การออกแบบการเรียนการสอนมีความสำคัญในขั้นตอนแรกของกระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยจะต้องออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และเนื้อหาการสอนให้เหมาะสมกับลักษณะและความสามารถของผู้เรียน (Merrill, 2002) การออกแบบการเรียนการสอนที่ดีต้องพิจารณาเป้าหมายการเรียนรู้ เนื้อหาการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ โดยมีการเลือกใช้สื่อการสอนที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ เช่น วิดีโอ กิจกรรมกลุ่ม หรือแหล่งข้อมูลออนไลน์

2. การสร้างแรงจูงใจ (Motivation)

การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นหนึ่งในหลักการสำคัญในการจัดการการเรียนรู้ (Ryan & Deci, 2000) ผู้เรียนจะมีแรงจูงใจในการเรียนรู้เมื่อรู้สึกถึงความสำคัญและประโยชน์จากการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้สอนต้องมีการออกแบบกิจกรรมที่กระตุ้นความสนใจและทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในเนื้อหาที่กำลังเรียนอยู่ นอกจากนี้ การให้การยอมรับและคำชมจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจและสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน

3. การเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning)

การจัดการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องทำให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหากับประสบการณ์และความรู้ที่มีอยู่แล้วในตัวผู้เรียน การเรียนรู้ที่มีความหมายจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ (Ausubel, 1963) นักวิจัยหลายท่านยืนยันว่า การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงข้อมูลใหม่กับความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว

4. การสนับสนุนการเรียนรู้ที่หลากหลาย (Diverse Learning Support)

การจัดการการเรียนรู้ควรพิจารณาความหลากหลายของผู้เรียน ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งในด้านทักษะ ประสบการณ์ และสไตล์การเรียนรู้ (Gardner, 1993) ผู้สอนสามารถใช้วิธีการและสื่อการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้การเรียนรู้มีความเหมาะสมกับทุกกลุ่มผู้เรียน เช่น การใช้สื่อภาพ

เสียง หรือกิจกรรมที่มีความเป็นประสบการณ์ การสนับสนุนการเรียนรู้ในหลายๆ รูปแบบจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่และมีความเข้าใจมากขึ้น

5. การประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment)

การประเมินผลการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญในการจัดการการเรียนรู้ ซึ่งไม่เพียงแต่ใช้ในการวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังช่วยในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น (Black & Wiliam, 1998) การประเมินผลสามารถทำได้หลายรูปแบบ เช่น การทดสอบ การสอบถามความคิดเห็น การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน หรือการประเมินจากผลงานจริง การประเมินที่มีประสิทธิภาพควรใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

6. การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ (Use of Technology in Learning)

การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการการเรียนรู้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและขยายขอบเขตของการเรียนรู้ให้กว้างขึ้น เทคโนโลยีสามารถใช้ในการสนับสนุนการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเรียนการสอนออนไลน์ การใช้สื่อดิจิทัล หรือเครื่องมือการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา (Anderson, 2008) การใช้เทคโนโลยีจะช่วยให้การเรียนรู้มีความยืดหยุ่นและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

7. การให้ข้อเสนอแนะและการปรับปรุง (Feedback and Improvement)

การให้ข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการการเรียนรู้ ข้อเสนอแนะที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จุดที่ต้องปรับปรุงและรู้วิธีการพัฒนาตนเอง (Hattie & Timperley, 2007) ผู้สอนควรให้ข้อเสนอแนะที่มีลักษณะเป็นกำลังใจและช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้เรียน

สรุปได้ว่า การจัดการการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนและต้องคำนึงถึงหลายปัจจัย โดยหลักการที่สำคัญได้แก่ การออกแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การเรียนรู้ที่มีความหมาย การสนับสนุนการเรียนรู้ที่หลากหลาย การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ และการให้ข้อเสนอแนะที่ช่วยปรับปรุงการเรียนรู้ ซึ่งทั้งหมดนี้จะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2.5.7 รูปแบบการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับวิธีการที่ใช้และลักษณะของผู้เรียน รูปแบบการเรียนรู้สามารถแบ่งได้หลายประเภทตามลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ วิธีการสอน และเทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละบริบท โดยรูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่

1. การเรียนรู้แบบปกติ หรือการเรียนรู้แบบคลาสสิก เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนที่มีการสอนโดยตรงจากผู้สอนสู่ผู้เรียน ซึ่งมักใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย การเรียนรู้ประเภทนี้เน้นที่การถ่ายทอดข้อมูลจากผู้สอนสู่ผู้เรียน โดยผู้เรียนมักรับบทเป็นผู้ฟังและรับข้อมูล การเรียนรู้แบบนี้มักมีการใช้สื่อการสอนที่เป็นเอกสาร เช่น หนังสือหรือสไลด์การสอน ซึ่งอาจจะทำให้ผู้เรียนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้เท่าที่ควร (อรนุช ชัยธร, 2015)

2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน การทำงานกลุ่ม การอภิปราย หรือการแก้ปัญหาจำลองร่วมกันเป็นวิธีการ

ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์และความคิดเห็นของเพื่อนร่วมกลุ่ม (Vygotsky, 1978) การเรียนรู้แบบนี้มีจุดเด่นที่การพัฒนาทักษะทางสังคม เช่น การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหาด้วยความร่วมมือ

3. การเรียนรู้ด้วยตนเองหมายถึงกระบวนการที่ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง การเลือกแหล่งข้อมูล และการควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง นักเรียนจะเป็นผู้เลือกสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และใช้วิธีการต่าง ๆ ในการค้นหาความรู้ การเรียนรู้ประเภทนี้ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการจัดการเวลา ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการพัฒนาความรู้ในระยะยาว (Knowles, 1975)

4. การเรียนรู้แบบออนไลน์เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้ได้จากทุกที่ทุกเวลา โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องเรียน การเรียนรู้ประเภทนี้เหมาะสำหรับผู้เรียนที่ต้องการความยืดหยุ่นและสะดวกสบาย การเรียนการสอนออนไลน์สามารถใช้สื่อดิจิทัล เช่น วิดีโอ บทเรียนออนไลน์ หรือแบบฝึกหัดที่สามารถทำได้ออนไลน์ การเรียนรู้แบบออนไลน์ยังสามารถใช้การสอนแบบ MOOC (Massive Open Online Course) ที่มีการเปิดให้ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมเรียนรู้จากทั่วโลก (Anderson, 2008)

5. การเรียนรู้แบบโครงการเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องทำโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรือสถานการณ์จริง การเรียนรู้รูปแบบนี้มีการใช้ปัญหาจริงหรือสถานการณ์จำลองที่ต้องการให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาหรือหาคำตอบ โดยผู้เรียนจะต้องค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Thomas, 2000)

6. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือทำจริง โดยผู้เรียนจะได้สัมผัสประสบการณ์จากกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้นผ่านการเรียนรู้ที่มีประสบการณ์ตรง การเรียนรู้ประเภทนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์และสะท้อนผลการกระทำของตนเองอย่างต่อเนื่อง (Kolb, 1984) ตัวอย่างของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เช่น การฝึกงาน การเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ หรือการศึกษาในสถานการณ์จริง

7. การเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่นำเอาเกมมาใช้ในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความสนุกสนานและท้าทาย การใช้เกมช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และเพิ่มการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เกมสามารถใช้เพื่อฝึกทักษะทางความคิด การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ผ่านเกมช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่น่าสนใจและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (Gee, 2003)

8. การเรียนรู้ที่เน้นการสะท้อนหมายถึงการที่ผู้เรียนจะต้องพิจารณาและทบทวนประสบการณ์ที่ตนเองได้รับจากการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นที่การคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้จากประสบการณ์นั้น ๆ การสะท้อนเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและพัฒนาตนเองได้มากขึ้น (Schön, 1983)

สรุปได้ว่า การเรียนรู้มีหลากหลายรูปแบบที่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอน โดยแต่ละรูปแบบมีข้อดีและลักษณะเด่นที่แตกต่างกัน ผู้สอนควรเลือกใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาการสอนและผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน

2.5.8 กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนผ่านเพื่อรับรู้และเข้าใจข้อมูลใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วยหลายขั้นตอนที่มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ที่สะสมขึ้น โดยการใช้ประสาทสัมผัส การทบทวน และการสะท้อนความคิด ซึ่งมีหลายรูปแบบของการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ในบริบทต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่

1. กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Piaget

Jean Piaget (1972) เป็นนักจิตวิทยาที่สำคัญคนหนึ่งที่เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการทางจิตวิทยา โดยกระบวนการเรียนรู้ตาม Piaget ประกอบด้วย การปรับสมดุล (Equilibration) การทำความเข้าใจโลกผ่านการปรับเปลี่ยนข้อมูลที่ได้รับใหม่ให้เข้ากับข้อมูลที่มีอยู่ในสมอง โดยกระบวนการนี้จะมี 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การปรับสมดุล การดูดซับ (Assimilation) การปรับ (Accommodation) และการสร้างการเข้าใจใหม่

1.1) การปรับสมดุล

การปรับสมดุลเป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กสามารถปรับตัวเพื่อเข้าใจโลกโดยรอบได้อย่างเหมาะสม โดยเมื่อเด็กพบกับข้อมูลใหม่ที่ไม่สามารถเข้ากับความรู้เดิมได้ เด็กจะเกิดความสับสนหรือความไม่สมดุลขึ้น (disequilibrium) ซึ่งจะทำให้เด็กพยายามปรับสมดุลเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่สอดคล้องกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ใหม่ กระบวนการนี้ช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาความคิดได้ดีขึ้น

1.2) การดูดซับ

การดูดซับคือกระบวนการที่เด็กนำข้อมูลใหม่มาเข้ากับโครงสร้างความรู้เดิมที่มีอยู่ในใจของตนเอง โดยที่ข้อมูลใหม่จะไม่ได้รับการเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวใด ๆ แต่นำเข้ามาในกรอบความเข้าใจเดิมที่มีอยู่ ตัวอย่างเช่น เด็กอาจจะเห็นสัตว์สุนัขและเรียกว่า “สุนัข” เมื่อเด็กเห็นแมวและเริ่มเรียกว่า “สุนัข” เพราะมีลักษณะคล้ายกัน

1.3) การปรับ

การปรับเป็นกระบวนการที่เด็กจะปรับโครงสร้างความรู้ของตนเองเพื่อให้สามารถเข้าใจข้อมูลใหม่ได้ เมื่อข้อมูลที่ได้รับไม่สามารถเข้ากับกรอบความเข้าใจเดิมได้ เด็กจะต้องปรับหรือเปลี่ยนแปลงความคิดของตนเอง ตัวอย่างเช่น เมื่อเด็กเรียนรู้ว่า “แมว” ไม่ใช่สุนัขและมีลักษณะเฉพาะของตัวเอง เด็กจะปรับกรอบความคิดของตนเองเพื่อรวมแมวเข้าไปในหมวดหมู่ใหม่

1.4) การสร้าง

กระบวนการสร้างคือการที่เด็กจะสร้างโครงสร้างความคิดที่ซับซ้อนขึ้นจากการดูดซับและการปรับข้อมูลใหม่ ๆ โดยการรวมข้อมูลที่ได้รับจากการดูดซับและการปรับไว้ในรูปแบบที่เป็นระเบียบ ตัวอย่างเช่น เด็กจะเริ่มจัดกลุ่มสิ่งต่าง ๆ เช่น สัตว์ที่มีขน สัตว์ที่มีปีก หรือสัตว์ที่เดินสองขา เป็นต้น

ศุภชัย พงศ์สงวน (2560, หน้า 89) ได้ศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนตามทฤษฎีของ Piaget โดยแนะนำให้ผู้สอนใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การให้ผู้เรียนทดลองและเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เพื่อให้เกิดการพัฒนาความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น กระบวนการเรียนรู้ในเด็กประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกัน และเด็กจะสามารถพัฒนาไปตามลำดับได้ตามอายุ โดยการ

เรียนรู้ของเด็กจะต้องใช้ความคิดที่พัฒนาไปเรื่อย ๆ ผ่านกระบวนการปรับสมดุลระหว่างการดูดซับข้อมูลใหม่และการปรับตัวกับข้อมูลเหล่านั้น

2. กระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีของ Vygotsky

Lev Vygotsky (1978) ให้ความสำคัญกับบทบาทของสังคมและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในกระบวนการเรียนรู้ โดยเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นในบริบทของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนรู้ที่เกิดจากการทำงานร่วมกันในกลุ่ม และการให้คำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า เช่น ครูหรือเพื่อนร่วมกลุ่ม การศึกษาของสุภาจิต สมุทร (2010) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้ทฤษฎีของ Vygotsky ในการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมและการคิดวิเคราะห์ เน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เขาเชื่อว่า การเรียนรู้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการทำงานคนเดียวหรือการเรียนรู้จากประสบการณ์ส่วนบุคคล แต่จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กได้เรียนรู้จากการร่วมมือกับผู้อื่น เช่น ครู เพื่อน หรือบุคคลที่มีความรู้มากกว่า (ผู้รู้มากกว่า)

3. กระบวนการเรียนรู้แบบสะท้อน (Reflective Learning)

กระบวนการเรียนรู้แบบสะท้อน (Reflective Learning) คือการที่ผู้เรียนทำการทบทวนประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมา โดยมองหาความหมายและการเชื่อมโยงกับประสบการณ์อื่น ๆ เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองในการเรียนรู้ต่อไป การสะท้อนความคิดนี้จะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้นในเนื้อหาหรือทักษะที่กำลังเรียนรู้ การศึกษาของ (ธนธิป รักษ์ดี, 2562, หน้า 46) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสะท้อนในกระบวนการเรียนรู้และผลของการใช้การสะท้อนในห้องเรียน พบว่า การให้ผู้เรียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้จะช่วยให้พวกเขาพัฒนาความคิดและทักษะการเรียนรู้ในระยะยาว และเป็นกระบวนการที่นักเรียนหรือผู้เรียนมีการทบทวนและสะท้อนคิดเกี่ยวกับประสบการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผ่านมา เพื่อให้เข้าใจตนเองและเรียนรู้จากประสบการณ์นั้นๆ โดยการสะท้อนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความเข้าใจ ความคิดและการตัดสินใจในการกระทำต่อไปในอนาคต การสะท้อนเป็นกระบวนการที่ช่วยให้การเรียนรู้มีความลึกซึ้งและยั่งยืนมากขึ้น เพราะมันช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนรู้มาแล้วกับประสบการณ์ส่วนตัวและความเป็นจริงในชีวิต

4. กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Bloom (Taxonomy)

วิภา ธรรมสาร (2561, หน้า 55) ได้ศึกษาการใช้การจัดลำดับระดับความรู้ในกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีของ Benjamin Bloom โดยการใช้ Taxonomy ของ Bloom ในการวางแผนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน เช่น การวิเคราะห์ การประเมิน และการสร้าง การใช้ลำดับชั้นของ Bloom ช่วยให้การเรียนรู้มีความเป็นระบบและสามารถวัดผลความสำเร็จของการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือ "อีกรูปแบบหนึ่งของการจัดหมวดหมู่ความรู้" เป็นทฤษฎีที่พัฒนาโดย Benjamin Bloom ในปี 1956 เพื่อจำแนกประเภทของเป้าหมายทางการเรียนการสอน และช่วยให้ครูหรือผู้สอนสามารถออกแบบการเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น โดย Bloom ได้จัดลำดับการเรียนรู้ตามระดับความคิดที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ดังนี้ Bloom's Taxonomy แบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก

ด้านความรู้ (Cognitive Domain) - เน้นการพัฒนาทักษะการคิด

ด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Domain) - เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
ความรู้สึกและทัศนคติ

ด้านทักษะทางกายภาพ (Psychomotor Domain) - เน้นการพัฒนาทักษะ
ทางกาย

5. กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Learning)

การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการเรียนรู้ของตนเอง ผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นความคิดเชิงวิเคราะห์ การศึกษาโดย (ศราวดี ศรีหาภา, 2564, หน้า 95) ได้เสนอว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจะช่วยส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการเรียนรู้ที่มีความหมาย ผู้เรียนสามารถค้นหาความรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นแนวคิดทางการศึกษาโดยเน้นการให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญ ในการกำหนดทิศทางการจัดการเรียนรู้ของตนเอง การเรียนรู้ในลักษณะนี้จะไม่เน้นที่การถ่ายทอด ความรู้จากครูไปยังนักเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการสร้าง ความรู้และประสบการณ์ด้วยตัวเอง เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และกระตุ้นให้ ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง

6. กระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ (Project-Based Learning)

การเรียนรู้ผ่านการทำโครงการเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนทำการเรียนรู้ผ่านการ วางแผนและดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้คำตอบหรือการแก้ปัญหาจาก สถานการณ์จริง การทำโครงการช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นในการทำงานร่วมกันและการ แก้ปัญหา การศึกษาของประไพเพ็ญ ประสาททอง (2017) พบว่า การใช้กระบวนการเรียนรู้ผ่าน โครงการช่วยเพิ่มการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืน กระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมในโครงการจริง ๆ โดยการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานในโครงการที่เกี่ยวข้องกับ ประเด็นหรือปัญหาที่มีความหมายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่เน้นการเรียนรู้ เนื้อหาความรู้ในเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหา การคิด วิเคราะห์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาในสถานการณ์จริง

สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการได้รับข้อมูลใหม่ การ ประมวลผลความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน กระบวนการนี้ไม่ใช่แค่การรับรู้ข้อมูล แต่ เป็นการประยุกต์ใช้ข้อมูลที่ได้นำมาในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนิน ชีวิต การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในหลากหลายรูปแบบและมีลักษณะต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับวิธีการและแนวทางที่ใช้ ในการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้เริ่มต้นจากการที่ผู้เรียนมีความต้องการหรือความสนใจในสิ่งที่ จะเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนมีการรับข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ครู เพื่อน หรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ การรับรู้ข้อมูล เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญ จากนั้นผู้เรียนจะทำการประมวลผลข้อมูลที่ได้รับ โดยการเชื่อมโยงกับความรู้ เดิมหรือประสบการณ์ที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีขึ้น ซึ่งในขั้นตอนนี้ อาจเกิดการสังเกต การ ทดลอง หรือการอภิปรายเพื่อทบทวนความคิด

2.5.9 กระบวนการเกิดการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้สามารถจัดหมวดหมู่ตามความสนใจของนักจิตวิทยา ซึ่งมีความสำคัญต่อการจัดกลุ่ม เรียบเรียง ข้อมูลจากภาคสนาม ให้อยู่ในตำแหน่งแห่งที่ของกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนนักคิดสร้างสรรค์ แนวคิดการเรียนรู้ตามความสนใจของนักจิตวิทยาสามารถแบ่งออกได้เป็นแนวคิดของการเรียนรู้ 3 ประเภทได้แก่ 1) แนวคิดการเรียนรู้พฤติกรรมนิยม (Behavioral theory) 2) แนวคิดการเรียนรู้พุทธิปัญญานิยม (Constructivism) 3) แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา (Social cognitive learning theory) ทั้งนี้การจำแนกการเรียนรู้ของเยาวชนนักคิดสร้างสรรค์ในงานวิจัยชิ้นนี้สามารถแบ่งช่วงของการอธิบายถึงแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจิตวิทยาการเรียนรู้ผ่าน 2 ช่วงเวลาหลักคือ 1) ช่วงการเรียนรู้ของเยาวชนก่อนเข้ากระบวนการในโครงการ Move World Together และ 2) ช่วงการเรียนรู้ของเยาวชนระหว่างกระบวนการในโครงการ Move World Together (สุรงค์ ไคว้ตระกูล, 2559, หน้า 185-248)

ณัฐกร อินทุยศ (2556, หน้า 227) ได้กล่าวถึงกระบวนการการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical conditioning theory) มีหลักการสำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ คือ ปฏิกริยาตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นไม่ได้เกิดจากสิ่งเร้าใดเพียงสิ่งเดียว สิ่งอื่น ๆ ก็สามารถทำให้เกิดการตอบสนองแบบเดียวกันได้ถ้าได้รับการวางเงื่อนไข ทั้งนี้การเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกเป็นการเรียนรู้ที่ใช้สิ่งเร้า (Stimulus) 2 สิ่งคู่กัน คือสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข (Conditioned stimulus) และสิ่งเร้าที่ไม่ได้วางเงื่อนไข (Unconditioned stimulus) ซึ่งหากเกิดการเรียนรู้แล้วสิ่งมีชีวิตก็จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า 2 สิ่งในลักษณะเดียวกัน และไม่ว่าจะตัดสิ่งเร้าชนิดใดออกการตอบสนองก็จะเหมือนกันองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกมีดังนี้

1. สิ่งเร้าที่วางเงื่อนไข (Conditioned stimulus) หมายถึง สิ่งเร้าที่ใช้วางเงื่อนไขเพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยปกติสิ่งเหล่านี้ตามธรรมชาติจะไม่มีการตอบสนองหรือการเรียนรู้
2. การตอบสนองที่เกิดขึ้นจากการวางเงื่อนไข (Conditioned response) หมายถึงการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขหลังจากถูกวางเงื่อนไขแล้ว
3. สิ่งเร้าที่ไม่ได้วางเงื่อนไข (Unconditioned stimulus) หมายถึงสิ่งเร้าที่มีอยู่ในธรรมชาติ และเมื่อนำมาใช้คู่กับสิ่งเร้าที่วางเงื่อนไขทำให้เกิดการเรียนรู้หรือการตอบสนองจากการวางเงื่อนไขได้
4. การตอบสนองที่ไม่ได้วางเงื่อนไข (Unconditioned response) หมายถึงการตอบสนองตามธรรมชาติที่ไม่ต้องมีการบังคับ ส่วนใหญ่เป็นการทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติ ซึ่งเป็นการทำงานโดยสมองไม่ต้องสั่งงานที่เรียกว่าปฏิกิริยาสะท้อน (Reflex)

สุรงค์ ไคว้ตระกูล (2559, หน้า 190-191) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ที่วางเงื่อนไขแบบโอเปอเรนต์ (Operant conditioning) มีหลักการสำคัญที่มีความเชื่อพื้นฐานว่าพฤติกรรมส่วนมากของมนุษย์เป็นประเภท Operant behavior ซึ่งสิ่งมีชีวิต (Organism) ทั้งคนและสัตว์เป็นผู้เริ่มที่จะกระทำต่อ (operate) สิ่งแวดล้อมของตนเอง และถ้าต้องการให้ Operate behavior คงอยู่ตลอดไป จำเป็นที่จะต้องให้แรงเสริม ซึ่งแรงเสริมจะสามารถถูกแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) แรงเสริมบวก (Positive reinforcement) หมายถึง คำพูดหรือสภาพการณ์ที่จะช่วยให้พฤติกรรมโอเปอเรนต์เกิดขึ้นอีก หรือสิ่งที่น่าจะเพิ่มความน่าจะเป็นไปได้ของการเกิดพฤติกรรมโอเปอเรนต์ 2) แรง

เสริมลบ (Negative reinforcement) หมายถึง การเปลี่ยนสภาพการณ์หรือ เปลี่ยนสิ่งแวดล้อมบางอย่างก็อาจจะทำให้อินทรีย์แสดงพฤติกรรมโอเปอแรนต์ได้การให้แรงเสริมแบ่งออกเป็นทั้งหมด 2 ชนิดคือ

1. การให้แรงเสริมทุกครั้ง หมายถึง การให้แรงเสริมแก่อินทรีย์ทุกครั้งที่ยินทรีย์แสดงพฤติกรรมที่ก าหนด (Continuous reinforcement)

2. การให้แรงเสริมเป็นครั้งคราว (Partial reinforcement) หมายถึง ไม่ต้องให้แรงเสริมทุกครั้งที่ยินทรีย์แสดงพฤติกรรม สกินเนอร์พบว่าการให้แรงเสริมทุกครั้งแม้ว่าจะช่วยในระยะแรกของการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบโอเปอแรนต์ แต่ไม่มีประสิทธิภาพดีเท่ากับการให้แรงเสริมเป็นครั้งคราว ทั้งนี้การให้แรงเสริมเป็นครั้งคราวแบ่งออกเป็น 4 ประเภทย่อยดังนี้

2.1 การให้แรงเสริมตามช่วงเวลาที่แน่นอน (Fixed interval) หมายถึงการให้แรงเสริมโดยการกำหนดระยะเวลาหลังจากผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ถูกเป็นครั้งแรก และครั้งต่อ ๆ ไปได้อย่างแน่นอน ผู้แสดงพฤติกรรมสามารถจะคาดคะเนได้ถูกว่าเมื่อไหร่จะได้รับแรงเสริม

2.2 การให้แรงเสริมตามช่วงเวลาที่ไมแน่นอนหรือไม่สม่ำเสมอ (Variable interval) หมายถึง ช่วงเวลาที่จะให้แรงเสริมครั้งแรกและครั้งต่อๆ ไปไม่คงที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผู้แสดงพฤติกรรมจะไม่สามารถทาย หรือคาดคะเนได้ว่าเมื่อไหร่จะได้รับแรงเสริม

2.3 การให้แรงเสริมตามอัตราส่วนที่แน่นอนหรือคงที่ (Fixed ratio) หมายถึง การให้แรงเสริมตามจำนวนครั้งของพฤติกรรม โดยจัดเป็นอัตราส่วนที่คงที่ระหว่างการสนองตอบที่ไม่ได้รับแรงเสริม กับการสนองตอบที่ได้รับแรงเสริม

2.4 การให้แรงเสริมตามอัตราส่วนที่ไมแน่นอน (Variable ratio) หมายถึง การให้แรงเสริมที่ผู้แสดงพฤติกรรมไม่สามารถจะคาดคะเนได้ถูกว่าเมื่อไหร่จะได้รับแรงเสริม เป็นการให้แรงเสริมต่อพฤติกรรมตามจำนวนครั้งที่เปลี่ยนแปลงไปเสมอ ผู้เรียนไม่สามารถที่จะคาดคะเนหรือถ่ายได้ว่าเมื่อไหร่จะได้รับแรงเสริม

อาร์ พันธ์ณี (2566, หน้า 212-216) ได้กล่าวถึงกระบวนการการเรียนรู้ผ่านทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยง (connectionism Theory หรือ bond theory หรือ S - R theory) อธิบายไว้ว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่มนุษย์หรือสัตว์ได้เลือกเอาปฏิกิริยาตอบสนองเชื่อมต่อ (Connect) เข้ากับสิ่งเร้าอย่างเหมาะสม หรือการเรียนรู้จะเกิดขึ้นด้วยการสร้างสิ่งเชื่อมโยงหรือพันธะ (Bond) ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ทั้งนี้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่ง่าย ๆ สะสมพอกพูนขึ้นทีละน้อยมากกว่าที่จะเกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด ซึ่งธอร์นไดค์ อธิบายถึงการเรียนรู้ดังกล่าวเทียบกับเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก (Trial and error) กล่าวคือเป็นการตอบสนองเพื่อจะแก้ปัญหาที่ผู้เรียนรู้เผชิญ ด้วยการตอบสนองแบบเดาสุ่ม

ทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยงได้อธิบายกฎการเรียนรู้ที่สำคัญ 3 กฎด้วยกันคือ กฎแห่งความพอใจ (Law of effect) กฎการฝึกหัด (Law of exercise) และกฎความพร้อม (Law of readiness)

1. กฎความพอใจ (Law of effect) หมายถึง ผลที่ทำให้เกิดความพอใจ กล่าวคือ เมื่ออินทรีย์ได้รับความพอใจจะทำให้พันธะหรือสิ่งเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองอ่อนกำลังลงหรืออาจกล่าวได้ว่าหากอินทรีย์ได้รับความพอใจจากผลของการกระทำกิจกรรม ก็จะจบเกิดผลดีกับ

การเรียนรู้ทำให้อินทรีย์อยากเรียนรู้เพิ่มเติมอีกและในทางตรงข้ามหากอินทรีย์ได้รับผลที่ไม่พอใจก็จะทำให้ไม่อยากเรียนรู้หรือเบื่อหน่าย ซึ่งเป็นผลเสียต่อการเรียนรู้

2. กฎการฝึกหัด (Law of exercise) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้ฝึกหรือกระทำซ้ำบ่อย ๆ ย่อมจะทำให้เกิดความสมบูรณ์ถูกต้องซึ่งกฏนี้เป็นการเน้นความมั่นคงระหว่างการเรียนรู้และการตอบสนองที่ถูกต้องย่อมนำมาซึ่งความสมบูรณ์กฎแห่งการฝึกหัด แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) กฎแห่งการใช้ (Law of use) หมายถึง การฝึกฝนการตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ ย่อมทำให้เกิดพันธะที่แน่นแฟ้นระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้ได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้อยู่เสมอ ก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้มั่นคงถาวรขึ้นหรืออาจกล่าวได้ว่า เมื่อได้เรียนรู้สิ่งใดได้นำไปใช้อยู่เป็นประจำ ก็จะทำให้ความรู้คงทนถาวร และไม่ลืม 2) กฎแห่งการไม่ใช้ (Law of disuse) หมายถึง การไม่ได้ฝึกฝนหรือไม่ได้ใช้ ไม่ได้ทำบ่อย ๆ ย่อมทำให้เกิดความมั่นคงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองอ่อนกำลังลงหรือลดความเข้มลงเมื่อบุคคลได้เกิดการเรียนรู้แล้วแต่ไม่ได้นำความรู้ไปใช้หรือไม่เคยใช้ ย่อมทำให้การทํากิจกรรมนั้นไม่ดีเท่าที่ควร หรืออาจทำให้ความรู้นั้นลืมนั่นไป

3. กฎความพร้อม (Law of readiness) หมายถึง สภาพความพร้อมหรือความพร้อมวุฒิภาวะของผู้เรียนทางร่างกาย อวัยวะต่าง ๆ ในการเรียนรู้ และจิตใจ รวมทั้งพื้นฐานประสบการณ์เดิม สภาพความพร้อมของ หู ตา ประสาทสมองกล้ามเนื้อ ประสบการณ์เดิมที่จะเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่หรือสิ่งใหม่ตลอดจนความสนใจ ความเข้าใจต่อสิ่งที่เรียน ถ้าผู้เรียนมีความพร้อมตามองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าว ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ ความพร้อมจึงจำแนกออกเป็น 3 สภาพดังนี้ 1) เมื่อบุคคลพร้อมได้กระทำก็จะทำให้เกิดความพึงพอใจก็จะเกิดการเรียนรู้ 2) เมื่อบุคคลพร้อมที่จะทำแล้วไม่ได้ทำก็ทำให้ไม่เกิดความพอใจ และไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้ 3) เมื่อบุคคลไม่พร้อมต้องกระทำจะทำให้เกิดความไม่พอใจและไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้

สรุปได้ว่า การเรียนรู้เป็นไปเพื่อสร้างพฤติกรรมที่คาดหวังของผู้สร้างการเรียนรู้ ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองให้ได้อย่างต่อเนื่อง โดยต้องกระทำซ้ำ ๆ ด้วยเทคนิคการเสริมแรง (Reinforcement) ในขณะเดียวกันผู้สร้างการเรียนรู้มีบทบาทหน้าที่ในการให้ผลย้อนกลับเกี่ยวกับความถูกต้องของการตอบสนองนั้น ๆ ด้วยความสม่ำเสมอซึ่งนอกเหนือจากบทบาทในการเสริมแรงของการให้ผลย้อนกลับแล้ว ยังมุ่งเน้นการให้แรงเสริมเพื่อให้เกิดพฤติกรรมนั้นอย่างต่อเนื่อง และถาวร

2.6 ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom's Taxonomy Educational Objectives)

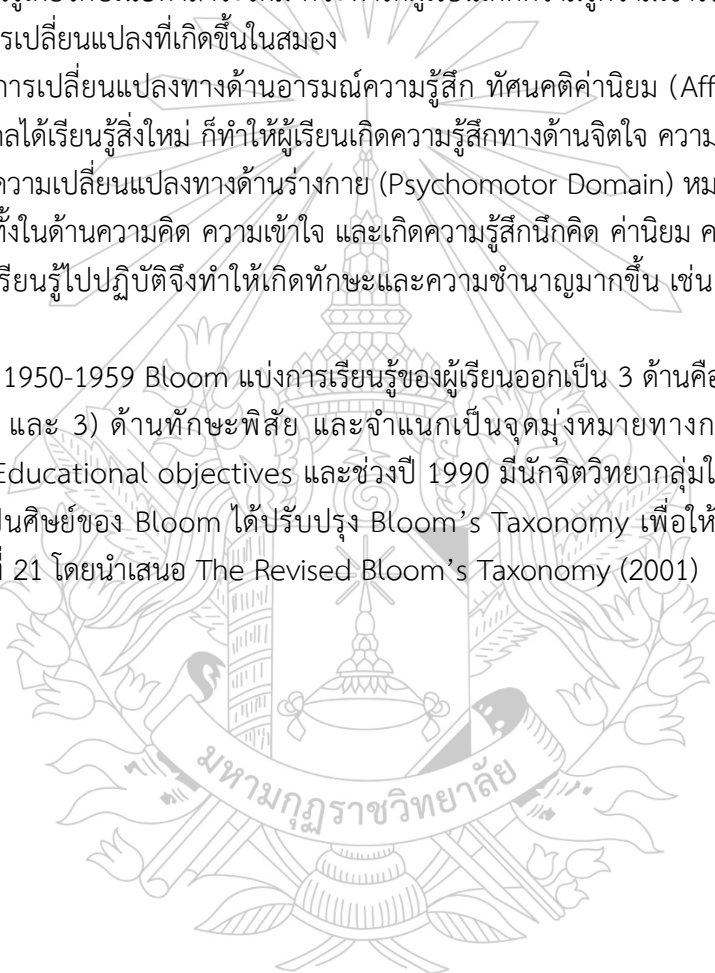
ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม หรือ Bloom's Taxonomy เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดลำดับขั้นของวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่พัฒนาโดย เบนจามิน บลูม (Benjamin Bloom) และคณะในปี ค.ศ. 1956 โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาระดับความคิดของผู้เรียนจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น แนวคิดนี้ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาโดย แอนเดอร์สัน และ คราธวอล (Anderson & Krathwohl, 2001) เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาสมัยใหม่ ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมช่วยให้ครูและนักการศึกษาสามารถวางแผนการสอนและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้าน

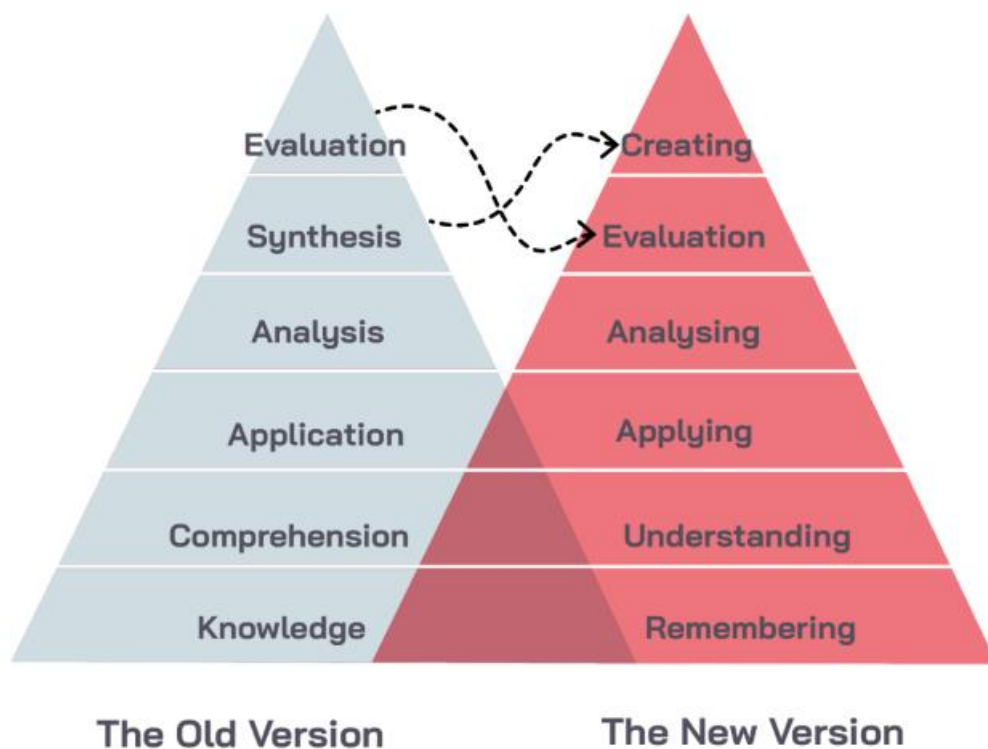
ทักษะพิสัย ซึ่งแต่ละด้านมีลำดับขั้นของการเรียนรู้ที่พัฒนาจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น แนวคิดนี้ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีความเป็นระบบและสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Bloom ได้กล่าวว่า การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ วุฒิภาวะ หรือความบังเอิญพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวร จึงจะถือว่าเป็นการเรียนรู้ขึ้น หากเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้หากบุคคลเกิดการเรียนรู้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ความเข้าใจ และความคิด (Cognitive Domain) หมายถึง การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระใหม่ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งแวดลอมต่าง ๆ ได้มากขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ความรู้สึก ทศนคติค่านิยม (Affective Domain) หมายถึง เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกทางด้านจิตใจ ความเชื่อ ความสนใจ
3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย (Psychomotor Domain) หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจด้วยแล้ว ได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติจึงทำให้เกิดทักษะและความชำนาญมากขึ้น เช่น การใช้มือ การใช้ร่างกาย เป็นต้น

ในช่วงปี 1950-1959 Bloom แบ่งการเรียนรู้ของผู้เรียนออกเป็น 3 ด้านคือ 1. ด้านพุทธิพิสัย 2) ด้านจิตพิสัย และ 3) ด้านทักษะพิสัย และจำแนกเป็นจุดมุ่งหมายทางการศึกษาเรียกว่า Taxonomy of Educational objectives และช่วงปี 1990 มีนักจิตวิทยากลุ่มใหม่ นำโดย Lorin Anderson ซึ่งเป็นศิษย์ของ Bloom ได้ปรับปรุง Bloom's Taxonomy เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนในศตวรรษที่ 21 โดยนำเสนอ The Revised Bloom's Taxonomy (2001)

ภาพที่ 2.1 Bloom's Taxonomy of Learning

พฤติกรรมการศึกษา

พุทธิพิสัย

1. ความรู้ความจำ
2. ความเข้าใจ
3. การนำไปใช้
4. การวิเคราะห์
5. การสังเคราะห์
6. การประเมินค่า

จิตพิสัย

1. การรับรู้
2. การตอบสนอง
3. การให้คำนิยม
4. การจัดรวบรวม
5. การพัฒนาลักษณะนิสัยจากคำนิยม

ทักษะพิสัย

1. เลียนแบบ
2. ทำตามคำสั่ง
3. ทำเพื่อความถูกต้อง
4. ทำอย่างสร้างสรรค์ต่อเนื่อง
5. ทำได้เหมือนธรรมชาติ

1.ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain)

พฤติกรรมด้านสมองเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความรู้ ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา พฤติกรรมทางพุทธิพิสัย 6 ระดับ ได้แก่

1. ความรู้ความจำ ความสามารถในการเก็บรักษามวลประสบการณ์ต่าง ๆ จากการที่ได้รับรู้ไว้และระลึกสิ่งนั้นได้เมื่อต้องการเปรียบเทียบกับบันทึกเสียงหรือวิธีที่ตนที่สามารถเก็บเสียง และภาพของเรื่องราวต่าง ๆ ได้สามารถเปิดฟังหรือ ดูภาพเหล่านั้นได้ เมื่อต้องการ
2. ความเข้าใจเป็นความสามารถในการจับใจความสำคัญของสื่อ และสามารถแสดงออกมาในรูปของการแปลความ ตีความ คาดคะเน ขยายความ หรือ การกระทำอื่น ๆ
3. การนำความรู้ไปใช้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในกาแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ จึงจะสามารถนำไปใช้ได้
4. การวิเคราะห์ ผู้เรียนสามารถคิด หรือ แยกแยะเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้ และมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ความสามารถในการวิเคราะห์จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ความคิดของแต่ละคน
5. การสังเคราะห์ ความสามารถในการที่ผสมผสานส่วนย่อย ๆ เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกัน อย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สมบูรณ์และดีกว่าเดิม อาจเป็นการถ่ายทอดความคิดออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย การกำหนดวางแผนวิธีการดำเนินงานขึ้นใหม่ หรือ อาจจะทำให้เกิดความคิดในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมขึ้นมาในรูปแบบ หรือ แนวคิดใหม่
6. การประเมินค่า เป็นความสามารถในการตัดสิน ตีราคา หรือ สรุปลักษณะคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ออกมาในรูปของคุณธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นไปตามเนื้อหาสาระในเรื่องนั้น ๆ หรืออาจเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับก็ได้

2. ด้านจิตพิสัย (Affective Domain)

ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรมพฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดึงดูดอยู่ตลอดเวลา จะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ จะประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย ๆ 5 ระดับ ได้แก่

1. การรับรู้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นว่าคืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น
2. การตอบสนอง เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว
3. การเกิดค่านิยม การเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้น ๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อ แล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น
4. การจัดระบบ การสร้างแนวคิด จัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไป แต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่โดยยกเลิกค่านิยมเก่า

5. บุคลิกภาพ การนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกตองดีงามพฤติกรรมด้านนี้ จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติซึ่งจะเป็นควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้ตัวรู้ชั่วอย่างไรนั้น ก็เป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

พฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรงโดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะ พฤติกรรมด้านทักษะพิสัยประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย ๆ 5 ชั้น ดังนี้

1. การเลียนแบบ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือ เป็นการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ

2. กระทำตามสั่ง หรือ เครื่องชี้แนะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจและพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้ หรือ สามารถปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ

3. การหาความถูกต้อง พฤติกรรมสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้ว ก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ

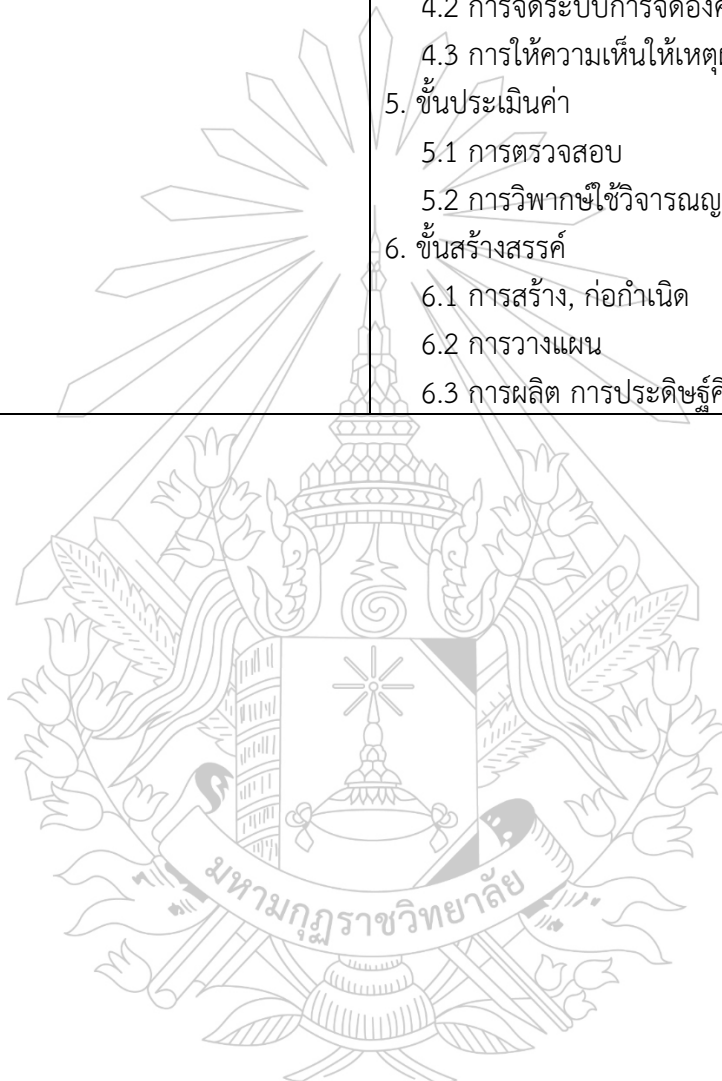
4. การกระทำอย่างต่อเนื่องหลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตนเองจะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ย่งยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องคล่องแคล่ว การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ

5. การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่องจนสามารถปฏิบัติได้คล่องแคล่วว่องไวโดยอัตโนมัติ เป็นไปอย่างธรรมชาติซึ่งถือเป็นความสามารถของการปฏิบัติในระดับสูง

ตารางที่ 2.1 The Revised Bloom's Taxonomy สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

มิติด้านความรู้ (Knowledge Dimension)	มิติด้านกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Processes)
ความรู้-ความจำ 1. ความรู้เชิงข้อเท็จจริง 2. ความรู้เชิงมโนทัศน์ 3. ความรู้เชิงวิธีดำเนินการ 4. ความรู้พุทธิปัญญาเชิงอภิमान	1. ชั้นจำ 1.1 การจดจำได้ 1.2 การระลึกได้ 2. ชั้นเข้าใจ 2.1 การอธิบายยกตัวอย่างได้ 2.2 การจำแนกประเภทได้ 2.3 การสรุปความได้ 2.4 การสรุปอ้างอิงได้ 2.5 การสามารถเปรียบเทียบได้

	2.6 การอธิบายได้ 3. ชั้นประยุกต์ 3.1 การกระทำ 3.2 การดำเนินงาน 4. ชั้นวิเคราะห์ 4.1การจำแนกแยกแยะ การแยกจำนวน แยกย่อยได้ 4.2 การจัดระบบการจัดองค์การได้ 4.3 การให้ความเห็นให้เหตุผลได้ 5. ชั้นประเมินค่า 5.1 การตรวจสอบ 5.2 การวิพากษ์วิจารณ์ 6. ชั้นสร้างสรรค์ 6.1 การสร้าง, ก่อกำเนิด 6.2 การวางแผน 6.3 การผลิต การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ ๆ

มิติด้านความรู้

1. ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง (Factual Knowledge) หมายถึง ข้อความรู้ที่เป็นข้อความจริงเฉพาะเรื่อง แบ่งย่อยลงไปอีกเป็นดังนี้ (พิศิษฐ์ ตัณฑวณิช, 2558; จรียา เสถบุตร และธีระยุทธ นนทะสร, 2557)

- 1.1 ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์เฉพาะ
- 1.2 ความรู้เกี่ยวกับรายละเอียดจำเพาะและองค์ประกอบส่วนต่าง ๆ

2. ความรู้ที่เป็นมโนทัศน์ (Conceptual Knowledge) ได้แก่ ความรู้ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบพื้นฐานซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรหรือเครื่องมือภายในโครงสร้างใหญ่ สามารถจัดแยกหมวดหมู่สิ่งของต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภท ดังนี้

- 2.1 ความรู้ในการแบ่งแยกจัดกลุ่มจัดประเภท
- 2.2 ความรู้ในหลักการรวมและสรุปอ้างอิง
- 2.3 ความรู้ในด้านทฤษฎี แบบจำลอง และโครงสร้าง

3. ความรู้ที่เป็นกระบวนการขั้นตอนหรือวิธีการ (Procedural Knowledge) ความรู้เกี่ยวกับวิธีดำเนินการทำงานแต่ละเรื่องว่าจะทำอย่างไรเป็นส่วนของความรู้เกี่ยวกับกระบวนการวิธีการหรือขั้นตอนของการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนย่อยดังนี้

- 3.1 ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคดำเนินการ หรือโครงแบบขั้นตอนในการดำเนินการเรื่องใด ๆ
- 3.2 ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการดำเนินการใด ๆ เฉพาะเรื่องหนึ่งๆ
- 3.3 ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์การดำเนินกิจกรรมใด ๆ เฉพาะเรื่อง

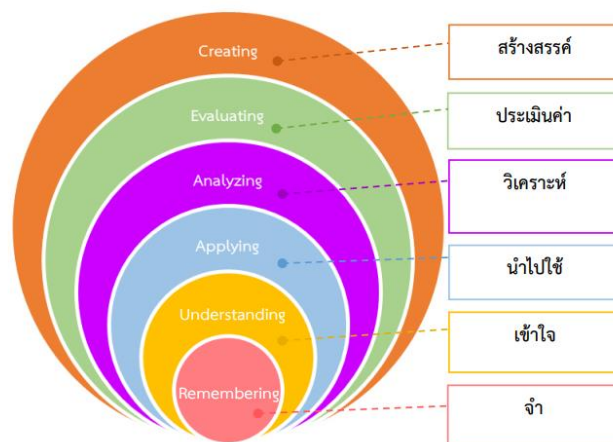
4. ความรู้พุทธิปัญญาเชิงอภิมาน (Meta - Cognitive Knowledge) คือ ความรู้ในส่วนที่ยังรู้วิธีคิดของตนเองซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวกับวิธีคิดของสมองและการที่ผู้เรียนควรจะล่วงรู้ตระหนักถึงวิธีคิดของสมองของตนเอง ความตระหนักเกี่ยวกับระดับภูมิปัญญาของตนเองว่าตนเองรู้อะไร ไม่รู้อะไร โดยแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วนย่อยดังนี้

4.1 ความรู้เชิงกลยุทธ์ (Strategic Knowledge) เช่น ความรู้ในการหาวิธีการเพื่อช่วยการจำความรู้ต่าง ๆ (เช่น การนำคำมาแต่งประโยคร้อยเรียงเพื่อจำคำที่ใช้สระโอในภาษาไทย) ทำแผนผังสรุปบทเรียน เป็นต้น

4.2 ความรู้เกี่ยวกับงานเชิงพุทธิปัญญา เป็นความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมด้านพุทธิปัญญารวมทั้งความรู้เกี่ยวกับบริบทและเงื่อนไขที่เหมาะสม รู้ว่างานใดต้องใช้ความรู้ทางพุทธิปัญญาด้านใด

4.3 การรู้ตนหรือการตระหนักในระดับความรู้ของตนเองโดยการรู้ความสามารถของตนเองจะแก้ปัญหาจะทำการสิ่งใดได้ มีจุดเด่นจุดด้อยด้านใด

มิติด้านกระบวนการทางปัญญา

ภาพที่ 2.2 มิติด้านกระบวนการทางปัญญาของ Bloom's Taxonomy of Learning

1. ขั้นการจำ ได้แก่ การเรียกข้อมูลกลับคืนมา การจำได้ถึงความรู้ และความสามารถนำเอาความรู้ที่จำได้นั้นออกมาใช้ได้ด้วยตนเอง โดยในขั้นนี้เป็นขั้นความจำ ที่ผู้เรียนสามารถจำความรู้เก็บความรู้และสามารถนำเอาความรู้ที่ได้จำไว้นำกลับมาใช้ใหม่ได้ในระยะเวลาที่ยาวนานและมีความสัมพันธ์กับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็น หัวข้อ เรื่องที่ต้องใช้ความรู้จากการจำนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์
2. ขั้นการเข้าใจ ได้แก่ การสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการพูด การเขียน การใช้ภาพ สัญลักษณ์ด้วยการตีความ การทดสอบ การจัดหมวดหมู่ การสรุป การสรุปอ้างอิง การเปรียบเทียบ และการอธิบาย
3. ขั้นการนำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้แก่ การการนำเอาความรู้เดิมไปใช้ผ่านกระบวนการคิด ทั้งด้วย เมื่อประสบกับปัญหา สามารถนำเอาความรู้เดิมไปใช้ในการบริหารจัดการในสถานการณ์ใหม่หรือ เอาความรู้เดิมนั้นไปปรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ให้เกิดผล
4. ขั้นการวิเคราะห์ ประกอบด้วย การแยกย่อยสิ่งที่ต้องศึกษาออกเป็นส่วนๆ และทำการศึกษาถึงองค์ประกอบของส่วนย่อย ๆ และทำการศึกษา ตัดสินใจว่าในแต่ละส่วนนั้นมีความสัมพันธ์กัน อย่างไร ในรูปแบบใด ตลอดจนศึกษาในแง่ภาพรวมของโครงสร้างของสิ่งที่ศึกษา หรือ การศึกษาเพื่อการวิเคราะห์ถึงความเหมือนและความแตกต่าง การศึกษาถึงรูปแบบของการจัดโครงสร้าง รูปแบบการบริหาร รูปแบบการดำเนินการและวิเคราะห์ถึงคุณลักษณะคุณสมบัติของสิ่งที่ศึกษา
5. ขั้นการประเมิน ประกอบด้วย การตัดสินใจจากเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น หรือจากมาตรฐานที่สร้างขึ้นไว้แล้ว ด้วยการตรวจสอบทั้งแบบการสำรวจรายการหรือแบบอื่น ๆ และการวิเคราะห์
6. ขั้นการสร้างสรรค์ได้แก่ การนำเอาองค์ความรู้ที่กล่าวไปแล้วนั้นมาบูรณาการใช้ร่วมกันทั้งในด้าน ความสอดคล้องของความรู้ สามารถนำเอาความรู้มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถนำเอาความรู้เดิมมาจัดระบบความคิดเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ทั้งในด้านแบบแผนหรือโครงสร้างของชุด

ความรู้ซึ่งผลของขั้นการสร้างสรรค์อาจอยู่ทั้ง ในรูปของการได้มาซึ่งชุดความรู้ใหม่ รูปแบบการวางแผนที่แตกต่างไปจากเดิม หรืออาจเป็นผลผลิตใหม่

การตั้งวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมตามมิติด้านกระบวนการทางปัญญา

จำ : ผู้เรียนสามารถระลึกหรือจดจำข้อมูลได้ ให้คำจำกัดความ (Define) จำลอง (Duplicate) จัดทำรายการ (List) จดจำ (Memorize) ระลึก (Recall) พุดซ้ำ (Repeat) คัดลอก (Reproduce State)

เข้าใจ : ผู้เรียนสามารถอธิบายความคิดหรือความคิดรวบยอดได้หรือไม่ แยกหมวดหมู่ (Classify) บรรยาย (Describe) อภิปราย (Discuss) ชี้แจงเหตุผล (Explain) จำแนก (Identify) หาแหล่งที่ตั้ง (Locate) จำแนกออก (recognize) รายงาน (Report) คัดสรร (Select) แปลความ (Translate) การถอดความ (Paraphrase)

ประยุกต์ใช้ : ผู้เรียนสามารถนำข้อมูลไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ไปจากเดิมได้หรือไม่ เลือก(Choose) แสดง (Demonstrate) ละคร (Dramatize) บริการอาชีพ(Employ) อธิบายพร้อมตัวอย่าง (Illustrate) ปฏิบัติการ (Operate),กำหนดการทำงาน (Schedule) ร่าง (Sketch) แก้ปัญหา (solve) ใช้ (Use) เขียน (Write)

วิเคราะห์ : ผู้เรียนสามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างส่วนต่างได้หรือไม่ ประเมินค่า (Appraise) เปรียบเทียบ (Compare) แตกต่าง (Contrast) วิวิจารณ์ (Criticize) จำแนก (Differentiate) แบ่งแยก (Discriminate) วินิจฉัย (Distinguish) ตรวจสอบ (Examine) ทดลอง (Experiment)

ประเมินค่า : ผู้เรียนสามารถพิสูจน์หรือตัดสินใจได้หรือไม่ ประเมินค่า (Appraise) อภิปราย(Argue) แก่ต่าง (Defend) พิเคราะห์ตัดสิน (Judge) เลือก (Select) สนับสนุน (Support) ให้คุณค่า (Value)ประเมินค่า (Evaluation)

สร้างสรรค์ : นักเรียนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์หรือความคิดเห็นมุมมองใหม่ ๆ ได้หรือไม่ ออกแบบ (Design) พัฒนา (Develop) คิดสูตร-คิดระบบ (Formulate) เขียน(Write)

การประเมินการเรียนรู้Revised Bloom's Taxonomy

1. ขั้นความจำ คือ การที่ผู้เรียนนำความรู้จากความทรงจำมาใช้ในการบอกความหมายของคำนิยาม ข้อเท็จจริง รายการข้อมูลหรือการที่ผู้เรียนสามารถท่องจำหรือนำข้อมูลจากความทรงจำมาใช้ได้

2. **ชั้นความเข้าใจ** คือ การที่ผู้เรียนสามารถสร้างความหมายจากสื่อความเรียงและสื่อที่ไม่ใช่ความเรียง โดยการตีความ การยกตัวอย่าง การแยกแยะ การสรุป การอนุมาน การเปรียบเทียบ และการอธิบาย

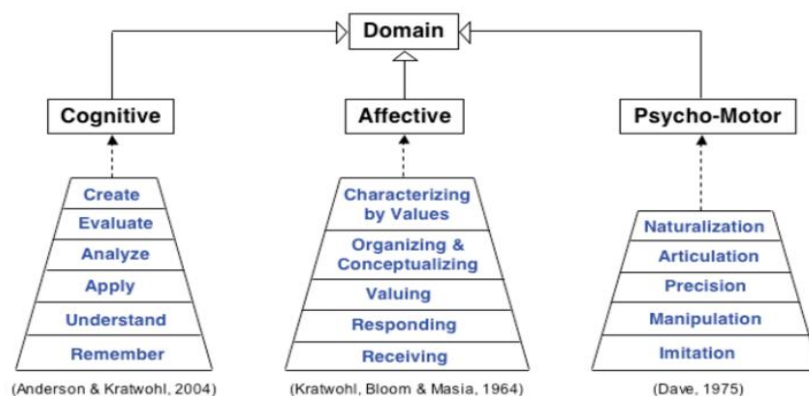
3. **ชั้นนำไปใช้** คือ การนำสิ่งที่เรียนมาปฏิบัติ หรือนำข้อมูลที่ได้เรียนมาประยุกต์ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยออกมาในรูปของแบบจำลอง การนำเสนอ การสัมภาษณ์ หรือการยกตัวอย่าง

4. **ชั้นวิเคราะห์** คือ การที่ผู้เรียนสามารถย่อยข้อมูลหรือความคิดเป็นส่วนๆ และพิจารณาว่าแต่ละส่วนมีความเกี่ยวข้องระหว่างกันหรือเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทั้งหมด

5. **ชั้นประเมินค่า** คือ ความสามารถในการตัดสินสิ่งต่าง ๆ ตามเกณฑ์ และมาตรฐาน โดยผ่านการตรวจสอบ และวิพากษ์วิจารณ์ให้เห็นข้อดีข้อเสีย บทวิจารณ์ รายงาน และข้อเขียนลักษณะ Recommendations

6. **ชั้นสร้างสรรค์** คือ การที่ผู้เรียนสามารถนำข้อมูลที่เรียนมารวมกันในแนวทางหรือวิธีการใหม่ เพื่อสร้างข้อสรุปหรือแนวทาง หรือวิธีการ หรือสิ่งผลิตใหม่ กระบวนการนี้จึงเป็นกระบวนการที่มีระดับความยากมากที่สุด

จากเนื้อหาข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึง Bloom's Taxonomy ที่ใช้ในการเรียนรู้ในปัจจุบันได้ดังภาพต่อไปนี้

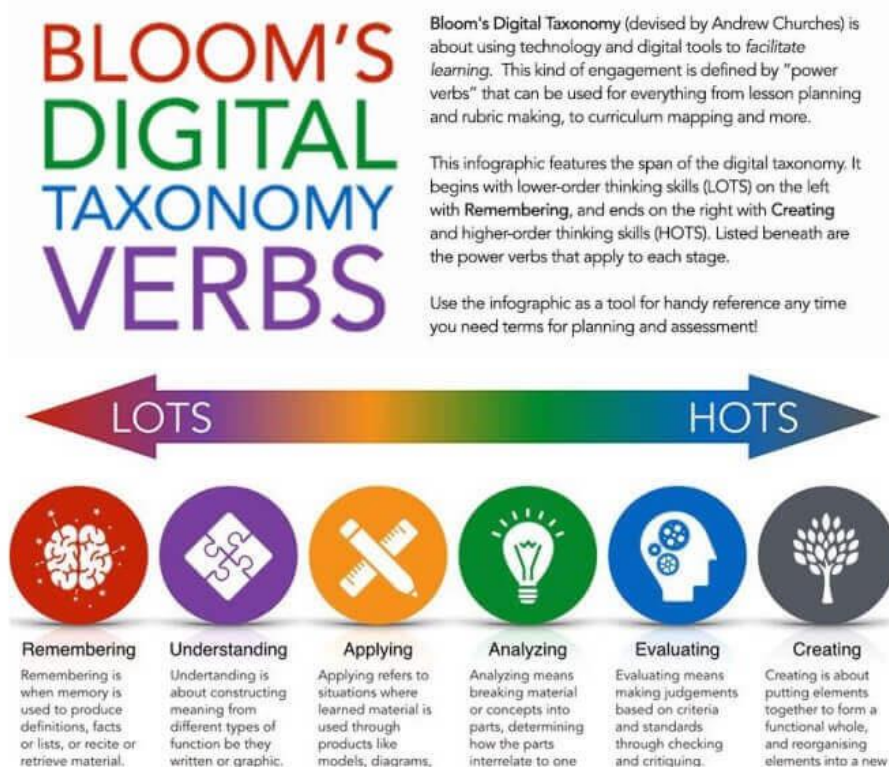

ภาพที่ 2.3 Bloom's Taxonomy ที่ใช้ในการเรียนรู้ในปัจจุบัน

Bloom's Digital Taxonomy

ด้วยความก้าวหน้า และความแพร่หลายทางเทคโนโลยีที่เพิ่มมากขึ้น Bloom's Taxonomy ที่ปรับปรุงใหม่ของ Bloom ยังอธิบายแต่เพียงพฤติกรรม และการปฏิบัติใน ห้องเรียนแบบเดิม ๆ แต่ไม่ได้ระบุถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ ความเป็นผู้เรียนดิจิทัล และพลเมืองดิจิทัล กระบวนการและการดำเนินการ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีการเกิดและการรวม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ากับชีวิตและผู้เรียนที่เข้าสู่ห้องเรียนเพิ่มมากขึ้นในเกือบ ทุกกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งนักการศึกษา Andrew Churches. 2009 ได้ ปรับ Bloom's Taxonomy ใหม่ให้มีรายการคำกริยา วิธีการและการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีลง ไปด้วย ซึ่งสามารถนำไปใช้ในชั้นเรียนได้อย่างไรก็ตาม Churches. กล่าวถึงทฤษฎีของ Bloom ว่ามีระดับความรู้ความคิดต่าง ๆ ที่แสดงกระบวนการเรียนรู้แต่ไม่ได้ระบุว่าผู้เรียนจะต้องเริ่มต้น เรียนรู้ที่ระดับต่ำสุดขึ้นไป กล่าวได้ว่าการเรียนรู้สามารถเริ่มต้นที่จุดใดก่อนก็ได้แต่โดยธรรมชาติ ของการเรียนรู้จะเริ่มต้นที่ระดับต่ำก่อน การ

ปรับนี้จะมีประโยชน์สำหรับการวางแผนบทเรียน การใช้เทคโนโลยีการทบทวนและงานอื่น ๆ ที่ครูกำหนดโดยต้องใช้กลยุทธ์การวางแผน รวมถึงการ ประเมินผล คำกริยาใน Bloom's Taxonomy นั้นแสดงจาก Lower Order Thinking Skills: LOTS (ทักษะการคิดขั้นต่ำ) ไปยัง Higher Order Thinking Skills :HOTS (ทักษะการคิดขั้นสูง) ซึ่งจาก Bloom's Taxonomy เราจะเห็นได้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีสามารถจัดรูปแบบได้อย่างหลากหลายดังภาพ

ภาพที่ 2.3 Bloom's Taxonomy กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม หรือ Bloom's Taxonomy เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดลำดับขั้นของวัตถุประสงค์ทางการศึกษา โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาระดับความคิดของผู้เรียนจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูมช่วยให้ครูและนักการศึกษาสามารถวางแผนการสอนและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแบ่งการเรียนรู้ออกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย ซึ่งแต่ละด้านมีลำดับขั้นของการเรียนรู้ที่พัฒนาจากระดับพื้นฐานไปสู่ระดับที่ซับซ้อนมากขึ้น แนวคิดนี้ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีความเป็นระบบและสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.7 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ช่วยเตรียมความพร้อมให้นักเรียนรู้จักคิด, เรียนรู้, ทำงาน, แก้ปัญหา, สื่อสาร และร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิต กรอบความคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 อธิบายทักษะ ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม, ความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัว, ความเป็นผู้นำ และทักษะการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมจำเป็นสำหรับ

นักเรียน ทักษะเหล่านี้ทำให้บางคนโดดเด่นกว่าคนอื่น การปรับความคิดเพียงเล็กน้อยอาจนำความก้าวหน้าครั้งใหญ่มาสู่ชีวิต และองค์กร การเต็มใจรับความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกทำให้เราพร้อมที่จะเปิดรับความเป็นไปได้ใหม่ ๆ และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่คาดฝัน และไม่อาจหลีกเลี่ยงในชีวิต ทักษะแบบใหม่ยังเป็นสิ่งที่แยกองค์กรหรือธรรมชาติที่ก้าวหน้าออกจากกลุ่มที่ล้าหลัง และยังช่วยเสริมศักยภาพการแข่งขันในทุกด้าน อาทิ ความแปลกใหม่ ความคล่องตัว และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ความสามารถที่จะเปลี่ยนความคิดที่แตกต่างให้กลายเป็นนวัตกรรมของสินค้า บริการ และทางแก้ปัญหา ความสามารถที่จะบรรลุความพยายามที่คุ้มค่าเอาชนะอุปสรรค และเชื่อมความแตกต่างทางวัฒนธรรม (น้ำทิพย์ งามอาภาวิชย์, 2555)

2.7.1 กลุ่มทักษะหลักในศตวรรษที่ 21

องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) และสถาบันต่าง ๆ ได้แบ่งทักษะที่สำคัญออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่

1. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills - 4Cs) เป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และพัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ ได้แก่

การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินสถานการณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การคิดนอกกรอบ สร้างนวัตกรรม และพัฒนาความคิดใหม่ ๆ

การสื่อสาร (Communication) การถ่ายทอดความคิดและข้อมูลให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การทำงานร่วมกัน (Collaboration) ความสามารถในการทำงานเป็นทีมและสร้างความร่วมมือกับผู้อื่น

2. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media, and Technology Skills) เนื่องจากโลกปัจจุบันเต็มไปด้วยข้อมูลจำนวนมาก ผู้เรียนต้องมีทักษะในการเข้าถึง วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

การรู้เท่าทันข้อมูล (Information Literacy) ความสามารถในการสืบค้น วิเคราะห์ และใช้ข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือได้

การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ความสามารถในการเข้าใจและวิเคราะห์เนื้อหาสื่อในรูปแบบต่าง ๆ

การรู้เท่าทันเทคโนโลยี (ICT Literacy) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้และการทำงาน

3. ทักษะชีวิตและการทำงาน (Life and Career Skills) เป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและประสบความสำเร็จในสภาพแวดล้อมการทำงานที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ได้แก่

ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Flexibility & Adaptability): การสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ

ความคิดริเริ่มและการกำกับตนเอง (Initiative & Self-Direction): ความสามารถในการริเริ่มและบริหารจัดการตนเอง

ทักษะทางสังคมและวัฒนธรรม (Social & Cross-Cultural Skills): การเข้าใจและทำงานร่วมกับผู้คนจากวัฒนธรรมที่แตกต่าง

ความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบ (Leadership & Responsibility) ความสามารถในการเป็นผู้นำและการทำงานอย่างมีความรับผิดชอบ

2.7.2 ความหมายของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

จากการศึกษาค้นคว้าได้มีผู้ริบยาความหมายของทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้ Partnership for 21st Century Skills (2006) ให้นิยามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะที่จำเป็นต่อนักเรียนสำหรับการใช้ชีวิตในยุคของการเติบโตทางเศรษฐกิจของโลกปัจจุบัน

ETS (2007) ให้นิยามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ ความสามารถในการสะสม และ/หรือเก็บข้อมูลในการสร้าง และจัดการข้อมูล, ประเมินคุณภาพ ความสัมพันธ์ และประโยชน์ของข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลที่ต้องการจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่

NOREL (2003) นิยามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ว่าเป็นการบรรลุผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผ่านการรู้หนังสือในยุคเทคโนโลยี (digital-age literacy), กระบวนการคิดเชิงประดิษฐ์อย่างสร้างสรรค์ (inventive thinking), การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (effective communication) และการเพิ่มผลิตผลระดับสูง (high productivity)

Peneault [2004 chia in Mitchell al. 2010) ให้นิยามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือคุณภาพหรือคุณลักษณะบุคคลต่างจากคนอื่นที่มีทักษะ และประสบการณ์ที่คล้ายกัน

James และ James (2004 cite in Mitchell et al. 2010) ให้นิยามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง ความสามารถหรือความท้าทายที่แต่ละบุคคลสามารถนำไปสู่การทำงานเป็นคุณลักษณะทางอาชีพที่แต่ละบุคคลมี เช่น ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม, ทักษะการสื่อสาร (communication skills), ทักษะผู้นำ (leadership skills), ทักษะบริการลูกค้า (customer service skills) และทักษะแก้ปัญหา (problem solving skills)

Hunter (2011) ให้นิยามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง ทักษะความสามารถทางอาชีพหรือทักษะที่จำเป็นมี 6 ประเภท คือ ความสามารถทางคณิตศาสตร์ (numeracy), การสื่อสาร (communication), การคิดวิเคราะห์ (critical thinking) และการแก้ปัญหา (problem solving), ส่วนบุคคล (bersonal), ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal), การจัดการข้อมูล (information management) เทคโนโลยี และระบบข้อมูล

นำทิพย์ งามจาวาณิช ได้ได้ให้ความหมายของทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 คือ คุณลักษณะและความสามารถของบุคคลที่นอกเหนือจากความรู้ในวิชาเรียนที่จะทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการทำงาน และการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

2.7.3 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในประเทศไทย

ในประเทศไทยมีองค์กร หน่วยงานหรือนักวิชาการได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงมีการนำเสนอลักษณะของทักษะที่แตกต่างกันไป ดังนี้

คู่มือฉบับพกพา ปฏิรูปการศึกษาไทย รวมแนวคิดที่นำมาจากต่างประเทศ และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เกี่ยวข้องและจำเป็นสำหรับการเป็นพลเมืองของประเทศไทยในศตวรรษใหม่มีองค์ประกอบดังนี้

1. ความคิดสร้างสรรค์ (creaday) เป็นทักษะที่มีความจำเป็นมากขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน เนื่องด้วยเทคโนโลยีการผลิตที่เจริญก้าวหน้ามากในปัจจุบัน งานจำนวนมากถูกถ่ายโอนไปให้เครื่องจักร ดังนั้นแรงงานสมดัดต่ำซึ่งทำงานประจำจึงเป็นที่ต้องการน้อยลงเรื่อย ๆ และทำให้ความต้องการแรงงานโดยบริษัทอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีน้อยลง หนทางเดียวที่ระบบเศรษฐกิจโลกจะสามารถรองรับแรงงานจำนวนมากมหาศาลเหล่านี้ได้ คือการเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ให้กับประชากรและเปลี่ยนประชากรโลกให้เป็นผู้ประกอบการ ซึ่งกล้าคิดกล้าทำ เริ่มต้น และริเริ่มสิ่งใหม่ และการจะส่งเสริมให้พลเมืองของประเทศเป็นผู้ประกอบการมากขึ้นนั้น ขาดไม่ได้เลยที่จะต้องเพิ่มความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะเบื้องต้นให้กับประชากร

2. ความคิดเชิงระบบ (critical thinking) ความจริงแล้วทักษะนี้มีความสำคัญเฉพาะในศตวรรษที่ 21 นี้เท่านั้น แต่ตลอดมาในประวัติศาสตร์โลกการคิดเชิงระบบเป็นทักษะที่มีความจำเป็นเสมอมา ผู้ที่สามารถคิดเชิงระบบได้ดี สามารถวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล และเหตุการณ์ต่างๆ และแก้ปัญหา (problem solving) ที่เกิดขึ้นรอบตัวได้อย่างเหมาะสม จะมีความได้เปรียบเหนือผู้อื่นที่ไม่มีทักษะนี้ อีกทั้งในโลกยุคข้อมูลข่าวสารล้นเกินในปัจจุบันการคิดเชิงระบบให้เป็นจึงยิ่งมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้น ผลลัพธ์ของการไม่สามารถคิดเชิงระบบได้อย่างเหมาะสม คือการที่ประชากรไม่สามารถประมวลข้อมูล และแนวคิดต่างๆ มาปะติดปะต่อเป็นเรื่องราวที่ฟังดูมีเหตุผล และน่าเชื่อถือได้ รูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจนคือ ความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะทางการเมือง

3. การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (communication and collaboration) การเรียนรู้ในโลกยุคสมัยใหม่เรียกร้องให้ผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมากขึ้น รวมทั้งในโลกแห่งการทำงาน การสื่อสาร และการประสานงานกันกับผู้อื่นก็เป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นทักษะนี้จึงเป็นเครื่องมือหนึ่งเพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกการทำงานจริง

4. ความรู้พื้นฐานทางด้านข้อมูลข่าวสาร (information literacy) ในปัจจุบันเราสามารถค้นหาข้อมูลใด ๆ ได้ง่ายทางโลกอินเทอร์เน็ตซึ่งถูกเสริมพลังด้วยกูเกิล (google) ต่างจากในอดีตซึ่งการเรียนรู้หมายถึงการจดจำรายละเอียด และข้อมูลต่าง ๆ ให้ได้ แต่ทักษะเหล่านั้นแทบจะไม่มี ความจำเป็นอีกต่อไปในยุคปัจจุบัน เนื่องจากเราสามารถค้นหาข้อมูลแทบทุกชนิดได้บนโลกอินเทอร์เน็ต คำถามจึงเปลี่ยนแปลงไปจากว่า เราจะทำอย่างไรเพื่อจะสามารถจดจำข้อมูลต่าง ๆ ได้หมด กลายเป็นทำอย่างไรเราถึงจะสามารถจัดการกับข้อมูลจำนวนมากมหาศาลที่หาได้ง่ายบนโลกอินเทอร์เน็ตได้อย่างเหมาะสม ความสามารถในการเข้าถึง คัดกรอง คัดเลือก รวมทั้งสามารถตัดสินใจได้ว่าข้อมูลใดน่าเชื่อถือ ไม่น่าเชื่อถือ เป็นทักษะที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการอยู่ในโลกที่ข้อมูลข่าวสารล้น และรวดเร็วอย่างในปัจจุบัน

5. ความรู้พื้นฐานด้านการใช้สื่อ (media literacy) ความสามารถในการใช้สื่ออย่างเหมาะสมถือเป็นอีกทักษะหนึ่งที่สำคัญสำหรับการทำงานในยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ไฟล์การนำเสนอทั่วไป เช่น power point ไปจนถึงการสื่อสารในรูปแบบที่ซับซ้อนกว่า เช่น การทำสื่อวิดีโอ และการสร้างเว็บไซต์ คงไม่มีใครปฏิเสธว่าสื่อมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของเรามาก ดังนั้น

ความสามารถในการใช้สื่อ และผลิตสื่ออย่างเหมาะสม จะมาหนุนเสริมให้การทำงานในโลกยุคใหม่นี้
แหลมคม และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

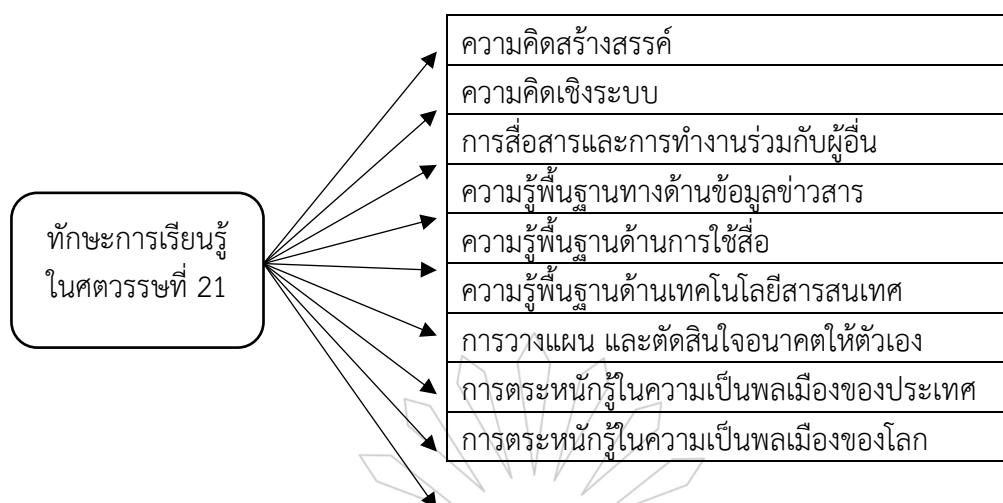
6. ความรู้พื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT literacy) เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว มีเครื่องมือด้านสารสนเทศใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็น smart phone หรือ Tablet PC ไม่นับรวมว่าคนส่วนใหญ่คงมีคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กเป็นของตัวเอง รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น ปัจจุบันทั่วประเทศ มีสัญญาณ 5G ในทุกพื้นที่ ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสม จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และจำเป็นมากขึ้นในปัจจุบัน

7. การวางแผน และตัดสินใจอนาคตให้ตัวเอง (self-direction) ความจริงแล้วการวางแผนชีวิตตัวเองควรจะเป็นทักษะของมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย แต่ในสังคมเศรษฐกิจปัจจุบันซึ่งอยู่ในยุคที่เรียกว่า เสรีนิยมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจ รัฐมีหน้าที่น้อยลงในการดูแลประชาชนในด้านต่าง ๆ การตัดสินใจเลือกสถานที่เรียนต่อ การตัดสินใจทางด้านการเงิน การวางแผนทางด้านสุขภาพ การวางแผนสำหรับการเกษียณ สิ่งเหล่านี้ล้วนเรียกร้องให้ปัจเจกบุคคลต้องตัดสินใจด้วยตนเองทั้งสิ้น จึงมีความจำเป็นมากขึ้นที่ทุกคนจะต้องสามารถฝึกฝนได้ด้วยกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมในโรงเรียนซึ่งฝึกให้นักเรียนต้องตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น

8. การตระหนักรู้ในความเป็นพลเมืองของประเทศ (civic literacy) หน้าที่หนึ่งของการศึกษาคือการส่งผ่านความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคม จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง การศึกษาควรจะต้องปลูกฝังแนวคิดพื้นฐานว่า ในฐานะพลเมืองคนหนึ่งของคนหนึ่งชาติ แต่ละคนมีความสำคัญ และสัมพันธ์อย่างไรกับสังคมรอบตัว รวมทั้งต่อชาติโดยไม่จำเป็นต้องสอน และสั่งให้ทุกคนรักชาติ หากทุกคนรู้ว่าการกระทำของตนเองส่งผลกระทบต่อผู้อื่นและสังคม การประพฤติตัวอย่างเหมาะสมในฐานะพลเมืองคนหนึ่งของคนหนึ่งชาติจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ

9. การตระหนักรู้ในความเป็นพลเมืองของโลก (world civic literacy) นอกจากจะตระหนักรู้ตัวเองในฐานะพลเมืองของชาติแล้ว การตระหนักรู้ตัวเองในฐานะพลเมืองคนหนึ่งของคนหนึ่งโลกก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่แพ้กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำลังกลายเป็นปัญหาที่ใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ในโลกยุคปัจจุบัน พลเมืองแห่งทศวรรษที่ 21 ควรต้องรู้การกระทำของตนเองนั้นส่งผลกระทบต่อโลก และคนที่อยู่อีกมุมหนึ่งของโลกอย่างไร

ทักษะ และความรู้พื้นฐานต่าง ๆ ที่ยกมาเบื้องต้น คงจะยังไม่ใช้ทั้งหมดที่จำเป็นสำหรับการอยู่ในโลกยุคทศวรรษที่ 21 สิ่งที่คุณเขียนยกขึ้นมาทั้งหมดนั้นไม่จำเป็นที่จะถูกต้องทั้งหมดคงมีหลายคนที่เห็นด้วยรวมทั้งเห็นแย้งว่าสิ่งที่ผู้เขียนยกตัวอย่างขึ้นมาเป็นทักษะ และแนวคิดพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการอยู่อาศัยในโลกยุคทศวรรษที่ 21 หรือไม่ สิ่งที่สำคัญกว่าคือการร่วมกันคิดว่าทักษะเหล่านี้คืออะไร เด็กไทย และคนไทยยังขาดทักษะอะไร และเราจะทำอย่างไรเพื่อเติมเต็มช่องว่างเหล่านั้นให้ได้ (คู่มือฉบับพกพา ปฏิรูปการศึกษาไทย, 2564)

ภาพที่ 2.5 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากคู่มือฉบับพกพา ปฏิรูปการศึกษาไทย (2564)

2.8 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา

โรงเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นอำเภอหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เยาวชนในพื้นที่ โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการเติบโตและพัฒนาศักยภาพอย่างรอบด้าน ปัจจุบันโรงเรียนในเขตอำเภอสีทิงพระมีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1–3) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4–6) รวมทั้งสิ้นจำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสีทิงพระชนูปถัมภ์ และโรงเรียนสีทิงพระวิทยา

1. โรงเรียนสีทิงพระวิทยา

ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนสีทิงพระวิทยา ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 75/3 หมู่ที่ 5 ถนนสายโยชน์ ตำบลจะทิงพระ อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา รหัสไปรษณีย์ 90190 โทรศัพท์ 0-7439-7160 โทรสาร 0-7439-7285 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีเนื้อที่ 89 ไร่ 16.2 ตารางวา ตั้งอยู่ริมอ่าวไทยห่างจากถนนสายสงขลา – ระโนดไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 300 เมตร เปิดทำการสอนครั้งแรกในวันที่ 14 พฤษภาคม 2514 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีนายวิจิต จิตต์ภักดี เป็นผู้บริหารคนแรก อาศัยอาคารเรียนหลังเก่าของโรงเรียนในเมืองเป็นสถานที่เรียน ต่อมาเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2515 ได้ย้ายมาเรียนในสถานที่ปัจจุบัน ดังนั้น โรงเรียนจึงถือเอาวันที่ 4 กรกฎาคม เป็นวันกำเนิดโรงเรียน

ต่อมาในปีการศึกษา 2522 กรมสามัญศึกษา ได้อนุมัติให้เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ รับนักเรียนทั้งหมด 2 ห้องเรียน และขยายห้องเรียนเพิ่มขึ้นในปีต่อมา ส่วนอาคารเรียน โรงเรียนได้รับจัดสรรงบประมาณให้ก่อสร้างอาคารเรียนและอาคารประกอบเพิ่มขึ้น จนกระทั่ง

ปัจจุบัน มีอาคารเรียนถาวร 5 หลัง โรงฝึกงาน 4 หลัง อาคารพลศึกษา 1 หลัง หอประชุม 1 หลัง โรงอาหาร 1 หลัง ทำให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนและให้บริการแก่ชุมชนสะดวกยิ่งขึ้น

ปัจจุบันปีการศึกษา 2567 เปิดสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ในช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 มีแผนการจัดชั้นเรียน 6-7-7 / 4-5-5 รวม 34 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 958 คน มีครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 59 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร 3 คน ครูประจำการ 43 คน ครูธุรการ 1 คน ครูอัตราจ้าง 4 คน พี่เลี้ยงเด็กพิการ 1 คน ครูชาวต่างประเทศ - คน ลูกจ้างประจำ 1 คน (พนักงานขับรถ 1 คน) ยาม 2 คน และลูกจ้างชั่วคราว 5 คน โดยมีนางสาวณลิษา ผละฤทธิ์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน

วิสัยทัศน์ (Vision)

ภายในปี 2567 โรงเรียนและชุมชน ร่วมมือกันจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้คุณธรรม น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ มีทักษะในการใช้เทคโนโลยี เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พันธกิจ (Mission)

1. ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร และค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ
3. พัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม การบูรณาการการจัดการศึกษา และเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษา

2. โรงเรียนสทิงพระชนูปถัมภ์

โรงเรียนสทิงพระชนูปถัมภ์ ตั้งอยู่เลขที่ 62 หมู่ที่ 2 ตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ เขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

มีเนื้อที่ประมาณ 81 ไร่ ห่างจากถนนใหญ่สายระโนด-สงขลาไปทางทิศตะวันออกประมาณ 150 เมตร ที่ตั้งโรงเรียนเดิมเป็นที่สาธารณประโยชน์ริมทะเล ของสภาตำบลวัดจันทร์ โรงเรียนสทิงพระชนูปถัมภ์

มีพื้นที่ส่วนที่ตั้งอาคารเรียนอยู่บนพื้นที่หมู่ที่ 2 ซึ่งเนื้อที่ส่วนนี้ประมาณ 35 ไร่ 2 งาน ส่วนสนามบาสเกตบอลและสนามฟุตบอลด้านทิศเหนือของโรงเรียนตั้งอยู่บนพื้นที่ของหมู่ที่ 1 มีเนื้อที่ประมาณ 41 ไร่ ตำบลใกล้เคียงด้านทิศเหนือ คือตำบลบ่อแดง ตำบลบ่อदान อำเภอสทิงพระ ด้านทิศใต้ คือ ตำบลม่วงงาม อำเภอสิงหนคร ด้านทิศตะวันออก คือทะเลอ่าวไทย ส่วนด้านทิศตะวันตก คือตำบลท่าหิน ตำบลคูซูด อำเภอสทิงพระ ซึ่งติดกับทะเลสาบสงขลา

โรงเรียนสทิงพระชนูปถัมภ์ ได้รับการอนุมัติให้ก่อตั้งเมื่อ 1 มีนาคม พ.ศ.2521 โดยเปิดทำการสอนครั้งแรก 2 ระดับ คือ

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม. 1)

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.ศ. 1)

ปี 2521 วันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2521 ได้เปิดทำการสอนอย่างเป็นทางการโดยมี นาย อารมณ จิตภักดี ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่

ปี 2522 ได้รับการอนุมัติให้สร้างอาคารเรียนชั่วคราวจำนวน 8 ห้องเรียน

ปี 2523 ได้รับการอนุมัติให้สร้างอาคารเรียนแบบ 216 ค เป็นอาคารเรียนถาวร จำนวน 1 หลัง

ปี 2527 ได้รับการอนุมัติให้เป็นโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ม.พ.ช.)

รุ่นที่ 2 ซึ่งได้รับ อาคารเรียน โรงฝึกงาน บ้านพักครู ระบบไฟฟ้า น้ำประปา อุปกรณ์การเรียนการสอน ฯลฯ

ปี 2530 ได้รับอนุมัติเข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา (ค.อมต.สศ.) ซึ่งเป็นโครงการไม่เรียกเก็บเงินบำรุงการศึกษาและจัดให้มีการบริการหนังสือพิมพ์เรียนให้กับนักเรียนทุกคน

ปัจจุบันโรงเรียนสทิงพระชนูปถัมภ์เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีจำนวน 3 ห้องเรียน และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีจำนวน 3 ห้องเรียน

วิสัยทัศน์ / ปรัชญา

โรงเรียนและชุมชน ร่วมมือกันจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรม น้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสู่มาตรฐานสากล เป็นคนดี คนเก่งและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พันธกิจ / เป้าหมาย

1. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน
3. ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่นักเรียน
4. นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ
5. ลดจำนวนนักเรียนที่ออกกลางคัน เพิ่มจำนวนนักเรียนที่จบการศึกษา
6. ส่งเสริมให้ผู้พิการเรียนร่วมได้พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ
7. สนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาโดยเสียค่าใช้จ่ายน้อยลง
8. พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เข้มแข็ง
9. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
10. ส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา
11. พัฒนาระบบเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน
12. จัดระบบข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบันและเอื้อต่อการบริหารจัดการ
13. สร้างภาคีเครือข่ายการมีส่วนร่วม
14. พัฒนาระบบการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
15. พัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณศึกษา นักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ปิยะพร พิมพิศาล (2563, หน้า 96) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ตามแนวคิดของมาร์ซาโน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า (1) แนวทางการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ คือ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ที่มีเทคนิควิธีการหรือรูปแบบการเรียน การสอนที่ทำให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการเรียนดีขึ้น ควรมีกระบวนการสอนที่มีกิจกรรม การเรียนรู้เรื่องต่างๆเพื่อฝึกให้นักเรียนได้มีพัฒนาการด้านการคิดวิเคราะห์ดีขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ของมาร์ซาโนในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสมและยังเป็นวิธีสอนที่ มีการใช้ความรู้ความสามารถให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการเรียน ดีขึ้น ผลการทดลองใช้และประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิด วิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนน ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่าคะแนนสอบหลังการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความพึงพอใจที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะเห็นได้ว่าผู้เรียนได้ร่วมกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ทำให้บรรยากาศในการเรียนรู้ไม่เคร่งเครียด ส่งผลให้นักเรียนมี ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน กล้าแสดงออก รวมทั้งทำแบบทดสอบย่อยท้ายแผนการจัดการเรียนรู้และคุณครูแจ้งผลการประเมินให้ทราบทันที เพื่อเป็นการจูงใจให้นักเรียนและเสริมแรงบวกส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ ทางเรียนเพิ่มขึ้นอีกด้วย

พนัชพงษ์พรรณ โพธิ์สถิตวรางกูร (2566, หน้า 124) ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการสร้าง ความสุขอย่างยั่งยืนด้วยพลวัตแห่งการเรียนรู้เชิง พุทธปัญญา ผลการวิจัยพบว่า พลวัตแห่งการเรียนรู้ ในการสร้างความสุขเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต ปัจจัยการเรียนรู้เพื่อสร้าง ความสุขมี 2 มิติ คือ มิติปัจจัยภายนอก 3 ด้าน ได้แก่ (1) การมีสุขภาพกายที่ดี (2) มีฐานะการเงินเลี้ยง ชีพได้ และ (3) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น และมิติปัจจัยภายใน 4 ด้าน ประกอบด้วย (1) การมี เป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน (2) การมีทัศนคติเชิงบวกในการดำรงชีวิต (3) การมีความ ฉลาด สามารถใน ตนเอง และ (4) การมีอิสระจากเงื่อนไขข้อผูกมัดต่าง ๆ หลักพุทธธรรมเพื่อสร้างความสุขแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ (1) ระดับความสุขสำหรับปุถุชน อาศัยหลักคิหิสุข ทิฐธัมมิกัตถประโยชน์และบุญกิริยา วัตถุ (2) ระดับมานุสสุสุขสำหรับผู้พัฒนาจิตอาศัยหลัก สมาธิเพื่อสงบระงับนิวรณ์ และ (3) ระดับวิมุตติ สุขสำหรับผู้ต้องการหลุดพ้นอาศัยหลักอริยมรรคมีองค์ 8 การปฏิบัติเพื่อเข้าถึงสุขทั้ง 3 ระดับต้อง อาศัยปัจจัยการแห่งไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาในทุกะดับ และประกอบด้วยหลักการพัฒนา ปัญญาทั้ง 3 คือ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญาและภาวนามยปัญญา การสร้างความสุขอย่างยั่งยืน ด้วยพลวัตแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธปัญญาสามารถบูรณาการสร้างใน ระดับความสุขด้วยกระบวนการ เรียนรู้เพื่อทำให้ระบบร่างกายสมดุลเพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการใช้ชีวิต อภิปรายได้ว่า ความสุข ระดับมานุสสุเกิดจากการลงมือปฏิบัติโดยการลดและละวางการ พึ่งพาสิ่งเสพภายนอกเพื่อพัฒนา ภาวะตื่นรู้ภายใน การตั้งเป้าหมายเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความ เข้มขันหนักแน่นแก่จิต ความจ่อ จ่อต่อเนื่องตามแนวทางทฤษฎีภาวะสิ้นไหลทำให้ภาวะของจิตเกิด ระบบของความเป็นระเบียบ นำสู่ สมาธิสุขซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญสู่ความสุข การพัฒนาพฤติกรรม ทางกาย หรือมิติปัจจัยภายนอก ตั้งแต่เบื้องต้นเป็นการชำระอกุศลเครื่องเศร้าหมองที่เคลือบคลุมจิต ทำให้ภาวะภายในเกิดความ

สะอาดและสว่างขึ้น กุศลจิตที่เกิดขึ้นจะทำให้เซลล์ประสาทก่อรูปร่าง สร้างโครงสร้างระบบประสาทสมองและจิตกลายเป็นทัศนคติหรือความคิดที่ดีสอดคล้องตาม

นางสาวกมลชนก โยธจันทร์ (2565) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมใน ศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า พบว่า 1) ตัวแบบเชิงทฤษฎีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และเกณฑ์ การประเมินความสอดคล้องของตัวแบบผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ($\chi^2/df=3.340$, $TLI=0.955$, $NFI=0.953$, $CFI=0.965$ และ $SRMR=0.044$) 2) น้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวมีความแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความแปรปรวนที่องค์ประกอบ สามารถอธิบายได้ (R^2) ที่ร้อยละ 55.8 ถึง 84.1 3) เจตคติต่อการเรียน มีอิทธิพลทางตรงต่อทักษะ การเรียนรู้และนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .272 และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีอิทธิพลทางตรงต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยมีสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .547 ส่วนการจัดการเรียนรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อเจตคติ ต่อการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .849 ส่วนการ จัดการเรียนรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมี สัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .800 ส่วนการจัดการเรียนรู้มีอิทธิพลทางอ้อมต่อทักษะการเรียนรู้และ นวัตกรรมผ่านเจตคติ ต่อการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีสัมประสิทธิ์เส้นทาง เท่ากับ .231 และการจัดการเรียนรู้มีอิทธิพลทางอ้อมต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ผ่านแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ .438 งานวิจัยนี้มี ข้อเสนอว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมที่สนับสนุนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เจตคติต่อการเรียน รวมทั้งพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้ที่ สนับสนุนทักษะ การเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียน ควรพัฒนาให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ตาม สมรรถนะได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนให้มีทักษะการ เรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ผู้สนับสนุนการเรียนรู้และพร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยใน ปัจจุบัน

พระมหาเทวินทร์ วรปญโญ (ชินบุตร) (2563) ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามหลักพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีลักษณะที่ เป็นไปเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนรู้ไปตลอดชีวิต เป็นสถานศึกษาที่สามารถส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนรู้ให้สามารถปรับตัวเข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันและพัฒนาต่อเนื่อง ได้อย่างเต็มศักยภาพของผู้เรียนรู้ เป็นการศึกษาที่ เกิดจากแรงจูงใจของผู้เรียนรู้ จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ สามารถส่งเสริมและพัฒนาสังคมและมนุษย์ได้ อย่างมั่นคงยั่งยืน วิเคราะห์เป็นแนวทางพัฒนาสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังต่อไปนี้ 1) มีการจัดการสถานที่แหล่งเรียนรู้ให้เหมาะสม 2) ผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้เพื่อส่งเสริมให้มี การสร้างและแสวงหาความรู้ ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ของนิสิตได้หลากหลายและรอบด้าน 3) มีการ นำองค์ความรู้ไปใช้พัฒนาศักยภาพผู้เรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับสังคมและตัวผู้เรียนอย่างมั่นคงและ ยั่งยืน 4) ผู้เรียนมีองค์ความรู้ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นได้อย่างมีความ หลากหลาย รอบด้าน 5) มีกิจกรรมที่สอดคล้อง หลากหลายรอบด้าน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน สามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้

อย่างรอบด้าน พร้อมกับนำแนวทางเหล่านี้มา บูรณาการร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา นำมาสังเคราะห์ได้องค์ความรู้ใหม่ คือ รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักพุทธบูรณาการ เรียกว่า MCUDA4B Model

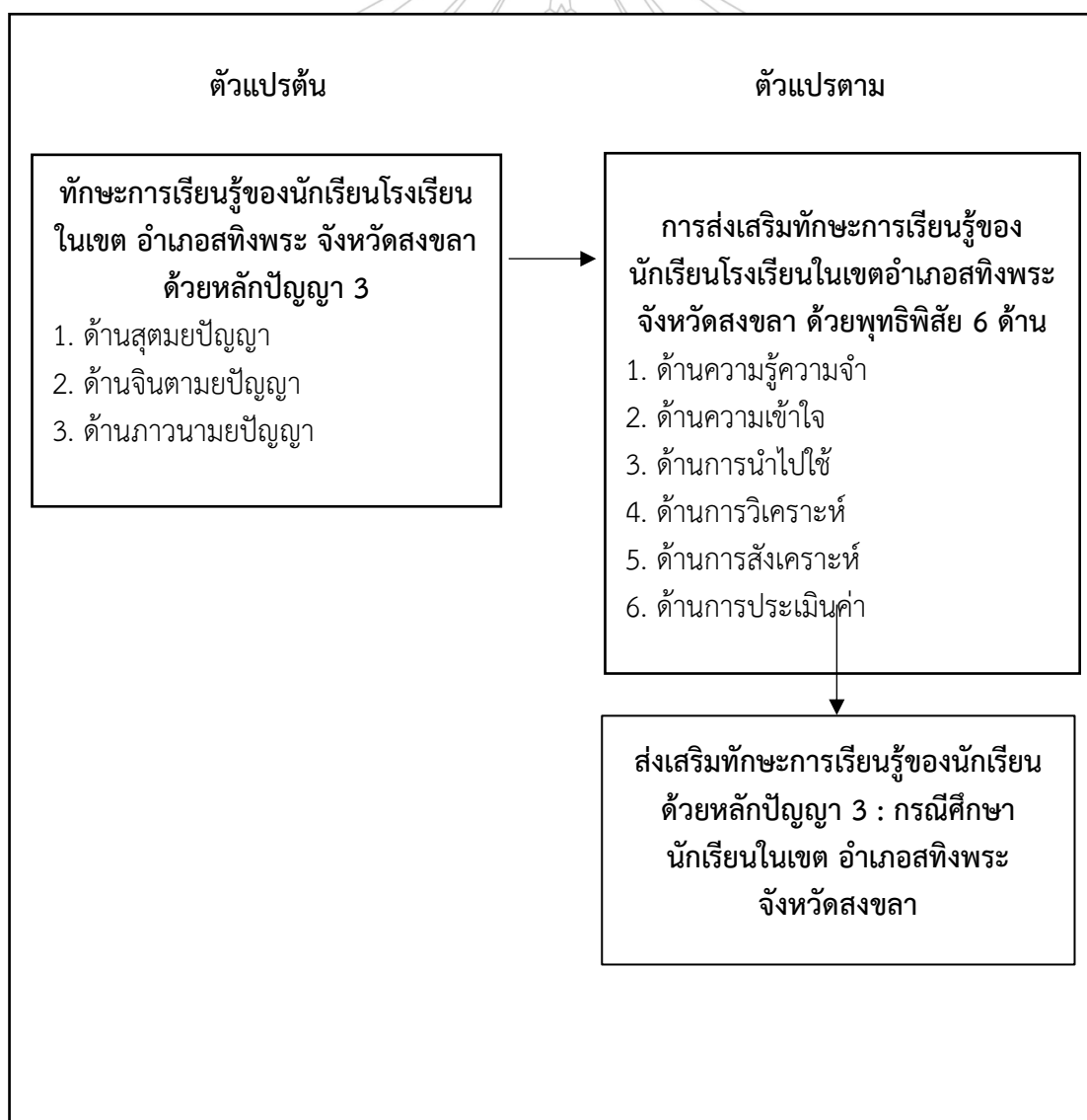
พระบัวใส วงศ์จันทร์ทา (2567) ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียน ของนักเรียน โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี ระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 132 คน เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ Scheffe (Post Hoc) ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการวิเคราะห์ระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิبات 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียน มัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก (= 3.84) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านฉันทะ (มีความพอใจในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (= 3.89) รองลงมาคือ ด้านวิริยะ (มีความเพียรในการเรียน) และด้านจิตตะ (มีความเอาใจใส่ในการเรียน) (= 3.83) ส่วน วิมังสา (ความพิจารณา ไตร่ตรองในการเรียน) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (= 3.81) 2. ผลการเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียน โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรีที่มี อายุ ระดับชั้นและเกรดเฉลี่ย ต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีอายุ และระดับชั้น ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยผลการเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียน โรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรีที่มี อายุ ระดับชั้นและเกรดเฉลี่ย ต่างกัน พบว่า นักเรียนที่มีอายุ และระดับชั้น ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ ไชยะบุรี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมสมบูรณ์สงฆ์ไชยะบุรี โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รพีพร พาตา (2566) ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักปัญญา 3 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า: 1) สภาพปัจจุบันการบริหารงานวิชาการตามหลักปัญญา 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านการนิเทศการศึกษา รองลงมาคือ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้ด้าน การจัดการเรียน การสอนในสถานศึกษา ด้านสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ และด้านการ พัฒนาหลักสูตร ในสถานศึกษา สภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานวิชาการตามหลักปัญญา 3 โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนใน สถานศึกษา ด้านการ วัดผลประเมินผลการเรียนรู้ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา ด้าน สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้และด้านการพัฒนาหลักสูตรใน สถานศึกษา และความ ต้องการจำเป็น ได้แก่ (1) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา (2) ด้าน การวัดผล ประเมินผล การเรียนรู้(3) ด้านการพัฒนาหลักสูตรในสถานศึกษา (4) ด้านสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีและแหล่ง เรียนรู้(5) ด้านการนิเทศการศึกษา (6) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา 2) แนวทางการ

บริหารงานวิชาการตามหลักปัญหา 3 ผู้บริหารควรสร้างบริบทความเป็น วิชาการที่เป็นเลิศในสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม เน้นการใช้สื่อการเรียนการสอน ควรให้ความสำคัญ กับการพัฒนาองค์รวมของมนุษย์

2.10 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญหา 3 : กรณีศึกษา นักเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ดังนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีสืบศึกษา นักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน” หรือที่เรียกว่า (Mixed Methods Research) คือ รูปแบบการวิจัยที่ รวมการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- 3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ปีการศึกษา 2568 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 407 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสงขลา. 2567)

3.3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ปีการศึกษา 2568 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 196 คน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามรายละเอียดตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 กลุ่มประชากร

โรงเรียน		ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	มัธยมศึกษาปีที่ 4	132	64
2	มัธยมศึกษาปีที่ 5	143	69
3	มัธยมศึกษาปีที่ 6	132	63
รวม		407	196

3.3.3 กลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา กลุ่มตัวแทนผู้บริหาร และกลุ่มตัวแทนครู ตัวแทนพระสอนศีลธรรม ในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จำนวน 10 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง “ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า รวบรวมจากข้อมูลจากหนังสือ ตำราเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

3.5.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะคำถามปลายปิด (Close Ended) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 ชุด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบ (Multiple Choices) มีจำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย เพศ ระดับชั้น เกรดเฉลี่ย

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ด้วยหลักปัญญา 3 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด (Close Ended) คำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีจำนวน 30 ข้อ ประกอบด้วย

1. ด้านสุขุมปัญญา จำนวน 10 ข้อ
2. ด้านจินตตามยปัญญา จำนวน 10 ข้อ
3. ด้านภาวนามยปัญญา จำนวน 10 ข้อ

สำหรับแบบสอบถามตอนที่ 2 นี้มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 5 อันดับ ตามแบบของ Likert Scale โดยแบ่งระดับในการวัดออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- คะแนน 5 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
- คะแนน 4 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
- คะแนน 3 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
- คะแนน 2 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
- คะแนน 1 หมายถึง ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สำหรับการแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยซึ่งใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับค่าคะแนนที่คำนวณได้ตามขั้นตอนที่ระบุไว้โดยเกณฑ์ดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีระดับทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนด้วยหลักปัญญา 3 ในระดับมากที่สุด

ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีระดับทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนด้วยหลักปัญญา 3 ในระดับมาก

ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีระดับทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนด้วยหลักปัญญา 3 ในระดับปานกลาง

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีระดับทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนด้วยหลักปัญญา 3 ในระดับน้อย

ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีระดับทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียน ด้วยหลักปัญญา 3 ในระดับน้อยที่สุด

3.3.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์
2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
3. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
4. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์

3.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้าง และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบบสอบถามตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.6.1 การสร้างเครื่องมือ

1. ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารจากข้อมูล ได้แก่ หนังสือตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมสอดคล้องและเกี่ยวข้องกับส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา ตามวัตถุประสงค์ ขอบเขตการวิจัย กรอบแนวคิด และนิยามศัพท์ที่สรุปจากการทบทวนวรรณกรรมนำมาสร้างแบบสอบถาม
2. ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิด และเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนำมาใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถาม
3. ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ตามกรอบแนวคิด โดยสร้างแบบสอบถามเป็นลักษณะแบบปลายปิด

3.6.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือ
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) (พิสนุ พงศ์ศรี, 2550, หน้า 139)

3. ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

คะแนน +1 สำหรับข้อคำถามที่ แน่ใจว่า สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์
 คะแนน 0 สำหรับข้อคำถามที่ไม่แน่ใจว่า สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์
 คะแนน -1 สำหรับข้อคำถามที่ แน่ใจว่า ไม่สอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์
 นำคะแนนที่ได้มาแทนสูตรดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม
 R แทน คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ
 $\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
 N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

คำถามรวม 30 ข้อ ของแบบสอบถาม ค่าดัชนีที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 1.00 ทุกข้อ จึงเป็นการบ่งชี้ถึงความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์

4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ได้ตรวจสอบ และเสนอแนะ ซึ่งผ่านการหาค่า IOC แล้วนำมาปรับปรุง และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้งเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ ต่อจากนั้นก็นำเครื่องมือส่งกรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์สถาบันวิจัยญาณสังวรตรวจสอบแล้วนำไปทดลองใช้ 30 ชุด โดยผ่านกระบวนการการหาความ เชื่อมั่นของเครื่องมือของแบบสอบถามทั้งฉบับตามรายละเอียด ดังนี้

4.1. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยนี้ได้ทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ตามสูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right]$$

เมื่อ α แทน สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัด
 n แทน จำนวนข้อ
 S_i^2 แทน คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ
 S^2 แทน คะแนนความแปรปรวนทั้งฉบับ

ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแนวส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เท่ากับ 1.00 “ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม มีค่า มากกว่า 0.75 – 1.00” (สุจินต์ ธรรมชาติ, 2544, หน้า 172) จากคำถามที่อยู่ในเกณฑ์จำนวน 40 ข้อ ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามดังกล่าวมีค่ามากกว่า 0.70 จึงเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสมมีคุณภาพ และมีความเชื่อถือได้สูง สามารถนำไปใช้วัดระดับส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

4.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์นี้ไปจัดพิมพ์ และนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงเพื่อการวิจัยต่อไป

วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการ และขั้นตอนการดังนี้

1) จัดทำแบบสัมภาษณ์ตามเนื้อหาที่ได้ศึกษา และนำข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้จัดทำไว้เพื่อศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา ให้ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาหรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องทำการประเมินคุณภาพ ตรวจสอบเนื้อหาข้อคำถาม ความครอบคลุมของเนื้อหา โครงสร้างทางภาษา ความถูกต้อง และเที่ยงตรงตามหลักวิชาการ

2) ผู้วิจัยจะต่อนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับร่างที่ได้สร้างไว้พร้อมแบบประเมินเตรียมส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหาโดยดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Content Validity Index: CVI) (Phuekphan, Aunguroch, Yunibhand, & Chan, 2016 pp 89) โดยผู้วิจัยจะต้องระบุความคล้ายคลึงกันของข้อมูลในแบบการสัมภาษณ์ เพื่อประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์ และเพื่อให้แน่ใจว่าเหมาะสมกับคำถามงานวิจัย

3) การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น โดยทั่วไปควรขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้คำปรึกษา และชี้แนะเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย และในการนี้ผู้วิจัยจะได้เรียนรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (CVI) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะพิจารณาแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ / นิยามศัพท์หรือไม่ โดยพิจารณาตามประเมินความสอดคล้องจะมี 3 ระดับ คือ (จำลีเบอกสุพงษ์ จีรवाल วิสุทธิ์, 2558 หน้า 38)

4 คะแนน แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์/นิยามศัพท์

3 คะแนน ปรับปรุงเล็กน้อยให้ข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์/นิยามศัพท์

2 คะแนน ปรับปรุงมากให้ข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์/นิยามศัพท์

1 คะแนน แน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์/นิยามศัพท์

4) เมื่อผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้พิจารณาพร้อมข้อเสนอแนะ และให้ผลคะแนนมาผู้วิจัยต้องดำเนินการ และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้ ผลของคะแนนรวมที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านให้มานั้น เมื่อรวมกัน และคำนวณแล้วค่าที่ได้ควรอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญจะได้รับรองความถูกต้องของผลลัพธ์ และช่วยให้แน่ใจว่าการดำเนินการวิจัยสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ด้านจริยธรรม และเป็นการวิจัยที่มีคุณภาพ เกณฑ์การเลือกใช้ CVI คือ ค่า CVI = 1 ถ้าค่า CVI ต่ำกว่า 0.50 ใช้ไม่ได้ ผลของคะแนนรวมที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านให้มานั้นได้ค่าดัชนีที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 1.00 จึงเป็นการบ่งชี้ถึงความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์

5) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิมาดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และเมื่อแบบสัมภาษณ์ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงนำไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 10 รูป/คน ต่อไป

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ดำเนินการขอหนังสือรับรองจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมา โศกราช ถึงโรงเรียนสทิงพระวิทยา และโรงเรียนสทิงพระชนูปถัมภ์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เพื่อขอความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่แจกแบบสอบถามเพื่อทำการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยนำส่งหนังสือถึงโรงเรียนสทิงพระวิทยา และโรงเรียนสทิงพระชนูปถัมภ์ อำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม
3. ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามให้กับนักเรียนโรงเรียนสทิงพระวิทยา และโรงเรียนสทิง พระชนูปถัมภ์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จนครบตามจำนวนที่กำหนดไว้โดยใช้วิธีในการสุ่ม ตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling)
4. เมื่อได้แบบสอบถามที่ตอบข้อมูลเรียบร้อยแล้วกลับคืนมาจำนวน 196 ชุด คิดเป็น 100% จึงตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามจัดลำดับของข้อมูล ลงรหัส และบันทึกข้อมูล
5. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ทาง สถิติต่อไป

3.4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยนัดวัน เวลา และสถานที่กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และเดินทางไปเก็บข้อมูล ตาม วัน เวลา ที่นัดไว้ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการจดบันทึกเป็นเอกสาร บันทึก โดยเครื่องอัดเสียง และบันทึกภาพ เมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 10 รูป/คน ได้แก่ 1. กลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา 2 รูป/คน 1) พระครูพิทักษ์ชัยวงศ์ เจ้าคณะตำบลสนามชัย 2) พระครู อภิชาติปัญญารักษ์ เจ้าคณะตำบลวัดจันทร์ 2.กลุ่มตัวแทนครูสอนศีลธรรม 4 รูป/คน 1) พระครูโมฆิต สุวรรณาคูณเจ้าคณะตำบลคูขุด 2) พระพิรุณพัฒน์ ปยุตโต 3) พระใบฎีกาสมศักดิ์ ฐิตคุโณ 4) พระเดชาธาร จารุธมโม 3. กลุ่มตัวแทนผู้บริหาร 2 คน 1) คุณไพฑูรย์ พิทักษ์ปัทมกร 2) คุณณลิษา ผละฤทธิ์ 4. กลุ่มตัวแทนครู 2 คน 1) คุณครูผาณิต มุสิกะ 2) คุณครูพวงเพชร สุขธ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analyzed) ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าสถิติพื้นฐานคือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. วิเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียน ในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักปัญหา 3 โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
3. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนโดยใช้หลัก ปัญหา 3 จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 ท่าน

ผู้วิจัยได้ทำการการศึกษาในเอกสารต่าง ๆ โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก บทความ หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ รายงานการประชุมเอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ในประเด็นของการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในรูปแบบ กระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์แบบสรุปตามสาระสำคัญของเนื้อหาที่กำหนดไว้โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นหัวข้อ ดังนี้

- 1) วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน
- 2) วิเคราะห์แนวคิดและนำเสนอการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูลการให้สัมภาษณ์เชิงลึกโดยการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา
- 4) การสร้าง และการพิสูจน์บทสรุปของเนื้อหาการวิจัย โดยการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ รวมถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรม และตรงต่อข้อเท็จจริง รวมถึงข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการ และขั้นตอนการดังนี้
สูตรการหาค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1. ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สูตร (ล้วน สายยศ และคณะ 2538, หน้า 194)

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ
 f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงเป็นร้อยละ
 N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

2. ค่าเฉลี่ย ใช้สูตร (ล้วน สายยศ และคณะ 2538 , หน้า 194)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของความถี่ของคะแนนทั้งหมด
 n แทน จำนวนผู้ประเมินทั้งหมด

3. ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ล้วน สายยศ และคณะ 2538, หน้า 195)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum x^2$ แทน ผลรวมของกำลังสองของคะแนน
 $(\sum x)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 n แทน จำนวนข้อมูลทั้งหมด

4. หาค่าความเชื่อมั่น ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีของครอนบาคโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สูตร (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2541, หน้า 200)

เมื่อ $\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$ แทนสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือวัด
 n แทน จำนวนข้อ
 S_i^2 แทน คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ
 S_t^2 แทน คะแนนความแปรปรวนทั้งหมด

วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการ และขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาร่างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุ และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ รวมถึงการยืนยันในเอกสารว่าผู้ให้สัมภาษณ์ยินยอมในการมีส่วนร่วมในการวิจัยในครั้งนี้แล้วจึงทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ที่ได้ผ่านขั้นตอนการตรวจสอบเป็นที่เรียบร้อยแล้วในการวิจัย

2) หลังจากผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญครบทุกท่านแล้ว ผู้วิจัยได้นำบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นำมาถอดความการให้ข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรให้สมบูรณ์ไม่ผิดประเด็นจากบทให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วจึงนำผลไปสู่ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับถัดไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับต่อไปนี้

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ขั้นตอนการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.4 ผลการศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยพุทธิพิสัย 6 ด้าน

4.5 สรุป

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกิดความเข้าใจตรงกันในแปลความหมาย ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

N แทนค่า ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{X}$ แทนค่า ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทนค่า ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบตารางโดยวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตอนที่ 1 ผลวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยพุทธิพิสัย 6 ด้าน ตามแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy of Cognitive Domain)

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 แสดงจำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ

ชาย	86	43.90
หญิง	110	56.10
รวม	196	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีจำนวนทั้งสิ้น 110 คน คิดเป็นร้อยละ 56.10 และเป็นเพศชาย มีจำนวนทั้งสิ้น 86 คน คิดเป็นร้อยละ 43.90 น้อยที่สุด

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกระดับชั้น

ระดับชั้น	จำนวน	ร้อยละ
มัธยมศึกษาปีที่ 4	64	32.70
มัธยมศึกษาปีที่ 5	69	35.20
มัธยมศึกษาปีที่ 6	63	32.10
รวม	196	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีจำนวนทั้งสิ้น 69 คน คิดเป็นร้อยละ 35.20 รองลงมา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนทั้งสิ้น 64 คน คิดเป็นร้อยละ 32.70 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนทั้งสิ้น 63 คน คิดเป็นร้อยละ 32.10

ตารางที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเกรดเฉลี่ย

เกรดเฉลี่ย	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 2.00	57	29.10
มากกว่า 2.00	72	36.70
3.00 ขึ้นไป	67	34.20
รวม	196	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีเกรดเฉลี่ยมากกว่า 2.00 มีจำนวนทั้งสิ้น 72 คน คิดเป็นร้อยละ 36.70 รองลงมา มีเกรดเฉลี่ย 3.00 ขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น 67 คน คิดเป็นร้อยละ 34.20 และมีเกรดเฉลี่ยน้อยกว่า 2.00 มีจำนวนทั้งสิ้น 57 คน คิดเป็นร้อยละ 29.10

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลัก
ปัญหา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา

ตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของ
นักเรียนด้วยหลักปัญหา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา

(n = 196)

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญหา 3		ระดับการส่งเสริมทักษะ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านสุขตมยปัญหา	3.96	0.28	มาก
2.	ด้านจินตตามยปัญหา	3.98	0.25	มาก
3.	ด้านภาวนามยปัญหา	3.97	0.26	มาก
รวม		3.97	0.16	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า นักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน ด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.97$, $S.D. = 0.16$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านจินตมยปัญญา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.98$, $S.D. = 0.25$) รองลงมา คือ ด้านภาวนามยปัญญา ($\bar{X} = 3.97$, $S.D. = 0.26$) ส่วนด้านสุตมยปัญญา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.96$, $S.D. = 0.28$) ตามลำดับ

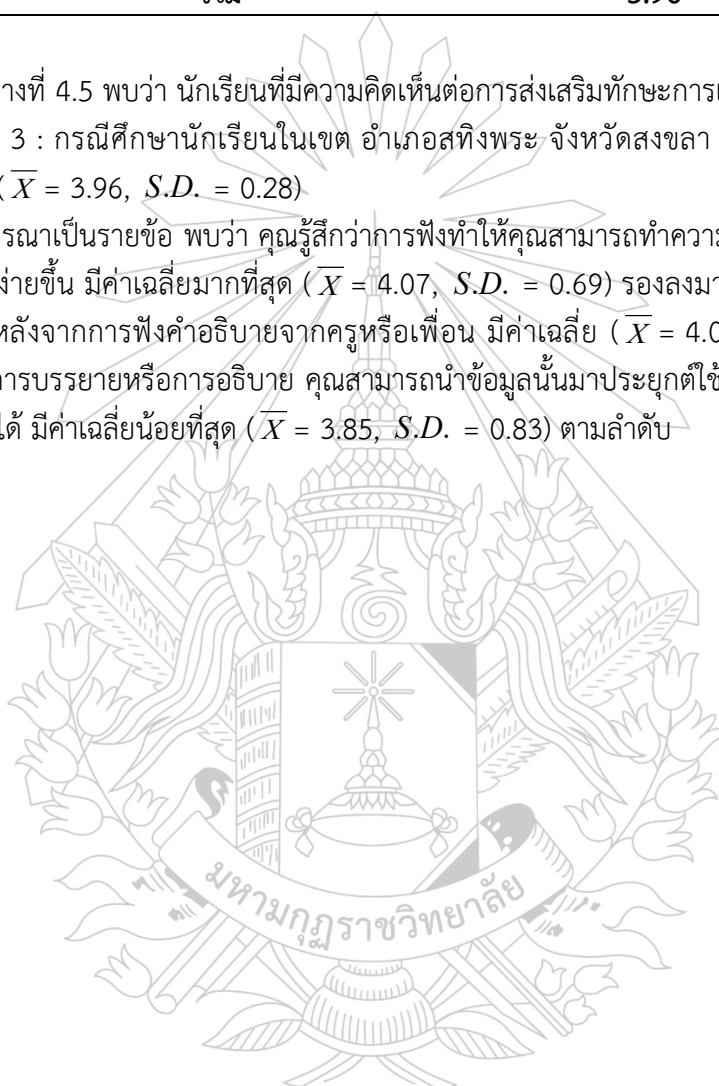
ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของ นักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสติงพระ จังหวัด สงขลา ด้านสุตมยปัญญา

				(n = 196)		
ด้านสุตมยปัญญา		ระดับการส่งเสริมทักษะ				
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1.	เมื่อคุณฟังคำอธิบายจากครู คุณสามารถเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้ดี	4.00	0.84	มาก		
2.	หลังจากที่คุณฟังเนื้อหาการเรียนการสอน คุณสามารถอธิบายสิ่งที่ฟังมาได้	3.95	0.76	มาก		
3.	เมื่อคุณฟังข้อมูลใหม่ คุณสามารถจดจำข้อมูลนั้นได้นาน	3.92	0.83	มาก		
4.	หลังจากฟังการบรรยายหรือการอธิบาย คุณสามารถนำข้อมูลนั้นมาประยุกต์ใช้ในการทำงานหรือการศึกษาอื่น ๆ ได้	3.85	0.83	มาก		
5.	คุณรู้สึกว่าการฟังทำให้คุณสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาหรือทักษะใหม่ ๆ ได้ง่ายขึ้น	4.07	0.69	มาก		
6.	เมื่อคุณฟังการบรรยาย คุณรู้สึกว่าคุณมีสมาธิจดจ่อกับเนื้อหาที่ฟังได้ดี	3.93	0.78	มาก		
7.	คุณรู้สึกว่าคุณมีความสนใจในสิ่งที่ฟังอยู่	3.94	0.83	มาก		

8. คุณรู้สึกว่าได้ฟังการอธิบายจากครูหรือเพื่อนร่วมชั้น ทำให้คุณอยากเรียนรู้เพิ่มเติม	3.90	0.84	มาก
9. หลังจากฟังการบรรยาย คุณสามารถตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบเพิ่มเติมได้	4.03	0.73	มาก
10. คุณมีส่วนร่วมในการอภิปรายหลังจากการฟังคำอธิบายจากครูหรือเพื่อน	4.04	0.79	มาก
รวม	3.96	0.28	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า นักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ด้านสุขุมปัญญาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$, $S.D. = 0.28$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คุณรู้สึกว่าการฟังทำให้คุณสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาหรือทักษะใหม่ ๆ ได้ง่ายขึ้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.07$, $S.D. = 0.69$) รองลงมาคือ คุณมีส่วนร่วมในการอภิปรายหลังจากการฟังคำอธิบายจากครูหรือเพื่อน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.04$, $S.D. = 0.79$) และหลังจากฟังการบรรยายหรือการอธิบาย คุณสามารถนำข้อมูลนั้นมาประยุกต์ใช้ในการทำงานหรือการศึกษาอื่น ๆ ได้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.85$, $S.D. = 0.83$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กระบวนการศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านจินตตามยปัญญา

		(n = 196)		
ด้านจินตตามยปัญญา		ระดับการส่งเสริมทักษะ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	เมื่อคุณได้รับข้อมูลใหม่ในบทเรียน คุณสามารถวิเคราะห์ความถูกต้องและความสำคัญของข้อมูลได้ดี	3.93	0.87	มาก
2.	เมื่อเจอปัญหาหรือโจทย์ที่ยาก คุณสามารถแบ่งแยกและหาสาเหตุของปัญหาได้	3.96	0.86	มาก
3.	คุณสามารถสรุปข้อสรุปจากข้อมูลที่คุณได้รับมาได้อย่างชัดเจน	4.08	0.78	มาก
4.	เมื่อคุณเรียนรู้เนื้อหาใหม่ คุณสามารถตั้งคำถามที่ช่วยให้คุณเข้าใจสิ่งที่เรียนได้ดีขึ้น	3.95	0.80	มาก
5.	คุณสามารถพิจารณาหลายๆ ทางเลือกก่อนที่จะตัดสินใจในการทำงานหรือแก้ปัญหาได้ดี	4.00	0.82	มาก
6.	เมื่อคุณต้องตัดสินใจเกี่ยวกับการทำงานกลุ่ม คุณสามารถเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดจากข้อมูลที่มีได้	3.98	0.74	มาก
7.	คุณมักจะพิจารณาผลกระทบในระยะยาวเมื่อทำการตัดสินใจ	3.97	0.76	มาก
8.	คุณสามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาไอเดียได้ดี	3.93	0.79	มาก
9.	เมื่อคุณได้รับข้อมูลหลายๆ ชิ้น คุณสามารถรวมข้อมูลเหล่านั้นเพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ได้	3.93	0.76	มาก
10.	คุณสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนในแต่ละวิชาเข้าด้วยกันได้ดี	4.06	0.65	มาก
รวม		3.98	0.25	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า นักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กระบวนการศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านจินตตามยปัญญา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.98$, $S.D. = 0.25$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คุณสามารถสรุปข้อสรุปจากข้อมูลที่คุณได้รับมาได้อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.08$, $S.D. = 0.78$) รองลงมาคือ คุณสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนในแต่ละวิชาเข้าด้วยกันได้ดี มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.06$, $S.D. = 0.65$) และเมื่อคุณได้รับข้อมูลใหม่ในบทเรียน คุณสามารถวิเคราะห์ความถูกต้องและความสำคัญของข้อมูลได้ดี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.93$, $S.D. = 0.87$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านภาวนามยปัญญา

(n = 196)

ด้านภาวนามยปัญญา

ระดับการส่งเสริมทักษะ

	$\bar{X}$	$S.D.$	แปลผล
1. คุณสามารถควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดีในระหว่างการเรียนรู้	4.00	0.83	มาก
2. เมื่อคุณรู้สึกเครียดหรือวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียน คุณสามารถกลับมาสมาธิและโฟกัสกับงานได้เร็ว	4.05	0.77	มาก
3. คุณสามารถฝึกฝนทักษะที่คุณเรียนรู้จนเก่งได้	3.86	0.91	มาก
4. เมื่อเจอปัญหาหรืออุปสรรคในการเรียน คุณมักจะพยายามหาวิธีใหม่ ๆ เพื่อแก้ไข	3.91	0.83	มาก
5. คุณสามารถนำสิ่งที่เรียนไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ดี	3.89	0.85	มาก
6. คุณสามารถตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้ได้ชัดเจนและมีความพยายามที่จะทำให้สำเร็จ	3.94	0.77	มาก
7. คุณสามารถประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้มาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี	4.00	0.79	มาก
8. คุณสามารถติดตามความก้าวหน้าของการเรียนรู้และปรับปรุงตัวเองได้	4.08	0.78	มาก
9. คุณรู้สึกว่าเมื่อคุณตั้งเป้าหมายและมีการติดตามผล คุณสามารถทำให้การเรียนรู้ของคุณมีประสิทธิภาพมากขึ้น	3.98	0.83	มาก
10. คุณคิดว่าการฝึกฝนและการพัฒนาตนเองช่วยให้คุณเรียนรู้ได้ดีขึ้น	3.99	0.83	มาก
รวม	3.97	0.26	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า นักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณียศิษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านภาวนามยปัญญาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$, $S.D. = 0.26$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คุณสามารถติดตามความก้าวหน้าของการเรียนรู้และปรับปรุงตัวเองได้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.08$, $S.D. = 0.78$) รองลงมาคือ เมื่อคุณรู้สึกเครียดหรือวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียน คุณสามารถกลับมาสมาธิและโฟกัสกับงานได้เร็ว มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.05$, $S.D. = 0.77$) และคุณสามารถฝึกฝนทักษะที่คุณเรียนรู้จนเก่งได้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.86$, $S.D. = 0.91$) ตามลำดับ

4.4 ผลการศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสทิงพระจังหวัดสงขลา ด้วยพุทธิพิสัย 6 ด้าน

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยพุทธิพิสัย 6 ด้าน ตามแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy of Cognitive Domain)

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา โดยยึดแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy of Cognitive Domain) ซึ่งแบ่งพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ความรู้ความจำ (Knowledge), ความเข้าใจ (Comprehension), การนำไปใช้ (Application), การวิเคราะห์ (Analysis), การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมินค่า (Evaluation) ถือเป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่สามารถพัฒนาและยกระดับการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในยุคที่สังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมฐานความรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเต็มรูปแบบ การจัดการศึกษาในพื้นที่ตำบลและอำเภอที่อยู่ในบริบทต่างจังหวัดจึงต้องได้รับการออกแบบอย่างสอดคล้องกับหลักการทางวิชาการ ควบคู่กับความเข้าใจในบริบทท้องถิ่นที่แท้จริง เริ่มจากระดับแรกคือ “ความรู้ความจำ” ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถจดจำข้อเท็จจริง ข้อมูลเบื้องต้น และคำศัพท์พื้นฐานได้อย่างถูกต้อง เช่น การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ได้จดจำเหตุการณ์สำคัญของจังหวัดสงขลา หรือการจำชื่อสัตว์น้ำประจำถิ่นในวิชาชีววิทยา ครูอาจใช้สื่อท้องถิ่น เช่น ภาพถ่าย วิดีโอ และสื่อจากพิพิธภัณฑ์ในพื้นที่ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการจดจำด้วยการเชื่อมโยงกับบริบทของตนเอง ในระดับที่สอง “ความเข้าใจ” เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถแปลความหมาย อธิบาย และสรุปเนื้อหาได้ ครูสามารถให้นักเรียนอภิปรายประเด็นที่เรียน เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในชุมชนตนเอง โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากชั้นเรียนมาวิเคราะห์อย่างง่าย เช่น การเปรียบเทียบภาพถ่ายในอดีตกับปัจจุบัน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเข้าใจในเชิงลึกและสัมพันธ์กับชีวิตจริง ระดับที่สามคือ “การนำไปใช้” หมายถึงความสามารถในการใช้ความรู้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ เช่น การให้นักเรียนประยุกต์หลักคณิตศาสตร์มาวิเคราะห์รายรับรายจ่ายของครอบครัว หรือการใช้หลักวิทยาศาสตร์ท้องถิ่นในกิจกรรมเกษตรกรรม เช่น การปลูกผักอินทรีย์ ครูต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสมือปฏิบัติจริง เพราะการนำความรู้ไปใช้ จะช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้แบบยั่งยืน ระดับที่สี่ “การวิเคราะห์” เป็นขั้นที่เน้นการแยกแยะองค์ประกอบของข้อมูล เช่น การวิเคราะห์โครงสร้างของบทความหรือการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของแนวทางแก้ไขปัญหาล้างแ้วดล้อมในชุมชน ครูสามารถให้ผู้เรียนทำโครงการ หรือกิจกรรมกลุ่ม เพื่อฝึกคิดเชิงวิเคราะห์และพัฒนาทักษะในการตั้งคำถามที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น สำหรับระดับที่ห้า “การสังเคราะห์” คือการรวมองค์ความรู้จากหลายแหล่งมาใช้ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เช่น การให้เด็กออกแบบผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ หรือจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของสังขละบุรี การเรียนรู้ระดับนี้ต้องการการบูรณาการข้ามวิชา และเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนใช้จินตนาการร่วมกับความรู้เดิม ในที่สุด ระดับที่หก “การประเมินค่า” เป็นทักษะขั้นสูงที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความสามารถในการให้เหตุผล วินิจฉัย และตัดสินใจอย่างมีหลักการ เช่น การอภิปรายเกี่ยวกับความเหมาะสมของนโยบายท้องถิ่น หรือการตัดสินใจเลือกแนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน โดยมีเกณฑ์ที่ชัดเจน ครูสามารถจัดกิจกรรมโต้วาที หรือให้ผู้เรียนเขียนเรียงความวิพากษ์ เพื่อฝึกการประเมินตนเองและผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมพุทธิพิสัย 6 ด้านในโรงเรียนเขตอำเภอสังขละบุรีควรมุ่งเน้นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง พื้นถิ่น และปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน ครู และชุมชน การนำแนวคิดของบลูมมาประยุกต์ใช้ไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่ลึกซึ้งเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในอนาคต

1. ด้านความรู้ความจำ

การส่งเสริมให้นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น เป็นขั้นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยความเข้าใจในธรรมชาติของผู้เรียน และการใช้วิธีการที่หลากหลาย โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา ครูและผู้สอนใช้เทคนิคที่เน้นความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหากับชีวิตจริง เช่น การเล่านิทานธรรมะ การใช้ตัวอย่างจากเหตุการณ์ใกล้ตัว หรือการให้ผู้เรียนถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเองเพื่อสะท้อนหลักธรรม ด้วยเหตุนี้ นักเรียนจึงเกิดความรู้สึกใกล้ชิดกับเนื้อหามากขึ้น และจดจำได้อย่างมีความหมายมากกว่าการท่องจำตามคำบอก การใช้สื่อและเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการช่วยกระตุ้นการจดจำ เช่น การใช้สื่อวิดีโอ ภาพเคลื่อนไหว การนำเสนอผ่าน PowerPoint ที่มีภาพประกอบและเสียงบรรยาย รวมไปถึงการใช้แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ เช่น Quizizz, Kahoot หรือการให้ผู้เรียนผลิตสื่อของตนเองในรูปแบบอินโฟกราฟิก คลิปวิดีโอ หรือการจัดนิทรรศการความรู้ ทำให้เกิดกระบวนการจำผ่านการลงมือทำจริง ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน การจำโดยใช้ภาพหรือแผนผังความคิด (Mind Map) ยังเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ได้รับคามนิยมในกลุ่มครู โดยเฉพาะในวิชาศีลธรรม ที่มักเน้นการจับประเด็นสำคัญจากคำสอนและเชื่อมโยงกับคติธรรม นอกจากนั้น โรงเรียนบางแห่งยังใช้การประเมินแบบทบทวนซ้ำ (recall-based assessment) เช่น การสรุปบทเรียน การเขียนบันทึกสะท้อนความคิด การถาม-ตอบในชั้นเรียน และการอภิปรายกลุ่มย่อย ซึ่งล้วนส่งเสริมให้นักเรียนฝึกการดึงข้อมูลที่เรียนรู้มาใช้งานซ้ำหลายครั้ง จนเกิดการจดจำในระยะยาว และเมื่อการจดจำเชื่อมโยงกับความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ก็จะกลายเป็นรากฐานที่มั่นคงต่อการพัฒนาไปสู่การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าในลำดับถัดไปของพุทธิพิสัยตามแนวคิดของบลูมอย่างแท้จริง

1.1 วิธีการหรือกิจกรรมใดบ้างที่ช่วยให้นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การช่วยให้นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยทั้งวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างลึกซึ้ง หนึ่งในวิธีการที่ได้ผลดีคือการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ภาพ แผนภูมิ วิดีโอ หรืออินโฟกราฟิก เพราะสามารถกระตุ้นประสาทสัมผัสหลายช่องทาง ทำให้ผู้เรียนจดจำข้อมูลได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ การเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (Learning by doing) เช่น การทดลอง การเล่นเกมการศึกษา หรือกิจกรรมจำลองสถานการณ์ จะช่วยให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรง ซึ่งช่วยให้จดจำเนื้อหาได้ดีกว่าการฟังหรืออ่านเพียงอย่างเดียว อีกแนวทางที่สำคัญคือการทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การให้ผู้เรียนสรุปเนื้อหาด้วยตนเอง การใช้แฟลชการ์ด หรือการฝึกทำแบบฝึกหัดซ้ำ ๆ รวมถึงการจัดกิจกรรมกลุ่ม เช่น การอภิปราย การอธิบายเนื้อหาให้เพื่อนฟัง ซึ่งเป็นการฝึกทักษะการคิดและพูดออกมาอย่างมีเหตุผล ทั้งนี้ครูควรออกแบบกิจกรรมให้สัมพันธ์กับชีวิตจริงของผู้เรียน เพื่อให้เนื้อหามีความหมายและสามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมได้ดี ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและจดจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ เทคนิคทางจิตวิทยา เช่น “การทบทวนเนื้อหาเป็นระยะ (Spaced Repetition)” หรือ “การสรุปบทเรียนด้วยตนเอง” ก็เป็นเครื่องมือสำคัญ เช่น ให้นักเรียนเขียนสรุปหลังจบบทเรียน หรือทำ Flashcard เพื่อทบทวนความรู้ก่อนสอบ ซึ่งจะช่วยฝึกการเรียบเรียงความคิด และกระตุ้นการจดจำในระดับลึก ซึ่งสอดคล้องกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การส่งเสริมให้นักเรียนจดจำเนื้อหาบทเรียนอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจในจิตนิสัยของผู้เรียนควบคู่ไปกับหลักพุทธธรรม ผมมักแนะนำให้ครูนำหลักการของ “การฟัง การคิด และการปฏิบัติ” มาใช้ในชั้นเรียน เริ่มจากการฟังหรือการรับรู้ข้อมูลอย่างตั้งใจ จากนั้นให้เวลานักเรียนไตร่ตรองหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน และสุดท้ายให้มีการทบทวนผ่านกิจกรรม เช่น การสวดมนต์แปล บทเรียนในรูปแบบกลอน หรือการเล่นบทบาทสมมติ เพื่อให้เกิดความจำที่ลึกซึ้ง ในเชิงพุทธธรรม เรียกว่า “ปัญญาที่เกิดจากการฟัง” (สุตมยปัญญา) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ ผมเห็นว่าการสร้างความสงบในจิตใจผ่านการนั่งสมาธิก่อนเรียนเพียง 5 นาที จะช่วยให้เด็กมีสมาธิ และส่งผลต่อความจำในระยะยาวได้อย่างดีเยี่ยม อีกทั้งยังเสนอให้ครูใช้ตัวอย่างจากพระไตรปิฎกหรือชาดกประกอบการสอน จะทำให้น้ำหนักชีวิตและน่าจดจำมากขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การจดจำเนื้อหาไม่ใช่เรื่องของการท่องจำเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังนั้นโรงเรียนของเราจึงสนับสนุนให้ครูใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งสื่อดิจิทัล บอร์ดเกมการศึกษา และอินโฟกราฟิกประกอบการสอน โดยเฉพาะในวิชาสังคมและวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้เรายังจัดโครงการ “ห้องเรียนมีชีวิต” ซึ่งนักเรียนจะได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มย่อย ซึ่งจากการประเมินผลย้อนหลัง นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้ลึกและแม่นยำกว่าการเรียนในรูปแบบบรรยายล้วน ๆ เราเชื่อว่าความสนุกสนานและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ โดยเฉพาะการใช้สื่อภาพเคลื่อนไหว หรือสื่อ VR (Virtual Reality) ในวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ก็ช่วยให้เด็กเห็นภาพ และจดจำข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

เด็กจะจดจำเนื้อหาได้ดีเมื่อพวกเขาได้ลงมือทำด้วยตนเอง ผมจึงมักออกแบบกิจกรรมการทดลองที่ง่ายและใช้วัสดุในท้องถิ่น เช่น การแยกสารด้วยกระดาษกรอง การสกัดสีจากพืชใบเขียว หรือการสังเกตการเกิดสนิมบนเหล็ก สิ่งเหล่านี้ทำให้นักเรียนมีภาพจำที่ชัดเจน เพราะพวกเขาได้สัมผัส ได้เห็น และได้วิเคราะห์ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ผมยังใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง (Storytelling) โดยโยงเนื้อหาไปกับเรื่องราวชีวิตประจำวัน เช่น การอธิบายหลักการแพร่ของกลิ่นอาหารในห้องเรียน เป็นสิ่งที่ทำให้เด็กจำง่ายเพราะเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ตรง นอกจากนี้ยังใช้เกมการศึกษา เช่น Kahoot หรือ Quizizz เพื่อทบทวนเนื้อหาในช่วงท้ายชั่วโมง ซึ่งทั้งช่วยสร้างบรรยากาศและช่วยจำอย่างมีประสิทธิภาพ (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การจดจำเนื้อหาบทเรียนในมุมของพระสอนศีลธรรม ต้องอาศัยหลักของ “โยนิโสมนสิการ” หรือการใคร่ครวญอย่างเป็นระบบ ผมมักใช้ชาดกหรือเรื่องราวในพุทธประวัติเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดหลักธรรม โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สอดแทรกอารมณ์ขัน และตั้งคำถามให้เด็กได้คิดตาม นอกจากนี้ผมยังให้นักเรียนเขียนสรุปเนื้อหาเป็น “ธรรมะ 3 บรรทัด” หลังเรียนจบทุกคาบ เพื่อเป็นการทบทวนและสะท้อนความเข้าใจ ซึ่งผมพบว่าเด็กสามารถจดจำหลักธรรมได้แม่นยำ และยัง

นำไปใช้ในชีวิตจริงได้อีกด้วย ผมยังส่งเสริมให้เด็กท่องพระคาถาสั้น ๆ ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับบทเรียน เช่น บทสวดอุทิศส่วนกุศล หรือบทพิจารณาสังขาร ซึ่งการสวดซ้ำอย่างสม่ำเสมอจะทำให้เกิดการจดจำโดยไม่รู้ตัว อีกทั้งยังเป็นการฝึกสมาธิและมีสติระหว่างเรียนด้วย (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

1.2 การใช้สื่อ เทคโนโลยี หรือกิจกรรมใดที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสามารถจำเนื้อหาได้แม่นยำขึ้นหรือไม่ การใช้สื่อ เทคโนโลยี และกิจกรรมที่หลากหลายมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกระตุ้นให้นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้อย่างแม่นยำขึ้น โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ผู้เรียนคุ้นเคยกับเทคโนโลยีต่าง ๆ การนำเทคโนโลยีเข้ามาเสริมการเรียนรู้จึงช่วยเพิ่มแรงจูงใจและทำให้เนื้อหาที่เรียนมีความน่าสนใจมากขึ้น เช่น การใช้สื่อวิดีโอการตูนประกอบบทเรียนในวิชาสังคม ทำให้นักเรียนเข้าใจเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ได้ชัดเจนและจำได้นาน หรือการใช้แอปพลิเคชันแบบ Quizizz, Kahoot หรือ Google Form ในการทำแบบฝึกหัดและแบบทดสอบ จะช่วยให้นักเรียนทบทวนบทเรียนอย่างสนุกสนาน นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมแบบ “เรียนรู้ผ่านเกม” เช่น เกมจับคู่คำศัพท์ เกมเรียงลำดับเหตุการณ์ หรือเกมจำลองสถานการณ์ ยังเป็นอีกวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และสามารถจดจำข้อมูลได้โดยไม่รู้ตัว การใช้เทคนิคแผนที่ความคิด (Mind Mapping) หรือสื่อภาพประกอบ ก็ช่วยให้นักเรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาแต่ละส่วนอย่างเป็นระบบ ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้สร้างสื่อเอง เช่น การให้สรุปบทเรียนเป็นคลิปวิดีโอหรือโปสเตอร์ ซึ่งกระบวนการสร้างสรรค์จะช่วยให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งและจดจำได้ดีขึ้น ทั้งนี้ การใช้สื่อและกิจกรรมอย่างเหมาะสมกับวัยและเนื้อหา จะช่วยยกระดับการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในการถ่ายทอดความรู้ให้เยาวชน โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนในต่างจังหวัด ผมพบว่า การนำเทคโนโลยีเข้ามาผสมผสานกับหลักสูตรทางพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก ตัวอย่างเช่น การใช้แอปพลิเคชันที่จำลองชาดกในรูปแบบการ์ตูนเคลื่อนไหว ซึ่งมีภาพ เสียง และบทสนทนาที่เข้าใจง่าย ช่วยให้เด็กสามารถจดจำเรื่องราวและหลักสูตรได้แม่นยำขึ้น ผมยังเคยจัดกิจกรรม “ธรรมะผ่านไลน์กลุ่ม” ซึ่งมีการส่งคลิปเสียงสั้น ๆ สรุปหลักสูตรประจำวัน และให้นักเรียนตอบกลับด้วยคำอธิบายตนเอง ส่งผลให้นักเรียนจดจำเนื้อหาได้โดยไม่รู้ตัว นอกจากนี้ ผมยังเน้นกิจกรรมแบบอภิปรายกลุ่ม โดยให้เด็กสรุปประเด็นธรรมะจากคลิปหรือข้อความที่ได้รับ ซึ่งจะกระตุ้นให้เขาได้ฟัง คิด ทบทวน และพูดออกมา เป็นกระบวนการครบวงจรที่ช่วยเสริมความจำได้อย่างเป็นระบบ ทั้งหมดนี้ต้องอาศัยความเข้าใจบริบทของนักเรียนแต่ละกลุ่มด้วย เพื่อเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีให้เหมาะสมที่สุด (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การให้ความสำคัญกับการจัดหาและสนับสนุนให้ครูใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องทั้งในรูปแบบของสื่อดิจิทัลในห้องเรียน เช่น สมาร์ททีวี เครื่องฉายภาพ เครื่องเสียง และการใช้แอปพลิเคชันการเรียนรู้ เช่น Google Classroom, YouTube EDU หรือ Line OpenChat เพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสารบทเรียนอย่างสร้างสรรค์ ผมเห็นว่าครูบางท่านสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในรูปแบบที่เข้าถึงนักเรียนจริง ๆ เช่น การใช้ “บทเรียนออนไลน์รูปแบบเกม” ที่นักเรียนต้องทำภารกิจและ

สะสมคะแนน ทำให้นักเรียนจดจำเนื้อหาได้อย่างสนุกสนาน ผมยังสนับสนุนกิจกรรม “บันทึกการเรียนรู้รายวันผ่าน Vlog” โดยให้นักเรียนถ่ายคลิปสั้น ๆ อธิบายสิ่งที่ตนเรียนรู้ประจำวัน ส่งเข้า Google Drive หรือกลุ่มไลน์ชั้นเรียน ซึ่งเป็นทั้งเครื่องมือสะท้อนความเข้าใจ และการฝึกความจำอย่างต่อเนื่อง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมกับวัยของนักเรียน โดยเฉพาะการเรียนภาษาไทย ซึ่งต้องอาศัยทั้งการจำโครงสร้าง กลอน บทความ และแนวคิดเชิงวรรณศิลป์ ฉันใช้ PowerPoint ที่มีภาพและเสียงประกอบสอนวรรณคดี เช่น รามเกียรติ์ โดยใส่ภาพจากละครเวทีหรือภาพยนตร์เพื่อให้เด็กเข้าใจบริบทและจำเนื้อหาได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ฉันใช้ TikTok เป็นเครื่องมือ โดยให้นักเรียนทำคลิปเล่าเรื่องสั้น ๆ ในรูปแบบบทกลอน หรือเล่าเรื่องสรุปบทเรียนในเวลาไม่เกิน 2 นาที ซึ่งนอกจากจะช่วยเรื่องความจำแล้ว ยังฝึกความคิดสร้างสรรค์และการพูดหน้ากล้องด้วย นอกจากนี้ยังใช้เกม Kahoot เพื่อทบทวนบทเรียนประจำสัปดาห์ ซึ่งเด็ก ๆ ตื่นตัวและแข่งขันกันอย่างสนุกสนาน ฉันพบว่ายิ่งเรียนแบบมีส่วนร่วม เด็กก็จำเนื้อหาได้แม่นยำขึ้นกว่าการเรียนแบบเดิม ๆ มาก (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่างจังหวัด ผมได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการประกอบการสอน เช่น การเปิดคลิปวิดีโอธรรมะสั้น ๆ ที่มีภาพประกอบ พร้อมบรรยายแบบเป็นกันเอง เพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน จากประสบการณ์พบว่า เด็กจะจดจำเนื้อหาธรรมะได้ดีขึ้นเมื่อมีการเล่าเรื่องประกอบภาพ เช่น ชาดกเรื่องเต่าหลงฟ้า หรือพระเวสสันดร ผมยังจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนสร้าง “โปสเตอร์ธรรมะ” โดยใช้ Canva หรือแอปออกแบบอื่น ๆ แล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียน ซึ่งนักเรียนจะได้ฝึกคิดสรุปประเด็นธรรมะและใช้คำให้กระชับ นอกจากนี้ยังมีการใช้ “สื่อสังคมออนไลน์เพื่อธรรมะ” เช่น การให้เด็กโพสต์สิ่งที่ตนได้เรียนรู้ใน Facebook Class Group หรือเขียนบันทึกธรรมะในรูปแบบอินโฟกราฟิก ซึ่งส่งผลให้นักเรียนจดจำเนื้อหาได้ในแบบของตนเอง ทั้งยังมีความภาคภูมิใจในผลงานตนเองด้วย (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

2. ด้านความเข้าใจ

การส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียน ไม่ใช่เพียงแค่การให้จดจำข้อมูล แต่เป็นการทำให้ผู้เรียนสามารถอธิบายเหตุผล เชื่อมโยงแนวคิด และตีความเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง ครูจึงต้องออกแบบการเรียนรู้ให้หลากหลายและเอื้อต่อการคิดวิเคราะห์เบื้องต้น เช่น การใช้คำถามปลายเปิดเพื่อให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น หรือการให้อธิบายเนื้อหาด้วยคำพูดของตนเอง ทั้งนี้การใช้เทคนิค “Think-Pair-Share” หรือการจับคู่กันเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความเข้าใจ ถือเป็นอีกวิธีที่ช่วยเปิดมุมมองและสร้างความเข้าใจอย่างแท้จริง ครูควรจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียน “แสดงความเข้าใจ” ด้วยการวาดภาพ แสดงละครสั้น หรือทำแผนที่ความคิด ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตีความตามความคิดของตนเอง นอกจากนี้การยกตัวอย่างจากชีวิตประจำวันเพื่ออธิบายบทเรียนก็ช่วยให้นักเรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนในมุมที่จับต้องได้ เช่น การอธิบายหลักเหตุและผลในวิชาพุทธศาสนาด้วยสถานการณ์

ในครอบครัวหรือโรงเรียน การเรียนรู้ในลักษณะนี้ส่งผลให้ผู้เรียนจดจำได้ยาวนาน และสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีคุณภาพ

2.1 แนวทางในการประเมินว่านักเรียน “เข้าใจ” เนื้อหา การประเมินว่านักเรียน “เข้าใจ” เนื้อหามากน้อยเพียงใดนั้น ครูจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลายและลึกซึ้งกว่าการสอบแบบปรนัยหรือการท่องจำ เพราะความเข้าใจเป็นกระบวนการภายในที่ต้องแสดงออกผ่านพฤติกรรมทางความคิด คำพูด หรือการลงมือทำ หนึ่งในแนวทางสำคัญคือ “การให้นักเรียนอธิบายบทเรียนด้วยภาษาของตนเอง” เช่น การพูดสรุป การเขียนย่อความ หรือการตั้งคำถามกลับ ซึ่งจะสะท้อนว่าผู้เรียนสามารถตีความและจัดเรียงข้อมูลได้จริงหรือไม่ อีกวิธีคือ “การเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จำลอง” เช่น ให้นักเรียนสวมบทบาท หรือลองใช้เนื้อหาที่เรียนแก้ปัญหาในสถานการณ์ใกล้เคียง การสังเกตการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน เช่น การตอบคำถาม การอภิปราย หรือการยกตัวอย่างจากประสบการณ์ตนเอง ก็ช่วยให้ครูประเมินระดับความเข้าใจได้ชัดเจนมากขึ้น ครูบางท่านใช้แบบฝึกหัดที่ให้นักเรียนเปรียบเทียบ แยกแยะ หรือเชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งหากทำได้ แสดงว่านักเรียนเข้าใจมากกว่าระดับพื้นฐาน การใช้ rubrics หรือเกณฑ์ประเมินแบบพฤติกรรม ก็ช่วยให้เห็นพัฒนาการในแต่ละด้านอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การประเมินความเข้าใจควรเน้นเชิงพฤติกรรมและการสื่อสาร มากกว่าคำตอบที่ถูกต้องเพียงอย่างเดียว เพื่อให้เห็นถึงแก่นของการเรียนรู้ที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในเชิงพุทธศาสนา การเข้าใจเนื้อหาไม่ได้หมายถึงการจำคำสอนได้เพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงการสามารถนำหลักธรรมนั้นมาพิจารณา ใคร่ครวญ และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม สำหรับแนวทางการประเมินว่าผู้เรียนเข้าใจมากน้อยเพียงใด ผมมักเสนอให้ใช้วิธียามปลายเปิด เช่น “หลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปใช้กับชีวิตของเราอย่างไรบ้าง” นักเรียนที่ตอบได้อย่างมีเหตุผล แสดงออกถึงความเข้าใจเชิงลึกมากกว่าการท่องจำ ผมยังสนับสนุนให้ครูใช้กิจกรรมอภิปรายกลุ่ม การเล่าเรื่อง การยกตัวอย่างจากประสบการณ์จริงของนักเรียน หรือการให้เด็กสรุปหลักธรรมจากชาดกด้วยภาษาของตนเอง วิธีเหล่านี้จะทำให้ครูเห็นว่านักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาระดับใด การประเมินเชิงพฤติกรรมและทัศนคติแบบนี้จะช่วยสะท้อนความเข้าใจที่แท้จริงของผู้เรียน และสามารถนำไปสู่การปรับการเรียนการสอนให้ตรงกับผู้เรียนแต่ละคนได้มากขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

สำหรับในระดับการบริหาร เราให้ความสำคัญกับการออกแบบการประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยมุ่งวัดความเข้าใจของนักเรียนในเชิงวิเคราะห์และปฏิบัติจริงมากกว่าคำตอบที่ถูกต้องเพียงอย่างเดียว ครูในโรงเรียนเราจึงใช้วิธีประเมินแบบ “Performance-based Assessment” เช่น การมอบหมายงานโปรเจกต์ การเขียนบทความ การนำเสนอหน้าชั้นเรียน รวมถึงการประเมินด้วย rubrics ที่กำหนดเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน ในการประชุมครูประจำสัปดาห์ เราจะแลกเปลี่ยนเทคนิคการตั้งคำถามปลายเปิดที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนคิดเชิงลึก เช่น “ถ้าคุณเป็นตัวละครในเรื่องนี้ คุณจะตัดสินใจอย่างไร” หรือ “ถ้าหลักธรรมนี้ใช้กับชีวิตจริง จะเกิดผลอย่างไรบ้าง” ซึ่งการตอบคำถามเหล่านี้จะช่วยให้ครูเห็นระดับความเข้าใจของผู้เรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ เรา

ยังส่งเสริมให้ครูใช้การสะท้อนความคิด (Reflection) หลังเรียน โดยให้นักเรียนเขียนสิ่งที่ตนเข้าใจจากบทเรียนเป็นประจำ (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การประเมินความเข้าใจของนักเรียนในชั้นเรียนของผม ไม่ได้ใช้วิธีเดียวแต่ใช้หลายวิธีประกอบกันครับ เพราะนักเรียนแต่ละคนมีวิธีแสดงความเข้าใจไม่เหมือนกัน ผมมักเริ่มจากการสังเกตพฤติกรรมขณะเรียน เช่น การตั้งคำถาม การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็นระหว่างกิจกรรมกลุ่ม ถ้านักเรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับชีวิตประจำวัน หรือสามารถให้เหตุผลในสิ่งที่ตนคิดได้นั้นแสดงถึงความเข้าใจ ผมยังให้นักเรียนเขียนสรุปความรู้ในรูปแบบที่ตนถนัด เช่น เขียน Mind Map เขียนเรียงความ หรือเขียนสคริปต์การแสดงละครสั้นเพื่อถ่ายทอดแนวคิดในบทเรียน บางครั้งผมจะจัดกิจกรรมจำลองสถานการณ์ เช่น การโต้เถียง หรือการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน โดยให้นักเรียนเสนอแนวทางแก้ไขตามหลักธรรมที่เรียน สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงระดับความเข้าใจได้อย่างชัดเจนกว่าการทำข้อสอบแบบเดิม (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

สำหรับการประเมินความเข้าใจของนักเรียนประถม ผมใช้วิธีการที่เน้นการสื่อสารง่าย ๆ เช่น การถามนักเรียนให้เล่าเรื่องที่ตนเข้าใจจากชาดกหรือหลักธรรมที่สอนไป โดยให้เด็กเล่าเป็นภาษาของตนเอง หรือให้วาดภาพประกอบคำอธิบาย ซึ่งวิธีนี้จะช่วยให้เห็นว่าพวกเขาเข้าใจเนื้อหาเพียงใด ผมยังจัดกิจกรรม “ธรรมะเล่านิทาน” โดยให้นักเรียนสลับกันเล่าเรื่อง และตอบคำถามของเพื่อนในกลุ่ม เพื่อฝึกการฟัง การจับใจความ และการสื่อสารความเข้าใจ ผมยังใช้วิธีประเมินแบบไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยระหว่างเดินเล่นรอบโรงเรียน หรือหลังสวดมนต์ตอนเช้า เพราะเด็กจะกล้าพูดมากกว่าเวลาอยู่หน้าชั้นเรียน ทั้งนี้ การประเมินของผมจะเน้นการสังเกตความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม เช่น ความมีเมตตา ความอดทน หรือความรับผิดชอบ เพราะสิ่งเหล่านี้คือผลจากความเข้าใจธรรมที่แท้จริง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

2.2 การจัดกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างไรเพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายหรือแสดงความเข้าใจในเนื้อหาได้ การจัดกิจกรรมในชั้นเรียนเพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายหรือแสดงความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ควรเน้นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ และถ่ายทอดความเข้าใจด้วยภาษาของตนเอง ไม่ใช่เพียงการจำเนื้อหาเพื่อตอบคำถาม แต่เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ และอธิบายออกมาอย่างเป็นระบบ เช่น การให้นักเรียนจับกลุ่มเพื่ออภิปราย หรือกิจกรรม “Think-Pair-Share” ซึ่งนักเรียนจะได้คิดคนเดียวก่อน จับคู่แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสุดท้ายแชร์ต่อหน้าชั้นเรียน กิจกรรมนี้ช่วยฝึกการอธิบายอย่างเป็นลำดับและเปิดโอกาสให้เรียนรู้จากกันและกัน อีกกิจกรรมที่ได้ผลดีคือ “การสรุปบทเรียนด้วยแผนที่ความคิด (Mind Mapping)” ซึ่งนักเรียนต้องสรุปและจัดหมวดหมู่ความรู้ที่ได้รับในแบบที่เข้าใจเอง หรือการให้นักเรียนเขียนเรียงความสั้น ๆ อธิบายเนื้อหาบทเรียนในมุมมองของตนเอง นอกจากนี้การใช้ละคร การแสดงบทบาทสมมติ หรือการสร้างผลงาน เช่น อินโฟกราฟิก หรือการ์ตูนสั้นก็ช่วยให้นักเรียนได้แสดงความเข้าใจในรูปแบบที่หลากหลาย สะท้อนถึงการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง การจัดกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่กระตุ้นการมีส่วนร่วม แต่ยังช่วยให้ครูสามารถประเมินความ

เข้าใจของนักเรียนได้อย่างแท้จริง และนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนที่ตอบสนองผู้เรียนแต่ละคนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การจัดกิจกรรมในชั้นเรียนเพื่อให้นักเรียนแสดงความเข้าใจ ต้องใช้หลัก “โยนิโสมนสิการ” หรือการใคร่ครวญอย่างรอบด้านเป็นหลัก ครูควรออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ไตร่ตรองเนื้อหาด้วยตนเอง แล้วถ่ายทอดออกมาอย่างมีระบบ ตัวอย่างกิจกรรมที่ผมใช้ คือ “การสรุปธรรมด้วยภาพ” ให้นักเรียนจับประเด็นจากเรื่องชาดกหรือตัวบท แล้ววาดเป็นภาพการ์ตูนหรืออินโฟกราฟิก พร้อมคำอธิบายเหตุผลว่าเรื่องนั้นสอนอะไร อีกกิจกรรมคือ “ธรรมะเล่าเรื่อง” ให้นักเรียนจับกลุ่มแล้วเขียนบทละครสั้นที่แสดงหลักธรรมที่เรียน แล้วแสดงต่อหน้าชั้นเรียน ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้แสดงความเข้าใจผ่านการสื่อสารที่เป็นธรรมชาติ และฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วย นอกจากนี้ยังใช้การตั้งคำถามชวนคิด เช่น “เหตุการณ์นี้ถ้าใช้หลักอริยสัจจะ 4 จะมองอย่างไร” เพื่อกระตุ้นให้เด็กได้เชื่อมโยงธรรมะกับชีวิตจริง ซึ่งถือเป็นการแสดงความเข้าใจในระดับลึกได้เป็นอย่างดี (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การส่งเสริมให้ครูใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ “แสดงออก” ว่าตนเข้าใจสิ่งที่เรียนอย่างไร เช่น การอภิปรายกลุ่มย่อย (Group Discussion) การระดมความคิด (Brainstorming) และการเขียนบทสรุปด้วยภาษาของตนเอง สำหรับโรงเรียนของผม เรามีกิจกรรม “ห้องเรียนสะท้อนความคิด” โดยให้นักเรียนเขียน Reflection หลังจบบทเรียนทุกครั้ง ซึ่งครูสามารถใช้ประเมินระดับความเข้าใจได้ดี นอกจากนี้ เรายังสนับสนุนโครงการ “นักเรียนสอนเพื่อน” โดยให้นักเรียนที่เข้าใจเนื้อหาดี ทำหน้าที่อธิบายบทเรียนในแบบที่เพื่อนเข้าใจง่าย ซึ่งทั้งฝึกทักษะการสื่อสาร และสะท้อนความเข้าใจอย่างแท้จริง ผมเชื่อว่าการให้เด็กได้ลงมือทำ และพูดในสิ่งที่ตนเข้าใจ คือวิธีวัดผลที่ดีที่สุดว่าเขา “เข้าใจ” มากน้อยแค่ไหน (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

กิจกรรมในชั้นเรียนของฉันทจะเน้นให้นักเรียนได้ “อธิบายความคิด” อย่างชัดเจน โดยฉันทมักใช้กิจกรรมที่เรียกว่า “โยงความรู้” คือให้นักเรียนเขียน Mind Map เชื่อมโยงความรู้จากหลายบทเรียน หรือจากประเด็นที่กำลังเรียนกับเหตุการณ์จริงในสังคม เช่น เมื่อเรียนเรื่องความเสมอภาค ฉันทจะให้นักเรียนยกตัวอย่างข่าวหรือเหตุการณ์รอบตัว แล้วอธิบายว่าตรงกับหลักที่เรียนอย่างไร อีกกิจกรรมคือ “ได้วาทีเชิงจริยธรรม” ซึ่งนักเรียนจะได้แสดงความเห็นในประเด็นสังคม เช่น การให้สิทธิผู้ลี้ภัย หรือการใช้โทษประหาร โดยต้องอ้างหลักธรรมเป็นหลักฐานในการสนับสนุนคำตอบ กิจกรรมเหล่านี้ทำให้นักเรียนไม่เพียงเข้าใจบทเรียน แต่ยังรู้จักเชื่อมโยงกับความคิดและค่านิยมของตนเอง ซึ่งสะท้อนความเข้าใจได้ลึกซึ้งมากกว่าการตอบคำถามปลายปิดทั่วไป (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การจัดกิจกรรมแบบ “ธรรมะสร้างสรรค์” เพื่อให้นักเรียนได้แสดงความเข้าใจธรรมในรูปแบบที่ตนถนัด เช่น การจัดกิจกรรมให้แต่งกลอนธรรมะ เขียนเรื่องสั้น หรือออกแบบโปสเตอร์ที่

สะท้อนหลักธรรมที่เรียน ซึ่งนักเรียนจะต้องอธิบายว่าเนื้อหานั้นเกี่ยวข้องกับหลักอะไร และให้ข้อคิดใด ผมยังใช้กิจกรรม “เวทีธรรมะเยาวชน” ที่นักเรียนแต่ละคนจะขึ้นพูดหน้าชั้นในหัวข้อที่เตรียมไว้ เช่น “ความอดทนเปลี่ยนชีวิตได้อย่างไร” หรือ “ฉันเรียนรู้อะไรจากพระเวสสันดร” ซึ่งนักเรียนจะต้องอธิบายด้วยภาษาของตนเอง พร้อมยกตัวอย่างจากชีวิตจริง ผมพบว่าเมื่อเด็กได้พูด ได้คิด และได้ฟังผลงานของเพื่อน จะช่วยเปิดมุมมอง และทำให้เขาเข้าใจธรรมะได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น มากกว่าการสอนแบบบรรยายแต่ฝ่ายเดียว (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

3. ด้านการนำไปใช้

การส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนในชุมชน ซึ่งมีโอกาสเชื่อมโยงบทเรียนกับชีวิตจริงได้หลากหลาย ครูจึงควรออกแบบกิจกรรมที่ให้ผู้เรียน “ลงมือทำ” มากกว่าการนั่งฟัง เช่น การจำลองสถานการณ์ในชั้นเรียน การทำโครงการ หรือการบูรณาการความรู้ข้ามวิชา เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนกับโลกแห่งความเป็นจริง ตัวอย่างกิจกรรมที่ได้ผลดี เช่น การตั้งตลาดจำลองให้เด็กเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพื้นฐาน การจัดนิทรรศการสื่อสารแนวคิดสิ่งแวดล้อม หรือการให้สร้างแผนการใช้น้ำในครัวเรือนอย่างประหยัด ซึ่งผู้เรียนต้องนำความรู้จากหลากหลายวิชามา คิดวิเคราะห์และออกแบบแนวทางแก้ไข ครูยังสามารถชวนผู้เรียนวิเคราะห์ข่าวในสังคมแล้วให้เสนอความคิดเห็นหรือทางออกโดยอิงหลักการที่เรียนมา กิจกรรมลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักว่าความรู้ไม่ใช่เพียงข้อมูลในหนังสือ แต่เป็นเครื่องมือที่ใช้พัฒนาชีวิตและสังคมได้จริง การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้จะช่วยพัฒนา “ความสามารถในการแก้ปัญหา” ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 และทำให้ผู้เรียนเกิดความภูมิใจในตนเองเมื่อสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

3.1 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงหรือสถานการณ์จำลอง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงหรือสถานการณ์จำลองนั้น จำเป็นต้องอิงกับหลักการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ และเน้นการเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ของผู้เรียน ครูควรเริ่มจากการตั้งคำถามว่า “นักเรียนจะนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตอย่างไร” แล้วออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาส “ลงมือคิด ลงมือทำ และลงมือแก้ปัญหา” เช่น การจำลองสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน การวิเคราะห์ปัญหาในชุมชน หรือการทำโครงการเพื่อสังคม ซึ่งจะให้นักเรียนเห็นคุณค่าและเป้าหมายของการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น ในวิชาคณิตศาสตร์ อาจให้จัดกิจกรรม “ตลาดนัดคำนวณ” โดยให้นักเรียนคิดต้นทุน กำไร และจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายจากการจำลองการขายสินค้า หรือในวิชาสังคม อาจให้นักเรียนจำลองการประชุมสภาท้องถิ่นเพื่อเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน โดยใช้ข้อมูลจริงมาประกอบการตัดสินใจ กิจกรรมในลักษณะนี้ไม่เพียงทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง แต่ยังฝึกทักษะชีวิต เช่น การวางแผน การทำงานร่วมกัน และการตัดสินใจ การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงจะช่วยให้ความรู้ในห้องเรียนไม่ถูกจำกัดไว้แค่ข้อสอบ แต่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างแท้จริง และสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนรักการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง ผมมักเน้นกิจกรรมที่สะท้อน “ปัญญาเพื่อการดำรงชีวิต” โดยผสมผสานแนวคิดทางพุทธศาสนาเข้ากับ

สถานการณ์ร่วมสมัย ตัวอย่างเช่น การจัดเวิร์กช็อปเรื่อง “ธรรมะกับการใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์” ซึ่งให้นักเรียนเรียนรู้หลักสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ จากอริยมรรค 8 แล้วเชื่อมโยงกับการใช้งานโซเชียลมีเดียอย่างมีคุณธรรม อีกกิจกรรมหนึ่งคือ “วิเคราะห์ปัญหาชีวิตจากหลักธรรม” โดยให้นักเรียนยกตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคม เช่น ปัญหาครอบครัว การเสพติด การรังแก แล้วลองใช้หลักธรรม เช่น เบญจศีล เบญจธรรม หรือพรหมวิหาร 4 มาช่วยวิเคราะห์และเสนอทางออก ซึ่งทำให้นักเรียนเห็นว่าหลักธรรมไม่ใช่เรื่องไกลตัวแต่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง ผมเชื่อว่าการจัดกิจกรรมเชิงชีวิตเช่นนี้ ทำให้ธรรมะกลายเป็นเครื่องมือที่มีชีวิต และปลูกฝังการคิดเป็นระบบแก่เยาวชนได้อย่างยั่งยืน (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การส่งเสริมให้ครูทุกกลุ่มสาระจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการประยุกต์ใช้ความรู้กับสถานการณ์จริง โรงเรียนของเรามีโครงการ “วิชาการสู่ชุมชน” ที่ให้นักเรียนแต่ละระดับชั้นคิดกิจกรรมที่สามารถใช้ความรู้จากบทเรียนไปแก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม เช่น นักเรียนวิทยาศาสตร์ออกแบบปุ๋ยอินทรีย์จากขยะอินทรีย์ในโรงอาหาร หรือนักเรียนกลุ่มภาษาไทยจัดนิทรรศการส่งเสริมการอ่านโดยเชิญผู้ปกครองมาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์อ่านหนังสือ นอกจากนี้ เรายังใช้กิจกรรม “สถานการณ์จำลอง” เช่น การประชุมสมานักเรียน การจำลองการเลือกตั้ง หรือการแสดงบทบาทเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในสถานการณ์โรคระบาด เพื่อให้นักเรียนฝึกวางแผน แก้ปัญหา และสื่อสารอย่างมีเหตุผล ซึ่งถือเป็นการฝึกทักษะชีวิตไปพร้อมกับการเรียนรู้เนื้อหาวิชาต่าง ๆ การออกแบบกิจกรรมเช่นนี้ช่วยลดช่องว่างระหว่าง “ความรู้ในตำรา” กับ “ชีวิตจริง” ซึ่งเป็นเป้าหมายการเรียนรู้ในโลกยุคใหม่อย่างแท้จริง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียนให้มากที่สุด เช่น เมื่อสอนเรื่องร้อยละและดอกเบี้ย ฉะนั้นให้นักเรียนจำลองการออมเงิน การซื้อสินค้า การคิดโปรโมชันต่าง ๆ โดยใช้ข้อมูลจากห้างสรรพสินค้าจริง หรือแอปธนาคารที่นักเรียนใช้ การเรียนรู้ในรูปแบบนี้ทำให้นักเรียนเห็นภาพชัดว่า คณิตศาสตร์ไม่ใช่แค่ตัวเลข แต่เป็นทักษะที่ใช้ได้ในชีวิตจริง นอกจากนี้ ฉันทยังจัดกิจกรรม “ตลาดจำลอง” ให้นักเรียนคิดราคาสินค้า ตั้งร้าน และขายสินค้าในโรงเรียน โดยให้นักเรียนทำบัญชีรายรับรายจ่ายจริง ๆ ซึ่งช่วยฝึกทั้งการคำนวณ การวางแผน และการสื่อสารกับผู้อื่น ฉันทพบว่านักเรียนมีความสุขกับการเรียนมากขึ้น และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการชีวิตได้จริง ๆ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการสอน (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การออกแบบกิจกรรมในชั้นเรียนธรรมศึกษาของผมนั้น มุ่งเน้นให้ธรรมะกลายเป็น “เครื่องมือประจำชีวิต” ของนักเรียน ดังนั้นกิจกรรมที่ใช้จึงเน้นสถานการณ์ใกล้ตัว เช่น ให้เด็กๆ เขียนบันทึกว่า “วันนี้ฉันใช้หลักธรรมข้อไหนบ้างในชีวิตจริง” พร้อมอธิบายเหตุผล ประกอบด้วยหลักการ เช่น เมตตา อุเบกขา หรือขันติ นอกจากนี้ผมจัดกิจกรรม “ละครคุณธรรม” ซึ่งนักเรียนต้องเขียนบท และแสดงสถานการณ์ที่มีปัญหาทางจริยธรรม เช่น การโกหก การทะเลาะกัน แล้วใช้หลักธรรมมาแก้ไข โดยให้เพื่อนร่วมชั้นเป็นผู้วิจารณ์ผลงาน ถือเป็นกิจกรรมที่ฝึกทั้งความเข้าใจ ความคิดวิเคราะห์

และการประยุกต์ใช้หลักธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม อีกกิจกรรมหนึ่งคือ “ธรรมะในข่าว” ให้นักเรียนเลือกข่าวสารที่เกิดขึ้นจริง แล้วอภิปรายว่าเราควรใช้หลักธรรมข้อใดในการจัดการกับสถานการณ์นั้น ผมเชื่อว่าการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับโลกจริง จะทำให้เด็กเห็นคุณค่าของธรรมะ และพร้อมนำไปใช้ได้ในทุกช่วงของชีวิต (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

3.2 ตัวอย่างกิจกรรมใดที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติหรือใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหา ตัวอย่างกิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติหรือใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหานั้น มีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับกลุ่มสาระการเรียนรู้และบริบทของโรงเรียน หนึ่งในกิจกรรมที่ได้รับความนิยมและได้ผลดีคือ “โครงการแก้ปัญหาชุมชน” ซึ่งให้นักเรียนเลือกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียนหรือชุมชน เช่น ขยะล้นโรงเรียน น้ำประปาไม่สะอาด หรืออาหารกลางวันเหลือทิ้ง จากนั้นใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ PBL (Problem-Based Learning) โดยนักเรียนต้องสืบค้นข้อมูล สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์สาเหตุ และเสนอแนวทางแก้ไข พร้อมทดลองนำไปใช้จริงในระดับเล็ก ๆ เช่น โรงเรียนหนึ่งในอำเภอสตงิ่งพระมีการจัดกิจกรรม “ถังขยะเปียกลดโลกร้อน” ซึ่งนักเรียนได้ศึกษาเรื่องการย่อยสลายของขยะอินทรีย์ แล้วลงมือทำถังหมักขยะด้วยตัวเอง จากนั้นจัดอบรมให้กับเพื่อนนักเรียนและชุมชนใกล้เคียง เพื่อขยายผลและลดปริมาณขยะเปียกในโรงอาหาร อีกตัวอย่างคือโครงการ “น้ำหมักชีวภาพจากเปลือกผลไม้” ที่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ผสมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สกัดเป็นน้ำยาทำความสะอาด ส่งเสริมให้ครอบครัวใช้แทนสารเคมี เป็นการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายและสามารถวัดผลได้จริง กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่เรียน แต่ยังสร้างความภาคภูมิใจ ความรับผิดชอบ และปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

กิจกรรมที่เคยจัดร่วมกับโรงเรียนในพื้นที่ คือ “ธรรมะกับชีวิตประจำวัน” ซึ่งให้นักเรียนนำหลักธรรมไปใช้วิเคราะห์ปัญหาในชีวิตจริง เช่น การทะเลาะกับเพื่อน การขัดแย้งในครอบครัว หรือการเสพติดสื่อออนไลน์ นักเรียนจะต้องเขียนบันทึกและสะท้อนตนเองโดยใช้หลักธรรมที่เรียน เช่น อริยสัจ 4 หรือพรหมวิหาร 4 ในการหาทางออก เมื่อจบกิจกรรมจะมีการนำเสนอหน้าชั้นและอภิปรายร่วมกัน เด็กหลายคนเริ่มเห็นว่าธรรมะไม่ใช่เรื่องนามธรรมไกลตัว แต่เป็นแนวทางที่ช่วยให้ตนเองเข้าใจปัญหาและควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น ผมยังสนับสนุนกิจกรรม “ละครคุณธรรม” ที่ให้นักเรียนแสดงเหตุการณ์จำลองเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ความกตัญญู หรือการเสียสละ โดยเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ผลที่ได้คือ นักเรียนจดจำหลักธรรมได้ดีขึ้น และเกิดแรงบันดาลใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองอย่างเห็นได้ชัด (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

กิจกรรมที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงซึ่งประสบความสำเร็จในโรงเรียนของเราคือ “โครงการนักเรียนดูแลสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน” ซึ่งเป็นโครงการบูรณาการหลายวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ ศิลปะ และสังคม โดยให้นักเรียนสำรวจปัญหาขยะและน้ำเสียในโรงเรียน แล้วร่วมกันเสนอแนวทางแก้ไข เช่น จัดทำถังหมักปุ๋ยอินทรีย์จากเศษอาหาร ทำโปสเตอร์รณรงค์ลดใช้พลาสติก และจัดวันรีไซเคิล นักเรียนยังได้ออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อให้ชุมชนโรงเรียนมีส่วนร่วม ในกระบวนการนี้นักเรียนต้องคิด วิเคราะห์ วางแผน และสื่อสาร ทำให้เกิดการเรียนรู้แบบ

องค์รวม และสามารถนำไปปรับใช้ในครอบครัวและชุมชนได้จริง กิจกรรมนี้จึงไม่เพียงแต่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ แต่ยังส่งเสริมทักษะชีวิตและความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การให้นักเรียนทำโครงงานเรื่อง “น่ายาล้างจานจากมะกรูด” ซึ่งเริ่มจากการเรียนเรื่องกรด-เบส แล้วให้นักเรียนหาข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพรในท้องถิ่น ทดลองผสมสารสกัดจากเปลือกมะกรูดกับน้ำและสารธรรมชาติอื่น ๆ แล้วทดสอบประสิทธิภาพของน่ายาที่ได้ นักเรียนต้องวางแผนขั้นตอนการทดลอง เก็บข้อมูล วิเคราะห์ผล และนำเสนอสรุปหน้าชั้นเรียน พร้อมสื่ออินโฟกราฟิก ผลลัพธ์ไม่เพียงแค่น่ายาล้างจานที่ใช้ได้จริง แต่ยังทำให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้วิทยาศาสตร์อย่างสร้างสรรค์เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน กิจกรรมลักษณะนี้ช่วยให้เด็กไม่รู้สึกว่าเรียนเพื่อสอบเท่านั้น แต่เห็นความหมายของการเรียนในชีวิตจริง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

กิจกรรม “ค่ายธรรมะปฏิบัติจริง” ซึ่งให้นักเรียนเข้าร่วมโครงการ 2 วัน 1 คืน โดยภายในค่ายจะมีการฝึกพิเศษที่ให้นักเรียนต้อง “ใช้ธรรมะแก้ปัญหา” ผ่านสถานการณ์สมมติ เช่น การทะเลาะกันของเพื่อน การถูกล้อเลียน หรือความเครียดจากครอบครัว นักเรียนจะต้องวิเคราะห์หาเหตุใดปัญหานี้จึงเกิดขึ้น และใช้หลักธรรมใดในการคิดหาทางออก เช่น สติ เมตตา หรืออุเบกขา นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมเดินจงกรม เจริญสติ และการเขียน Reflection ทุกคืนว่า “วันนี้ฉันได้เรียนรู้อะไรจากธรรมะ” ผมพบว่านักเรียนเริ่มฝึกการรู้เท่าทันอารมณ์ตนเอง และหลายคนบอกว่าสามารถใช้วิธีนี้ในการจัดการกับความโกรธ ความเศร้า และความเครียดในชีวิตจริงได้ กิจกรรมนี้ไม่เพียงฝึกความเข้าใจธรรมะ แต่ยังฝึกการรู้จักตนเองซึ่งเป็นรากฐานของปัญญาที่แท้จริง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

4. ด้านการวิเคราะห์

การส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพราะทักษะนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถแยกแยะข้อมูล เหตุผล และแนวคิดต่าง ๆ ได้อย่างมีระบบ ไม่หลงเชื่อต่อสิ่งใดโดยไม่ไตร่ตรอง ครูควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดเชิงเหตุผล เช่น การวิเคราะห์ข่าวสารทางสังคม การเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ หรือการอภิปรายในประเด็นที่มีหลายแง่มุม เพื่อฝึกให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นความแตกต่างของข้อมูลและตัดสินใจอย่างมีหลักการ กิจกรรมที่เหมาะสม ได้แก่ “กิจกรรมโต้วาที” หรือ “การจำลองสถานการณ์ตัดสินใจ” ที่ให้นักเรียนสวมบทบาทในสถานการณ์หนึ่ง แล้วต้องวิเคราะห์หาแนวทางที่ดีที่สุดโดยอิงหลักวิชา อีกทั้งครูสามารถให้นักเรียนทำแผนผังเปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย หรือการวิเคราะห์ต้นเหตุและผลกระทบของเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อฝึกการมองเชิงลึก การสังเกตคำตอบของนักเรียนที่สามารถอธิบายเหตุผล ประกอบด้วยหลักฐานหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้อง แสดงถึงการคิดวิเคราะห์ที่พัฒนาแล้ว เมื่อครูเปิดพื้นที่ให้เด็กได้ตั้งคำถาม ตั้งข้อสงสัย และเสนอความคิดเห็นด้วยเหตุผล นักเรียนจะค่อย ๆ

พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้และชีวิตประจำวันได้อย่างมั่นคง

4.1 วิธีส่งเสริมให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะ หรือเปรียบเทียบเนื้อหาได้

การส่งเสริมให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะ หรือเปรียบเทียบเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดอย่างมีระบบ ครูควรจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนตั้งคำถาม ค้นคว้า เปรียบเทียบข้อมูล และอภิปรายความคิดเห็น เช่น การให้ศึกษาบทเรียนจากแหล่งข้อมูลหลากหลาย แล้วให้นักเรียนเปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง หรือการใช้ตารางวิเคราะห์ข้อดี-ข้อเสียของเหตุการณ์หรือแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน อีกวิธีหนึ่งที่มีประสิทธิภาพคือการใช้ “กรณีศึกษา” โดยให้นักเรียนวิเคราะห์เหตุการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เช่น ในวิชาสังคมศึกษาอาจให้นักเรียนเปรียบเทียบระบบการปกครองของสองประเทศ หรือในวิชาพุทธศาสนาให้นักเรียนเปรียบเทียบหลักธรรมกับค่านิยมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนฝึกใช้เหตุผลและพัฒนามุมมองเชิงลึก ครูยังสามารถใช้คำถามปลายเปิด เช่น “ทำไมเหตุการณ์นี้จึงเกิดขึ้น” หรือ “ถ้าคุณอยู่ในสถานการณ์นี้จะทำอย่างไร” เพื่อกระตุ้นการคิด และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกอธิบายและให้เหตุผลอย่างเป็นระบบ ทักษะการคิดวิเคราะห์จะพัฒนาได้ดีเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ฝึกตั้งคำถาม และกล้าตั้งข้อสังเกตของตนเองอย่างอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การคิดวิเคราะห์เป็นแก่นสำคัญของการพัฒนาปัญญา ดังนั้นผมจึงเน้นการใช้หลัก “โยนิโสมนสิการ” หรือการคิดอย่างแยกคายในการจัดกิจกรรม โดยเริ่มจากการตั้งคำถามปลายเปิดที่กระตุ้นให้นักเรียนต้องไตร่ตรอง เช่น “เหตุใดพระพุทธเจ้าจึงไม่ทรงสอนด้วยคำสั่ง” หรือ “การเสียดสีของพระเวสสันดร สะท้อนหลักธรรมอะไรบ้าง” ผมยังใช้กิจกรรม “ธรรมะเปรียบเทียบ” โดยให้นักเรียนเลือกหลักธรรมสองข้อ เช่น เมตตา กับอุเบกขา แล้วเปรียบเทียบความเหมือน ความต่าง และการใช้ในชีวิตจริง นักเรียนต้องวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อให้เห็นภาพชัดเจน ผมพบว่า เมื่อเด็กได้ฝึกคิดและตั้งคำถามด้วยตนเอง เขาจะเข้าใจหลักธรรมในระดับที่ลึกซึ้ง และสามารถแยกแยะสิ่งที่เป็นสาระจากสิ่งที่เป็นเพียงเปลือกนอกได้ นอกจากนี้ ผมยังสนับสนุนให้ครูใช้เรื่องชาดกต่าง ๆ มาเป็นกรณีศึกษา ให้นักเรียนวิเคราะห์ตัวละครและเหตุการณ์เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผลและมีเมตตาธรรมควบคู่กัน (ผู้ที่สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การส่งเสริมให้ครูใช้กิจกรรมที่เน้นการคิดวิเคราะห์ในทุกกลุ่มสาระ โดยเฉพาะผ่านการบูรณาการแบบ “คิดอย่างมีเหตุผล” เช่น การใช้แผนผังเปรียบเทียบ (Venn Diagram) การทำตารางวิเคราะห์ หรือการใช้กรณีศึกษาในชีวิตจริง ฉะนั้นสนับสนุนกิจกรรม “โต๊ะกลมวิพากษ์” ซึ่งให้นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อบทเรียนหรือเหตุการณ์ เช่น การวิเคราะห์เหตุผลของการกระทำของตัวละครในวรรณคดี หรือการเปรียบเทียบข่าวสองฉบับในสื่อออนไลน์ เพื่อดูความน่าเชื่อถือและเจตนาเบื้องหลัง ทั้งนี้ เรามีการอบรมให้ครูสามารถตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์อย่างมีชั้นเชิง เช่น “ถ้าเปลี่ยนเงื่อนไขของเรื่องนี้ ผลจะเป็นอย่างไร” หรือ “แนวคิดใดในเรื่องที่ไม่เห็นด้วย และเพราะอะไร”

สิ่งเหล่านี้ช่วยฝึกให้นักเรียนแยกแยะความคิด วิเคราะห์เนื้อหา และเปิดกว้างทางความคิดอย่างมีเหตุผล (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ผ่านการ “ตั้งคำถามและหาคำตอบร่วมกัน” โดยใช้สถานการณ์จริงมาเป็นฐานของการเรียนรู้ เช่น นำข่าวสารบ้านเมือง หรือกรณีปัญหาในชุมชนมาให้เด็ก ๆ วิเคราะห์ว่า สาเหตุของปัญหาคืออะไร มีผลกระทบกับใครบ้าง และแนวทางแก้ไขควรเป็นอย่างไร นอกจากนี้ ผมยังใช้เทคนิค “เปรียบเทียบสองมุมมอง” เช่น ให้นักเรียนเปรียบเทียบความคิดของบุคคลสองฝ่ายในประเด็นเดียวกัน แล้ววิเคราะห์ว่าใครใช้เหตุผลหนักแน่นกว่า ผมเชื่อว่าการฝึกให้เด็กตั้งคำถามของตัวเอง เช่น “จริงหรือ?” “เพราะอะไร?” และ “แล้วจะเกิดอะไรขึ้น?” คือพื้นฐานสำคัญของการคิดอย่างมีเหตุผล เรามีกิจกรรมเขียนบทความวิเคราะห์สั้น ๆ ทุกสัปดาห์ โดยให้นักเรียนเลือกหัวข้อเอง แล้ววิเคราะห์ด้วยหลักฐานและความคิดของตนเอง ซึ่งช่วยให้พวกเขากล้าคิด กล้าสื่อสาร และมีกรอบการคิดอย่างมีระบบ (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในการเรียนธรรมศึกษาผมพบว่า การคิดวิเคราะห์เป็นทักษะที่ช่วยให้นักเรียนเข้าถึงแก่นของหลักธรรม ผมจึงออกแบบกิจกรรมที่ไม่ใช่แค่ให้ท่องจำ แต่ให้เด็กได้แยกแยะความหมาย เช่น การให้ดูคลิปเหตุการณ์ข่าว แล้วถามว่าเราจะใช้หลักธรรมใดวิเคราะห์เรื่องนี้ ผมยังใช้กิจกรรม “ธรรมะถกประเด็น” โดยตั้งคำถามจากชีวิตจริง เช่น “การโกหกเพื่อรักษาน้ำใจ ถือว่าเป็นการผิดศีลหรือไม่” แล้วให้นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปรายและนำเสนอความคิดเห็นในมุมต่าง ๆ พร้อมเหตุผลประกอบ วิธีนี้นักเรียนต้องใช้ความเข้าใจทั้งทางหลักธรรมและตรรกะในการวิเคราะห์ ผมยังให้นักเรียนทำ “ตารางเปรียบเทียบหลักธรรม” เช่น เปรียบเทียบระหว่างอริยสัจ ๔ กับหลักเหตุและผลในวิทยาศาสตร์ เพื่อให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้สัมพันธ์และส่งเสริมกันได้ แม้ต่างสาขาวิชา กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้เด็กเข้าใจธรรมอย่างลึกซึ้ง และสามารถวิเคราะห์ได้ทั้งในระดับความคิดและพฤติกรรม (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

4.2 การจัดการเรียนรู้แบบใดที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์เชิงลึก หรืออภิปรายความคิดเห็นของตนเอง การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์เชิงลึกหรืออภิปรายความคิดเห็นของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ควรเน้นรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และสามารถแสดงความคิดอย่างอิสระ โดยไม่จำกัดอยู่แค่คำตอบที่ถูกต้องตามตำราวิธีการที่นิยมใช้ เช่น “การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning)” ซึ่งครูตั้งโจทย์ปัญหาจากสถานการณ์จริง แล้วให้นักเรียนร่วมกันคิด วิเคราะห์ หาข้อมูล และเสนอแนวทางแก้ไข พร้อมอภิปรายข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก อีกแนวทางหนึ่งคือ “การเรียนรู้ผ่านการอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion)” โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหัวข้อในบทเรียน เช่น การวิเคราะห์บทบาทของตัวละครในวรรณคดี หรือการถกเถียงประเด็นทางจริยธรรมและสังคม นักเรียนจะได้ฝึกการฟัง การคิดอย่างมีเหตุผล และการนำเสนอความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การใช้กิจกรรม “โต้เถียง (Debate)” ก็เป็นรูปแบบที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงลึกได้ดี เพราะนักเรียนต้องเตรียมข้อมูล ลำดับเหตุผล และโต้แย้งด้วยหลักฐาน เมื่อ

ผู้เรียนได้รับพื้นที่ในการคิดและพูดด้วยตนเอง การเรียนรู้จะเปลี่ยนจากการรับสารเป็นการมีส่วนร่วมเชิงปัญญา ซึ่งช่วยหล่อหลอมการคิดอย่างเป็นระบบ และส่งเสริมความมั่นใจในการแสดงออกทางความคิด ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การส่งเสริมให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เชิงลึกต้องอาศัย “เวทีเปิดความคิด” ที่ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยไม่กลัวผิด ผมใช้กิจกรรมที่เรียกว่า “ธรรมะถกเถียง” โดยให้นักเรียนตั้งคำถามจากเนื้อหาธรรมะ เช่น การตีความหลักอิทธิบาท ๔ กับชีวิตนักเรียน หรือการมองหลักอริยสัจ 4 ในสถานการณ์ครอบครัว แล้วเปิดวงอภิปรายร่วมกัน นักเรียนจะได้ฟังความเห็นจากหลากหลายมุมมอง พร้อมฝึกคิดตั้งคำถามและโต้แย้งอย่างสุภาพ ผมยังใช้กิจกรรม “ปัญหา-ธรรมะ-ทางออก” โดยให้นักเรียนเสนอปัญหาจริง แล้วใช้หลักธรรมวิเคราะห์อย่างเป็นขั้นตอน เด็กที่เคยคิดว่าเรื่องธรรมะยาก จะเริ่มรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น กิจกรรมเหล่านี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนไตร่ตรองอย่างลึกซึ้งทั้งด้านเหตุผลและจิตใจ จึงเป็นการเรียนรู้ที่มีทั้งมิติของปัญญาและคุณธรรม (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การให้ความสำคัญกับการออกแบบการเรียนรู้ที่เน้น “กระบวนการคิด” มากกว่าคำตอบสำเร็จรูป โดยสนับสนุนให้ครูใช้รูปแบบ “Project-Based Learning” และ “Problem-Based Learning” อย่างต่อเนื่อง เราได้จัดกิจกรรมชื่อ “คิดวิเคราะห์ผ่านสถานการณ์จริง” ซึ่งให้นักเรียนเลือกประเด็นสังคมหรือปัญหาชุมชน เช่น ปัญหายาเสพติด การรังแกกันในโรงเรียน หรือสิ่งแวดล้อม แล้วศึกษาข้อมูล วิเคราะห์สาเหตุ และอภิปรายทางออกอย่างมีเหตุผล โดยนำเสนอผ่านเวทีเสวนานักเรียน ผมเห็นว่านักเรียนไม่เพียงได้ฝึกคิดเท่านั้น แต่ยังได้ฝึกการรับฟัง ความเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และการพัฒนาภาวะผู้นำ โรงเรียนของเรายังมี “เวทีนักเรียนคิด” ซึ่งจัดเป็นประจำทุกเดือน เปิดโอกาสให้กลุ่มเรียนต่าง ๆ ผลัดกันอภิปรายหัวข้อที่ตนสนใจ เช่น “โลกออนไลน์กับความสุขที่แท้จริง” หรือ “ศีลธรรมจำเป็นแค่ไหนในโลกยุคใหม่” ซึ่งช่วยเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และการสื่อสารในวงกว้าง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การใช้กิจกรรม “อภิปรายวรรณคดี” ในชั้นเรียน โดยให้นักเรียนอ่านเรื่องแล้วแสดงความคิดเห็นต่อการตัดสินใจของตัวละคร วิเคราะห์ค่านิยมในเรื่อง เปรียบเทียบกับชีวิตจริง และเสนอทางเลือกอื่นที่เหมาะสมกว่า เช่น ในเรื่องสังข์ทอง ฉันตั้งคำถามว่า “พระสังข์ควรปิดบังตัวตนหรือไม่” นักเรียนจะต้องคิด วิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ยังใช้กิจกรรม “ไต่เวทีเชิงวรรณศิลป์” ที่ให้นักเรียนเลือกประเด็นที่ขัดแย้งกันในวรรณคดี เช่น ความกตัญญูกับความยุติธรรม แล้วแบ่งกลุ่มถกเถียง โดยฝึกใช้ภาษาอย่างเหมาะสม ฉันพบว่ากิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง กล้าแสดงความคิดเห็น และเข้าใจเนื้อหาหลักซึ่งกว่าการสรุปคำถามท้ายบท เพราะพวกเขาได้คิด ได้วิเคราะห์ และได้อภิปรายในประเด็นที่ท้าทายความคิดเดิมของตน (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การจัดการเรียนรู้แบบ “ธรรมะอภิปราย” ในห้องเรียน โดยนำหลักธรรมมาตั้งเป็นคำถามชวนคิด เช่น “ถ้าเราอยากทำความดี แต่คนรอบตัวหัวเราะเยาะ เราควรทำต่อไหม” แล้วเปิดวงสนทนาให้นักเรียนแสดงความเห็น พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลโดยอิงหลักธรรม ผมพบว่าแม้นักเรียนประถมก็สามารถคิดอย่างลึกซึ้งได้ถ้ามีโอกาสได้พูด ได้ฟัง และได้รับการชี้แนะที่เป็นมิตร ผมยังใช้กิจกรรม “เวทีเปิดใจ” โดยให้นักเรียนเขียนจดหมายถึงตัวเอง อธิบายว่าตนเคยตัดสินใจผิดเพราะขาดสติอย่างไร และจะปรับปรุงอย่างไรโดยอิงกับคำสอนในชั้นเรียน กิจกรรมแบบนี้ช่วยให้เด็กไม่เพียงคิดวิเคราะห์ แต่ยังรู้จักทบทวนตนเองอย่างจริงจัง ผมเชื่อว่าการวิเคราะห์ที่ดีที่สุดไม่ใช่แค่ในระดับเนื้อหา แต่คือการรู้จักวิเคราะห์ชีวิตและจิตใจของตนเองด้วย (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

5. ด้านการสังเคราะห์

การส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการสังเคราะห์ความรู้ถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาความคิดระดับสูง เพราะการสังเคราะห์หมายถึงการรวบรวมข้อมูล แนวคิด หรือประสบการณ์ที่หลากหลาย แล้วสร้างสิ่งใหม่ที่มีความหมายและสอดคล้องกัน ครูจึงควรจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้บูรณาการความรู้จากหลายสาขา เช่น การทำโครงงานข้ามวิชา (Integrated Project) ที่ให้นักเรียนนำความรู้ด้านภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และศิลปะ มาสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ การสร้างนิทรรศการ หรือการทำสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประเด็นสังคม กิจกรรมที่ได้ผลอีกอย่างหนึ่งคือการให้นักเรียนวิเคราะห์เหตุการณ์หรือปัญหา แล้วออกแบบแนวทางแก้ไขด้วยตนเอง เช่น การออกแบบแผนรณรงค์ลดการใช้พลาสติกในโรงเรียน โดยนักเรียนต้องคิดชื่อโครงการ คำนวณค่าใช้จ่าย ออกแบบโปสเตอร์ และนำเสนอแนวทางปฏิบัติจริง การใช้เทคนิค “Design Thinking” ก็เหมาะกับการสังเคราะห์ความรู้ เพราะเน้นการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การสังเคราะห์ไม่ได้เพียงแค่สร้างชิ้นงานเท่านั้น แต่ยังทำให้นักเรียนฝึกการรวบรวมข้อมูล การเชื่อมโยงแนวคิด และการสร้างนวัตกรรมทางความคิด ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการใช้ชีวิตในโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

5.1 โรงเรียนเคยจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนรวมองค์ความรู้จากหลากหลายแหล่ง เพื่อสร้างชิ้นงานหรือแนวคิดใหม่ ๆ โรงเรียนหลายแห่งได้ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมให้นักเรียนรวมองค์ความรู้จากหลากหลายแหล่ง เพื่อสร้างสรรค์ชิ้นงานหรือแนวคิดใหม่ ๆ อันเป็นการพัฒนาทักษะการสังเคราะห์ความรู้ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน กิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นมักอยู่ในรูปแบบของโครงงานบูรณาการ เช่น การจัดโครงการ “คิดสร้างสรรค์ พัฒนาท้องถิ่น” ที่นักเรียนต้องรวบรวมข้อมูลจากวิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย และศิลปะ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาชุมชนแล้วสร้างแนวทางแก้ไขในรูปแบบของนิทรรศการ ผลิตภัณฑ์ หรือสื่อประชาสัมพันธ์ อีกตัวอย่างหนึ่งคือกิจกรรม “STEM Education” ที่นักเรียนได้เรียนรู้การเชื่อมโยงความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรม และคณิตศาสตร์ ในการสร้างนวัตกรรมจำลอง เช่น เรือพลังงาน

แสงอาทิตย์ หรือสะพานไม้ไผ่ที่รองรับน้ำหนักได้สูงสุด กิจกรรมเหล่านี้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดอย่างเป็นระบบ ร่วมมือกันทำงาน และนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ทำให้นักเรียนไม่เพียงแต่เข้าใจเนื้อหาในวิชาต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังเรียนรู้ทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในการส่งเสริมการสังเคราะห์ความรู้ จัดกิจกรรมชื่อ “ธรรมะสร้างสรรค์” ซึ่งให้นักเรียนรวบรวมความรู้จากพระไตรปิฎก อรรถกถา และเรื่องราวในชีวิตประจำวัน มาสร้างเป็นโครงงาน เช่น แต่งเพลงธรรมะ เขียนนิทานคุณธรรม หรือผลิตสื่อการเรียนรู้สำหรับเยาวชน การจัดกิจกรรมลักษณะนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความรู้หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นภาษา ศิลปะ หรือความคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ผมยังใช้วิธีให้เด็กสร้าง “Mind Map ธรรมะ” ที่โยงความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมกับปัญหาสังคม เช่น ความโลภกับปัญหาสิ่งแวดล้อม เด็กต้องคิดเชื่อมโยงหลายมิติ จึงฝึกทักษะการสังเคราะห์ได้อย่างดี ผมพบว่าเมื่อเด็กได้ลงมือสร้างชิ้นงานจากองค์ความรู้ต่าง ๆ ด้วยตัวเอง พวกเขาจะเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง และเห็นคุณค่าของธรรมะในชีวิตจริงมากขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

โรงเรียนมีโครงการ “บูรณาการความรู้สร้างชุมชน” ที่เน้นให้นักเรียนรวบรวมข้อมูลจากหลายกลุ่มสาระเพื่อแก้ปัญหาชุมชน เช่น การออกแบบโครงการอนุรักษ์น้ำโดยใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ศิลปะ และสังคมศึกษา นักเรียนต้องสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ สัมภาษณ์ชาวบ้าน และออกแบบแผนงานจริง กิจกรรมนี้ไม่ได้สอนเพียงแค่อำนาจ แต่ฝึกให้นักเรียนรู้จักการวิเคราะห์ข้อมูลหลากหลาย และสังเคราะห์ออกมาเป็นแผนปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ เรายังจัดกิจกรรม “นิทรรศการสรุปบทเรียน” ท้ายภาคเรียน ให้นักเรียนจัดแสดงผลงานที่รวมองค์ความรู้จากหลายวิชา เช่น การจัดแสดงประวัติศาสตร์ผ่านศิลปะ หรือนำเสนอแนวคิดวิทยาศาสตร์ผ่านละคร การสังเคราะห์แบบนี้ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ และพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างเห็นผลชัดเจน (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การได้ออกแบบโครงการ “นวัตกรรมวิทยาศาสตร์เพื่อชุมชน” ให้นักเรียนรวมความรู้จากวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาไทย มาทำโครงงาน เช่น การผลิตสบู่สมุนไพรจากวัตถุดิบท้องถิ่น หรือการออกแบบเครื่องกรองน้ำแบบง่าย ๆ สำหรับใช้ในชุมชน นักเรียนต้องค้นคว้าข้อมูล ทดลอง คำนวณต้นทุน และเขียนรายงานนำเสนอ ซึ่งช่วยให้พวกเขาเห็นความเชื่อมโยงของความรู้หลายแขนงและฝึกการคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ฉันยังจัดกิจกรรม “STEM Challenge” ที่ให้นักเรียนสร้างนวัตกรรมจำลอง เช่น รถพลังงานลม หรือสะพานไม้ไผ่ที่รองรับน้ำหนักได้มากที่สุด ซึ่งนักเรียนต้องนำความรู้ทั้งวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มาประยุกต์ใช้จริง ฉันพบว่ากิจกรรมที่ต้องสังเคราะห์ความรู้เช่นนี้ ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น และเข้าใจการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการได้อย่างลึกซึ้ง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในชั้นเรียนธรรมศึกษาควรจัดกิจกรรมชื่อ “โครงการสื่อธรรมะสร้างสรรค์” ซึ่งให้นักเรียนรวมความรู้จากหลักธรรม การสื่อสาร และศิลปะ มาสร้างสื่อธรรมะในรูปแบบใหม่ ๆ เช่น อินโฟกราฟิกสรุปหลักอริยสัจ 4 คลิปวิดีโอสั้น ๆ ถ่ายทอดข้อคิดจากชาดก หรือโปสเตอร์ธรรมะ 5 ในชีวิตประจำวัน นักเรียนต้องวิเคราะห์เนื้อหาธรรมะ คิดออกแบบเนื้อหาให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย และนำเสนออย่างสร้างสรรค์ กิจกรรมนี้ทำให้นักเรียนไม่เพียงแต่ท่องจำหลักธรรมได้เท่านั้น แต่ยังเข้าใจแก่นแท้ และสามารถสื่อสารธรรมะออกสู่สังคมในภาษาของตนเอง นอกจากนี้ ผมยังจัดกิจกรรม “ธรรมะกับชีวิตประจำวัน” ที่ให้นักเรียนเขียนแผนการนำหลักธรรมไปแก้ปัญหาจริงในชีวิต เช่น การใช้เมตตาธรรมแก้ปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มเพื่อน ทั้งหมดนี้เปิดโอกาสให้เด็กได้สังเคราะห์องค์ความรู้จากหลายแหล่งอย่างแท้จริง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

5.2 นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้หรือแนวคิดใหม่จากสิ่งที่เรียนได้ นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้หรือแนวคิดใหม่จากสิ่งที่เรียนได้ หากได้รับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม การสร้างสรรค์ไม่ได้หมายถึงการคิดค้นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนเท่านั้น แต่หมายถึงการนำความรู้ที่มีอยู่มาประมวล วิเคราะห์ แล้วสร้างสิ่งใหม่ที่มีความหมายในบริบทของตนเอง ตัวอย่างเช่น นักเรียนที่เรียนหลักการอนุรักษ์พลังงาน อาจพัฒนาแนวคิดโครงการประหยัดไฟในโรงเรียน หรือสร้างอุปกรณ์ต้นแบบที่ใช้พลังงานทดแทนจากสิ่งประดิษฐ์ง่าย ๆ ในวิชาภาษาไทย นักเรียนสามารถนำความรู้เรื่องการเขียนเรียงความ ไปประยุกต์แต่งเรื่องสั้น บทกวี หรือสคริปต์ละครเวที ที่สะท้อนแนวคิดใหม่ ๆ ตามประสบการณ์ของตนเองได้ ในวิชาศิลปะ นักเรียนอาจนำเทคนิคภาพที่เรียนมา ไปผสมผสานกับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างผลงานศิลปะร่วมสมัย ครูมีบทบาทสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองผิดถูก สนับสนุนให้ตั้งคำถาม ค้นคว้า และพัฒนาความคิดของตนเอง การให้นักเรียนทำโครงการอิสระหรือคิดนวัตกรรมในรูปแบบของตนเอง เป็นวิธีการที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์อย่างแท้จริง ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และเกิดทักษะการเรียนรู้ที่ต่อยอดได้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในการสอนธรรมศึกษา พบว่านักเรียนมีศักยภาพในการสร้างสรรค์ความรู้และแนวคิดใหม่จากสิ่งที่เรียนได้มาก เพียงแต่ต้องมีการกระตุ้นและเปิดโอกาสอย่างเหมาะสม เมื่อผมนำหลักธรรม เช่น อธิปไตย 4 หรือพรหมวิหาร 4 มาจัดกิจกรรมให้เด็กวิเคราะห์และประยุกต์เข้ากับสถานการณ์ชีวิตประจำวัน เช่น การแก้ปัญหาเพื่อนทะเลาะกัน หรือการตั้งเป้าหมายการเรียน เด็ก ๆ สามารถคิดเชื่อมโยงได้อย่างน่าประทับใจ บางคนเสนอแนวทางสร้างสรรค์ เช่น การจัดตั้ง "กลุ่มส่งเสริมการเรียนรู้" ในชั้นเรียนโดยอิงหลักฉันทะและวิริยะ เด็กบางคนออกแบบโปสเตอร์ธรรมะคุณธรรมด้วยความคิดของตนเอง ผมเห็นว่าหากนักเรียนได้รับการกระตุ้นผ่านกิจกรรมที่ท้าทายและมีพื้นที่ในการนำเสนอความคิดเห็น เขาจะสามารถสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ ได้อย่างมีพลังและความหมายยิ่ง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

นักเรียนมีศักยภาพในการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่จากสิ่งที่เรียนได้ในระดับที่น่าพอใจ โดยเฉพาะเมื่อพวกเขาได้รับโอกาสทำโครงการอิสระ หรือได้รับโจทย์ที่เปิดกว้างให้คิดนอกกรอบ เช่น โครงการ “นักคิดรุ่นเยาว์” ที่เราจัดให้นักเรียนประสมต้นคิดของเล่นจากวัสดุเหลือใช้ นักเรียน

สามารถนำความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาประยุกต์คิดค้นของเล่นใหม่ ๆ ที่มีทั้งความสนุกและเป็นมิตรกับธรรมชาติ นอกจากนี้ ในโครงการ “ห้องเรียนต้นแบบ” ซึ่งเน้นการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ นักเรียนหลายคนสามารถพัฒนานวัตกรรมเล็ก ๆ เช่น เครื่องดักยุงจากขวดน้ำ หรือการออกแบบเสื้อผ้าจากผ้าฝ้ายในท้องถิ่น ฉันเชื่อว่าศักยภาพในการสร้างสรรค์ของนักเรียนจะงอกงามขึ้นได้ หากโรงเรียนมีบรรยากาศที่เปิดรับไอเดียใหม่ และสนับสนุนให้เด็กกล้าคิด กล้าแสดงออก (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

นักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ ได้ในระดับที่ดีมาก โดยเฉพาะเมื่อนำวิธีการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) เข้ามาใช้ เช่น เมื่อตั้งโจทย์ว่า “ออกแบบเครื่องใช้ในบ้านที่ประหยัดพลังงาน” นักเรียนสามารถนำความรู้ด้านฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยามาสผสมผสานกัน แล้วสร้างผลงานที่แปลกใหม่และน่าสนใจ เช่น การประดิษฐ์โคมไฟจากพลังงานแสงอาทิตย์แบบพับเก็บได้ หรือการออกแบบบ้านต้นไม้เพื่อช่วยลดอุณหภูมิในเขตร้อนชื้น เด็กบางคนยังคิดแนวทางใหม่ในการอนุรักษ์พลังงานในโรงเรียน เช่น ติดตั้งอุปกรณ์ดับไฟอัตโนมัติในห้องเรียน ฉันเชื่อว่าหากนักเรียนได้รับโจทย์ที่เปิดโอกาสให้คิดนอกกรอบ และได้รับการสนับสนุนให้ทดลองผิดถูก พวกเขาจะสามารถสร้างสรค์ความรู้และนวัตกรรมได้อย่างน่าทึ่งเกินกว่าที่เราคาดคิด (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในแง่ของการสอนธรรมะ ผมเห็นว่านักเรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ ได้ดี โดยเฉพาะเมื่อนำหลักธรรมไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตจริง เช่น ในกิจกรรม “ธรรมะสื่อสร้างสรรค์” ที่ให้นักเรียนแต่งเพลง แสดงละคร หรือทำคลิปวิดีโอสั้น ๆ เพื่อถ่ายทอดหลักธรรมในรูปแบบที่ตนเองถนัด ผมพบว่าเด็ก ๆ สามารถตีความหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง และนำเสนอผ่านสื่อที่ทันสมัยและเข้ากับสังคมปัจจุบัน บางกลุ่มสร้างวิดีโอสั้น ๆ รณรงค์เรื่องการให้เกียรติผู้อื่นในโลกออนไลน์ บางกลุ่มแต่งบทกลอนธรรมะสะท้อนปัญหาสิ่งแวดล้อม ผมเชื่อว่าถ้าเปิดโอกาสให้เด็กได้คิด ได้สร้าง และได้ลงมือทำด้วยตัวเอง ความรู้ที่เรียนจะไม่เพียงแค่มั้ซึมซับอยู่ในสมอง แต่จะกลายเป็นพลังสร้างสรรค์ที่มีผลต่อชีวิตและสังคมอย่างแท้จริง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

6. ด้านการประเมินค่า

การส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะด้านการประเมินค่า เป็นการพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 การประเมินค่าในบริบทของการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาความเหมาะสม คุณค่า หรือความถูกต้องของแนวคิด สถานการณ์ หรือการกระทำต่าง ๆ โดยอาศัยเกณฑ์ที่มีเหตุผลรองรับ ครูสามารถส่งเสริมทักษะนี้ได้ผ่านกิจกรรมที่ให้นักเรียนเปรียบเทียบ วิเคราะห์ และตัดสินใจ เช่น การอภิปรายข้อดีข้อเสียของแนวทางแก้ปัญหาสังคม การวิเคราะห์ตัวละครในวรรณคดีว่าการตัดสินใจของเขามีความ

เหมาะสมหรือไม่ อีกวิธีหนึ่งคือ การให้นักเรียนสร้างเกณฑ์การประเมินของตนเอง เช่น เมื่อทำโครงการ ให้นักเรียนกำหนดว่า ผลงานที่ดีควรมีคุณลักษณะอย่างไร แล้วประเมินผลงานของตนเอง และของเพื่อนตามเกณฑ์นั้น การฝึกให้วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ โดยเน้นการให้เหตุผลและการเสนอแนะทางปรับปรุง ก็ช่วยพัฒนาทักษะการประเมินค่าได้ดี การฝึกประเมินค่าที่ต้องควบคู่กับการสอนเรื่องจริยธรรมและการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อให้นักเรียนสามารถตัดสินใจอย่างรอบคอบ มีเมตตา และมีเหตุผล ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบในสังคมประชาธิปไตย

6.1 โรงเรียนหรือมีการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนฝึกการประเมินความเหมาะสมของแนวคิดหรือพฤติกรรมอย่างมีเหตุผล โรงเรียนหลายแห่งได้ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการประเมินความเหมาะสมของแนวคิดหรือพฤติกรรมอย่างมีเหตุผล เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม ตัวอย่างหนึ่งที่พบได้ทั่วไปคือ กิจกรรม “อภิปรายประเด็นทางสังคม” ซึ่งให้นักเรียนเลือกหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น ปัญหาการใช้โซเชียลมีเดีย การกลั่นแกล้งในโรงเรียน หรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ แล้วให้นักเรียนวิเคราะห์ทั้งข้อดี ข้อเสีย และเสนอทางออกที่เหมาะสม พร้อมทั้งให้เหตุผลสนับสนุนความคิดของตนเอง อีกตัวอย่างหนึ่งคือ “กิจกรรมโต้วาทีเชิงคุณธรรม” ซึ่งแบ่งนักเรียนเป็นสองฝ่าย แล้วให้โต้แย้งประเด็นที่มีความขัดแย้งทางค่านิยม เช่น ความสำคัญของกฎระเบียบกับเสรีภาพส่วนบุคคล นักเรียนต้องใช้ข้อมูลและหลักเหตุผลในการสนับสนุนความคิดเห็น ไม่ใช่เพียงแค่แสดงอารมณ์ นอกจากนี้ บางโรงเรียนยังจัดกิจกรรม “วิเคราะห์สถานการณ์จำลอง” เช่น สมมติกรณีปัญหาในชุมชน แล้วให้นักเรียนเสนอแนวทางแก้ไขที่คำนึงถึงความเหมาะสมทั้งด้านสังคม ศิลธรรม และกฎหมาย การจัดกิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการพิจารณาอย่างรอบด้าน มองเห็นผลกระทบที่ตามมา และตัดสินใจอย่างมีเหตุผลมากกว่าความรู้สึกเพียงอย่างเดียว เป็นการวางรากฐานที่ดีสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในเชิงพระพุทธศาสนา เราเน้นเรื่องการพิจารณาอย่างมีโยนิโสมนสิการมาตลอด ผมเคยจัดกิจกรรมชื่อ “ธรรมะวิเคราะห์ชีวิต” ซึ่งให้นักเรียนวิเคราะห์พฤติกรรมต่าง ๆ ที่พบในชีวิตประจำวัน เช่น การนินทา การโกหกข้อสอบ หรือการใช้โซเชียลมีเดียอย่างไม่ระวัง แล้วให้นักเรียนประเมินว่าพฤติกรรมเหล่านั้นเหมาะสมหรือไม่ ด้วยเกณฑ์อิงหลักธรรม เช่น ศีล 5 หรืออิทธิบาท 4 เด็ก ๆ จะต้องอธิบายเหตุผลว่าทำไมจึงเห็นว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ไม่ใช่แค่ตอบตามความรู้สึก วิธีนี้ช่วยฝึกให้เด็กกล้าไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ไม่ด่วนตัดสินใจ นอกจากนี้ ผมยังจัดให้มีเวทีอภิปรายเล็ก ๆ ให้เด็กแลกเปลี่ยนมุมมอง และรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งการคิดและการเคารพผู้อื่นอย่างมีเหตุผลตามแนวทางพุทธธรรมอย่างแท้จริง (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

โรงเรียนของเรามีกิจกรรมหลายรูปแบบที่เน้นให้นักเรียนฝึกการประเมินแนวคิดและพฤติกรรมอย่างมีเหตุผล หนึ่งในกิจกรรมหลักคือ “โครงการนักเรียนคิดดี ทำดี” ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนได้วิเคราะห์พฤติกรรมที่พบบ่อยในโรงเรียน เช่น การช่วยเหลือกัน การกลั่นแกล้งกัน หรือการใช้เวลาว่างอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนจะต้องประเมินว่าแนวทางใดเหมาะสมที่สุด และอธิบายเหตุผล

ประกอบ นอกจากนี้ เรายังมีโครงการ “สภายาวชน” ซึ่งให้นักเรียนจำลองบทบาทผู้นำ เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาของโรงเรียน โดยทุกแนวทางต้องมีการอภิปรายและประเมินความเหมาะสมก่อนนำไปปฏิบัติจริง เราเน้นย้ำเสมอว่านักเรียนต้องใช้ข้อมูล เหตุผล และคุณธรรมในการตัดสินใจ ไม่ใช่เพียงตามความรู้สึกหรือกระแสสังคม (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

จัดกิจกรรมที่เน้นการฝึกนักเรียนประเมินค่าอย่างสม่ำเสมอ เช่น ในโครงการ “วิเคราะห์ข่าวรอบตัว” นักเรียนต้องเลือกข่าวที่เกี่ยวข้องกับสังคมหรือสิ่งแวดล้อมมาแล้ว และประเมินด้วยตัวเองว่า ข่าวนั้นสะท้อนพฤติกรรมหรือแนวคิดใดที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม พร้อมยกเหตุผลประกอบจากเนื้อหาที่เรียน เช่น หลักสิทธิมนุษยชน หรือหลักประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังมีการอภิปรายกลุ่มในหัวข้อ “การตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อผู้อื่น” เช่น การทำโครงการของนักเรียนเอง โดยให้นักเรียนวิเคราะห์ผลดีผลเสียต่อชุมชนและเสนอแนวทางที่เหมาะสม ฉะนั้นพบว่า การฝึกให้เด็กตั้งคำถามเอง เช่น “สิ่งนี้ดีจริงหรือ?” “ผลกระทบระยะยาวคืออะไร?” ช่วยให้พวกเขามีวิธีคิดเชิงวิเคราะห์ และไม่ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ อย่างผิวเผิน (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในการสอนธรรมศึกษา ผมจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนฝึกประเมินค่าผ่านสถานการณ์จำลอง เช่น สถานการณ์การขโมย การโกหกเพื่อรักษาน้ำใจ หรือการช่วยเหลือผู้อื่นในยามลำบาก ผมให้นักเรียนถกเถียงกันในกลุ่มย่อย และแต่ละกลุ่มต้องสรุปออกมาเป็นข้อเสนอแนะแก้ไข พร้อมอธิบายด้วยหลักธรรม เช่น ศีล 5 หรือหลักพรหมวิหาร 4 กิจกรรมอีกอย่างที่ใช้ได้ผลดีคือ “บันทึกธรรมะในชีวิต” ให้นักเรียนเขียนบันทึกว่าวันนี้ตนเองพบเห็นพฤติกรรมใด และประเมินว่าพฤติกรรมนั้นเหมาะสมหรือไม่ พร้อมระบุหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง วิธีนี้ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และประเมินค่าอย่างมีเหตุผลจากประสบการณ์ตรง นอกจากนี้ ยังช่วยปลูกฝังให้เด็กพัฒนาความคิดเชิงจริยธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะชีวิต (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

6.2 ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการวิจารณ์ หรือการให้เหตุผลเชิงคุณค่าในเรื่องต่าง ๆ การส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการวิจารณ์หรือการให้เหตุผลเชิงคุณค่าในเรื่องต่าง ๆ เป็นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยข้อมูลและความคิดเห็นหลากหลายแนวทาง ครูควรจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ตั้งคำถาม ตั้งข้อสงสัย และอภิปรายความคิดเห็นอย่างเสรี แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล หลักการ และคุณธรรม ตัวอย่างเช่น การให้นักเรียนวิเคราะห์บทความ ข่าว หรือเหตุการณ์สำคัญในสังคม แล้วอภิปรายว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร มีคุณค่าในด้านใด และมีผลกระทบต่อสังคมอย่างไร กิจกรรมที่ได้ผล เช่น การจัดเวทีอภิปรายโต้วาที หรือการทำกิจกรรม “การวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์” ที่ให้นักเรียนฝึกแสดงความคิดเห็นเชิงบวก และเสนอแนวทางปรับปรุงอย่างมีเหตุผล การให้ใช้เกณฑ์การประเมิน เช่น ความเป็นธรรม ความเคารพสิทธิผู้อื่น หรือการยึดหลักศีลธรรมเป็นเกณฑ์ในการวิจารณ์ จะทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงคุณค่า การฝึกให้นักเรียนรู้จักวิจารณ์อย่างมีเหตุผล ไม่เพียงแต่ทำให้พวกเขามีทักษะในการตัดสินใจที่ดีขึ้น แต่ยังช่วยปลูกฝังให้เป็นผู้รับฟังที่ดี และเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างได้อย่างมีวุฒิ

ภาวะ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยอย่างสงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

การส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการวิจารณ์หรือให้เหตุผลเชิงคุณค่า เป็นการปลูกฝังการ คิดอย่างมีโยนิโสมนสิการตามแนวทางพระพุทธศาสนา ผมจึงเน้นการใช้กิจกรรม "ตั้งคำถามเชิง คุณธรรม" ในชั้นเรียน เช่น ถามนักเรียนว่า "การให้อภัยสำคัญอย่างไร" หรือ "ความซื่อสัตย์มีคุณค่า อย่างไรในชีวิตประจำวัน" นักเรียนจะได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และให้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ผมยัง จัดกิจกรรม "สื่อธรรมะถกเถียง" โดยให้เด็ก ๆ วิจารณ์สื่อภาพยนตร์ นิทาน หรือข่าวสาร ด้วย หลักธรรม เช่น ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อฝึกให้พวกเขาประเมินสิ่งต่าง ๆ ตามหลักคุณค่า ไม่ใช่เพียง ความรู้สึก ผมเน้นว่าการวิจารณ์ต้องมีเมตตา มีเหตุผล และมุ่งหวังการพัฒนา ไม่ใช่การตำหนิอย่าง รุนแรง ซึ่งสิ่งนี้สอดคล้องกับหลักกัลยาณมิตรในพระพุทธศาสนา (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธ ศาสนา)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ใช้แนวทางการสอน "การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ" โดยบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการ เรียนรู้ เราจัดกิจกรรม "เวทีวิพากษ์สร้างสรรค์" ให้นักเรียนได้ฝึกการวิจารณ์ประเด็นต่าง ๆ เช่น สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี หรือวัฒนธรรม พร้อมกับฝึกตั้งคำถามเชิงคุณค่า เช่น "การพัฒนาควรคำนึงถึง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร" หรือ "เทคโนโลยีส่งเสริมหรือทำลายความสัมพันธ์ในครอบครัว" นักเรียนต้องแสดงความคิดเห็นโดยอ้างเหตุผล ข้อมูล และหลักจริยธรรม การอบรมครูของเราเน้น การสอนให้นักเรียนรู้จักการโต้แย้งด้วยความเคารพ และการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อสร้าง บรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและเปิดกว้าง การปลูกฝังการวิจารณ์เชิงคุณค่าจะช่วยให้ นักเรียน กลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีจิตสำนึกต่อสังคมและผู้อื่น (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ใช้กิจกรรม "วิเคราะห์วรรณกรรมเชิงคุณค่า" เป็นเครื่องมือส่งเสริมให้นักเรียนรู้จัก การวิจารณ์ เช่น ให้อ่านวรรณคดีไทยเรื่องหนึ่งแล้วตั้งคำถามว่า "ตัวละครเลือกตัดสินใจได้ดีหรือไม่ เพราะอะไร" นักเรียนต้องอธิบายด้วยเหตุผล และยึดหลักคุณธรรม เช่น ความกตัญญู ความยุติธรรม หรือความเมตตา นอกจากนี้ในกิจกรรมโต้วาที ฉันให้นักเรียนอภิปรายเรื่องคุณค่าทางสังคม เช่น "การ เสียสละเพื่อส่วนรวมสำคัญกว่าความสุขส่วนตัวหรือไม่" นักเรียนต้องเตรียมข้อมูลและใช้หลักการทาง ศีลธรรมในการโต้แย้ง การฝึกวิจารณ์เชิงคุณค่าแบบนี้ไม่เพียงช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เท่านั้น แต่ยังช่วยให้เด็กเห็นความสำคัญของคุณธรรมในการดำเนินชีวิต และรู้จักเคารพในความคิดเห็นที่ ต่างต่างด้วย (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มครูผู้สอน)

และซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

ในการสอนธรรมศึกษา ใช้วิธี "วิเคราะห์หลักธรรมกับชีวิตจริง" เช่น ให้นักเรียนเลือก สถานการณ์หนึ่งจากข่าวสาร หรือเหตุการณ์ในโรงเรียน แล้ววิเคราะห์โดยใช้หลักธรรม เช่น พรหม วิหาร ๔ หรืออริยสัจ ๔ นักเรียนต้องให้เหตุผลว่า พฤติกรรมที่เกิดขึ้นมีคุณค่าหรือมีโทษอย่างไร และ ควรปรับปรุงอย่างไร นอกจากนี้ ผมจัดกิจกรรม "โต้วาทีธรรมะ" เช่น ให้ถกเถียงกันในหัวข้อ "การให้อภัยหรือการลงโทษมีคุณค่าต่อสังคมมากกว่ากัน" เพื่อให้เด็กฝึกคิดอย่างลึกซึ้ง และนำหลักธรรมมา

ประกอบการให้เหตุผล ผมเน้นเสมอว่าการวิจารณ์ต้องตั้งอยู่บนฐานของเมตตา ความจริง และเหตุผล ไม่ใช้อารมณ์หรืออคติ การฝึกแบบนี้จะช่วยให้เด็กมีความสามารถในการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ และเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมที่มีสติและปัญญา (ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน)

4.5 สรุป

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในเขตอำเภอ สทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักปัญหา 3 พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านจินตตามยปัญญาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือภวานามยปัญญา และสุตมยปัญญา ตามลำดับ สะท้อนถึงแนวโน้มว่านักเรียนในพื้นที่สามารถคิดวิเคราะห์ ใคร่ครวญ และฝึกฝนปฏิบัติตามหลักปัญหาได้ในระดับที่น่าพอใจ กิจกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในโรงเรียนได้รับการออกแบบอย่างสอดคล้องกับแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy) ที่เน้นการพัฒนาพุทธิพิสัย 6 ด้านอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเสริมความรู้ความจำผ่านการใช้สื่อหลากหลาย การสร้างความเข้าใจผ่านกิจกรรมอภิปรายและการสรุปทบทเรียนด้วยตนเอง การนำไปใช้ในชีวิตจริงด้วยกิจกรรมจำลองสถานการณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และการฝึกคิดอย่างมีเหตุผลผ่านการตั้งคำถามปลายเปิด การสังเคราะห์ความรู้จากหลายแหล่งผ่านโครงงานบูรณาการ และการประเมินค่าด้วยเกณฑ์เหตุผลทางคุณธรรมและจริยธรรม โรงเรียนได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น โครงงานแก้ปัญหายยะในโรงเรียน การผลิตน้ำหมักชีวภาพ หรือโครงการลดขยะพลาสติก โดยเน้นการบูรณาการองค์ความรู้และฝึกการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนคิดวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งผ่านกิจกรรมโต้วาที วิเคราะห์ข่าว และการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นการคิดเชิงวิเคราะห์ในชั้นเรียน สำหรับการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ นักเรียนสามารถสังเคราะห์ข้อมูลจากหลากหลายแหล่งและสร้างชิ้นงานใหม่ ๆ เช่น การผลิตสื่อธรรมะสร้างสรรค์ นิทรรศการวิทยาศาสตร์ หรือการพัฒนานวัตกรรมเพื่อชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาความสามารถในการคิดบูรณาการอย่างเป็นระบบ ในด้านการประเมินค่า โรงเรียนได้จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนฝึกการประเมินความเหมาะสมของแนวคิดหรือพฤติกรรม เช่น การวิเคราะห์ข่าวสาร การอภิปรายเชิงคุณธรรม และการตั้งเกณฑ์ประเมินตนเองอย่างมีเหตุผล นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ โดยเน้นการใช้เหตุผลเชิงคุณค่า เช่น ความยุติธรรม เมตตา และความรับผิดชอบต่อสังคม ผ่านกิจกรรมเวทีวิพากษ์ สรุปทบทเรียนผ่านการอภิปราย และการทำกิจกรรมธรรมะถกเถียง ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวไม่เพียงพัฒนาความรู้ในเชิงวิชาการ แต่ยังปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงคุณค่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันอย่างมีสติและปัญญา

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา” นั้น ผู้วิจัยขอเสนอ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา” ดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1) จำแนกตามเพศ พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีจำนวนทั้งสิ้น 110 คน คิดเป็นร้อยละ 56.10 และเป็นเพศชาย มีจำนวนทั้งสิ้น 86 คน คิดเป็นร้อยละ 43.90 น้อยที่สุด

2) จำแนกตามระดับชั้น พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีจำนวนทั้งสิ้น 69 คน คิดเป็นร้อยละ 35.20 รองลงมา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนทั้งสิ้น 64 คน คิดเป็นร้อยละ 32.70 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนทั้งสิ้น 63 คน คิดเป็นร้อยละ 32.10

3) จำแนกตามเกรดเฉลี่ย พบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีเกรดเฉลี่ยมากกว่า 2.00 มีจำนวนทั้งสิ้น 72 คน คิดเป็นร้อยละ 36.70 รองลงมา มีเกรดเฉลี่ย 3.00 ขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น 67 คน คิดเป็นร้อยละ 34.20 และมีเกรดเฉลี่ยน้อยกว่า 2.00 มีจำนวนทั้งสิ้น 57 คน คิดเป็นร้อยละ 29.10

5.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา พบว่า นักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านจิตตามยปัญญา มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านภาวนามยปัญญา ส่วนด้านสุตมยปัญญา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านสุตมยปัญญา พบว่า นักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้านสุตมยปัญญา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คุณรู้สึกว่าการฟังทำให้คุณสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาหรือทักษะใหม่ ๆ ได้ง่ายขึ้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และหลังจากฟังการบรรยายหรือการอธิบาย คุณสามารถนำข้อมูลนั้นมาประยุกต์ใช้ในการทำงานหรือการศึกษาอื่น ๆ ได้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านจินตภาพปัญญา พบว่า นักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านจินตภาพปัญญา อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คุณสามารถสรุปข้อสรุปจากข้อมูลที่คุณได้รับมาได้อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ คุณสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนในแต่ละวิชาเข้าด้วยกันได้ดี มีค่าเฉลี่ย และเมื่อคุณได้รับข้อมูลใหม่ในบทเรียน คุณสามารถวิเคราะห์ความถูกต้องและความสำคัญของข้อมูลได้ดี มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านภavnามยปัญญา พบว่า นักเรียนที่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้านภavnามยปัญญา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คุณสามารถติดตามความก้าวหน้าของการเรียนรู้และปรับปรุงตัวเองได้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ เมื่อคุณรู้สึกเครียดหรือวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียน คุณสามารถกลับมาที่มีสมาธิและโฟกัสกับงานได้เร็ว มีค่าเฉลี่ย และคุณสามารถฝึกฝนทักษะที่คุณเรียนรู้จนเก่งได้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

5.1.3 ผลการศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้วยพุทธิพิสัย 6 ด้าน ดังนี้

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา ด้วยพุทธิพิสัย 6 ด้าน ตามแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy of Cognitive Domain) การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในเขตอำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา โดยยึดแนวคิดพุทธิพิสัย 6 ด้านของบลูม เป็นกรอบสำคัญในการพัฒนาการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ เริ่มจากการสร้างพื้นฐานความรู้ความจำ ผ่านการเชื่อมโยงข้อมูลกับบริบทท้องถิ่น เช่น การสอนประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อมชุมชน ต่อมาเน้นความเข้าใจโดยให้นักเรียนแปลความหมายและอภิปรายสิ่งที่เรียนรู้ การนำไปใช้เน้นการประยุกต์ความรู้กับสถานการณ์จริง เช่น วิเคราะห์รายรับรายจ่าย หรือทำกิจกรรมเกษตรกรรม การวิเคราะห์พัฒนาทักษะการแยกแยะข้อมูล การเปรียบเทียบ และตั้งคำถามเชิงลึก ส่วนการสังเคราะห์เปิดโอกาสให้นักเรียนรวมองค์ความรู้จากหลายแหล่ง สร้างสรรค์ผลงานใหม่ เช่น ผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ การประเมินค่าส่งเสริมการคิดวิพากษ์ วิจัย และตัดสินใจด้วยเหตุผล โดยใช้เกณฑ์ที่ชัดเจน ผ่านกิจกรรมอภิปรายหรือการเขียนวิพากษ์เชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ การส่งเสริมพุทธิพิสัย 6 ด้านควรเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริงของนักเรียนในชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน ครู และชุมชน เพื่อสร้างความรู้ที่ยั่งยืน การประยุกต์แนวคิดบลูมช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะชีวิต และคุณธรรมที่สอดคล้องกับยุคสังคมฐานความรู้ และกลายเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

1. ด้านความรู้ความจำ การส่งเสริมให้นักเรียนจดจำเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพในโรงเรียนเขตอำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา จำเป็นต้องเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิตจริงผ่านเทคนิคต่าง ๆ เช่น เล่านิทานธรรมะ การใช้เหตุการณ์ใกล้ตัว และการถ่ายทอดประสบการณ์ การใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น วิดีโอ ภาพเคลื่อนไหว แอปพลิเคชันเรียนรู้ และการผลิตสื่ออินโฟกราฟิกหรือคลิปวิดีโอ ช่วยกระตุ้นการจำอย่างยั่งยืน เทคนิค Mind Map ก็ได้รับความนิยมในการจับประเด็นสำคัญ นอกจากนี้ การประเมิน

แบบทบทวนซ้ำ เช่น การสรุปบทเรียนและอภิปรายกลุ่มย่อย ยังส่งเสริมการจำระยะยาว เมื่อนักเรียนจำได้อย่างลึกซึ้ง จะเป็นรากฐานสำคัญสู่การพัฒนาทักษะวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า ตามแนวคิดพุทธิพิสัยของบลูมอย่างสมบูรณ์

1.1 วิธีการหรือกิจกรรมใดบ้างที่ช่วยให้นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การช่วยให้นักเรียนจดจำเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การใช้สื่อภาพ วิดีโอ แผนภูมิ และการลงมือทำจริง ซึ่งกระตุ้นการรับรู้หลายช่องทาง นอกจากนี้ การทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ การสรุปเนื้อหาด้วยตนเอง และการอภิปรายกลุ่ม ช่วยเสริมความจำในระยะยาว ครูควรออกแบบกิจกรรมให้สัมพันธ์กับชีวิตจริงของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้มีความหมายยิ่งขึ้น แนวคิดนี้สอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนาที่เสนอการฟัง คิด และปฏิบัติ เพื่อสร้างปัญญาจากการฟัง (สุตมยปัญญา) และเสริมด้วยการทำสมาธิ เพื่อเพิ่มสมาธิในการจำ ด้านผู้บริหารโรงเรียนเน้นการใช้สื่อหลากหลายและโครงการ “ห้องเรียนมีชีวิต” เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้เชิงลึก ส่วนครูผู้สอนวิทยาศาสตร์เน้นกิจกรรมทดลองจากวัสดุท้องถิ่น และการใช้เกมการศึกษาช่วยกระตุ้นความสนุกในการจำ สุดท้าย พระสอนศีลธรรมเน้นโยนิโสมนสิการ การเล่าเรื่อง และการสรุป “ธรรมะ 3 บรรทัด” เพื่อช่วยให้นักเรียนจำหลักธรรมได้แม่นยำและนำไปใช้ในชีวิตจริง ทั้งหมดนี้สะท้อนแนวทางการส่งเสริมความจำที่เชื่อมโยงทั้งพุทธธรรม นวัตกรรม และบริบทชีวิตนักเรียนอย่างแท้จริง

1.2 การใช้สื่อ เทคโนโลยี หรือกิจกรรมใดที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสามารถจำเนื้อหาได้แม่นยำขึ้นหรือไม่ การใช้สื่อ เทคโนโลยี และกิจกรรมที่หลากหลาย มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างการจดจำเนื้อหาของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน เช่น การใช้สื่อวิดีโอการ์ตูน แอปพลิเคชัน Quizizz หรือการเรียนรู้ผ่านเกม ล้วนช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนุกกับการทบทวนเนื้อหา การสร้างแผนที่ความคิด (Mind Mapping) และการให้ผู้เรียนผลิตสื่อของตนเอง ยังส่งเสริมให้เกิดการเข้าใจลึกซึ้งและจำได้ดีขึ้น ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนาเสนอว่าการผสมผสานเทคโนโลยีกับหลักธรรม เช่น คลิปชาดกเคลื่อนไหวหรือธรรมะผ่านไลน์กลุ่ม ช่วยเสริมการจำอย่างได้ผล ด้านผู้บริหารโรงเรียนเน้นการใช้สื่อดิจิทัลในห้องเรียนและกิจกรรมบันทึกการเรียนรู้ผ่าน Vlog เพื่อฝึกทักษะและความจำ ครูผู้สอนเน้นการใช้สื่อภาพและเสียง เช่น PowerPoint ประกอบการสอนวรรณคดี หรือให้เด็กทำคลิปสรุปบทเรียนใน TikTok เพื่อเสริมความคิดสร้างสรรค์ ส่วนพระสอนศีลธรรมใช้คลิปวิดีโอธรรมะและกิจกรรมโปสเตอร์ธรรมะ ช่วยให้นักเรียนจดจำหลักธรรมอย่างเป็นธรรมชาติ แนวทางเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการใช้สื่อ เทคโนโลยี และกิจกรรมที่เหมาะสม สามารถยกระดับการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งและยั่งยืนได้จริง

2. ด้านความเข้าใจ การส่งเสริมความเข้าใจของนักเรียนต้องเน้นกระบวนการคิด วิเคราะห์ และตีความมากกว่าการจดจำข้อมูล ครูควรใช้คำถามปลายเปิด กระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นด้วยภาษาของตนเอง และจัดกิจกรรม “Think-Pair-Share” เพื่อแลกเปลี่ยนความเข้าใจระหว่างกัน การวาดภาพ ทำแผนที่ความคิด หรือการแสดงละครสั้น เป็นวิธีที่ช่วยให้นักเรียนแสดงความเข้าใจอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การยกตัวอย่างจากชีวิตประจำวันมาอธิบายบทเรียน เช่น สถานการณ์ในครอบครัวหรือโรงเรียน จะช่วยให้เนื้อหามีความหมายและจับต้องได้ง่ายขึ้น กระบวนการเรียนรู้เช่นนี้

ทำให้นักเรียนจดจำเนื้อหาได้ยาวนานขึ้น และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในชีวิตจริง

2.1 แนวทางในการประเมินว่านักเรียน “เข้าใจ” เนื้อหา การประเมินความเข้าใจของนักเรียนจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลายกว่าการสอบปรนัย เพราะความเข้าใจต้องสะท้อนผ่านการคิด การพูด และการปฏิบัติ ครูควรให้นักเรียนอธิบายบทเรียนด้วยภาษาของตนเอง ตั้งคำถามปลายเปิด หรือใช้สถานการณ์จำลองเพื่อประยุกต์เนื้อหา การสังเกตการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน เช่น การอภิปรายหรือการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ ช่วยประเมินความเข้าใจได้ชัดเจน นอกจากนี้ การใช้แบบฝึกหัดเชิงเปรียบเทียบ การสร้างแผนที่ความคิด หรือการสะท้อนความคิดหลังเรียน ก็เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพ ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนาเสนอว่า การเข้าใจธรรมะต้องพิจารณาและนำไปใช้ได้จริง เช่น การตั้งคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการประยุกต์หลักกรรมในชีวิตจริง ขณะที่กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนเน้นการประเมินแบบ Performance-based เช่น งานโปรเจกต์ บทความ และการสะท้อนความเข้าใจผ่านการเขียนหรือการนำเสนอ ส่วนกลุ่มครูผู้สอนใช้การสังเกตพฤติกรรม การเชื่อมโยงเนื้อหากับชีวิต และการจำลองสถานการณ์เพื่อวัดความเข้าใจ ในขณะที่พระสอนศีลธรรมใช้การเล่าเรื่อง การวาดภาพ และการสื่อสารไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยหลังสวดมนต์ เพื่อประเมินความเข้าใจผ่านพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจอย่างแท้จริง

2.2 การจัดกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างไรเพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายหรือแสดงความเข้าใจในเนื้อหาได้ การจัดกิจกรรมในชั้นเรียนเพื่อให้นักเรียนแสดงความเข้าใจควรเน้นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คิดวิเคราะห์และถ่ายทอดความเข้าใจด้วยภาษาของตนเอง เช่น การอภิปรายกลุ่ม “Think-Pair-Share” หรือการสรุปบทเรียนด้วยแผนที่ความคิด กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้และแสดงออกอย่างเป็นระบบ การเขียนเรียงความ ละครสั้น หรือสร้างสื่อเช่นอินโฟกราฟิกก็เป็นแนวทางที่ดี ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนาเน้นการใช้โยนิโสมนสิการ เช่น การสรุปธรรมด้วยภาพ และการตั้งคำถามชวนคิดเพื่อเชื่อมโยงธรรมะกับชีวิตจริง ด้านผู้บริหารโรงเรียนเน้นกิจกรรมสะท้อนความคิด เช่น Reflection และโครงการนักเรียนสอนเพื่อน เพื่อประเมินความเข้าใจอย่างแท้จริง ครูผู้สอนเลือกใช้ Mind Map และไต่ถามที่เชิงจริยธรรม เพื่อกระตุ้นการเชื่อมโยงแนวคิดกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ขณะที่พระสอนศีลธรรมใช้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เช่น แต่งกลอนธรรมะ การพูดเวทีเยาวชน เพื่อให้นักเรียนอธิบายหลักธรรมด้วยภาษาของตนเอง กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงกระตุ้นการมีส่วนร่วม แต่ยังสะท้อนความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และเสริมสร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืนอีกด้วย

3. ด้านการนำไปใช้ การส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ยุคใหม่ โดยเฉพาะในโรงเรียนชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงบทเรียนกับชีวิตได้หลากหลาย ครูควรออกแบบกิจกรรมที่เน้นการลงมือทำ เช่น การจำลองสถานการณ์ การทำโครงการ หรือการบูรณาการข้ามวิชา ตัวอย่างเช่น การตั้งตลาดจำลองเพื่อเรียนรู้เศรษฐกิจ หรือการสร้างแผนใช้น้ำประหยัดในครัวเรือน นอกจากนี้ การวิเคราะห์ข่าวและเสนอทางออกโดยใช้หลักการที่เรียนมายังช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของความรู้ กิจกรรมเหล่านี้พัฒนาทักษะแก้ปัญหา และทำให้ผู้เรียนรู้สึกภูมิใจในตนเองเมื่อสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริง

3.1 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงหรือสถานการณ์จำลอง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง จำเป็นต้องยึดหลักการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือทำ คิดวิเคราะห์ และเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงของผู้เรียน เช่น การจำลองสถานการณ์ การทำโครงงาน หรือการแก้ปัญหาชุมชนจริง ตัวอย่างเช่น การจัดตลาดนัดคำนวณในวิชาคณิตศาสตร์ หรือการจำลองการประชุมสภาท้องถิ่นในวิชาสังคม ทั้งนี้การนำแนวคิดทางพุทธศาสนามาประยุกต์ เช่น การวิเคราะห์ปัญหาชีวิตด้วยหลักธรรม ก็ช่วยให้นักเรียนเห็นการใช้ธรรมะในชีวิตจริง นอกจากนี้โรงเรียนยังส่งเสริมโครงการ “วิชาการสู่ชุมชน” และการจำลองบทบาทในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกทักษะชีวิต การวางแผน และการแก้ปัญหา ครูบางท่านใช้สถานการณ์จำลอง เช่น การออมเงิน การซื้อขายจริงในโรงเรียน เพื่อเชื่อมโยงบทเรียนกับชีวิตประจำวัน ด้านการเรียนธรรมะก็นำกิจกรรมเขียนบันทึกชีวิตประจำวัน หรือแสดงละครคุณธรรมมาใช้ เพื่อให้นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์และนำธรรมะไปใช้จริง กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่พัฒนาความรู้เชิงวิชาการ แต่ยังปลูกฝังทักษะชีวิตและจิตสำนึกทางสังคม

3.2 ตัวอย่างกิจกรรมใดที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติหรือใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหา การส่งเสริมให้นักเรียนได้นำความรู้ไปแก้ปัญหาในชีวิตจริงผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เป็นแนวทางที่ช่วยยกระดับการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมยอดนิยม เช่น “โครงงานแก้ปัญหาชุมชน” ที่ให้นักเรียนสำรวจ วิเคราะห์ และทดลองแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น โครงการถังขยะเปียกหรือน้ำหมักชีวภาพจากเปลือกผลไม้ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับหลักธรรม เช่น การเขียนบันทึกการใช้ธรรมะในชีวิตประจำวัน หรือละครคุณธรรมที่สะท้อนการคิดแก้ปัญหาด้วยศีลธรรม โรงเรียนบางแห่งจัดโครงการ “นักเรียนดูแลสิ่งแวดล้อม” และโครงการบูรณาการเช่น “น้ำยาล้างจานจากมะกรูด” ซึ่งพัฒนาทั้งความรู้ทางวิทยาศาสตร์และความเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านพระสอนศีลธรรมก็จัดกิจกรรมค่ายธรรมะที่ให้นักเรียนใช้หลักธรรมแก้ปัญหาในสถานการณ์จำลอง ผลลัพธ์จากกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาหลักซึ่ง แต่ยังปลูกฝังทักษะชีวิต ความรับผิดชอบต่อสังคม และการรู้จักตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย

4. ด้านการวิเคราะห์ การส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ในนักเรียนถือเป็นหัวใจของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ครูควรออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แยกแยะข้อมูลและเหตุผลอย่างเป็นระบบ เช่น การวิเคราะห์ข่าวสาร การเปรียบเทียบข้อมูล หรือการอภิปรายเชิงประเด็น กิจกรรมได้แก่ การจำลองสถานการณ์ตัดสินใจ และการทำแผนผังข้อดีข้อเสีย ล้วนช่วยให้นักเรียนฝึกคิดอย่างมีเหตุผล การสังเกตการอธิบายที่เชื่อมโยงเหตุผลและหลักฐาน จะสะท้อนพัฒนาการด้านการคิดวิเคราะห์อย่างแท้จริง เมื่อครูเปิดพื้นที่ให้นักเรียนตั้งคำถามและเสนอความเห็นอย่างมีหลักการ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะค่อย ๆ งอกงาม และส่งผลต่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตในระยะยาว

4.1 วิธีส่งเสริมให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะ หรือเปรียบเทียบเนื้อหาได้ การส่งเสริมให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ แยกแยะ และเปรียบเทียบเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเปิดโอกาสให้ใช้เหตุผลอย่างเป็นระบบ กิจกรรม เช่น การเปรียบเทียบข้อมูล การวิเคราะห์กรณีศึกษา หรือการโต้แย้ง ล้วนช่วยพัฒนาทักษะนี้ ครูควรตั้งคำถามปลายเปิดที่กระตุ้นการไตร่ตรองลึกซึ้ง เช่น "เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น" หรือ "ถ้า

เปลี่ยนเงื่อนไข ผลจะต่างกันอย่างไร" ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนาเน้นการใช้โยนิโสมนสิการ และการเปรียบเทียบหลักธรรมกับชีวิตจริง ส่วนผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมการใช้แผนผัง Venn Diagram และโต๊ะกลมวิพากษ์ในการวิเคราะห์เชิงลึก ครูผู้สอนสนับสนุนการตั้งคำถามและเปรียบเทียบสองมุมมองในสถานการณ์จริง และส่งเสริมการเขียนบทความวิเคราะห์สั้น ๆ ประจำสัปดาห์ ขณะที่พระสอนศีลธรรมใช้กิจกรรม "ธรรมะถกประเด็น" และตารางเปรียบเทียบหลักธรรมกับวิทยาศาสตร์ เพื่อฝึกคิดอย่างมีตรรกะ กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่พัฒนาการคิดวิเคราะห์ แต่ยังช่วยให้นักเรียนเข้าถึงแก่นเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

4.2 การจัดการเรียนรู้แบบใดที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์เชิงลึก หรือ อภิปรายความคิดเห็นของตนเอง การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เชิงลึกและอภิปรายความคิดเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องเน้นการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นผ่านรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นปัญหาและสถานการณ์จริง เช่น Problem-Based Learning และ Group Discussion ที่ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ และเสนอแนวทางแก้ไขจากมุมมองของตนเอง กิจกรรมที่ได้ว่าก็ยังช่วยเสริมการคิดอย่างมีเหตุผลและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการพุทธศาสนาเน้นการใช้เวที “ธรรมะถกถกเถียง” และการวิเคราะห์ปัญหาชีวิตด้วยหลักธรรม ส่วนกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมโครงการ “คิดวิเคราะห์ผ่านสถานการณ์จริง” และเวที “นักเรียนคิด” เพื่อพัฒนาทักษะการคิดและภาวะผู้นำ ขณะที่กลุ่มครูผู้สอนใช้กิจกรรมอภิปรายวรรณคดีและได้เวทีเชิงวรรณศิลป์ เพื่อฝึกการวิเคราะห์คำนิยมและการตัดสินใจในบริบทที่หลากหลาย สำหรับกลุ่มพระสอนศีลธรรม เน้นกิจกรรม “ธรรมะอภิปราย” และ “เวทีเปิดใจ” เพื่อฝึกนักเรียนคิดวิเคราะห์ชีวิตจริงและจิตใจตนเอง กิจกรรมเหล่านี้ล้วนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะคิดเชิงลึก กล้าตั้งคำถาม และรู้จักการใช้เหตุผลควบคู่คุณธรรมอย่างสมดุล

5. ด้านการสังเคราะห์

การส่งเสริมทักษะการสังเคราะห์ความรู้ของนักเรียนเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาความคิดขั้นสูง โดยครูควรออกแบบกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้บูรณาการความรู้จากหลากหลายสาขา เช่น การทำโครงงานข้ามวิชา หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เชื่อมโยงภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และศิลปะเข้าด้วยกัน นอกจากนี้การวิเคราะห์ปัญหาแล้วออกแบบแนวทางแก้ไข เช่น การรณรงค์ลดการใช้พลาสติกในโรงเรียน ก็ช่วยให้นักเรียนฝึกการรวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์แนวทางใหม่ การใช้กระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ยังเป็นอีกเทคนิคที่เหมาะสม เพราะส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบและสร้างนวัตกรรม การสังเคราะห์ไม่ได้แค่การสร้างชิ้นงาน แต่เป็นการฝึกเชื่อมโยงข้อมูลและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการใช้ชีวิตในโลกยุคปัจจุบัน

5.1 โรงเรียนเคยจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนรวมองค์ความรู้จากหลากหลายแหล่ง เพื่อสร้างชิ้นงานหรือแนวคิดใหม่ ๆ การส่งเสริมให้นักเรียนสังเคราะห์ความรู้จากหลากหลายแหล่งถือเป็นหัวใจของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนหลายแห่งจึงจัดกิจกรรมโครงงานบูรณาการ เช่น โครงการ “คิดสร้างสรรค์ พัฒนาท้องถิ่น” หรือกิจกรรม STEM Education ที่นักเรียนต้องเชื่อมโยงองค์ความรู้จากหลายวิชาเพื่อสร้างนวัตกรรมจริง กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสร้างสรรค์สิ่งใหม่อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับแนวทางของนักวิชาการพุทธศาสนาที่จัดกิจกรรม “ธรรมะสร้างสรรค์” ให้นักเรียนสังเคราะห์ธรรมะเข้ากับศิลปะและชีวิตจริง

ผู้บริหารโรงเรียนก็สนับสนุนโครงการ “บูรณาการความรู้สร้างชุมชน” เพื่อให้เด็กเรียนรู้การแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ครูผู้สอนจัดโครงการ “นวัตกรรมวิทยาศาสตร์เพื่อชุมชน” และกิจกรรม STEM Challenge เพื่อกระตุ้นการสังเคราะห์ความรู้เชิงสร้างสรรค์ ขณะที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจัดกิจกรรม “โครงการสื่อธรรมะสร้างสรรค์” ให้เด็กผลิตสื่อธรรมะด้วยตัวเอง ทั้งหมดนี้สะท้อนว่าการฝึกสังเคราะห์องค์ความรู้ ไม่เพียงแต่เสริมความเข้าใจในเนื้อหาแต่ยังปลูกฝังทักษะการคิดสร้างสรรค์ และการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้

5.2 นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้หรือแนวคิดใหม่จากสิ่งที่เรียนได้ การส่งเสริมให้นักเรียนสร้างสรรค์ความรู้หรือแนวคิดใหม่จากสิ่งที่เรียนถือเป็นหัวใจของการพัฒนาการเรียนรู้ยุคใหม่ เพราะการสร้างสรรค์ไม่ใช่แค่การคิดค้นสิ่งใหม่ แต่คือการนำความรู้เดิมมาประยุกต์อย่างมีความหมาย ตัวอย่างเช่น การพัฒนาโครงการประหยัดพลังงานในโรงเรียน การแต่งเรื่องสั้น หรือการสร้างสรรค์ศิลปะดิจิทัล ครูมีบทบาทสำคัญในการเปิดพื้นที่และสนับสนุนให้นักเรียนได้ตั้งคำถาม ทดลอง ค้นคว้า และแสดงความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมโครงงานอิสระหรือการผลิตสื่อธรรมะสร้างสรรค์ เช่น การแต่งเพลงธรรมะ หรือการผลิตอินโฟกราฟิกธรรมะ เป็นตัวอย่างที่สะท้อนศักยภาพการสังเคราะห์ความรู้ นักเรียนที่ได้โอกาสในโครงการ “นักคิดรุ่นเยาว์” หรือ “ห้องเรียนต้นแบบ” ก็สามารถคิดนวัตกรรมเล็ก ๆ ได้อย่างน่าประทับใจ เช่น การประดิษฐ์เครื่องดักยุง หรือ เสื้อผ้าจากวัสดุท้องถิ่น ในโครงงาน STEM นักเรียนสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ประหยัดพลังงานด้วยการผสมผสานความรู้ข้ามวิชา ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าหากเปิดพื้นที่ที่เหมาะสม นักเรียนจะสามารถเปลี่ยนความรู้ที่เรียนให้กลายเป็นพลังแห่งการสร้างสรรค์อย่างแท้จริง

6. ด้านการประเมินค่า

การส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะด้านการประเมินค่า เป็นการพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์อย่างมีเหตุผล ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 การประเมินค่าในบริบทการเรียนรู้ คือความสามารถในการตัดสินใจและวิเคราะห์ความเหมาะสมของแนวคิดหรือการกระทำโดยมีเกณฑ์รองรับ ครูสามารถออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของสถานการณ์ต่าง ๆ หรือให้นักเรียนสร้างเกณฑ์การประเมินผลงานของตนเองและผู้อื่น การฝึกวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ โดยเน้นการให้เหตุผลประกอบ และการอภิปรายที่เคารพความคิดเห็นที่หลากหลาย เป็นวิธีที่ช่วยพัฒนาทักษะการประเมินค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้เรียนมีทักษะนี้จะสามารถตัดสินใจอย่างรอบคอบ มีจริยธรรม และรับผิดชอบต่อสังคมได้

6.1 โรงเรียนหรือมีการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนฝึกการประเมินความเหมาะสมของแนวคิดหรือพฤติกรรมอย่างมีเหตุผล โรงเรียนหลายแห่งให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการประเมินความเหมาะสมของแนวคิดและพฤติกรรมอย่างมีเหตุผล เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม กิจกรรมที่นิยม เช่น การอภิปรายประเด็นทางสังคม โต้วาทีเชิงคุณธรรม และวิเคราะห์สถานการณ์จำลอง โดยให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย เสนอแนวทางแก้ไข พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลที่มีหลักการรองรับ ด้านพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรม “ธรรมะวิเคราะห์ชีวิต” ที่ให้นักเรียนไตร่ตรองพฤติกรรมจากหลักธรรม นอกจากนี้ โรงเรียนบางแห่งยังมีโครงการ “นักเรียนคิดดี ทำดี” และ “สภาเยาวชน” ที่ส่งเสริมการประเมินแนวทางแก้ปัญหาอย่างมีข้อมูลและคุณธรรม กิจกรรม “วิเคราะห์ข่าวรอบตัว” และการอภิปรายผลกระทบ

ของการตัดสินใจในชีวิตจริง ก็เป็นอีกแนวทางที่ช่วยเสริมทักษะนี้ ในการเรียนธรรมศึกษา ครูหลายท่านจัดกิจกรรมสถานการณ์จำลองและบันทึกธรรมะในชีวิตจริง เพื่อฝึกให้ได้ประเมินค่าด้วยเหตุผล และจริยธรรม กิจกรรมเหล่านี้หล่อหลอมให้นักเรียนเป็นผู้มีวิจารณญาณ มีความรับผิดชอบ และสามารถดำรงชีวิตในสังคมที่ซับซ้อนได้อย่างมั่นคง

6.2 ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการวิจารณ์ หรือการให้เหตุผลเชิงคุณค่าในเรื่องต่าง ๆ

การส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการวิจารณ์หรือการให้เหตุผลเชิงคุณค่า เป็นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่สำคัญในยุคข้อมูลหลากหลาย ครูควรจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนตั้งคำถาม อภิปราย และวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและคุณธรรม ตัวอย่างเช่น การอภิปรายข่าววิเคราะห์บทความ หรือกิจกรรมโต้วาทีเชิงคุณค่า ซึ่งนักเรียนต้องใช้หลักการ เช่น ความเป็นธรรมและศีลธรรมในการตัดสินใจ ในด้านพระพุทธศาสนา มีการใช้กิจกรรม “ตั้งคำถามเชิงคุณธรรม” และ “สื่อธรรมะถกเถียง” เพื่อฝึกการคิดวิเคราะห์เชิงคุณค่าอย่างโยนิโสมนสิการ โรงเรียนหลายแห่งจัด “เวทีวิพากษ์สร้างสรรค์” หรือ “การวิเคราะห์วรรณกรรมเชิงคุณค่า” เพื่อให้นักเรียนฝึกวิจารณ์อย่างมีหลักการ นอกจากนี้ กิจกรรมโต้วาทีธรรมะ และการวิเคราะห์สถานการณ์จริงโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 หรืออริยสัจ 4 ก็ช่วยหล่อหลอมให้นักเรียนรู้จักวิจารณ์ด้วยเมตตา ความจริง และเหตุผล กิจกรรมทั้งหมดนี้มุ่งเน้นการพัฒนาทั้งปัญญาและคุณธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีวุฒิภาวะและสันติสุข

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีสืบศึกษา นักเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา” ดังนี้

5.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีสืบศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา พบว่า จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 ในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในระดับมาก โดยพิจารณาแยกตามรายด้าน พบว่า ด้านจินตตามยปัญญามีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านภาวนามยปัญญา และด้านสุตมยปัญญามีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สำหรับด้านสุตมยปัญญา พบว่า นักเรียนรู้สึกรู้ว่าการฟังช่วยให้เข้าใจเนื้อหาหรือทักษะใหม่ ๆ ได้ง่ายขึ้นสูงสุด แต่การนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ส่วนด้านจินตตามยปัญญา นักเรียนสามารถสรุปข้อสรุปจากข้อมูลที่เรียนได้อย่างชัดเจน เชื่อมโยงเนื้อหาข้ามวิชาได้ดี ขณะที่การวิเคราะห์ความถูกต้องของข้อมูลยังมีระดับต่ำกว่าในหมวดนี้ สำหรับด้านภาวนามยปัญญา นักเรียนสามารถติดตามความก้าวหน้าและปรับปรุงการเรียนรู้ได้ดี รวมถึงสามารถกลับมามีสมาธิหลังภาวะเครียดได้อย่างรวดเร็ว แม้ความสามารถในการฝึกฝนจนชำนาญยังมีระดับค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นบ้าง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะพร พิมพิศาล (2563) ซึ่งชี้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้แนวคิดของมาร์ซาโน จะทำให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านการคิดที่ดีขึ้น รวมถึงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังเน้นว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การฝึกทักษะการคิด และการ

ประเมินผลทันทีหลังเรียน เป็นแนวทางที่ช่วยกระตุ้นความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ได้อย่างดี ขณะเดียวกัน งานของ พันธ์พงษ์พรรณ โปธิสถิรวรางกูร (2566) ที่ศึกษาพลวัตแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ปัญญา พบว่าการพัฒนาความสุขอย่างยั่งยืนในชีวิตต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาปัญญาทั้ง สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา เช่นเดียวกับการส่งเสริมในงานศึกษานี้ที่มุ่งเน้น ให้เกิดการประยุกต์ใช้ปัญญาทั้งสามอย่างสมดุล นอกจากนี้ งานของ กมลชนก โยธำจันทร์ (2565) พบว่า เจตคติต่อการเรียนและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีอิทธิพลโดยตรงต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งสนับสนุนแนวคิดที่ว่าหากนักเรียนได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม จะสามารถ พัฒนาทั้งความรู้และทักษะเชิงนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งสอดคล้องกับ พระมหา เทวินทร์ วรบุญโญ (2563) ที่เน้นการพัฒนาสถานศึกษาให้ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อรองรับ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเน้นพัฒนาปัญญาในทุกมิติอย่าง ครบถ้วน ในด้านการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเรียนรู้ งานของ พระบัวใส วงศ์จันทร์ทา (2567) พบว่าการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพอใจ มีความเพียร และมีความเอาใจ ใส่ในการเรียน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในด้านการพิจารณาไตร่ตรอง ซึ่ง สัมพันธ์กับภาวนามยปัญญาในงานวิจัยฉบับนี้อย่างใกล้ชิด สุดท้าย งานของ รพีพร พาดตา (2566) ที่ ศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักปัญญา 3 ก็ชี้ว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการส่งเสริมปัญญา โดยตรง จะช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และทำให้สถานศึกษามีความพร้อมในการพัฒนา ผู้เรียนอย่างรอบด้าน จากการวิเคราะห์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของ นักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 ในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา มีความสอดคล้องกับแนวทางการ พัฒนาทางการศึกษาในเชิงวิชาการ และเชิงพุทธปัญญาอย่างชัดเจน นักเรียนมีการพัฒนาทั้งการฟัง การคิดวิเคราะห์ และการลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ซึ่งหากได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง จะ สามารถต่อยอดเป็นพลังในการสร้างนวัตกรรม การปรับตัวกับสังคมยุคใหม่ และการดำรงชีวิตอย่างมี ความสุขและมีคุณค่าอย่างยั่งยืนได้อย่างแน่นอน

5.2.2 ผลการศึกษาการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ด้วยพุทธพิสัย 6 ด้าน

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ด้วยพุทธพิสัย 6 ด้าน ตามแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy of Cognitive Domain)

การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา โดยใช้พุทธพิสัย 6 ด้านตามแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy of Cognitive Domain) เป็นกรอบพัฒนา การศึกษาที่มีความครอบคลุมทั้งการสร้างความรู้ การพัฒนาความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การคิด วิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ในระดับความรู้ความจำ มีการเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับบริบท ชีวิตจริง เช่น การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านเทคนิคเล่านิทานธรรมะ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อ เสริมการจำ เช่น วิดีโอแอนิเมชันและแอปพลิเคชันการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะพร พิม พิศาล (2563) ที่พบว่าการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายช่วยเสริมความจำและพัฒนาการคิด วิเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญ การใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริม ทักษะทางการศึกษาของผู้เรียน โดยเฉพาะการเสริมสร้างความจำและการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ อย่างมีนัยสำคัญ กิจกรรมหลากหลาย เช่น การเล่าเรื่อง การอภิปรายกลุ่ม การสร้างแผนที่ความคิด

หรือการลงมือปฏิบัติจริง ช่วยกระตุ้นประสาทสัมผัสหลายช่องทาง ทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน และทำให้ข้อมูลฝังลึกในความทรงจำของผู้เรียน นอกจากนี้ กิจกรรมเหล่านี้ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึก แยกแยะ วิเคราะห์ และประเมินข้อมูลจากหลากหลายแง่มุม การได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ช่วยพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ลดการเรียนรู้แบบท่องจำ และสร้างความเข้าใจที่ยั่งยืน ด้านความเข้าใจ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนแปลความหมาย อภิปราย และสรุปด้วยภาษาของตนเอง ผ่านกิจกรรม Think-Pair-Share การสร้างแผนที่ความคิด และละครสั้น เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงพุทธปัญญาของ พณัชพงษ์พรรณ โพธิ์สถิตวรานุการ (2566) ที่เน้นการสร้างความสุขผ่านการพัฒนาปัญญาในระดับจินตตามยปัญญา การสร้างความสุขที่แท้จริงไม่ใช่เพียงการเสพสิ่งภายนอก แต่เกิดจากการพัฒนาภายใน โดยเฉพาะการพัฒนาปัญญาในระดับจินตตามยปัญญา ซึ่งหมายถึงการใช้การคิด พิจารณา ไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล การพัฒนาจินตตามยปัญญาช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจโลกและชีวิตอย่างลึกซึ้ง มองเห็นความเชื่อมโยงของเหตุและผล และนำความรู้ที่นำมาสร้างความสุขที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจที่ถูกต้อง ไม่ใช่ความหลงผิด กิจกรรมที่ส่งเสริม เช่น การตั้งคำถามปลายเปิด การอภิปรายเชิงเหตุผล การสรุปบทเรียนด้วยภาษาของตนเอง และการสะท้อนประสบการณ์ชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ปัญญาแท้จริง การที่ผู้เรียนสามารถพิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ จะนำไปสู่ความพึงพอใจทางใจ ความสงบ และปัญญาที่มั่นคง สำหรับด้านการนำไปใช้ มีการออกแบบกิจกรรมเน้นการประยุกต์ เช่น ตลาดนัดจำลอง โครงการบูรณาการ การทำโครงการลดขยะและกิจกรรมวิเคราะห์ข่าว ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้สู่การแก้ปัญหาจริง และส่งเสริมทักษะชีวิตอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ตรงกับผลการวิจัยของ กมลชนก โยธาจันทร์ (2565) ที่ชี้ว่าทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21 ต้องมาจากการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตจริงอย่างชัดเจน ในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมไม่สามารถเกิดจากการท่องจำหรือเรียนรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียวได้ แต่จำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงอย่างชัดเจน การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับบริบทชีวิต เช่น การจำลองสถานการณ์ทางสังคม การแก้ปัญหาชุมชน หรือการพัฒนานวัตกรรมที่ใช้จริงได้จริง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการวิเคราะห์ นักเรียนได้รับการฝึกคิด แยกแยะข้อมูล เปรียบเทียบ และตั้งคำถามเชิงลึก ผ่านการโต้วาที การวิเคราะห์ข่าว และการใช้แผนผัง Venn Diagram เพื่อเสริมการคิดวิพากษ์และเหตุผล ตรงกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการและ Problem-Based Learning ซึ่งงานวิจัยของพระมหาเทวินทร์ วรบุญโญ (ชินบุตร) (2563) ชี้ว่าส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนในสังคมยุคเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนมีพลังในการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของโลก การบูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น อิทธิบาท 4 ร่วมกับแนวทางสมัยใหม่ ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยพัฒนาทั้งปัญญาและคุณธรรม ทำให้ผู้เรียนมีทักษะและจิตใจที่พร้อมรับมือกับความท้าทายในทุกบริบทของสังคมโลกาภิวัตน์ การส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนในยุคที่สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องเน้นสร้างทักษะที่ยืดหยุ่น เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง โรงเรียนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหา แต่เป็นการปลูกฝังทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านการสังเคราะห์ เปิดโอกาสให้นักเรียนรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่งเพื่อสร้างชิ้นงานหรือแนวคิดใหม่ เช่น STEM Education และโครงการธรรมะสร้างสรรค์ กิจกรรมเหล่านี้พัฒนาทั้ง

ความคิดสร้างสรรค์และการนำความรู้ไปใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระบัวใส วงศ์จันทร์ ทา (2567) ที่พบว่า การผสมผสานการเรียนรู้เชิงบูรณาการช่วยเสริมพลังการคิดและการพัฒนาตนเองของนักเรียน การเรียนรู้เชิงบูรณาการถือเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเสริมพลังการคิดอย่างเป็นระบบและการพัฒนาตนเองของนักเรียน เพราะการเชื่อมโยงความรู้จากหลากหลายสาขา เช่น วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ภาษา และสังคมศาสตร์ ช่วยให้นักเรียนมองเห็นภาพรวมของปัญหา ผูกการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขอย่างรอบด้าน ตัวอย่างเช่น กิจกรรม STEM Education หรือโครงการชุมชน ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ทั้งความรู้ ทักษะ และความคิดสร้างสรรค์อย่างกลมกลืน ที่เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างมั่นคงและยั่งยืน การเรียนรู้ลักษณะนี้ยังปลูกฝังการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย เปิดกว้างทางความคิด และสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนเติบโตได้เต็มศักยภาพในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สุดท้าย ด้านการประเมินค่า นักเรียนได้รับการฝึกวิเคราะห์ข้อดีข้อเสีย วิพากษ์เหตุผล และตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม ผ่านกิจกรรมโต้วาที วิเคราะห์สถานการณ์จำลอง และการวิจารณ์เชิงคุณธรรม แนวทางนี้สอดคล้องกับการฝึกฝนโยนิโสมนสิการตามหลักพุทธธรรม และแนวทางการสร้างเยาวชนที่มีภาวะผู้นำและความรับผิดชอบต่อสังคมที่พีพร พาดา (2566) ได้นำเสนอในการพัฒนาสถานศึกษาด้วยหลักปัญหา 3 จากการวิเคราะห์ทั้งหมดนี้ การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตามพุทธิพิสัย 6 ด้านของบลูม ช่วยให้นักเรียนมีความรู้เชิงวิชาการ ทักษะชีวิต คุณธรรม และจิตสำนึกสังคมอย่างสมบูรณ์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน และมีศักยภาพในการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างมั่นคงและยั่งยืนในอนาคต นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานทั้งนวัตกรรมทางการศึกษาและหลักธรรมทางพุทธศาสนา สามารถเสริมสร้างผู้เรียนให้เป็น "พลเมืองดี" ของสังคมได้อย่างแท้จริง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมและออกแบบแผนพัฒนาทักษะการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักปัญหา 3 (ศุภมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา) ให้เป็นแนวทางสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนสนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการฟัง คิด วิเคราะห์ และปฏิบัติ เช่น ห้องเรียนมีชีวิต พื้นที่เรียนรู้สร้างสรรค์ และห้องสมุดดิจิทัล
2. ควรพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักปัญหา 3 โดยเน้นกิจกรรม Active Learning เช่น การฟังวิเคราะห์ (ศุภมยปัญญา) การคิดสังเคราะห์เนื้อหาใหม่ (จินตามยปัญญา) และการปฏิบัติฝึกทักษะจริง (ภาวนามยปัญญา) ออกแบบกิจกรรมให้หลากหลาย เช่น การอภิปรายกลุ่ม โครงการบูรณาการ และสถานการณ์จำลอง เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้เชิงลึกและการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

3. นักเรียนควรได้รับการส่งเสริมให้มีโอกาสพัฒนาตนเองทั้งการฟังที่เข้าใจ (Listening Skills) การคิดวิเคราะห์อย่างมีตรรกะ (Critical Thinking) และการลงมือปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง (Practice-Based Learning) ควรมีการสะท้อนคิดหลังเรียน (Reflection) เพื่อกระตุ้นการพัฒนาจากประสบการณ์ตรง และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

4. หน่วยงานการศึกษาควรบูรณาการหลักปัญหา 3 เป็นหนึ่งในแนวทางการพัฒนาทักษะในแผนยุทธศาสตร์สถานศึกษา และส่งเสริมโครงการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชนชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกฟัง และฝึกปฏิบัติ เช่น โครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การทำโครงการจิตอาสา หรือกิจกรรมวิถีชีวิตจริงที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ครบทั้ง 3 ระดับ

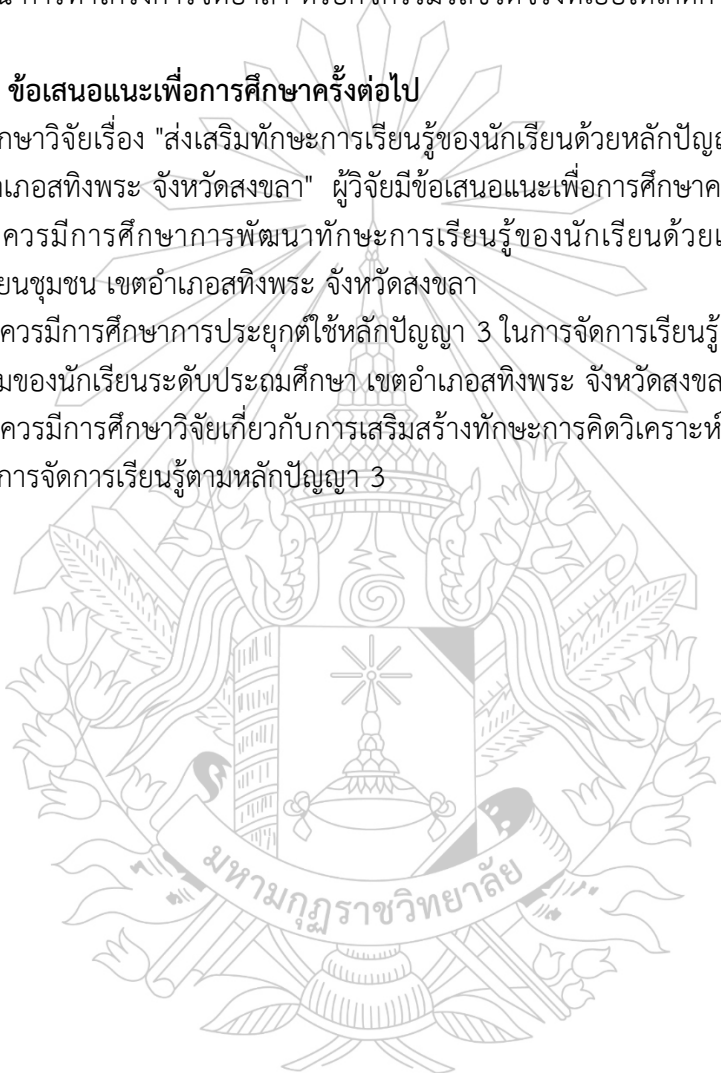
5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยเรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญหา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา" ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยแนวทางปัญหา 3 ประสานในโรงเรียนชุมชน เขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

2. ควรมีการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปัญหา 3 ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา เขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาของนักเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักปัญหา 3

บรรณานุกรม

1. พระไตรปิฎก

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. ภาษาไทย

1) หนังสือทั่วไป

กรรณิการ์ คำพรรณ. (2562). การศึกษาผลกระทบของการฝึกทักษะการปฏิบัติงานจริงในงานการโรงแรม. วารสารการพัฒนอาชีว.

ของธนาวุฒิ บุญมั่น. (2561). การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยทฤษฎีพุทธรินิยม. วารสารวิจัยการศึกษา, 20(4), 89-98.

จิตตรา ทรัพย์ศิริ. (2560). การประเมินผลและข้อเสนอแนะในการเรียนรู้. วารสารการศึกษาและการพัฒนา.

ชลิตา อมรบุตร. (2560). การเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มการเรียนการสอน. วารสารการศึกษามนุษยศาสตร์.

ฐิตา วรรณวัฒน์. (2560). การเรียนรู้จากการสังเกต: การศึกษาในมุมมองของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม. วารสารจิตวิทยาและการศึกษา, 22(1), 34-45.

ณัฐธิดา ชูประดิษฐ์. (2562). การศึกษาและพัฒนาการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์ผ่านเทคโนโลยีและการเรียนรู้แบบผสมผสาน. วารสารวิจัยการศึกษาคณิตศาสตร์, 14(3), 85-99.

ณัฐกร อินทุยศ. (2556). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิพย์สุดา สุทธิมาศ. (2566). การเรียนรู้ผ่านการสื่อสารในสังคมดิจิทัล. วารสารการศึกษาปฐมวัย, 48(2), 68-79.

ธนาธิป รักษิตี. (2562). การสะท้อนในการเรียนรู้: การศึกษาการประยุกต์ใช้ในห้องเรียน. วารสารการศึกษาไทย.

ธัญญธร สุทธิพิทักษ์. (2561). การเรียนรู้จากการฟังและการอ่านคำแนะนำในวงการธุรกิจ. วารสารธุรกิจศึกษาและการจัดการ.

ธีระ วรรณวัฒน์. (2561). การเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์และการพัฒนาความคิดในผู้เรียน. วารสารการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน, 35(2), 98-109.

นพรัตน์ วัฒนวณิช. (2562). ผลกระทบของการใช้การเสริมแรงในการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน. วารสารการศึกษาจิตวิทยา, 18(2), 122-135.

น้ำทิพย์ องอาจวณิชย์. (2556). การพัฒนาแบบวัดทักษะแห่งทศวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น: การประยุกต์ใช้แนวคิดการเข้าถึงคุณลักษณะที่มุ่งวัดของแบบสอบ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประไพเพ็ญ ประสาททอง. (2017). การเรียนรู้ผ่านโครงงานและผลกระทบต่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน. วารสารการศึกษาสำหรับครู.

ปิยะฉัตร ภูมิสุทธิ. (2561). กลยุทธ์การสอนเพื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. วารสารการศึกษา.

พรพิมล กัลยาณพงษ์. (2567). การเรียนรู้ในบริบทของการศึกษา: แนวทางการพัฒนาแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารการศึกษาระดับประถมศึกษา, 25(1), 23-34.

พรพิมล พรพิริชนม์. (2560). การจัดกระบวนการเรียนรู้. สงขลา: เทมการพิมพ์สงขลา.

พรรณี ชำนาญ. (2562). ผลของการเรียนรู้ผ่านการสอนในการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษา. วารสารวิจัยการศึกษา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

พระพุทธโฆสเถระ. วิสุทธิมรรค. แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพมหานคร : ประยูรวงศ์พรินติ้ง, 2546).

พลอยณณารินทร์ ราวีนิจ. (2563). ปรัชญา ญาณวิทยา และการวิจัยในยุคปฏิฐานนิยม. วารสาร
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยปทุมธานี. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (2020): ปีที่ 1
ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563).

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2564). การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: แนวคิด วิธี และเทคนิค
การสอน 1. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้น.

พิระศักดิ์ ศรีบุญ. (2559). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพุทธินิยมในการเรียนการสอน: การพัฒนา
ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน. วารสารการศึกษา, 45(2), 102-115.

พุทธทาสภิกขุ. (2534). คู่มือมนุษย์ : ฉบับสมบูรณ์. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

ภัทรภรณ์ วราธิกิจ. (2564). ผลกระทบของการเรียนรู้แบบผสมผสานต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ของนักศึกษา. วารสารการศึกษา, 29(4), 112-125.

มาลินี ธนยานุกุล. (2559). การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการฝึกปฏิบัติในกระบวนการเรียนการสอน.
วารสารการศึกษาทั่วไป, 18(2), 112-123.

รพีพร พาตา. (2566). การบริหารงานวิชาการตามหลักปัญญา 3 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. วารสารการบริหารการศึกษา
มจร. วิทยาเขตร้อยเอ็ด. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 : พฤษภาคม – สิงหาคม 2567.

รัฐพล ประดับเวทย์. (2560). แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีตามแนวคิด
อนุกรมวิธานของบลูม Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย
สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ:
ราชบัณฑิตยสถาน.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2562). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (พิมพ์ครั้งที่ 2). ม.ป.ท.

วิภา ธรรมสาร. (2561). การใช้ Taxonomy ของ Bloom ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้.
วารสารการศึกษาการพัฒนา.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2565). เอกสารประกอบการสอนวิชาพัฒนาการเรียนการสอน.

มหาสารคาม:มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วีระชัย มงคล. (2565). การส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้. วารสารวิจัยการศึกษา.

ศราวุฒิ ศรีหาภา. (2564). การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: แนวทางและ

กระบวนการพัฒนา. วารสารวิจัยการศึกษาผู้ใหญ่.

ศราวุฒิ ศรีหาภา. (2566). การเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม. วารสารการศึกษา

ผู้ใหญ่.

ศิริรัตน์ เจริญกุล. (2561). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมนิยมในกระบวนการเรียนการสอน: การส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน. วารสารการศึกษาและพัฒนาร, 23(1), 50-63.

ศิริรัตน์ ภูแสงจันทร์. (2562). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพุทธินิยมในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียน. วารสารวิจัยการศึกษาทางการศึกษา, 20(3), 72-85.

ศิริลักษณ์ รอดเพชร. (2563). การเรียนรู้จากประสบการณ์: การนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน. วารสารการศึกษา, 39(1), 92-103.

ศุภชัย พงศ์สงวน. (2560). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีของ Piaget ในการศึกษา.

วารสารจิตวิทยาการศึกษา.

สมบัติ บุญกระพือ. (2563). การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนา. วารสารวิจัยการศึกษา.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2565). การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิริกร ชาญสมบัติ. (2561). การเรียนรู้จากการสังเกตการทำงานในองค์กร: กรณีศึกษาในสถานประกอบการ. วารสารการศึกษาและการพัฒนาองค์กร.

สุภาภรณ์ ตูลาธรรม. (2561). การเรียนรู้โดยการทำโครงการในระดับมัธยมศึกษา. วารสารการศึกษาเทคโนโลยีสารสนเทศ.

สุภาชิต สมุทร. (2010). การใช้ทฤษฎีของ Vygotsky ในการส่งเสริมการเรียนรู้ในกลุ่ม. วารสาร
การศึกษาผู้เรียนไทย.

สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2559). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

อรนุช ชัยธร. (2563). การพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้ที่เหมาะสมในระบบการศึกษาของไทย. วารสาร
วิจัยและพัฒนา.

อรรวรรณ แสงวิเศษ. (2562). ผลของการใช้การเรียนรู้แบบกิจกรรมในวิชาวิทยาศาสตร์. วารสาร
การศึกษาและการพัฒนา.

อัศววิทย์ กาญจนโอภาส. (2563). เทคโนโลยีดิจิทัลกับการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อัจฉรา จันทร์ป้อม. (2560). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพุทธินิยมในการสอนคณิตศาสตร์ในห้องเรียน.
วารสารวิชาการศึกษาคณิตศาสตร์, 15(2), 45-59.

อารี พันธมณี. (2566). จิตวิทยาสร้างสรรคการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไยใหม่ เอ็ดดู
เคท.

2) วิทยานิพนธ์ / สารนิพนธ์ / รายงานการวิจัย

กมลชนก โยธาจันทร์. (2565) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมใน
ศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์. สาขาวิชา
พัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เขมกร อนุภาพ. (2560). การใช้การเรียนรู้แบบนำตนเอง เพื่อพัฒนาการเรียนรู้วิชาคอมพิวเตอร์
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์. หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. วิทยาลัยครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ฉลวย ม่วงพรวน. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองด้วยกิจกรรมการรู้ คิดในการอ่าน
ภาษาอังกฤษ สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประเภทวิชา

อุตสาหกรรม. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรการสอน.
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นคร พันธุ์รงค์. (2559). ผลการใช้การสอนแนะในการเรียนรู้ด้วยกรณีศึกษาบนเว็บที่มีต่อการ
แก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีรูปแบบการคิดต่างกัน. วิทยานิพนธ์
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ปิยะพร พิมพิศาล. (2563). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์
ตามแนวคิดของมาร์ซาโน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

พนัชนพษ์พรรณ โปธิสถิรวรางกูร. (2566). รูปแบบการสร้างความสุขอย่างยั่งยืนด้วยพลวัตแห่งการ
เรียนรู้เชิงพุทธปัญญา. หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระครูปลัดณัฐกร ปฏิภาณเมธี และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อ
ส่งเสริมทักษะการสอนภาษาไทยของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย ชั้นปีที่ 4
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัย
ญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระบัวใส วงศ์จันทร์ทา. (2567). การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในการเรียนของนักเรียน
โรงเรียนมัธยมสมบูรณสงฆ์ ไชยะบุรี. วิทยานิพนธ์นี้พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาภุช ญาณวุธ (ใจปลื้มบุญ). (2567). ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างงาน และ
ปัญญาในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาเทวินทร์ วรปญโญ (ชินบุตร). (2563). รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการ
เรียนรู้ตลอดชีวิต ตามหลักพุทธบูรณาการ. วิทยานิพนธ์นี้พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระสุทัศน์ จารุธมโม. (2560). วิเคราะห์การพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์.
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัฒนา พลชาติ. (2553). ศึกษาวิเคราะห์วิธีการพัฒนาปัญญา : ตามแนวคิดของพระพรหมคุณา
ภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)" วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

3. ภาษาอังกฤษ

- Anderson, L.W., Krathwohl, D.R., Airasian, P.W., Cruikshank, K.A., Mayer, R.E., Pintrich, P.R., Raths, J., Wittrock, M.C. (2001). A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. New York: Pearson, Allyn & Bacon.
- Anderson, T. (2008). The Theory and Practice of Online Learning. Athabasca University Press.
- Ausubel, D. P. (1963). The Psychology of Meaningful Verbal Learning. Grune & Stratton.
- Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. New York: General Learning Press.
- Black, P., & Wiliam, D. (1998). Assessment and Classroom Learning. Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 5(1), 7-74.
- Bloom, B.S. (Ed.). Engelhart, M.D., Furst, E.J., Hill, W.H., Krathwohl, D.R. (1956). Taxonomy Of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive Domain. New York: David McKay Co Inc.
- Dewey, J. (1938). Experience and Education. Macmillan.

- Gardner, H. (1993). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books.
- Gee, J. P. (2003). What Video Games Have to Teach Us About Learning and Literacy. *Computers in Entertainment*, 1(1), 20-20.
- Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The Power of Feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81-112.
- Knowles, M. S. (1975). *Self-Directed Learning: A Guide for Learners and Teachers*. Association Press.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice Hall.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing Management* (15th ed.). Pearson.
- Merrill, M. D. (2002). First principles of instruction. *Educational Technology Research and Development*, 50(3), 43-59.
- Partnership for 21 Century Skills. (2006). *A state leaders action guide to 21st century skills: A new vision for education*. Tucson, AZ: Author.
- Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. New York: International Universities Press.
- Piaget, J. (1972). *The Psychology of the Child*. Basic Books.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Schön, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. Basic Books.
- Skinner, B.F. (1953). *Science and Human Behavior*. Free Press.

Thomas, J. W. (2000). A Review of Research on Project-Based Learning. Autodesk Foundation.

Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.

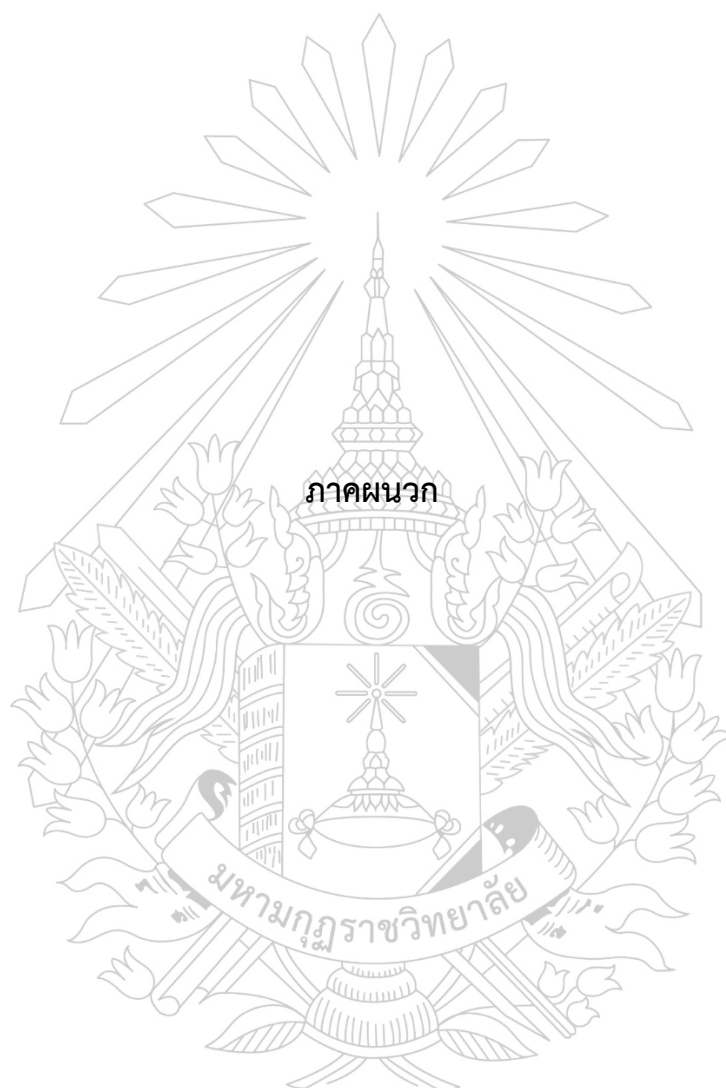
4. เว็บไซต์

Churches, Andrew. (2009). Bloom's Digital Taxonomy. (Online) Available:
<http://edorigami.wikispaces.com/Bloom%27s+Digital+Taxonomy>. Accessed [30/5/2016].

Crockett, Lee Watanabe. (2015). Bloom's Digital Taxonomy Verbs. (online)
 Available: <https://globaldigitalcitizen.org/blooms-digital-taxonomy-verbs>.
 Accessed [8/9/2017].

วิวัฒน์ ขัตติยะมาน และฉัตรศิริปิยะพินลสิทธิ์. (มปป). การปรับปรุงจุดมุ่งหมายทางการศึกษา
 ของบลูม (Revised Bloom's Taxonomy). (ออนไลน์). แหล่งที่เข้าถึง:
<http://www.watpon.com/th/mod/page/view.php?id=12>.

Partnership for 21 Century Skills. (2006). A state leaders action guide to 21st
 century skills: A new vision for education. Tucson, AZ: Author.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.

คุณวุฒิทางการศึกษา

ปร.ด. (ปรัชญาและศาสนา) มหาวิทยาลัยเซนต์
จอห์น

ตำแหน่งปัจจุบัน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโสกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรี
ธรรมมาโสกราช

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพมาศ เสวตวรโชติ

คุณวุฒิทางการศึกษา

ศษ.ด. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

ตำแหน่งปัจจุบัน

หัวหน้าฝ่ายจัดการศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

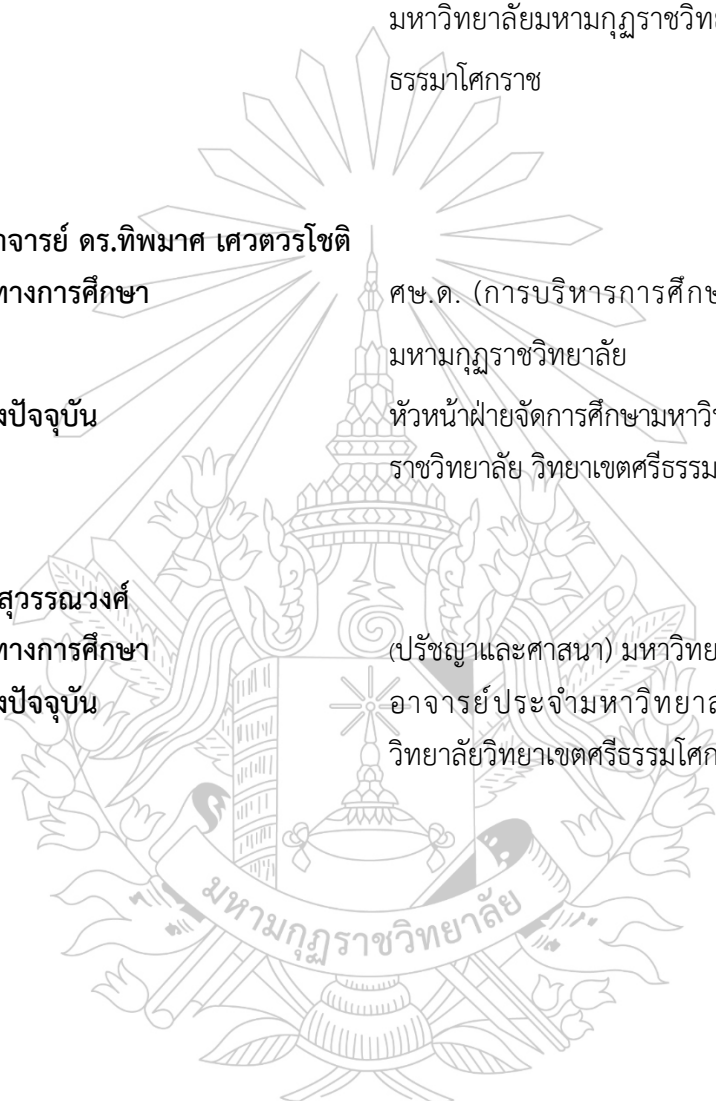
3. ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์

คุณวุฒิทางการศึกษา

(ปรัชญาและศาสนา) มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย มหามกุฏราช
วิทยาลัยวิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช

ภาคผนวก ข
บุคลากรกรม

บุคลากรกรม

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่งปัจจุบัน
1.	พระครูพิทักษ์ชัยวงศ์	เจ้าคณะตำบลสนามชัย
2.	พระครูอภิชาติปัญญาภรณ์	เจ้าคณะตำบลวัดจันทร์
3.	พระครูโมฆิตสวรรรณาคณ	เจ้าคณะตำบลคุชุต
4.	พระพีรพัฒน์ ปยุตโต	ครูพระสอนศีลธรรม
5.	พระใบฎีกาสมศักดิ์ ฐิตคุโณ	เจ้าอาวาสวัดนารังนก
6.	พระเดชราช จารุธมโม	ครูพระสอนศีลธรรม
7.	คุณไพฑูรย์ พิทักษ์ปัทมกร	ผู้อำนวยการโรงเรียนสทิงพระชนูปถัมภ์
8.	คุณณลิษา ผลยะฤทธิ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนสทิงพระวิทยา
9.	คุณครูผาณิต มุสิกะ	ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
10.	คุณครูพวงเพชร สุขธร	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช โทร. ๐-๗๕๘๐-๔๑๒๑๙

ที่ ขว ๗๕๘๒/๒/ว ๐๑๐๙

วันที่ ๓๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุมัติและให้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเรื่องมือกรวิจัย

เรียน พระครูบวรชัยวัฒน์, คร.

ด้วย พระอธิการ วิจิตร (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียน ในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)" โดยมีพระเมธีวชิราภิมรณ, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ เครื่องมือที่นักศึกษาสร้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็น ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ฉันได้ขออนุมัติ
พระครูบวรชัยวัฒน์

(พระครูบวรชัยวัฒน์, คร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช โทร. ๐-๙๕๕๐-๙๑๒๐๙

ที่ ขว ๙๙๒๖(๒)/ว ๐๑๐๙

วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.พิชิต วิศวกรรม

ด้วย พระอดิศักดิ์ วิจิตร (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)” โดยมีพระเมธีวชิราภรณ์, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของเครื่องมือที่นักศึกษาร่างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

- รังทอง อ., ธีรศักดิ์ ชูจันทร์, ศรพุดมเทศน์น้อย

ข้าพระพุทธเจ้า
(ผศ.ดร.พิชิต วิศวกรรม)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช โทร. ๐-๙๙๙๐-๙๙๐๙

ที่ สว.ศษ๓๖(๒)/๗.๐๓๐๖๙ วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร.กิตติพงศ์ สุวรรณวงศ์

ด้วย พระอดิศักดิ์ วิชิโร (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียน ในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)" โดยมีพระเมธีวชิราภิจิต, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

ในการนี้จึงเจริญพรเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โครงสร้างของ เครื่องมือที่นักศึกษารว้างขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องและสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และเป็น ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป รายละเอียดดังกล่าวที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

(พระครูเบญจวิธาน, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ยงต์ ๕๕๐๙๙๙๙๙

๗. ๗. ๗.

๑๖. ๑๖. ๑๖.

ที่ ยว สค๑๖(๒)/ว ๐๐๔๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช

เลขที่ ๒ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอพระพรหม

จังหวัดศรีธรรมราช ๕๐๐๐๐๐

โทร ๐-๙๕๕๐-๕๕๕๔-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๔ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูพิทักษ์ชัยวงศ์

ด้วย พระอดิศักดิ์ วิจิโต (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)" โดยมี พระเมธีวชิราภิวัด, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระอดิศักดิ์ วิจิโต (ชัยสงคราม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกกราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บันทึกศึกษา

โทร. ๐๙๕-๘๐๐๗๒๘-๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโครราช
๓๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพูน อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐๐
โทร ๐-๓๕๕๐-๓๕๕๑-๔ www.ssc.mbu.ac.th

ที่ ยว ๓๕๔๖๒(๒)/ว ๐๐๘๒

๒๔ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูอภิชาติปัญญารักษ์

ด้วย พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโครราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)" โดยมี พระเมธีวชิราภิจิต, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโครราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบรรชิตวิวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโครราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๕-๔๐๙๖๒๔-๔

ผศ. ๙ ๓ สัมภาษณ์
พระครูอภิชาติปัญญารักษ์

ที่ อว ๗๗๑๖(๒)/ว ๐๐๘๗

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช๗๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๕๐-๐๕๕๑-๕๑ www.ssc.mbu.ac.th

๒๔ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นวิทยากรคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระครูโฆสิตสุวรรณาคุณ

ด้วย พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)" โดยมี พระเมธีวชิราภิวัด, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบรรชิตวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๗๕-๘๐๔๑๒๔-๔

พระครูโฆสิตสุวรรณาคุณ

ฉันทนา ๗๕๖๓๗๖

ที่ ยว ๐๙๗๖(๒๓)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช

๓๗๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอพรหม

จังหวัดศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐๖

โทร ๐-๙๙๙๐๖-๙๙๙๐๖-๙๙ www.ssc.mhu.ac.th

๒๙ เมษายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นวิทยากรคุณวุฒิสัมภาระณเพื่อการวิจัย
เรียน พระพิริยพัฒน์ ปญฺญโต

ด้วย พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)" โดยมี พระเมธีวชิราภิต, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกศึกษา

โทร ๐๙๕-๔๐๙๒๒๔-๔

ฉันได้อ่านแล้ว
พระคณาจารย์
ปญฺญโต

ที่ ยว สค๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช
๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอสว่างแดนดิน
จังหวัดศรีสะเกษ ๓๖๐๐๐๐
โทร. ๐-๗๕๔๐-๕๕๕๕-๕๕ www.ssc.mbu.ac.th

๒๔ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระใบฎีกาสัมศักดิ์ จิตคุโณ

ด้วย พระอดีตักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)" โดยมี พระเมธีวชิราภรณ์, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระอดีตักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาสโกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บันทึกศึกษา

โทร. ๐๗๕-๘๐๐๑๒๘๔-๔

ยินดีให้การสัมภาษณ์

พระใบฎีกาสัมศักดิ์ จิตคุโณ

ที่ อว ๗๙๑๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช
๓๗๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพู อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครราชสีมา ๓๖๐๐๐
โทร. ๐-๔๕๖๐-๔๕๖๕-๔ www.ssc.mbu.ac.th

๒๙ เมษายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน พระเดชพระคุณ อาจารย์

ด้วย พระอดิศักดิ์ วิจิโต (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)" โดยมี พระเมธีวชิราภิจิต, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระอดิศักดิ์ วิจิโต (ชัยสงคราม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูบรรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมาโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๕-๘๐๙๖๒๘-๔

อันเชิญให้ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว
เดชกร ศาครุณนิ

ที่ ยว สธวส(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช

๑๒๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพุง อำเภอพระพรหม

จังหวัดศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐๐

โทร. ๐ ๘๕๕๐๐-๐๘๕๐๑-๕๑ www.ssc.mju.ac.th

๒๙ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เจริญพร คุณไพฑูรย์ พิทักษ์ปัทมกร

ด้วย พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)" โดยมี พระเมธีวชิราภิมิตร, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบรรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมโศกราช

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๘๕-๘๐๙๗๒๘-๙

จน เหว ฟ้าวิมล
ไพฑูรย์

ที่ ๒๖ ๓๓๓๖(๒)/ว ๐๐๖๒๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช
๓๓๓ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาขุ ตำบลพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐๐
โทร. ๐-๓๕๓๖-๓๓๓๖-๓๓ www.ssc.mhu.ac.th

๒๓ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นวิทยากรคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร คุณวุฒิฯ ผลระยะฤทธิ์

ด้วย พระอดิศักดิ์ วิจิโต (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)" โดยมี พระเมธีวชิราภิจิต, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมโศกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระอดิศักดิ์ วิจิโต (ชัยสงคราม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบรรชิตวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมโศกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๓๕-๔๐๐๖๒๓-๔

ยื่นขอมิใช่ให้เหตุผล
นักศึกษา ผลระยะฤทธิ์

ที่ อว ๗๔๗๖(๒)/ว ๐๐๘๒

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์
๓๓๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร ๐-๘๕๕๐-๘๘๒๘-๙ www.ssc.mbu.ac.th

๒๔ เมษายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นวิทยากรผู้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เชิงปฏิบัติการ คุณครูมานิต มุสิกะ

ด้วย พระอดิศักดิ์ วิจิโต (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)" โดยมี พระเมธีวชิราภรณ์, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระอดิศักดิ์ วิจิโต (ชัยสงคราม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบวรชัยวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๙๕-๘๐๙๑๒๘-๙

7 สิงหาคม ๒๕๖๘

ณัฐพร อนุเดช

ที่ สว ๗๐๑๖(๒)/ว ๐๐๘๑๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกกราช
๓๓๓ หมู่ที่ ๖ ตำบลนาพรุ อำเภอพระพรหม
จังหวัดนครศรีธรรมราช ๘๐๐๐๐
โทร ๐-๗๕๓๐-๖๓๓๓-๔ www.ssc.mbu.ac.th

๒๙ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เจริญพร คุณครูพวงเพชร สุขอร

ด้วย พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม) นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกกราช กำลังดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓ : กรณีศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา (Promoting Students' Learning Skills with Panya 3 : A Case Study of Students in Sathing Phra District, Songkhla Province)" โดยมี พระเมธีวชิราภิจิต, ผศ.ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา นั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกกราช จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม) ได้เก็บรวบรวมข้อมูล (สัมภาษณ์) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาต่อไป

ขอเจริญพร

(พระครูบรรชิตวัฒน์, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ศรีธรรมมาโคกกราช
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บัณฑิตศึกษา

โทร. ๐๗๕-๘๐๘๑๒๔-๔

- สัมภาษณ์แล้ว

นางเมธ ฐนวิธ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

*****

แบบสอบถามนี้มี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา ข้อมูลที่ได้จะใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาค้นคว้าวิจัยเท่านั้นจะไม่มีการเผยแพร่ต่อการปฏิบัติหน้าที่การทำงานหรือด้านส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ประการใด จึงขอความกรุณาท่านตอบให้ตรงกับสภาพที่เป็นจริงมากที่สุด

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกตอน และทุกข้อตามความคิดเห็นของท่านเพื่อความสมบูรณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ความคิดเห็นของผู้ตอบทุกข้อจึงมีความสำคัญ และถือว่าเป็นความลับเฉพาะบุคคลที่ผู้วิจัยจะนำไปใช้สำหรับการวิจัยนี้เท่านั้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านอนุเคราะห์ ในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือด้วยดียิ่ง

พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม)

นักศึกษาปริญญาโท คณะพุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง

1. เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป
2. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในหน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับท่าน

1. เพศ

1. ☐ ชาย
2. ☐ หญิง

2. ระดับชั้น

1. ☐ มัธยมศึกษา ปีที่ 4
2. ☐ มัธยมศึกษา ปีที่ 5
3. ☐ มัธยมศึกษา ปีที่ 6

3. เกรดเฉลี่ย

1. ☐ น้อยกว่า 2.00
2. ☐ มากกว่า 2.00
3. ☐ 3.00 ขึ้นไป

ตอนที่ 2 สอบถามแนวทางส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ด้วยหลักปัญญา 3

ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียน ด้วยหลักปัญญา 3	ระดับการบริหารงานบุคคล				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านสุขุมยปัญญา					
1. เมื่อคุณฟังคำอธิบายจากครู คุณสามารถเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้ดี					
2. หลังจากที่คุณฟังเนื้อหาการเรียนการสอน คุณสามารถอธิบายสิ่งที่ฟังมาได้					

3. เมื่อคุณฟังข้อมูลใหม่ คุณสามารถจดจำข้อมูลนั้นได้นาน					
4. หลังจากฟังการบรรยายหรือการอธิบาย คุณสามารถนำข้อมูลนั้นมาประยุกต์ใช้ในการทำงานหรือการศึกษาอื่น ๆ ได้					
5. คุณรู้สึกว่าการฟังทำให้คุณสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาหรือทักษะใหม่ ๆ ได้ง่ายขึ้น					
6. เมื่อคุณฟังการบรรยาย คุณรู้สึกว่า你有สมาธิจดจ่อกับเนื้อหาที่ฟังได้ดี					
7. คุณรู้สึกว่า你有ความสนใจในสิ่งที่ฟังอยู่					
8. คุณรู้สึกว่าเมื่อได้ฟังการอธิบายจากครูหรือเพื่อนร่วมชั้น ทำให้คุณอยากเรียนรู้เพิ่มเติม					
9. หลังจากฟังการบรรยาย คุณสามารถตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบเพิ่มเติมได้					
10. คุณมีส่วนร่วมในการอภิปรายหลังจากการฟังคำอธิบายจากครูหรือเพื่อน					
2. ด้านจินตตามยปัญญา					
11. เมื่อคุณได้รับข้อมูลใหม่ในบทเรียน คุณสามารถวิเคราะห์ความถูกต้องและความสำคัญของข้อมูลได้ดี					

ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนด้วยหลักปัญญา 3	ระดับการบริหารงานบุคคล				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
12. เมื่อเจอปัญหาหรือโจทย์ที่ยาก คุณสามารถแบ่งแยกและหาสาเหตุของปัญหาได้					
13. คุณสามารถสรุปข้อสรุปจากข้อมูลที่คุณได้รับมาได้อย่างชัดเจน					
14. เมื่อคุณเรียนรู้เนื้อหาใหม่ คุณสามารถตั้งคำถามที่ช่วยให้คุณเข้าใจสิ่งที่เรียนได้ดีขึ้น					
15. คุณสามารถพิจารณาหลายๆ ทางเลือกก่อนที่จะตัดสินใจในการทำงานหรือแก้ปัญหาได้ดี					
16. เมื่อคุณต้องตัดสินใจเกี่ยวกับการทำงานกลุ่ม คุณสามารถเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดจากข้อมูลที่มีได้					

17. คุณมักจะพิจารณาผลกระทบในระยะยาวเมื่อทำการตัดสินใจ					
18. คุณสามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาไอเดียได้ดี					
19. เมื่อคุณได้รับข้อมูลหลายๆ ชิ้น คุณสามารถรวมข้อมูลเหล่านั้นเพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ได้					
20. คุณสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนในแต่ละวิชาเข้าด้วยกันได้ดี					
3. ด้านภาวนามยปัญญา					
21. คุณสามารถควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดีในระหว่างการเรียน					
22. เมื่อคุณรู้สึกเครียดหรือวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียน คุณสามารถกลับมามีสมาธิและโฟกัสกับงานได้เร็ว					
23. คุณสามารถฝึกฝนทักษะที่คุณเรียนรู้จนเก่งได้					

ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียน ด้วยหลักปัญญา 3	ระดับการบริหารงานบุคคล				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
24. เมื่อเจอปัญหาหรืออุปสรรคในการเรียน คุณมักจะพยายามหาวิธีใหม่ ๆ เพื่อแก้ไข					
25. คุณสามารถนำสิ่งที่เรียนไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ดี					
26. คุณสามารถตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้ได้ชัดเจนและมีความพยายามที่จะทำให้สำเร็จ					
27. คุณสามารถประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้มาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี					
28. คุณสามารถติดตามความก้าวหน้าของการเรียนรู้และปรับปรุงตัวเองได้					
29. คุณรู้สึกว่าเมื่อคุณตั้งเป้าหมายและมีการติดตามผล คุณสามารถทำให้การเรียนรู้ของคุณมีประสิทธิภาพมากขึ้น					
30. คุณคิดว่าการฝึกฝนและการพัฒนาตนเองช่วยให้คุณเรียนรู้ได้ดีขึ้น					

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียน ในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา

*****

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางพุทธศาสนา
ตัวแทนผู้บริหาร ตัวแทนครู ตัวแทนพระสอนศีลธรรม ของนักเรียนโรงเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ
จังหวัดสงขลา เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กล่าวคือ เพื่อศึกษาส่งเสริมทักษะการเรียนรู้
ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต อำเภอสีทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัย
แบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสีทิงพระ จังหวัด
สงขลา ด้วยพุทธิพิสัย 6 ด้าน ตามแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy of Cognitive Domain)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ- นามสกุล .....

ระดับการศึกษา.....
 สถานที่สัมภาษณ์.....
 วัน/เวลาที่สัมภาษณ์ .....

ตอนที่ 2 การส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา
 ด้วยพุทธิพิสัย 6 ด้าน ตามแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy of Cognitive Domain)

1. ด้านความรู้ความจำ

1.1 ท่านมีวิธีการหรือกิจกรรมใดบ้างที่ช่วยให้นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

.....

.....

.....

.....

.....

1.2 ท่านมีการใช้สื่อ เทคโนโลยี หรือกิจกรรมใดที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสามารถจำเนื้อหาได้แม่นยำขึ้นหรือไม่

.....

.....

.....

.....

.....

2. ด้านความเข้าใจ

2.1 ท่านมีแนวทางในการประเมินว่านักเรียน “เข้าใจ” เนื้อหามากน้อยเพียงใดอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ท่านมีการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างไรเพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายหรือแสดงความเข้าใจในเนื้อหาได้

.....

.....

.....

3. ด้านการนำไปใช้

3.1 ท่านออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงหรือสถานการณ์จำลองอย่างไร

.....

.....

.....

3.2 ท่านมีตัวอย่างกิจกรรมใดที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติหรือใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาหรือไม่

.....

.....

.....

4. ด้านการวิเคราะห์

4.1 ท่านมีวิธีส่งเสริมให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะ หรือเปรียบเทียบเนื้อหาได้อย่างไร

.....

.....

.....

4.2 ท่านมีการจัดการเรียนรู้แบบใดที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์เชิงลึก หรืออภิปรายความคิดเห็นของตนเอง

5. ด้านการสังเคราะห์

5.1 โรงเรียนหรือท่านเคยจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนรวมองค์ความรู้จากหลากหลายแหล่ง เพื่อสร้างชิ้นงานหรือแนวคิดใหม่ ๆ หรือไม่

5.2 ท่านเห็นว่่านักเรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้หรือแนวคิดใหม่จากสิ่งที่เรียนได้มากน้อยเพียงใด

6. ด้านการประเมินค่า

6.1 โรงเรียนหรือท่านมีการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนฝึกการประเมินความเหมาะสมของแนวคิดหรือพฤติกรรมอย่างมีเหตุผลหรือไม่

6.2 ท่านส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการวิจารณ์ หรือการให้เหตุผลเชิงคุณค่าในเรื่องต่าง ๆ อย่างไร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์

พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม)

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ฉ
ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์

จากการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

IOC : (Index of Congruency)

จากผู้เชี่ยวชาญผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน 3 ท่าน

เรื่อง ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

ข้อความถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
1. ด้านสุตมยปัญญา					
1. เมื่อคุณฟังคำอธิบายจากครู คุณสามารถเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้ดี	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
2. หลังจากที่คุณฟังเนื้อหาการเรียนการสอน คุณสามารถอธิบายสิ่งที่ฟังมาได้	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
3. เมื่อคุณฟังข้อมูลใหม่ คุณสามารถจดจำข้อมูลนั้นได้นาน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
4. หลังจากฟังการบรรยายหรือการอธิบาย คุณสามารถนำข้อมูลนั้นมาประยุกต์ใช้ในการทำงานหรือการศึกษาอื่น ๆ ได้	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
5. คุณรู้สึกว่าการฟังทำให้คุณสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาหรือทักษะใหม่ ๆ ได้ง่ายขึ้น	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
6. เมื่อคุณฟังการบรรยาย คุณรู้สึกว่าคุณมีสมาธิจดจ่อกับเนื้อหาที่ฟังได้ดี	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
7. คุณรู้สึกว่าคุณมีความสนใจในสิ่งที่ฟังอยู่	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
8. คุณรู้สึกว่าเมื่อได้ฟังการอธิบายจากครูหรือเพื่อนร่วมชั้น ทำให้คุณอยากเรียนรู้เพิ่มเติม	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
9. หลังจากฟังการบรรยาย คุณสามารถตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบเพิ่มเติมได้	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
10. คุณมีส่วนร่วมในการอภิปรายหลังจากการฟังคำอธิบายจากครูหรือเพื่อน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
ข้อความถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
2. ด้านจินตตามยปัญญา					

11. เมื่อคุณได้รับข้อมูลใหม่ในบทเรียน คุณสามารถวิเคราะห์ความถูกต้องและความสำคัญของข้อมูลได้ดี	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
12. เมื่อเจอปัญหาหรือโจทย์ที่ยาก คุณสามารถแบ่งแยกและหาสาเหตุของปัญหาได้	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
13. คุณสามารถสรุปข้อสรุปจากข้อมูลที่คุณได้รับมาได้อย่างชัดเจน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
14. เมื่อคุณเรียนรู้เนื้อหาใหม่ คุณสามารถตั้งคำถามที่ช่วยให้คุณเข้าใจสิ่งที่เรียนได้ดีขึ้น	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
15. คุณสามารถพิจารณาหลายๆ ทางเลือกก่อนที่จะตัดสินใจในการทำงานหรือแก้ปัญหาได้ดี	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
16. เมื่อคุณต้องตัดสินใจเกี่ยวกับการทำงานกลุ่ม คุณสามารถเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดจากข้อมูลที่มีได้	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
17. คุณมักจะพิจารณาผลกระทบในระยะยาวเมื่อทำการตัดสินใจ	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
18. คุณสามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาไอเดียได้ดี	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
19. เมื่อคุณได้รับข้อมูลหลายๆ ชิ้น คุณสามารถรวมข้อมูลเหล่านั้นเพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ได้	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
20. คุณสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนในแต่ละวิชาเข้าด้วยกันได้ดี	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

ข้อคำถาม	ผลการตัดสินใจ				
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	IOC	การแปลผล
3. ด้านภาวนามยปัญญา					
21. คุณสามารถควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดีในระหว่างการเรียน	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
22. เมื่อคุณรู้สึกเครียดหรือวิตกกังวลเกี่ยวกับการเรียน คุณสามารถกลับมาสมาธิและโฟกัสกับงานได้เร็ว	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

23. คุณสามารถฝึกฝนทักษะที่คุณเรียนรู้จนเก่งได้	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
24. เมื่อเจอปัญหาหรืออุปสรรคในการเรียน คุณมักจะพยายามหาวิธีใหม่ ๆ เพื่อแก้ไข	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
25. คุณสามารถนำสิ่งที่เรียนไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ดี	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
26. คุณสามารถตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้ได้ชัดเจนและมีความพยายามที่จะทำให้สำเร็จ	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
27. คุณสามารถประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียนรู้มาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
28. คุณสามารถติดตามความก้าวหน้าของการเรียนรู้และปรับปรุงตัวเองได้	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
29. คุณรู้สึกว่าการตั้งเป้าหมายและการติดตามผล คุณสามารถทำให้การเรียนรู้ของคุณมีประสิทธิภาพมากขึ้น	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง
30. คุณคิดว่าการฝึกฝนและการพัฒนาตนเองช่วยให้คุณเรียนรู้ได้ดีขึ้น	+1	+1	+1	1	สอดคล้อง

จากการหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง

CVI : (Content Validity Index)

จากผู้เชี่ยวชาญผู้ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย จำนวน 3 ท่าน

เรื่อง ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา 3 : กรณีศึกษานักเรียนในเขต

อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

เกณฑ์การตัดสินค่า CVI ถ้ามีค่า 0.80 ขึ้นไป แสดงว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตามจุดประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา นั้น แสดงว่าคำถามนั้นใช้ได้

	ผลการตัดสินใจ

ข้อคำถาม	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	CVI	การแปลผล
1. ด้านความรู้ความจำ					
1. ท่านมีวิธีการหรือกิจกรรมใดบ้างที่ช่วยให้นักเรียนสามารถจดจำเนื้อหาบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านมีการใช้สื่อ เทคโนโลยี หรือกิจกรรมใดที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสามารถจำเนื้อหาได้แม่นยำขึ้นหรือไม่	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
2. ด้านความเข้าใจ					
1. ท่านมีแนวทางในการประเมินว่านักเรียน “เข้าใจ” เนื้อหามากน้อยเพียงใดอย่างไร	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านมีการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างไรเพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายหรือแสดงความเข้าใจในเนื้อหาได้	4	4	4	1.00	สอดคล้อง

	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	CVI	การแปลผล
3. ด้านการนำไปใช้					
1. ท่านออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงหรือสถานการณ์จำลองอย่างไร	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านมีตัวอย่างกิจกรรมใดที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติหรือใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาหรือไม่	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
4. ด้านการวิเคราะห์					
1. ท่านมีวิธีส่งเสริมให้นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะ หรือเปรียบเทียบเนื้อหาได้อย่างไร	4	4	4	1.00	สอดคล้อง

2. ท่านมีการจัดการเรียนรู้แบบใดที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์เชิงลึก หรืออภิปรายความคิดเห็นของตนเอง	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
5. ด้านการสังเคราะห์					
1. โรงเรียนหรือท่านเคยจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนรวมองค์ความรู้จากหลากหลายแหล่งเพื่อสร้างชิ้นงานหรือแนวคิดใหม่ ๆ หรือไม่	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านเห็นว่านักเรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้หรือแนวคิดใหม่จากสิ่งที่เรียนได้มากนักน้อยเพียงใด	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
6. ด้านการประเมินค่า					
1. โรงเรียนหรือท่านมีการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนฝึกการประเมินความเหมาะสมของแนวคิดหรือพฤติกรรมอย่างมีเหตุผลหรือไม่	4	4	4	1.00	สอดคล้อง
2. ท่านส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการวิจารณ์ หรือการให้เหตุผลเชิงคุณค่าในเรื่องต่าง ๆ อย่างไร	4	4	4	1.00	สอดคล้อง

ภาคผนวก ข

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ จว. ๐๐๔๕

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง: ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยหลักปัญญา ๓: กรณีศึกษานักเรียนในเขต
อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

TITLE: PROMOTE STUDENTS' LEARNING SKILLS WITH PANYA 3: A CASE STUDY
OF STUDENTS IN SATHING PHRA DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม)

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่
๓/๒๕๖๘ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ มติที่ ๕๓/๒๕๖๘ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัย
ดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์
ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรอง
ผลการพิจารณาการทำวิจัยในมนุษย์ฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๖ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘

ออกให้ ณ วันที่ ๗ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘

ลงนาม

(พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	พระอดิศักดิ์ วิชิโต (ชัยสงคราม)
วัน เดือน ปี เกิด	02 มิถุนายน พ.ศ.2525
สถานที่เกิด	123 ม.5 ตำบลท่าบอน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2566 รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศูนย์การศึกษาจังหวัดสงขลา
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดสนามไชย เลขที่ 24 หมู่ที่ 2 ตำบลสนามชัย อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
ผลงานตีพิมพ์	การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาเยาวชนในด้านการศึกษา ยุคดิจิทัล APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF IDDHIPADA FOR YOUNG PEOPLE IN DIGITAL EDUCATION
รางวัลที่ได้รับ	-

